

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Suure töökogemusega ajakirjanike professionaalsed väärtushinnangud

Bakalaureusetöö (6 EAP)

Kaidi Kasenõmm
Juhendaja: Halliki Harro-Loit, PhD

Tartu
2011

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. TÖÖ TEOREETILISED LÄHTEKOHAD.....	6
1.1. PROFESSIONAALSED VÄÄRTUSED	6
1.2. PROFESSIONAALNE EETIKA JA MORAALSED VALIKUD	8
1.2.1 Väärtuste uuringud	11
1.2.2 Motivatsioon ja kaalutlemine	12
1.3. AJAKIRJANIKE PROFESSIONAALSED VÄÄRTUSED JA KÄITUMISPRINTSIIBID	14
2. METOODIKA	20
2.1 KVALITATIIVSED SÜVAINTERVJUUD.....	20
2.2. TESTDILEMMAD.....	20
2.3 VALIM.....	26
3. INTERVJUUDE ANALÜÜS.....	28
3.1 KUIVÕRD AJAKIRJANIKUD MÄRKAVAD EETILISI DILEMMASID?	36
3.2 KUIDAS SISUSTAVAD AJAKIRJANIKUD UNIVERSAALSEID VÄÄRTUSI?	45
3.2.1 Inimväärikus.....	46
3.2.2 Tõde	48
3.2.3. Autonoomsus	53
3.2.4 Õiglus.....	55
3.2.5 Vastutus	56
3.3 MOTIVATSIOON JA KAALUTLEMINE	58
3. 4 TOIMETUSE VÄÄRTUSED.....	63
4. JÄRELDUSED	67
DISKUSSIOON.....	71
KOKKUVÕTE.....	72
SUMMARY	73
KASUTATUD ALLIKAD	74
LISA 1.....	76
LISA 2.....	77

Sissejuhatus

Ühiskonnas arutatakse mõnikord ajakirjanduse kui institutsiooni eetika üle. 2010. aasta detsembris korraldas Tartu Ülikooli etikakeskus ajakirjanduse vabaduse ja vastutuse teemalise konverentsi ning samal teemal on sõna võtnud ka vabariigi president Toomas Hendrik Ilves. Sellistel puhkudel tekib küsimus, kes on need, kes sisustavad ajakirjanduseetika. Kas ajakirjanikke saab võtta kui ühte homogeenset gruppi? Käesoleva töö eelduseks on, et ajakirjanikel on küll jagatud professionaalsed väärtused, kuid igal neist on ka eraldi väärtuste ja käitumisprintsiipide hierarhia, mis on paljuki kujunenud läbi kogemuste.

Ajakirjanikel tuleb oma töös iga päev teha otsuseid ja lahendada eetilisi dilemmasid. Neis otsustes peab aga ajakirjanik arvestama nii professionaalseid ettekirjutusi (näiteks etikakoodeks) kui isiklikke tõekspidamisi, samuti toimetuse tööpõhimõtteid. Professionaalsed etikaprintsiibid sisaldavad juba iseenesest mõnikord konflikti, lisaks sellele on igal ajakirjanikul isiklik väärtusteskaala, kus mõned väärtused ja käitumisprintsiibid on prioriteetsemad kui teised. Meediorganisatsiooni poolt eelistatavate väärtuste hierarhia võib omakorda olla veidi teistsugune. Siiski on käesoleva töö eelduseks, et ajakirjanik on iga konkreetse loo tasandil see isik, kelle moraalne tundlikkus ja hoiakud määravad suures osas loo sisu ja selle, mida see toob kaasa loo osapooltele.

Mida teadlikum on reporter erinevatest eetilistest valikutest, seda paremini oskab ta oma otsuseid ka analüüsida ja põhjendada. Kõige olulisem roll on lõpliku otsuse puhul just ajakirjaniku südametunnistusel (Sanders 2003). Küsimus on aga selles, kas ja kuivõrd õnnestub ajakirjanikul erinevate osapoolte ja huvide keskpunktis seda südametunnistust kuulata ning säilitada enda autonoomsus ehk milline on ajakirjaniku professionaalne roll.

Professionaaliks võib nimetada inimest, kellel on enda valdkonnas töötamiseks spetsiaalsed teadmised, sealhulgas sellised, mis võimaldavad teha moraalseid otsuseid. Moraalsus tähendabki otsustamist konflikti minevate väärtuste vahel, kusjuures iga väärtus esindab midagi head. Probleeme tekib aga nii sellega, kuidas teada, mis on õige, kui sellega, kuidas tegutseda nii, nagu on õige (Rest 1994).

Ajakirjanike väärtusotsusi mõjutab see, mis on nende motivatsioon. Ajakirjanikuamet on aga

eriline, kuna lisaks palgale motiveerivad neid tihti ka mittemateriaalsed tasud nagu tähelepanu ja tunnustus (Fengler & Ruß-Mohl 2008). Käesolev töö keskendub eelkõige sellele, kuidas ajakirjanikud enda väärtusi reflekteerivad ning kui need väärtused satuvad konflikti, siis milliseid valikud nad teevad ja kuidas neid põhjendavad.

Väärtusi on erinevate autorite poolt süstematiseeritud eri viisidel ning ka paljudes ajakirjanike käitumisjuhistes ja eetikakoodeksites on universaalsed väärtused segamini käitumisprintiipidega. Oluline on siinkohal eristada väärtusi ja käitumisprintsiipe ning moraalseid ja mittemoraalseid väärtusi. Mittemoraalsed väärtused antud töö kontekstis on seotud peamiselt uudisväärtustega nagu kiirus, aktuaalsus, erakorralisus jms. Moraalsed väärtused on need, mis laienevad pea kõigile eetikaga seotud valdkonnale, näiteks tõde, inimväärikus, vastutus, vabadus ja õigus. Käitumisprintsiibid – juhised moraalseks või mittemoraalseks käitumiseks – on professionaalsetes koodeksites valdavad. Väärtused on sageli esitatud implitsiitselt ja on tuletatavad käitumisprintsiipidest. Ajakirjanduse professionaalses eetikas on kõige enam väljendatud väärtusteks avalikkuse huvi ja ajakirjanduse kohustus avalikustada ühiskonna jaoks olulist informatsiooni.

Käesoleva töö eesmärgiks on muuta nähtavaks, kuidas kogunud ajakirjanikud enda väärtusi reflekteerivad. Kas pikk töökogemus ja murrangulised sündmused ühiskonnas nende karjääri ajal on muutnud neid süsteemikriitilisemaks? Kuidas nad tajuvad *online*-ajakirjanduse mõju enda tööle ja väärtushinnangutele?

Oluline on rõhutada, et iga antud töö jaoks läbi viidud intervjuu on eraldi tervik, mille unikaalsus ja iseloomulik profiil tulevad kõige paremini välja just eraldi vaadelduna. Samas saab kümnet intervjuueeritavat käsitleda ka respondentidena, kelle refleksioon ja väärtuste sisutamine on eeskätt testdilemmade meetodi, aga ka intervjuudes esitatu abil võrreldav.

Minu bakalaureusetöö jaguneb viieks peatükiks. Esimeses, teooriapeatükis analüüsin professionaalse eetika aspekte, moraalse käitumise etappe ja ajakirjanike motivatsiooni. Samuti annan ülevaate töös käsitletavatest peamistest professionaalsetest väärtustest.

Meetodipeatükis kirjeldan töö empiirilise osa jaoks läbi viidud kvalitatiivsete süvaintervjuude ja testdilemmade meetodeid ning valimit.

Töö tulemuste osas analüüsin intervjuude põhjal, milline on ajakirjanike moraalne tundlikkus ning mis on peamised tegurid, mis ajakirjanikke nende otsustes motiveerivad. Samuti toon välja, kuidas

intervjueeritavad sisustasid minu poolt uuritavad väärtused ning nende omavahelises võrdluses toon välja suuremad erinevused ja ühisosa. Lõpuks annan lühikese ülevaate, kuidas peegeldusid ajakirjanike hinnangutes organisatsiooni väärtused ja surve ning lehe tüübi eripärad.

Bakalaureusetöö peamised **uurimisküsimused** sõnastan järgnevalt:

1. Kuivõrd ajakirjanikud märkavad väärtuskonflikte enda töös?
2. Mis motiveerib neid eetiliste dilemmaide puhul otsuseid tegema?
3. Kuidas erinevad ajakirjanikud märkavad ning tajuvad minu poolt uuritavat viit universaalset väärtust?

Neile küsimustele annan vastuse neljandas, järelduste peatükis. Viimases, diskussiooniosas arutlen töö laiemal ühiskondliku tähenduse ja võimalike edasiste uurimissuundade üle.

1. Töö teoreetilised lähtekohad

Käesoleva töö teooriapeatükk jaguneb kolmeks osas. Esimeses neist annan kokkuvõtliku ülevaate töö aluseks olevatest väärtuste ja printsiipide seosest moraalse sensitiivsuse ja lojaalsusega. Teises esitan eetilise käitumise etapid ja varasemad rakendusühtlused, arutlen ka ajakirjaniku kaalutlemisprotsessi mõjutavate väliste printsiipide üle. Kolmandas osas annan ülevaate töös uuritavatest universaalsetest väärtustest.

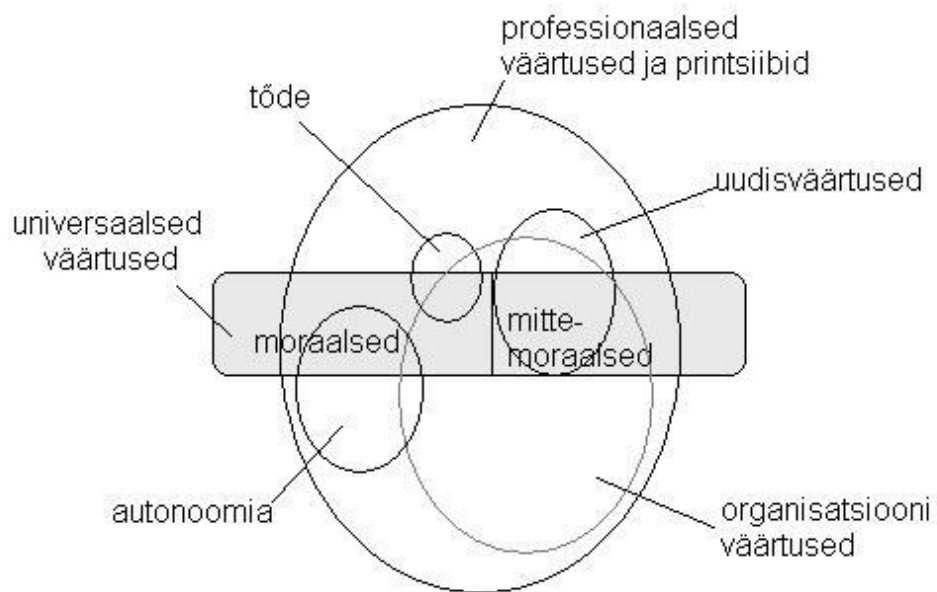
1.1. Professionaalsed väärtused

Väärtustest rääkides kasutatakse väga erinevaid sõnu ja üldistusastmeid, samuti on olemas eri tüüpi väärtused. Väärtused on soovide objektid või objektid, mis eksisteerivad sõltumata meie soovidest. Kõige üldisemaks kategooriaks võib pidada universaalseid väärtusi, mille hulka kuuluvad näiteks elu, tervis, tõde, loomingulisus jms. Neid toetavad käitumisprintsiibid, mis on väärtuste „initsieerijad“ või „kehastajad“, printsiipide abil me seega püüdleme väärtuste poole. Näiteks elu toetav käitumisprintsiip on mitte teha teisele kurja ning tõe printsiip tõerääkimine (Pojman 2002).

Kommunikatsioonivaldkonnas on hea universaalsed väärtused omakorda jagada moraalseteks ja mittemoraalseteks, mis kokku moodustavad professionaalse eetika (Lambeth, 1986: 48). Moraalsed väärtused on näiteks tõde, inimväärikus ja autonoomia, mittemoraalsed aga uudisväärtused. Ka viimaseid toetavad käitumisprintsiibid, mille abil ajakirjanikud uudisväärtusi teostavad. Printsiipe on väärtustest kordades rohkem, nende hulgas on näiteks täpsus, kohesus, tasakaalustatus jms.

Kokkuvõtlikult on käesoleva töö aluseks võetud väärtuste ja printsiipide skeem näidatud alloleval joonisel (Joonis 1). See ei pretendeeri universaalsusele, kuid on üks tõlgendamise viisidest. Skeemil toodud tõde ja autonoomia on väärtuste näited, mitte ainsad skeemi juurde kuuluvad väärtused.

Joonis 1. Universaalsed ja professionaalsed väärtused

Allikas: Autori koostatud, tuginedes Lambethi (1986) ja Pojmani (2002) väärtuste ja printsiipide liigitustele ja definitsioonidele.

Minu töö keskendub peamiselt viie universaalse ja ühtlasi ka professionaalse väärtuse sisustamise uurimisele ajakirjanike hinnangutes: inimväärikus, tõde, autonoomia, õiglus ja vastutus. Need viis moraalset väärtust on ajakirjanike jaoks peamisena välja toonud Lambeth (1986). Kolme olulisema väärtusena on tõde, vastutust ja väljendusvabadust esile toonud Cooper (Alsus 2010 kaudu).

Nimetatud moraalsete väärtuste kõrval on praktilises ajakirjanduses oluline roll ka mittemoraalsetel ehk uudisväärtustel ja neid toetavatel printsiipidel. Lisaks mõjutavad ajakirjanikke ka organisatsiooni tõekspidamised. Kuna aga antud bakalaureusetöö keskendub eelkõige professionaalse eetika individuaalsele tasemele, siis pööran väljaande spetsiifilistest väärtustest tulenevale survele vaid põgusalt tähelepanu töö lõpuosas.

Selleks, et ajakirjanike individuaalset professionaalse eetika refleksiooni analüüsida, tuleb kõigepealt uurida, kuidas ja milliseid moraalsete konflikte nad märkavad. Selleks on kõige sobivam kasutada Resti (1994) moraalsete sensitiivsuse skeemi, mida on põhjalikumalt kirjeldatud töö teooriapeatüki teises osas. Skeemi neli etappi peaks andma vastuse küsimusele, kuidas ajakirjanikud eetilisi konflikte märkavad, erinevaid käitumisviise kaaluvad, milliseid väärtusi prioritseerivad ning kuidas enda valikuid põhjendavad.

On selge, et väärtusi saab tõlgendada erinevalt, kuid kõik viis antud töös uuritavat universaalset väärtust sisaldavad ühisena endas ka küsimust „kelle suhtes/jaoks/ees?“, näiteks „kelle suhtes ma olen hooliv?“ ehk küsimust lojaalsuset. Seega, selleks, et vähendada väärtuste relatiivsust, kasutan empiirika analüüsimisel ka nn Potteri kasti, mis aitab vastata küsimusele, kelle suhtes/jaoks/ees ajakirjanik on lojaalne ja kelle huvidest ta enda otsuseid põhjendades lähtub. Kuna meetodina kasutatavad testdilemmad olid kõigi intervjuueeritavate jaoks sarnased või peaaegu sarnased, siis muudab ühesugune skeem nende analüüsid võrreldavaks.

1.2 Professionaalne eetika ja moraalsed valikud

Rest (1994) defineerib professionaalina inimese, kellel on enda valdkonnale vastavad teadmised ning sealhulgas ka oskus näha moraalseid valikukohti.

Ajakirjanduseetika puhul on juba 200 aastat kestnud arutelu tasakaalust inimeste privaatsuse, avalikkuse huvi, rahvusliku turvalisuse, riigireetmise, avaliku elu tegelaste õiguste ja teiste aspektide vahel (Westbrook 1994). Ajakirjanikul peaksid seega peale elementaarsete lookirjutamisreeglite olema ka oskus näha eelpool nimetatud aspekte ja leida erinevates olukordades nende vahel tasakaal.

Küsimus tekib aga selles, missugused on ajakirjaniku võimalused ja kohustused ning kuivõrd jääb vastutus lõpliku otsuse eest just reporteri südametunnistusele. Nii Singer (2006) kui Westbrook (1994) on öelnud, et tänapäeva võrguühiskonnas taandub avalikkuse usaldus just reporterite personaalsetele valikutele meediasüsteemi sees: ajakirjanik vastutab enda otsuste, mitte teiste reaktsioonide eest. Kuigi ajakirjanikele kehtib üks eetikakoodeks ning igas toimetuses on oma tavad ja normid, siis sõltub palju lugusid puudutavaid lõplikke otsuseid siiski igast autorist endast – loo struktuur, allikate tsiteerimine, allikatega suhestumine ja huvikonflikti valimine (Westbrook 1994).

Valikud ja otsused eeldavad aga head eneserefleksiooni- ning analüüsivõimet: kui ajakirjanik annab endale aru olukorra komplitseeritusest, suudab ta arvestada erinevaid osapooli ning info ei võta tema üle võimust. Seda, kuivõrd ajakirjanikud eetilisi dilemmasid märkavad, erinevaid valikuid kaaluvad ning enda otsuseid põhjendada oskavad, on aga keeruline uurida ning üldistusi teha on raske.

Käesoleva bakalaureusetöö eelduseks on ka see, et ajakirjanike moraalsed otsused on seotud nende tegudega. Kuigi see seos ei ole nii lihtne ja tugev, kui võiks arvata – seda mõjutab juba kas või inimeste erinev arusaam sellest, mis on moraalne konflikt –, on see siiski olemas (Westbrook 1994). Moraalsetest otsustest tegudeni jõudmine on aga protsess, mida mõjutavad mitmed faktorid. Nende määratlemiseks lõi Rest skeemi.

Resti (1994) järgi on eetilise käitumise neli etappi:

- Moraalne tundlikkus (teadlikkus konfliktist ja võimalikest valikutest);
- Moraalne hinnang (võime arutleda ja näha erinevaid osapooli);
- Motivatsioon hierarhiseerida mingeid väärtusi;
- Iseloomukindlus (julgus lähtuda otsustamisel oma väärtustest, kui keeruline see ka ei oleks).

Moraalne tundlikkus tähendab teadlikkust sellest, kuidas meie teod mõjutavad teisi inimesi. See eeldab, et ajakirjanik märkab konflikti, teadvustab seda ja tajub olukorra erinevaid osapooli ning seda, kuidas erinevad valikuid neid mõjutaks. Ajakirjanikud näevad aga konflikte erinevas mahu ja ulatuses ning mõnikord ei pruugi nad moraalseid valikuid märgata, seega ei näe nad ka alternatiivseid käitumisviise. Moraalselt tundlikumad ajakirjanikud oskavad aga paremini konfliktseid olukordi märgata ja sealt edasi neid ka analüüsida ja hinnata (Rest 1994).

Moraalse hinnangu faas tähendab seda, et kui ajakirjanik on teadlik erinevatest tegutsemisviisidest ja nende mõjust, siis selles etapis ta otsustab, milline neist on moraalselt enim õigustatud (Rest 1994).

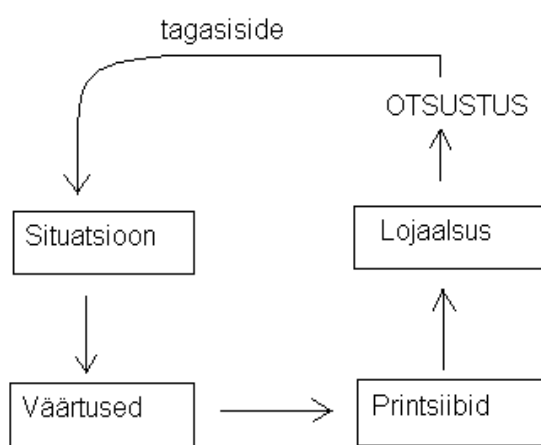
Kolmanda sammuna peaks ajakirjanikul olema motivatsioon hierarhiseerida moraalseid väärtusi võrreldes teiste väärtustega (näiteks enesekehtestamine või organisatsiooni huvid). Küsimus tekib selles, kas ajakirjanik on motiveeritud asetama moraalsed väärtused teistest kõrgemale või mitte (Rest 1994).

Viimane etapp eeldab ajakirjanikult sobivaid iseloomuomadusi – tugevust, meelekindlust, julgust ja püsivust jääda kindlaks vastuvõetud otsustele ja surve all enda moraalsetest valikutest mitte loobuda. Vastasel juhul ei ole ka eelneva kolme etapi edukast täitmisest kasu. Kui aga ajakirjanik ei märkagi moraalseid valikuid, ei jõua ta ka väärtuste kaalumise, hierarhiseerimise ega otsustamiseni. Lood sünnivad pigem juba sissekujunenud reeglite ja käitumismustrite järgi (Rest 1994).

Moraalsed väärtused ja eetilised valikud on alati seotud lojaalsusega, kuna iga valikuga peab ajakirjanik mõnda väärtust eelistama ja iga väärtus teenib kellegi huve. Kas ajakirjanik on lojaalne pigem toimetusele ja teeb kõik endast oleneva, et saada lugu esimesena, enne konkurente? Või on ajakirjanik lojaalne hoopis lugejale ning seab esikohale tõekriteeriumid (kontrollitud faktid, põhjalikkus, avaldamisküpsus)?

Seda, kelle ees ajakirjanik vastutab ning kelle suhtes on lojaalne, saab analüüsida nn **Potteri kasti** (Joonis 2) abil.

Joonis 2. Potteri kast

Allikas: Christians *et al* (1991). *Media Ethics. Cases and Moral Reasoning*.

Näiteks on situatsioon see, et homoseksuaalid põlevad kinno sisse. Homoseksuaalsus on siinkohal ühiskonnas taunitav väärtus, printsiip on „kaitse süütuid“, mis on aga konfliktis tõe teatamisega. Seega tekib küsimus, kuidas ajakirjanik sündmust ja ohvreid kirjeldab. Kas ta on lojaalne ellujäänud põlenguosalistele või lugejatele?

Kui vaadata Potteri kasti ja Resti esitatud neljaastmelist skeemi koos, saab küsida, kas situatsiooni hindamisel on ajakirjanikud moraalselt sensitiivsed, et tajuda erinevaid väärtusi ja lojaalsusi, mis põhjendavad nende valikuid, ning kas nad teevad neid otsuseid kaalutletult.

Käesoleva töö puhul on moraalse arutluse analüüsi jaoks kasutatud ka moraaliteoorias keskseid mõisteid: deontoloogilise ja teleoloogilise lähenemise eristust. Antud töö ei keskendu moraaliteooriale, seetõttu võib nende kahe suuna veidi üldistatud käsitlust võtta lihtsustavana. Siiski osutus empiirilise analüüsi käigus vajalikuks tuua välja kaks veidi erinevat suhtumist.

Teleoloogiline süsteem rõhutab, et teo teeb õigustatavaks selle hea tagajärg. Deontoloogilise lähenemisviisi järgi on tegu ise või reegel kesksed. Seega, deontoloogilise lähenemise puhul on tõeväärtus põhimõtteliselt keskne ja primaarne (Pojman 2002).

1.2.1 Väärtuste uuringud

Järgnevalt kirjeldan kahte Kataloonias ja Prantsusmaal läbi viidud väärtuste ja printsiipide rakendatavause uuringut ja nende peamisi tulemusi, et hiljem võrrelda neid enda töö jaoks läbi viidud empiirilise materjaliga.

Üle tuhande kataloonia ajakirjaniku hulgas läbi viidud kvantitatiivses *online*-küsitluses oli üheks uuritavaks väärtuseks objektiivsus, mis on tugevalt seotud antud töös käsitletava tõega. Näiteks McQuail (2003:155) on paigutanud tõe objektiivsuse alla käivaks väärtuseks:

„Objektiivsus on konkreetne meediapraktika vorm ja ka konkreetne hoiak info kogumise, töötlemise ja levitamise suhtes. Selle peamised tunnused hõlmavad erapooletut ja neutraalset suhtumist teate objekti, mis teisisõnu tähendab subjektiivse või isikliku seotuse puudumist. Teiseks peab puuduma poolehoid – arutluse all olevas küsimuses ei tohi olla erapoolik ega demonstreerida kallutatust. Kolmandaks nõuab objektiivsus ranget täpsuse ja tõe kriteeriumide jälgimist (olulisus ja täielikkus)“.

Kataloonia ajakirjanike hulgas tehtud uuringust selgus, et 74% neist peab objektiivust võimatuks saavutada, kuid arvab, et ajakirjanik peaks siiski selle poole püüdlema. Enamik vastanutest kinnitas, et parim viis seda teha, on korrektselt viidata kõikidele allikatele ja võimalikele versioonidele, mis lugejal võiks tekkida, ning kontrollida nende allikate usaldusväärsust (Alsus 2010:69).

Ka prantsuse ajakirjanike hulgas läbi viidud käesoleva bakalaureuseõoga sarnasest väärtusuuringust selgus, et paljude reporterite jaoks on objektiivsust – nagu ka muid väärtusi – raske defineerida ning suur osa neist ei pidanud seda reaalses elus võimalikuks saavutada (Boudana 2010). Küll aga tuli Boudana uuringust välja prantsuse ajakirjanike arvates kolm peamist tegurit, mis objektiivsuse või neutraalsuse ohtu seavad: need on faktide ja hinnangute segunemine, sildistamine ning tasakaalustamatus erinevate osapoolte vahel.

Eelpool kirjeldatud uuringute tulemustest saab järeldada, et ajakirjanikud ei taha tihti enda põhimõtteid selgitades kasutada küll suuri väärtusmõisteid, kuid välistades faktide ja hinnangute

segunemise, sildistamise ja tasakaalutuse, ning hinnates ausust ja head tahet käitumisprintsipiidenä, võib öelda, et sisuliselt kirjeldasid prantsuse korrespondendid siiski objektiivsuse ja tõe kriteeriumeid.

Boudana on oma uuringus palju esile tõusnud mõiste *ausus* tugevalt sidunud ka *transparentsusega*, mis tähendab sisuliselt seda, et ajakirjanik teeb infotootmise protsessi nähtavaks. Ausus kui väärtus ja aususe saavutamine on kontekstist sõltuv. Ajakirjaniku puhul võib see viidata sellele, et kõik looja jaoks kogutud materjal on saadud ausal teel, aga ka seda, et lugejani on toodud kogu relevantne teemasse puutuv info. Kuid mis on aus ja relevantne? Kas ajakirjanik peaks avaldama kõik looja tegemisse puutuvad üksikasjad? See, mis antud juhul on lugejale jaoks relevantne info, jääb iga ajakirjaniku otsustada. Samuti see, kas avalikkuse huvi kaalub üles näiteks pisivale mõnelt allikalt kommentaari saamiseks. Kindlasti ei saa üheselt öelda, millises olukorras on lõpuni ausaks jäämine olulisem, kui vajadus informatsioon ühiskonnani tuua.

Reinardy (2010) uuris aga ajakirjanike väärtushinnanguid seoses *online*-ajakirjanduse pealekasvuga. Uuringust ilmnas, et veebiajakirjandus on teistest professionaalsetest printsiipidest palju tähtsamale kohale asetanud kiiruse ja konkurentide edestamise, mis lisaks sellele ka vastanduvad ja kipuvad eemale tõrjuma traditsioonilisi ajakirjanduslikke printsiipe. Paljud ajakirjanikud tundsid, et neist on saanud pigem konkreetse väljaõppeta tehnikud, kes ei pea enam tähelepanu pöörama küljendusele, korrektsele grammatikale ja lugude avaldamisküpsusele, vaid keskenduma ainult kiirusele ja kvantiteedile. Lisaks märkisid nad, et suurenenud töökoormuse ja lisaülesannete nagu videote ja blogide tõttu kannatab nende töö kvaliteet. Reinardy uuringust tuli kõige ilmekamalt välja just vanema põlvkonna ajakirjanike mure *online*-ajakirjanduse puuduste üle. Nende jaoks on kadumas ideaalid, mis inspireerisid neid kunagi ajakirjandusse tulema.

1.2.2 Motivatsioon ja kaalutlemine

Ajakirjanike otsuseid mõjutab see, mis neid motiveerib. See amet on eriline, kuna lisaks materiaalsele töötasule käib tööga kaasas ka lisaväärtus – avalik nimeline vastutus, mis paneb paljusid reportereid enda maine pärast pingutama.

Praeguses infoühiskonnas on kõige olulisem kaup tähelepanu, mis tähendab, et ajakirjanikud tahavad töö eest saada maksimaalset tähelepanu, tehes samal ajal minimaalselt kulutusi. Mittemateriaalsed tasud (tunnustus või võimalus mõjutada ajaloo kulgu) on ajakirjanike jaoks tihti olulisemadki kui materiaalsed tasud. Ajakirjanikud tahavad säilitada enda töö kangelaslikkust ning

on valmis selle nimel tegema järeleandmisi ka palgas, töötundides või –tingimustes. Seda kasutavad aga tihti peale ära toimetajad, kompenseerides näiteks aeg-ajalt reporterite isiku eksponeerimisega lehes nende tegelikust panusest madalamat palka (Fengler & Ruß-Mohl 2008).

See tähendab, et ajakirjanikud ise teevad iga päev mõne valiku, lähtudes suuremal või vähemal määral enda kasust – kuivõrd oluline ja huvitav on teema tema ja lugejate jaoks ning kui palju kõneainet see võib tekitada, on olulised tegurid selles, kui palju aega ja vaeva reporter loosse panustab (Fengler & Ruß-Mohl 2008). Kui tegu on põneva ja/või olulise infoga, siis on ka ajakirjanikul rohkem motivatsiooni, et asja põhjalikumalt uurida ja parem lugu teha. Sageli põhinevad sensatsioonilisemad lood konfliktil, prominentidel või kurioosumitel ning ajakirjanik loodab nende paljastamisega saavutada tähelepanu ja tunnustust. Samas kui vähem sensatsioonilised ja “igavamad” teemad leiavad ka vähem kajastamist, kuigi teemad iseenesest oleks avaliku huvi seisukohalt olulised. Seega võib öelda, et ajakirjanike isiklikud huvid mõjutavad paljuski uudiste sisu.

Ajakirjanikud teevad allikatega pikas perspektiivis majanduslikke tehinguid: neilt saadakse informatsiooni ning vastutasuks antakse tähelepanu, parandatakse mainet vms. Eriti kerge on seda tüüpi suhted kujunema PR-isikutega, kes säästavad ajakirjanike aega ning vastutasuks saavad meediakajastust. (Fengler & Ruß-Mohl 2008). Seega ei mõtle ajakirjanikud oma igapäevatöös vaid pooleliolevale loole, vaid arvestavad paratamatult ka tulevikuga ja praktiseerivad n-ö vorst saia vastu suhteid. Seda eriti Eesti-suuruses riigis, kus väljend “kõik tunnevad kõiki” kehtib väikeste mõõndustega igas linnas ning inimeste mainel ja suhetevõrgustikul on ka ajakirjanduses oluline roll. Hea ajakirjaniku üheks tunnuseks võib pidada ka laia tutvusringkonda.

Ajakirjanikud ei ole aga moraalsetes otsustes siiski täiesti üksinda, ajakirjanduses sünnivad paljud valikud kollegiaalselt. Singer (2007) on öelnud, et ajakirjanikud tahavad küll olla sõltumatud välistest teguritest, kuid samal ajal peavad nad paljuski loobuma isiklikust autonoomiast, mida mõjutavad toimetused struktuur, rutiin ja otsused. Kuigi ideaalis peaksid otsused sündima kooskõlas toimetajatega, siis reaalselt see alati nii ei toimi ning ajapikku muganduvad kõik harjumuspärasesse rutiini.

Seega tuleb arvestada, et praktikas mõjutab ajakirjanike väärtusi ka organisatsiooni väärtussüsteem. Noored ajakirjanikud tulevad toimetusse isiklike arusaamadega professionaalsetest printsiipidest ja väärtustest, kuid mõned printsiibid ja väärtused lähevad paratamatult toimetuse väärtushierarhiaga konflikti. Algajad reporterid peavad enamasti tegema kompromisse, et sobituda olemasolevasse

kultuuri ning kui nende lugu ei mahu toimetuse normidesse (nt uudisväärtuslikkuse vms poolest), siis seda lihtsalt muudetakse, kärbitakse või ei avaldata. Seega kohanduvad ajakirjanikud süsteemiga päris kiiresti, kuna sellele vastuhakkamine lõppeks üsna tõenäoliselt edutu karjääriga (Reinardy 2010).

Probleem seisneb selles, kuidas sellises huvide ja väärtuste keskpunktis teha otsuseid, mis arvestaks võimalikult paljusid osapooli ning tooks kaasa kõige vähem kahju. Resti moraalse sensitiivsuse skeemi kolmas etapp, mis räägib motivatsioonist eetilise dilemma puhul mingeid väärtusi teistest olulisemaks pidada, on sealjuures olulise tähtsusega, kuna just sealt selgub, mida ajakirjanik antud tingimustes tähtsamaks peab. Kui teoreetilisel tasandil arutledes võib selleks olla tõde, inimväärikus või muu universaalne väärtus, siis praktikas mõjutavad ajakirjanike käitumist paratamatult nii mittemoraalsed uudisväärtused, personaalsed tõekspidamised kui ka Fengleri ja Ruß-Mohli poolt välja toodud omakasu, mis kaalutlemise juures oma mõju avaldavad.

1.3 Ajakirjanike professionaalsed väärtused ja käitumisprintsiibid

Eelnenud analüüsi põhjal tekib küsimus, millised on väärtused, mida ajakirjanikud sõnastavad ja millised on need, mida nad ei sõnasta, kuid teostavad läbi valitud käitumisprintsiiptide? Millised on need väärtused, mida nad ei saa mingitel välistel põhjustel alati rakendada, näiteks konflikti tõttu toimetuse väärtustega?

Väärtused on moraalivallas kesksed. Väärtused on soovide objektid või objektid, mis eksisteerivad sõltumatult soovidest, näiteks vabadus, privaatsus, elu, teadmine, ausus. Väärtused on üldisem kategooria, millest tuletame printsiibid, mida võib nimetada tegevust juhtivaks väärtuste „initsieerijateks“ või „kehastajateks“, sest nad teevad selgeks väärtustes peituva tegevust juhtiva või ettekirjutusliku jõu. Näiteks väärtusest inimväärikus tuletame inimväärikuse kaitsmise printsiibi, tõest tõerääkimise ja vabadusest „sa ei tohi teist inimest tema vabadusest ilma jätta“ (Pojman 2002).

Need definitsioonid ei määra väärtusi ja printsiipe absoluutsete või objektiivsetena. „*Enamik süsteeme tunnistab, et kõik või enamik meie väärtusi ja printsiipe on prima facie ehk üleskaalutavad; st nad on kaalutlused, mis juhivad meie tegusid, ja alati kui nad omavahel kokku põrkuvad, tuleb neid kõrvutada ja vaagida, et otsustada, milline printsiiip konkreetses olukorras teise üles kaalub.*“ (Pojman 2002:124).

Ajakirjanike professionaalseid väärtusi ja professionaalseid käitumisprintsippe ei saa panna kindlasse loetellu või kaardistada ühe skeemi järgi. Erinevad teoreetikud, näiteks Cooper ja Lambeth, on välja toonud mitmeid erinevaid võimalusi ning paigutanud neis väärtusi ja printsiipe olulisemale või vähem tähtsamale kohale.

Näiteks Cooper peab ajakirjanduseetikas universaalseks ainult neid väärtusi, mille representatiivsus on empiiriliselt tõestatud: tõde (*truth*), vastutust (*responsibility*) ja väljendusvabadust (*free expression*) (Alsus 2010).

Lambeth (1986) on aga veendumusel, et ajakirjanduseetika põhiväärtused tulenevad üldistest eetikaprintsiipidest. Erinevalt Cooperist peab Lambeth võimalikuks, et eetikakoodeksitest kasvavad välja üldtunnustatud normid. Lambeth nimetab olulisemate universaalsete väärtustena tõde (*truth*), õiglust (*justice*), vabadust (*freedom*), inimlikkust (*humaneness*) ja vastutust (*stewardship*). Ideaalis peaksid ajakirjanike otsused tema hinnangul sündima kooskõlas nimetatud väärtuste ning konkreetse situatsiooni asjaoludega, kuid teoreetik rõhutab ka ise, et tema poolt väljapakutud liigitust ei saa võtta absoluutsete kategooriatena. Reaalses ajakirjanduses lähevad need väärtused paratamatult vastuollu ning piiravad üksteist. Käesolev töö keskendub Lambethi poolt välja toodud viie universaalse väärtuse uurimisele, mis on ajakirjanike professionaalses eetikas olulisel kohal.

Inimväärikus

Lambethi (1986:30) kohaselt tähendab inimlikkus või inimväärikus (*humaneness*) seda, et ajakirjanik aitab seal, kus saab, ning et ta ei tohiks kunagi kellelegi tahtlikult kahju teha ega põhjendamatuid kannatusi põhjustada.

Inimväärikuse juurde kuulub käitumisprintsibiina inimväärikuse kaitsmine ja kahjude minimeerimine. Kahjude minimeerimine on eetiliste konfliktide puhul üks olulisematest printsiipidest, mis nõuab ajakirjaniku tundlikkust enda töö tagajärgede suhtes. See tähendab, et reporter laseb enda inimlikkusel välja paista, diskuteerib eetiliste dilemmaade üle ja küsib õigeid küsimusi. Kaks olulisemat neist on “Kes saab selle looga haiget?” ja “Kas avalikkuse õigus seda infot teada saada kaalub haiget tegemise üles?”. Selliste otsuste puhul on rõhuasetus eelkõige tõel (Brown 2006).

Eesti ajakirjanduseetika koodeksis käsitlevad inimväärikust ja kahjude minimeerimist näiteks järgnevad punktid 3.2: „*Ajakirjanik ei või kuritarvitada meediaga suhtlemisel kogenematuid inimesi. Enne vestlust selgitatakse räägitu võimalikke tagajärgi*“ ja 4.9: „*Inimese eraelu puutumatust rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele*“ (Eesti ajakirjanduseetika 2011).

Tõde

Ajakirjanduses viitab tõde kui väärtus sellele, et ajakirjanik on teinud kõik endast oleneva, et uudised oleks täpsed, kallutamata, sobivas kontekstis ja et kõikidele pooltele oleks võrdselt sõna antud. Need kriteeriumid laienevad ka uudise kirjutamise protsessile ning järeleandmised tões on lubatud vaid siis, kui selle põhjused on loos selgelt kirjeldatud ja põhjendatud (Lambeth 1986:29-31).

Pattersoni ja Wilkinsi (2005, Singer 2007 kaudu) arvates on tõde see, mis on tõestatav, korratav (*replicable*) ja universaalne.

Kovach ja Rosenstiel (2001, Singer 2007 kaudu) on aga öelnud, et tõde tähendab olla aus teadmiste ja selle suhtes, kuidas need on saadud, mis ühildub suuresti Lambethi definitsiooniga. Seega võib tõde väljendada nii mõõdetava kui ka tunnetusliku väärtusena, kumbagi neist ei saa nimetada täpsemaks.

Eesti ajakirjanduseetika koodeksis viitab tõerääkimise kohustusele punktid 4.1: „*Uudised, arvamused ja oletused olgu selgelt eristatavad. Uudismaterjal põhinegu tõestataval ja tõenditega tagatud faktilisel informatsioonil.*“ ja 4.2: „*Konflikti sisaldava materjali puhul peab ajakirjanik ära kuulama kõik osapooled*“ (Eesti ajakirjanduseetika 2011).

Autonoomsus

Autonoomsus (autonomy) tähendab seda, et ajakirjanik peaks vältima vääritud käitumist ja ükskõik, milliseid huvikonflikte. Samuti ei tohiks ajakirjanikud teha ega vastu võtta midagi, mis võiks nende erapooletuse ja aususe kahtluse alla seada, sh on näiteks kingitused, reisirid, lisatöö, poliitiline tegevus jms (Lambeth 1986:30).

Peale loetletu ohustavad ajakirjanike autonoomsust igapäevaselt ka peidetumad riskid, näiteks toimetuse ja meediaorganisatsiooni surve. Ajakirjanikke õpetatakse omaks võtma toimetuse norme, mis võivad aga vastanduda avalikkuse huvile. Lisaks sellele on ajakirjanikel oht saada enda allikatega liiga lähedaseks ja muutuda neist liigselt sõltuvaks ning seeläbi kaotada kriitikameel ja võime näha asju objektiivselt (Lambeth 1986:30).

Eesti ajakirjanduseetika koodeksis puudutavad autonoomiat kui väärtus otseselt näiteks järgnevad punktid:

„2.1. Ajakirjanik ei võta vastu ametikohti, soodustusi, tasu ega kingitusi, mis tekitavad seoses tema ajakirjanikutööga huvide konflikti ja võivad vähendada tema usaldusväärsust.“;

„2.2 Ajakirjanik, kes edastab rahandus- ja majandusalast informatsiooni, ei tohi seda levitada eraviisiliselt ega kasutada isiklikes huvides.“ (Eesti ajakirjanduseetika 2011)

Õiglus

Igapäevatoos peegeldub õiglus ajakirjaniku püüdlusest olla erapooletu. Õiglus sisaldab endas täielikkust (loost ei puudu olulised faktid või osalised), relevantsust (loos ei ole ebaoluline info oluliste faktide asemel), ausust (lugu ei tohi tahtlikult või tahtmata lugejat eksitada või petta) ja hinnangute puudumist (Lambeth 1986:27).

Kui Lambeth räägib õiglusest kui väärtusest eelkõige seoses ajakirjaniku endaga, siis Eesti ajakirjanduseetika koodeksi järgi on kohustus tagada õiglane kajastus eelkõige meediaorganisatsioonil. Punkt 1.4 ütleb: *„Ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest. Ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või eksitav informatsioon“* (Eesti ajakirjanduseetika 2011).

Vastutus

Viies käesolevas töös käsitletav universaalne väärtus on vastutus. See tähendab Lambethi definitsiooni kohaselt täielikku pühendumist väljendusvabadusele demokraatlikus ühiskonnas ja

seda, et ajakirjanik arvestab enda töös nii avalikkuse kui nende inimeste huvisid, kellega ta töötab. Lisaks sellele pöörab ka tähelepanu enda ameti moraalsele aspektidele. Tuginedes eelpool toodud Potteri kastile, on vastutus kui väärtus alati seotud küsimusega „kelle ees ajakirjanik vastutab?“ ning „kellele ta on lojaalne?“

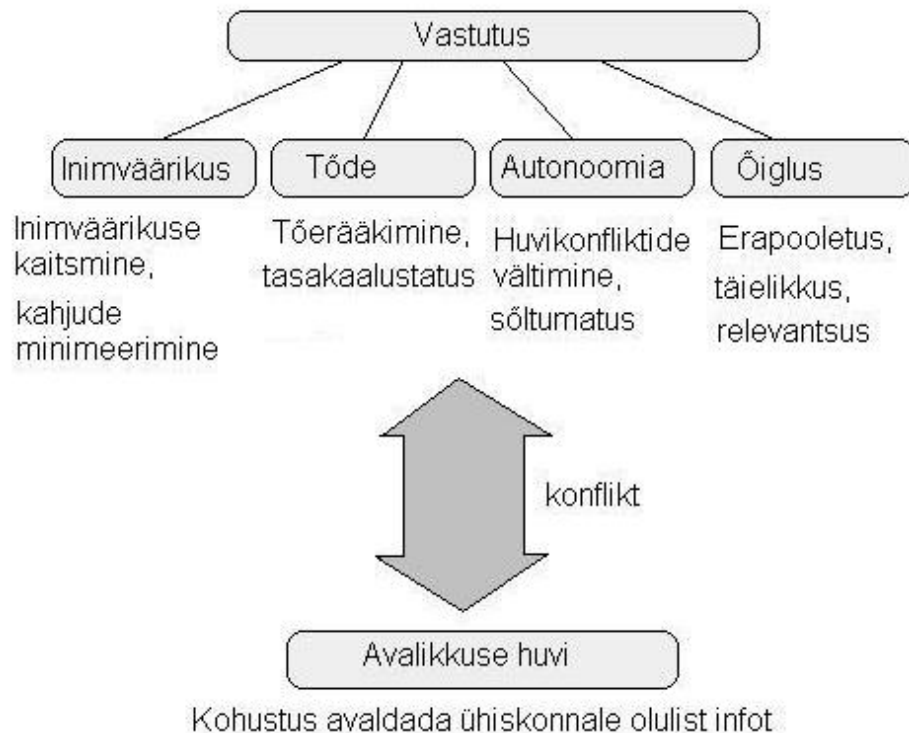
Alsuse (2010) järgi tähendab meedia sotsiaalne vastutustunne ajakirjanike üldist suhtumist enda professionaalsesse tegevusse, mis peaks koosnema protsesside peegeldamisest, sobilikust käitumisest ja südametunnistusest.

Eesti eetikakoodeksisse on vastutus kirjutatud vägivallatuse ja süütu kaitsmise kaudu. Sellele viitab punkt 1.5, mis ütleb: *„Ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada“* (Eesti ajakirjanduseetika 2011).

Lisaks nimetatud universaalsetele väärtustele tuleb ajakirjanikel alati arvestada avalikkuse huviga ning mittemoraalsete professionaalsete printsiipidega nagu kiirus, täpsus, materjali eksklusiivsus jms. Tänapäeva võrguühiskonnas on info hulk ja levikukiirus kordades kasvanud ning Internet on loonud olukorra, kus info on kiiresti ja paljudele kättesaadav ja sama kiiresti ja paljude poolt taastoodetav. Seega on üha olulisem see, kes avaldab uudise esimesena, mis omakorda paneb ajakirjanikud tugeva ajalise surve alla. Kiirustamine toob aga paratamatult kaasa pealiskaudsema töö, sagedasemad vead ning ebatäpsused. Põhjalikumaks eeltööks ning faktide kontrollimiseks ja tasakaalustatud loo jaoks pole lihtsalt enam aega. Kui ajakirjanik teeb aga seetõttu järeleandmisi näiteks täpsuses ja tasakaalus, seab ta ohtu lugejate huvid.

Järgnevalt esitan kokkuvõtvalt peamised ajakirjaniku töös konflikti sattuvad väärtused (Joonis 3).

Joonis 3. Peamised konflikti sattuvad väärtused ja käitumisprintsüübid ajakirjaniku töös

Allikas: Autori koostatud, Lambethi (1986) ja Cooperi (Alsus 2010 kaudu) liigituste põhjal. Vastutus on paigutatud skeemil kõige üles, kuna see seotud kõigi ülejäänud nelja väärtusega ja küsimusega, kelle/mille suhtes on ajakirjanikud valikuid tehes ja väärtusi valides lojaalsed.

Meediaprofessionaalidel lasub vastutus selle ees, milliseks meedia sisu kujuneb. Scott ja Lyman (1968, Singer 2007 kaudu) on vastutust (*responsibility*) defineerinud kui teatud kultuurilistes tingimustes ja normides koos töötavate inimeste ootusi, suhteid ja kohustusi üksteise ees. Normatiivse teooria kohaselt peaksidki meediaorganisatsioonid andma ühiskonnale seda, mida ta tahab, kuna sel moel oleks rahul valdav osa meediatarbijaid (McQuail 2003). Kuna aga meediasuhtluse teine pool ehk avalikkus tihtipeale ei tea, mida kõike neil on ajakirjanduselt õigus oodata või kohustus nõuda, siis peaks minu hinnangul osa vastutusest lugejate siiski jääma ka ajakirjanike ja meediaorganisatsioonide kanda.

2. Metoodika

2.1 Kvalitatiivsed süvaintervjuud

Bakalaureusetöö empiirilise osa jaoks viisin läbi kümme süvaintervjuud (Lisa 2). Töö teema eeldab kvalitatiivseid intervjuusid, kuna professionaalsete väärtuste konfiguratsioon ei ole mõõdetav. Wimmeri ja Domicki (Reinardy 2010 kaudu) sõnul võimaldavad intervjuud rikkaliku informatsiooni ja sissevaadet ning lisaks sellele ka palju täpsemaid vastuseid tundlikele teemadele kui ankeetküsitlus. Isiklikud väärtushinnangud ja eetilised tõekspidamised on kahtlemata ajakirjanike jaoks õrn teema, mis nõuab kuulamispõhiseid lisatäpsustusi.

Intervjuu põhikavas (Lisa 1) määratlesin umbes 15 küsimust mille esitasin kõigile intervjuueeritavatele, kuid lisaküsimused esitasin vastuste põhjal. Intervjuud alustasin sissejuhatavate küsimustega, et tutvuda rääkija taustaga, küsimustebloki lõpuks palusin intervjuueeritaval sõnastada peamised head ajakirjanikku ja ajakirjandust iseloomustavad sõnad ning enda peamised tööpõhimõtted. Enne testdilemmasid ei mõjutanud respondentide vastuseid etteantud juhtumid ja neis esinenud väärtuskonfliktid. Pärast dilemmasid palusin meenutada isiklikke professionaalses elus kogetud väärtuste või printsiipide dilemmasid ning välja tuua üldiselt ajakirjanikutöös sagedamini ette tulevad väärtuskonfliktid. Nende küsimuste eesmärk oli teada saada, missuguseid väärtusi ja käitumisprintsiipe iga ajakirjanik esile tõstab. Universaalsed väärtused palusin defineerida intervjuu lõpuosas, kuna varem oleks nende nimetamine vastajaid rohkem suunanud. Intervjuu kavas on küsimused vaid kolme universaalse väärtuse, inimväärkuse, tõe ja vastutuse kohta, kuna algselt oli plaanis antud töös vaid neile keskenduda. Õigluse ja autonoomia lisasin pärast intervjuude läbiviimist, kuna need väärtused peegeldusid samuti respondentide hinnangutest ning neid ei saanud tähelepanuta jätta. Teisisõnu, empiirilise töö käigus osutus paremini töötavaks Lambethi poolt väljatöötatud universaalsete väärtuste süsteem.

2.2. Testdilemmad

Intervjuu keskmine osa koosnes eetilistest testdilemmadest (Lisa 2). Need on kunstlikult konstrueeritud olukorrad, mille sarnased võivad ajakirjanikul oma töös ette tulla ning mille puhul peaks tekkima otsustusmoment, millist väärtust antud olukorras eelistada. Dilemmad loovad teatud raami, mille sees ajakirjanik peab valiku langetama (Westbrook 1994).

Seega on ka käesolevas töö jaoks konstrueeritud dilemmade puhul silmas peetud, et igaühes neist läheks vastuollu vähemalt kaks väärtushinnangut ning et dilemmad oleks omavahel võimalikult erinevad. Etteantud ühesugused konfliktid teevad dilemmade arutelud võrreldavaks.

Dilemmade juures on välja pakutud ka võimalikud tegutsemisviisid, igaüks neist pöörab tähelepanu erinevatele aspektidele. Vastusevariantidest ei ole ükski ideaalne lahendus, kõigiga neist saavutab ja ohverdab ajakirjanik midagi samal ajal. Dilemmade lahendamise eeldus on see, et vastajad defineerivad konkreetse juhtumi kõige olulisemad aspektid enda jaoks erinevatel viisidel ja selle kaudu peaksid peegelduma nende arutlusvõime ja moraalse tundlikkuse tase. Vastusevariantide põhieesmärk on panna intervjuueeritavad analüüsima, mitte pakkuda neile valmis lahendusi. Diskuteerimise käigus peaksid selguma ka põhjendused, miks valitud tegutsemisviis on vastaja hinnangul moraalselt õigustatum kui teised (Rest 1994).

Dilemmades konstrueeritud väärtuste ja printsiipide konfliktid esitavad kõigepealt konflikte just seoses ajakirjanike vajadusega olla lojaalne erinevatele osapooltele: allikad, asjassepuutuvad isikud ja nende staatus (staatus on professionaalse käitumise printsiipides olulisel kohal), avalikkus, tõde ja inimväärikus kui väärtused ning lõpuks ajakirjanike otsused selle väärtuse suhtes informatsioonitöötlemise selles etapis, kus tuleb teha valikuid informatsiooni usaldusväärsuse, kiiruse, tõendatuse jm kriteeriumide üle. Selles etapis peaksid aitama otsustada just ajakirjaniku väärtushoiakud.

Testdilemmades esinevad konfliktid

1. **„Meeleavaldus geide õiguste kaitseks“: tõde/tõe teatamine avalikkusele vs isiku privaatsus ja allika sooviga arvestamine** (lojaalsus lugejale vs lojaalus loo tegelase ja allika suhtes); osades vastusevalikutes on võimalik ka arutleda vastutuse võtmise või delegeerimise ja ajakirjanduse mittemoraalsete väärtuste ja printsiipide üle.

Dilemma: Toimub avalik meeleavaldus geide õiguste kaitseks. Fotograaf pildistab ka ühte silmapaistvamat plakati skandeerijat, kelle kõrval seisab ilma plakati tagasihoidlikum kaaslane. Ajakirjanik teeb kahe meeleavaldajaga intervjuu, muuhulgas selgub, et üks neist on geiühenduse aktiivne liige, tema kaaslane on aga hetero, kes toetab geide õigusi ning tuli sõbraga toetuse näitamiseks kaasa. Mõlemad vestlevad ajakirjanikuga vabalt, esimene neist nõustub rääkima enda

täisnime all, teine avaldab vaid eesnime. Tänu headele kommentaaridele ajakirjanik teiste meeleavaldajatega juttu ei tee, ta kirjutab materjalist numbri põhiloo.

Õhtul helistab toimetuse numbrile eelpool nimetatud heterost meeleavaldaja ja kuna ta ajakirjaniku nime ei tea, palub ta sekretäril leida õige inimene ja edasi öelda, et teda antud loos ei mainitaks, kuna tal võib meeleavaldusel osalemise tõttu tekkida ebameeldivusi töökohal.

- a) Avaldan loo koos eesnime all kõnelenu ütlustega. Kuna tegu oli avaliku üritusega, siis pressis osavõtt oli oodatav ning mõlemad meeleavaldajad andsid teadlikult ajakirjanikule intervjuu.
(Informatsioonilise enesemääramise printsiip ja sellega seotud vastutus – inimene ise vastutab tema kohta leviva informatsiooni üle.)
- b) Avaldan loo, kuna vastasel korral kaotaksin kogu päeva töö ja mul tuleks mul toimetuses pahandusi
(Organisatsiooni väärtused, isiklik motivatsioon.)
- c) Avaldan loo, kuna leian, et vaid eesnimega identifitseerides ei saa mehel siiski probleeme tekkida. Lähivaate foto asendan üldpildiga meeleavaldajatest, kus helistaja on üks paljudest
(Kompromiss lojaalsuses, teleoloogiline lähenemine – kõikide jaoks soodsale tulemusele orienteeritud lahendus. Lojaalsus nii allikale, avalikkusele kui toimetusele; tõde saab kõige enam kannatada.)
- d) Arvestan allika sooviga, kuigi selle tõttu kaotab artikkel poole mahust ning ka sisust
(Lojaalsus allikale, tõde käsitletakse suhtelisena.)
- e) Ei avalda helistanu nime, ütlusi ja pilti, kuna tunnen, et ei taha tunda end vastutavana talle võimalike probleemide tekitamise eest.
(Vastutuse delegeerimine, identifitseerimise ja identiteedi varjamine on seotud tõe kui väärtuse spetsiifilise sisustamisega.)
- f) Helistan allikale tagasi ja püüan temaga läbi rääkida intervjuu kasutamise tingimuste osas.
(Lojaalsus allika suhtes, võimalikud kompromissid väärtuste osas.)
- g) Jätan loo avaldamise üle otsustamise toimetajale.
(Vastutuse delegeerimine, väärtuste osas pigem organisatsiooni väärtusi toetav.)

2. „Ümarlaud noorte alkoholitarbimisest“: allika sooviga arvestamine (lojaalsus allikale) vs tõde (lojaalsus avalikkusele); lisaks valikud erinevate käitumisprintsiipide vahel, millest osad on enam normipõhised, teised arvestavad teo võimaliku tulemusega

Dilemma: Linnavalitsuses toimub ümarlaud teemal, kuidas vähendada alkoholitarbimist kohalike noorte seas. Üritus toimub kell 15. Kaks kohale kutsutud spetsialisti teevad ettekanded alkoholi kahjulikkusest tervisele ning kui levinud on alkoholitarbimine noorte seas.

Pärast seda algab ümarlaud, mis kestab napilt pool tundi ning kus 30 inimesest viis sõna võtab.

Hiljem vestleb ajakirjanik ühe lapsevanemaga, kes tõstatab ärritunult provokatiivse küsimuse, miks oli vaja korraldada kaks tundi kestvut üritust, mis on halvasti organiseeritud ja ei vii järgmiste võimalike praktiliselt elluviidavate ettepanekute tegemiseni, mil moel noorte alkoholitarbimist vähendada. Korraldaja vastab, et ürituse eesmärk oli panna inimesi antud probleemi üle mõtisklema ning üritus oli igati õnnestunud.

Järgmisel päeval helistab lapsevanem ajakirjanikule ja palub, et tema kommentaari artiklis ei avaldataks.

- a) Avaldan artikli, sest tegemist oli üritusega, kus osalesid oma ala spetsialistid, kelle arvamus antud teemal on oluline.
(Avalikkuse informeerimine.)
- b) Avaldan artikli, sest lapsevanem oli kursis, et ruumis viibib ajakirjanik, kes kuulas kogu vestlust ning kellega lapsevanem hiljem teadlikult vestles.
(Informatsiooniline enesemääramine ja reegel, et sündmusel teadlikult osalenud inimesed peavad ka võtma vastutuse avalikkuses öeldu ja tehtu ees.)
- c) Avaldan artikli, sest tõstatud probleem näitab linnavalitsuse läbimõttlemata tööd.
(Avaliku võimu kriitika (nn valvekoera rolli täitmine, üks võimalikest käitumisprintsipidest). Seotud tõe kui subjektiivse väärtuse sisustamisega.)
- d) Ei avalda artiklit, sest lapsevanema kriitiline arvamusavaldus artiklis võib kahjustada tema ja ta pereliikme mainet, kes töötab linnavalitsuses.
(Lojaalsus allikale, tõest loobumine.)
- e) Ei avalda artiklit, sest hiljem võib lapsevanemaga, kes on maakonna ainsa loomakliiniku loomaarst, olla raskusi intervjuu tegemisega, sest ta keeldub edaspidi intervjuusid andmast.
(Lojaalus allikale, ajakirjaniku isiklikud huvid.)
- f) Ei avalda artiklit, sest lapsevanem ei pruukinud emotsionaalses seisundis endale aru anda, millised tagajärjed võivad ajakirjanikuga vestlemisel tekkida.
(Lojaalsus allikale, loobumine tõest, vastusue võtmine allika eest.)

3. „Linnavolikogu liikme altkäemaks“: tõde (kontrollitud faktid) vs kiirus; lisaks tuleb vastusevariantides kaaluda ausust ja õiglust toetavate printsiipide vahel

Dilemma: Ajakirjanik saab anonüümselt allikalt informatsiooni, et linnavolikogu liige kuritarvitab oma võimu küsides altkäemaksu ettevõtluse loa väljastamise eest. Allika kaudu on toimetusse jõudnud ka helisalvestis vestlusest, kus volikogu liige annab mõista, et loa väljastamiseks tuleb taotlejatel talle maksta. Volikogu liikmega ühendust võttes on ametnik nõus kommentaari andma, kuid ütleb, et tal ei ole võimalik seda samal õhtul teha. Järgneval päeval aga ei vasta ametnik enam telefonile.

- a) Avaldan salvestusel põhineva loo, kuna olen volikogu liikmele andnud võimaluse kommenteerida ning avalikkusel on õigus seda informatsiooni teada.
(Lojaalsus avalikkusele ja meediaorganisatsioonile, õiglane käitumine allika suhtes.)
- b) Avaldan salvestusel põhineva loo, kuna tean, et kui mina lugu ei avalda, avaldab selle mõni teine kanal.
(Lojaalsus meediaorganisatsioonile ja isiklikud motiivid.)
- c) Avaldan loo, kuid sellisel kujul, et volikogu liiget ei ole võimalik identifitseerida, kuna leian, et olulisem on juhtida tähelepanu volikogus toimuvale kui süüdistada üht isikut.
(Identifitseerimine, identiteedi varjamine – tõe spetsiifiline sisustamine, lojaalsus avalikkusele.)
- d) Ei avalda lugu ja ootan ametniku kommentaari, sest sõna tuleb anda konfliktidele osapooltele, kuid riskin sellega, et mõni teine väljaanne avaldab loo enne.
(Lojaalsus loo osalise, lugejate ja õiguse kui väärtuse suhtes, ebalojaalsus meediaorganisatsiooni suhtes.)
- e) Ei avalda lugu üldse, kuna anonüümse allika motiivid ja seotus ei ole mulle teada.
(Tõest loobumine, materjali hankimise moraalsuse tähtsustamine.)
- f) Uurin teemat edasi ja avaldan loo kunagi hiljem, sest ma pole kindel, et salvestus on autentne või pole kontesktist välja rebitud.
(Lojaalsus tõele ja materjali hankimise moraalsusele.)

4. „Ohtlikud vaimuhaiged“: isiklik seotus vs avalik huvi (lojaalsus avalikkuse ja meediaorganisatsiooni ees vs lojaalsus loo osaliste suhtes)

Dilemma: Ajakirjanik kirjutab loo pealkirjaga „Ohtlikud vaimuhaiged meie ümber“, mille sisuks on, et psüühikahäirega patsiendid lastakse kinnisest vaimuhaiglast tagasi ühiskonda. Lugu baseerub

tema enda perekonnas aset leidnud mõrvajuhtumil, kus ajakirjaniku lähisugulane tapeti vaimuhaige poolt, kes varem oli tapmiskatse puhul tunnistatud süüdimatuks. Ajakirjanik kasutab emotsionaalsete detailide esiletoomiseks materjale, mis juurdluse käigus said teatavaks vaid perekonnale.

Toimetajana:

- a) Avaldan loo, sest leian, et süüdimatute vabastamise probleemile tuleb tähelepanu juhtida ja parim viis seda teha on läbi detailse jutustuse.
(*Lojaalsus avalikkuse ees.*)
- b) Avaldan ainult ajakirjaniku jutustuse tema perekonnas aset leidnust, vahetades pealkirja „Kas mu perekond peab kannatama süüdimatu inimese tõttu?“
(*Lojaalsus avalikkuse ees, lugeja informeerimine – õiglus lugeja suhtes.*)
- c) Ei avalda lugu, sest leian, et antud materjali kasutamine oleks ajakirjaniku ameti väärkasutus
(*Loobumine tõest, lojaalsus loo osaliste suhtes.*)
- d) Ei avalda lugu, sest see käib vastu minu põhimõtetele vaimuhaiguse käsitlest ühiskonnas
(*Loobumine tõest, lojaalsus loo osaliste suhtes, isiklik motivatsioon.*)
- e) Ei avalda lugu, sest kasutatud on delikaatseid isikuandmeid. Kuigi toimetuse ei ole juriidiliselt vastutav nende leviku eest, ei taha ma luua piiripealseid pretsedente
(*Tõest loobumine, lojaalsus meediaorganisatsiooni ees.*)

5. „Matemaatikatunni video“: identifitseerimine/privaatsuse kaitse (universaalsete väärtuste puhul on seotud inimväärikuse kaitsega) vs avalik huvi (lojaalsus loo osaliste suhtes vs lojaalsus avalikkuse ees)

Dilemma: Varasemalt ebameeldivate sündmuste tõttu meedia tähelepanu pälvinud kooli õpilane teeb matemaatikatunnist video, tõestamaks vanematele, et matemaatika halbades tulemustes ei ole süüdi tema, vaid õpetaja, kuna õpetaja ei suuda klassis korda tagada. Vanemad, kelle head tuttavad on ajakirjanikud, annavad pärast klassis toimuva nägemist video toimetusse.

- a) Avaldan video, sest tegemist on eksklusiivse materjaliga ning see teema on kaua aega juba sama kooli kohta üleval olnud.
(*Lojaalsus uudisväärtuste, meediaorganisatsiooni ja avalikkuse ees.*)

b) Avaldan video, kuna kool ise eitab probleemi.

(Lojaalsus avalikkuse ees, õiglane käitumine, sest allikale on antud võimalus kommenteerida.)

c) Avaldan video, hāgustades laste nāod, kuid identifitseerin kooli ja sāilitan autentsuse heli kaudu.

(Lojaalsus avalikkuse ees, osaline lojaalsus loo osaliste suhtes, tōe spetsiifiline sisustamine identifitseerimise kaudu.)

d) Avaldan videost ainult lōigu, kus nāitan ainult õpetajat ja jātan õpilased māngust vālja, kuigi see kallutab materjali oluliselt õpetaja kahjuks.

(Lojaalsus loo osaliste suhtes, kannatab tōde kui vāārtus.)

e) Ei avalda videot, kuna leian, et ei ole õige avaldada ūhes klassis toimuvat illustreerimaks suurt probleemi.

(Loobumine tōest, privaatsuse kaitse.)

f) Ei avalda videot, kuna lindile on jāānud inimesed, kes ei ole filmimisest teadlikud.

(Loobumine tōest, lojaalsus loo osaliste suhtes.)

Dilemmad koostasid koostōos juhendaja ja uurimisrūhma teiste liikmetega. Åra tuleks mainida ka see, et kōigi intervjuueeritavate puhul ei kasutanud ma tāpselt samu dilemmasid: viimast, matemaatikatunni dilemmat hakkasin kasutama pārast pilootintervjuu lābiviimist, et lisada ka identifitseerimisaspekt. Kuna pārast esimest kahte intervjuud selgus, et kaks dilemmat on respondentide jaoks sarnase konfliktiga ja ei pane neid erinevalt arutlema, jātsin ūhe dilemma – ūmarlaud noorte alkoholitarbimisest – edaspidi intervjuudest vālja.

On oluline rōhutada, et kvalitatiivne meetod ei vōimalda teha ūldistusi kogu uuritava grupi kohta. Samuti eeldab niivōrd tundlik teema usaldusliku keskkonna loomist ning delikaatsemad ent kōnekamad lood ja nāited vōivad siiski jāāda rāākimata. Testdilemmade puhul tuleb arvestada neis esinevate vāārtuste subjektiivsust: esitatud vāārtuskonfliktid ei kata kaugeltki kōiki neid, mis praktilises ajakirjanduses ette tulevad, ega ka kōiki neid, mille olulisust ajakirjanikud ise āra mārkisid.

2.3 Valim

Kāesoleva bakalaureusetōō empiirilise osa jaoks viisin lābi sūvaintervjuud kūmne vanema pōlvkonna ajakirjanikuga, kes on ajakirjanduses tōotanud vāhemalt 20 aastat vōi enam. Valisin kogenumad ajakirjanikud, kuna nende vāārtuspilt ja pōhimōtted on pika tōōstaaži jooksul juba

selgelt välja kujunenud ning ilmselt oskavad nad oma valikuid argumenteeritumalt põhjendada kui näiteks vaid mõneaastase kogemusega reporterid. Valikul oli oluline kriteerium ka see, et ajakirjanik töötaks pressis ning oleks eelkõige uudisteajakirjanik, kuna pehmemate žanrite puhul nii palju väärtuskonflikte ette ei tule ning televisiooni- ja raadioajakirjanikel on eraldi kanalspetsiifilised eetilised dilemmad.

Kuna sellistele kriteeriumidele vastavaid ajakirjanikke ei ole Eestis väga palju, siis sõltus lõplik valik ka sellest, kes oli kättesaadav ja nõus intervjuud andma. Intervjueeritavatest neli töötavad üleriigilistes päevalehtedes ning kuus maakonnalehtedes, neist seitse on mees- ja kolm naisajakirjanikud. Sugu ei olnud valiku puhul oluline, küll aga püüdsin saavutada enam-vähem võrdse tasakaalu suurte ja väikeste lehtede esindajate vahel, ühe lehetüübi eelistamine oleks andnud ka ühekülgsemad tulemused. Kõikide intervjueeritavatega kohtusin silmast silma, kas lehe toimetuses või kohvikus, kolmandaid isikuid intervjuu juures ei viibinud.

Intervjueeritavad kodeerisin järgnevalt:

1. Üleriigiline leht – Ü
Kohalik leht – K
2. Mees – M
Naine – N
3. Eristav number

3. Intervjuude analüüs

Käesoleva bakalaureusetöö jaoks intervjuerisin kümmet vähemalt 20-aastase tööstaažiga trükimeedia ajakirjanikku. Intervjueeritavad järjestasid minu poolt uuritavaid põhiväärtusi erinevalt. Allolevas tabelis (Tabel 1) tõin välja igaühe poolt tugevamalt peegeldunud ühe kuni kolm väärtushinnangut, nendega seotud lojaalsused ja käitumisprintsüübid ning peamised konfliktikohad.

Selline liigitus on mõneti üldistav ja tinglik. Iga ajakirjaniku puhul ilmnes hulk reflekteeritud käitumisprintsüüpe, mis loid igaühele iseloomuliku profiili ning nende tõlgendamine on kindlasti osaliselt hinnanguline ja vaieldav. Ilmnes ka, et kuigi valimi moodustasid valdavalt ühesuguse haridustausta ja sarnase tööstaažiga ajakirjanikud, on nende väärtushinnangud, moraalne sensitiivsus ning oskus näha eetilisi konfliktikohti suhteliselt erinev. Samas on neil ka selgelt ühised väärtushoiakud, näiteks tõde, ning mõned väärtused on osadele ühised, näiteks uudiskiirus. Märkamise erinevuse tegid eelkõige võrreldavaks testdilemmad, sest need olid kõigile (peaaegu) sarnased.

Ülevaatlilikult on ajakirjanike peamised väärtused, käitumisprintsüübid ja nendevahelised konfliktid välja toodud allolevas tabelis. Ülevaade on aga kokkuvõtte nii dilemmadest kui intervjuudest, seega on siia tabelisse toodud need printsüübid ja väärtused, mida ajakirjanikud on ise intervjuudes selgelt rõhutanud, ehk siis nad on Resti kolm moraalse arutluse etappi ise läbinud (neljandat ehk iseloomukindlust käesoleva tööga uurida ei olnud võimalik). Mõnikord on nad oma väärtusealaseid valikuid põhjendanud läbi negatiivsete ehk mittesoovitavate väärtuste.

Tabel 1. Ajakirjanike väärtuste koondtabel

Ajakirjanik	Väljaanne	Peamised universaalsed väärtused	Käitumisprintsüübid	Peamised konfliktid	Lojaalsus (kelle suhtes)
KN1	Lääne Elu	<p>Inimväärikus, õiglus</p> <p><i>„Kas oleks saanud kuidagi väiksemaid kannatusi põhjustada või noh, paratamatult sa niisuguste lugudega teed haiget, aga et sa ei teeks asjatult haiget või ülemäära haiget või põhjendamatult haiget. See on mu meelest kõige raskem.“</i></p> <p><i>„No igasugused konfliktid ja igasugune ülekohus on see, mis ajakirjanikku peaks lahingusse viima. <u>Ebaõiglus</u> ja niisugune <u>valskus ja korruptsioon</u> ja <u>ametnikke laiskus ja lohakus</u> ja kui nad teevad oma tööd halvasti ja keegi kannatab sellepärast.“</i></p>	<p>Aktiivne sekkumine, ausa äri põhimõte, õpetaja/harija roll, “sõnavahu” (ebarelevantse, sisutute sõnade/lausete) vältimine, hoolivus allikate suhtes, uudiste kohehus ja kiiruse printsiip, empaatiavõime, kontroll võimul olijate üle ja nn lihtinimeste kaitsmine, arvestab allikate kogenematust meediaga suhtlemisel, kaalutleb riske, laiskus, mugavus, kahjude minimeerimine</p>	<p>Kiirus (kohehus) vs avalik huvi</p> <p>Põhjendamatud kahjud vs avalik huvi</p> <p>Isiklik sümpaatia/suhted vs professionaalsed printsüübid</p> <p>Lehe omanike huvi vs avalik huvi</p> <p>Vastutus lugeja ees vs kiirus, konkurents</p> <p>Ei märka salaja filmimist</p>	<p>Loo osalised, allikad avalikkus, meediaorg.</p>
ÜM1	Eesti Päevaleht	<p>Vastutus, inimväärikus, õiglus</p> <p><i>”Kindlasti ei tohi üleüldse elada ühe artikli põhisel, see ei vii kuhugile. Kui ma vaatan kas või neid asju, millega midagi on saavutatud, siis need on kõik</i></p>	<p>Sõltumatus, täpsus, pikaajaline perspektiiv/mitme artikli kaupa mõtlemine, kiirusele ja konkurentsile kui printsiipidele vastandub, tugev isiklik vastutustunne enda eksimuste eest (mitte toimetajate), põhjalikkus ja tõestatus, ausus, sisemine õiglustunne,</p>	<p>Enda visioon vs toimetuse nägemus ja eetilised kartused (autonoomsus)</p> <p>Inimväärikus (põhjendamatud kahjud vs</p>	<p>Avalikkus, Loo osalised, Allikad, Oma lugejad</p>

		<p><i>samm-sammukese haaval.”</i></p> <p><i>”Kui sa ei tule hommikul välja sooviga midagi uut teada saada, midagi uut ja huvitavat ja head teha, siis pole mõtet ajakirjanik olla. Seda tööd ei saa teha, vihates seda liini ja seda sprotti, keda sa sinna karpi paned.”</i></p>	kontroll võimul olijate üle ja nn lihtnimeste kaitsmine, öeldu sisu olulisem kui ütleja identifikatsioon, avalikkuse huviga arvestamine, “teene teene vastu” printsiip allikatega, nn kõhutunde ja konkreetse konteksti eripära arvestamine kirjutatud reeglitele, kahjude minimeerimine, kas info teenib põhimeesmärki ehk arusaamist?	avalik huvi	
ÜM2	Äripäev	<p>Tõde, Autonoomsus (allikatest ja toimetusest)</p> <p><i>„No põhiliselt <u>ma põen ikka sellepärast, et kas kõik on faktoloogiliselt õige.</u>“</i></p> <p><i>„Jah, mul on ääretult piinlik, kui ma eksin kas või nimetähes või...”</i></p> <p><i>„Kui oleks võimalik seda teemat edasi lükata, noh, teinekord ju ei saa, <u>on ajafaktor, on konkurendid.</u> Mis on ju.. meil käib ju võitlus üks ole, kes esimesena info välja annab. <u>See on väga oluline.</u>“</i></p>	Konkurents ja kiirus (neile tuleb vahel ohvriks tuua loo küpsus, tasakaalustatus), sõltumatus ja iseseisvus, maksimaalne põhjalikkus (info kasvab vahel ülepea), absoluutne täpsus (eelkõige faktid ja ortograafia), väiksem isiklik vastutus (võrreldes ÜM1-ga. toimetusel suurem), tähtaegadest kinnipidamine ja kokkulepped kõige olulisemad (ohvriks nt tasakaalustatus või allika soovile vastuastumine), salaja filmitut ei avaldaks, <i>show, don` t tell</i> , inimväärikuse kaitsmine (nt alandavaid tsitaate ei kasuta), ei sildista, autonoomsus allikate suhtes (sõprussuhteid ei loo), vastandub toimetusele	<p>Kiirus vs tasakaalustatus, avaldamisküpsus (tõde)</p> <p>Konkurents vs tasakaalustatus (tõde)</p> <p>Ei too välja seda, et ajakirjanik ei peaks enda lähedastest kirjutama (huvide konflikti probleem)</p>	Tõde, avalikkus, Meediaorg, loo osalised
KN2	Tartu Postimees	Tõde, autonoomsus (allikatest ja toimetusest)	Ausus, lubadustest kinnipidamine, autonoomsus toimetuse suhtes usaldusisiku rolli tähtsustamine,	<p>Tõde vs avalik huvi</p> <p>Tõde vs inimväärikuse</p>	Tõde, avalikkus

		<p><i>"Ajakirjanduses ei saa ka, noh teemast sõltuvalt, mõnikord tuleb käia siidikinnastega ümber, aga enamasti ei pea."</i></p> <p><i>"Aga mida keerulisem teema, seda rohkem sa pead komponeerima ja mõtlema ja vaatama, et kas sul süsteem klapib, kas sa kellelegi liiga ei tee, kas sa annad võrdselt kõigile sõna, kas sa ei jäta kedagi peale ja kedagi alla puhtalt oma sümpaatiate pärast."</i></p>	<p>faktitäpsus, reeglitest kinnipidamine, autonoomsus allikate suhtes, enesekindlus, võtab otsused pigem kiiresti vastu, põhjalik ettevalmistus, kindlustab n-ö taganemistee (konkreetne enesetutvustus jms), pigem selged valikud kui mitmekülgsed arutluskohad, tähtsustab kogukonda ehk püsiallikaid, pehmendab ebatsensuursusi, toimetajaid ei hinda eriti</p>	<p>kaitsmine</p> <p>Vastuolud jutus ja dilemmades:</p> <p>1) <i>"tähtsustan inimest"</i> vs <i>"ei käi siidkinnastega ümber"</i></p> <p>2) ajakirjanik enda lähedastest ei kirjuta vs <i>"tema selline vaatepilt on hulga laiem ju"</i> (erapooletus vs informeeritus)</p> <p>3) ei tohi lähtuda isiklikest sümpaatiatest vs tegelikud eelhoiakud allikate suhtes (<i>"laisad ja lollid gümnasistid"</i>, joodikumõõtu mees jne)</p> <p>Ei toonud välja salaja filmimise keelatust: ei arvestaks allikate alaealisusega – eetikakoodeksi rikkumine</p>	
ÜM3	Õhtuleht	<p>Tõde, inimväärikus</p> <p><i>„Ma arvan, et kui ühe asjana</i></p>	<p>Ausus, lubadustest kinnipidamine, empaatilisus, aktiivse sekkumise printsiip, lojaalne enda väljaandele,</p>	<p>Tõde vs avalik huvi</p> <p>Ei arvesta, et ajakirjanik ei</p>	<p>Tõde, Avalikkus, allikad,</p>

		<p><i>nimetada, siis ausus on peamine. Ausus ja igasugu lubadustest kinnipidamine. Ausus enda suhtes, ausus allika suhtes, ausus teema suhtes. “</i></p> <p><i>„See on kõige raskem, kui sa mõtled läbi selle, kuidas pöörduda, kuidas läheneda, et sa ei teeks kellelegi liiga, ei ületaks mingeid piire. “</i></p>	<p>identifitseerimises järeleandlik, salaja filmitut ei avaldaks, kiirus, süvenemine, põhjendamata kahju proovib vältida</p>	<p>peaks enda lähedastest kirjutama: ”No see annab ka iseenesest loole kõvasti väärtust juurde minu jaoks.“</p> <p>Avalikkuse huvi vs identifitseerimine</p> <p>Reklaamihuvi vs avalikkuse huvi</p>	<p>Loo osalised</p>
ÜM4	Postimees	<p>Tõde, vastutus</p> <p><i>„Eelkõige tuleks ajakirjanikul tegutseda selle nimel, et ise kirjutada motiveeritud, põhjendatud ja faktidega kaetud lugu. “</i></p> <p><i>„Avaldamise otsustamisel peab ikkagi olema eelkõige see, kas see lugu on piisavalt uudislik, kas ta on avalikkuse jaoks oluline. “</i></p> <p><i>“... sellest hoolimata tuleb üritada olla korrektne kõigi vastu, kellega sa suhtled ja keda sa allikana kasutada. Ja ütleme, mitte näiteks käituda</i></p>	<p>Teemapädevus, kompetentsus, põhjalikkus, traditsionaalse kõva uudisajakirjanduse väärtused, tasakaalustatus, pikemaajalised teemad (sarnaselt ÜM1-ga), faktidega kaetus, avalikkuse huvi, isiklik vastutus kirjutatu ees (fotode vastutus toimetajatel), kooskõla enda südametunnistusega, kiirus (“asi jääb tooreks”)</p>	<p>Avalikkuse huvi vs kiirus</p> <p>Ei arva, et ajakirjaniku kirjutatud oma lähedastest oleks vale (huvide konflikt)</p> <p>Ei märka salaja filmimise aspekti</p> <p>Avalikkuse huvi vs inimväärikuse kaitsmine</p>	<p>Tõde, avalikkus</p>

		<i>eksitavalt. Ehk siis kui sa küsid arvamust või kommentaari millegi jaoks, siis <u>sa ei saa esitada seda kuskil täiesti teistsuguses kontekstis, millest tegelikult juttu ei olnud.</u></i>			
KM1	Pärnu Postimees	Tõde, autonoomsus (allikatest, toimetusest) <i>„No inimestel on ikkagi õigus <u>tõde teada</u>, et mis ühiskonnas või siis selles Pärnu linnakeses toimub. /.../ <u>eks ma püüan nagu ette kujutada, mis asi see tõde on ja sellest lähtuda.</u>“</i>	Hindab võimulolijatega võrdset informeeritust (tahaks linnapeaga sama palka ehk siis ka sama palju võimu?), sõltumatus kellegi huvidest, tuginemine faktidele, kiirus (“Aga pahatihti, noh, ma pean õudsalt tegutsema nendes ajalistes raamides”), võimalusel arvestab allika sooviga (nt pilti ei pane), aga aeg olulisem, konkurentsi ei karda (seda ei ole), enda lähedastest kirjutada ei laseks (vaimuhaigete dilemma), kätemaksumotiivist ajendatud lugusid ei tee, ühiskonna mõjutamise printsiip, südametunnistusega kooskõlas, distantseerub allikast (sarnaselt KN2-ga)	Kiirus vs avalikkuse huvi Tõde vs avalikkuse huvi Ei märganud salaja filmimise aspekti	Tõde, avalikkus
KM2	Tartu Postimees	Inimväärikus <i>„Ajakirjanik peab arvestama sellega, et <u>tema tegudel võivad olla rasked tagajärjed ja inimesel tuleb lasta olla väärikas</u>, kuigi ta mõne teise</i>	Usaldab sisetunnet, lugejate harija roll, teemad peavad huvi pakkuma, lähtub ühiskonna huvist, kiirus („...no teadupärast pole meil siin aegagi mõtelda. Kähku lehte ja juba järgmine objekt ootab.“) Sügavus, sisemine sära, loovus, tõsidus. Sõltuvus allikate	Avalikkuse huvi vs autonoomsus allika suhtes (kingitused) Avalikkuse huvi vs inimväärikuse kaitsmine	Loo osalised, Allikad, avalikkus

		<i>arvates võib-olla mingite omaduste poolest ei tundu väärikas. “</i>	kingitustest (plaadid/raamatud) – pigem jätab kirjutamata, kui kirjutab halvasti, mahendamine, ei põhjusta põhjendamatuid kannatusi	Ei toonud välja, et ajakirjanik ei peaks oma lähedastest kirjutama (samas teoorias ütleb: „... <i>mõnest tuttavast inimesest tuleb kirjutada, aga üldiselt saab ju anda ka mõnele kolleegile anda kirjutada väga lähedasest inimest, eriti kriitilist asja. “</i> Ei märkinud ära, et salaja filmitut ei tohiks avaldada	
KM3	Põlva Koit	Inimväarikus <i>„Ära tee inimestele kurja. Isegi oma loo nimel ei saa seda ju ohvriks tuua, kui inimese edasist käekäiku silmas pidada. “</i>	Ära tee põhjendamatult liiga, hoolivus, kogukonna suhetega arvestamine, kasutaks allikat anonüümselt, peab oluliseks tõendusmaterjali olemasolu, arvestab regulatsiooniorganitega (kohus, ASN), aktiivse sekkumise printsiip, ajakirjanduse kui võimu kasutamine vajadusel, eelhoiakud (“ <i>Sellele ikka paneks täiega.</i> “), „oma hea äratundmise“ põhimõtted, ajafaktor, pooltõed („jätad midagi ütlemata“), tunneb lugejaid ja teab tagajärgi, vastutulelikkus, isiklik vastutustunne	Avalikkuse huvi vs isiklikud suhted (autonoomsus allikatest) Avalikkuse huvi vs inimväarikuse kaitsmine Ei toonud välja, et ajakirjanik ei tohiks enda lähedastest kirjutada	Loo osalised, Allikad, Tõde, Avalikkuse huvi
KN4	Tartu Postimees	Inimväarikus <i>”See vast ongi, et kuidas nendel inimestel, kes mu lugudes on, pärast läheb ja kas neil on ikka kõik hästi.”</i>	Ausus, lubadustest kinnipidamine, vastutus pigem toimetusel kui endal, täpsus, hoolivus, konfliktloos rangelt täisnimed, tõi ainsana välja, et jälgimine/pealtkuulamine on keelatud, konkurentsi ei pelga, reporter ei tohiks	Avalikkuse huvi vs inimväarikuse kaitsmine Isiklik vastutus vs toimetuse vastutus	Loo osalised, allikad, tõde

			enda lähedastest kirjutada, märkas pealkirjas hinnangut ja sildistamist, kahtlev/ otsiv, väldib lahmimist (empaatiline ka “pahade” suhtes), õpetlikkuse printsiip, ei distantseeri end lugejatest (sarnaselt KN1ega), põhjendamatuid kannatusi väldib ennekõike, põhjalikkus (“et ei oleks selliseid halle territooriume loos”), nn maailmaparandaja (indiviidi mitte ühiskonna tasandil), nn lihtinimeste kaitsmine, arvestab allikate kogenematust meediaga suhtlemisel	Dilemma juures ei toonud välja, et salaja filmitut ei tohiks avaldada	
--	--	--	---	---	--

3.1 Kuivõrd ajakirjanikud märkavad eetilisi dilemmasid?

Esmalt analüüsin võrdlevalt kümne respondendi moraalset tundlikkust Resti skeemi ja nn Potteri kasti abil. Analüüsi aluseks on neli testdilemmat, mis olid kõigile peaaegu ühesugused (vaid pilootintervjuu respondent ei lahendanud matemaatika tunni dilemmat) ja teevad respondentide valikud omavahel võrreldavaks, kuna kõigile on esitatud ühesugused konfliktised olukorrad ja väärtused. Analüüsist jätsin välja dilemma ümarlauast noorte alkoholitarbimise teemal. Loobusin selle kasutamist pärast teist intervjuud, kuna mõlemad respondendid tõid välja, et viiest dilemmat kaks on nende jaoks suhteliselt sarnase skeemiga.

Dilemmade arutlusi analüüsides pidasin silmas ka seda, kas ja kuidas avaldusid intervjuueeritavate jutus deontoloogiline ehk kohuse-eetika ja teleoloogiline ehk tagajärje-eetika. Deontoloogilised vastused lähtuvad reeglist kui sellisest ehk käitumise moraalne väärtus peitub temas eneses, mitte tulemustes. Teleoloogilised vastused lähtuvad aga võimalusest kaalutleda ehk käitumise teevad moraalselt positiivseks või hukkamõistu väärivaks selle tagajärjed (Pojman 2002).

Kaks käsitlust lähevad vastuollu selle poolest, et vastavad erinevalt küsimusele „kumb on tähtsam, kas motiiv või tulemus?“. Deontoloogilisi ja teleoloogilisi vastuseid on oluline eristada, kuna dilemmades on tagajärgede üle kaalutlemine ja reeglipõhisus erinevate vastusevariantide puhul erineva kaaluga.

I dilemma: geide meeleavaldus

Selles dilemmas lähevad konflikti isiku privaatsuse kaitsmine ja tõde ehk küsimus sellest, kas ajakirjanik jääb lojaalseks allikale ja loo osalisele või avalikkusele ja tõerääkimisele. Kümnest intervjuueeritavast seitse eelistas võimalusel allikale vastu tulla ja tema privaatsust kaitsta. Pea kõik neist nägid lahendusena isiku kasutamist ainult eesnimega või täiesti anonüümselt, saades seeläbi allika öeldut siiski kajastada. Kaks intervjuueeritavat tõid välja, et allika soov enda isikut varjata annaks loole ka lisaväärtuse, kuna viitaks ilmekalt ühiskonna geivaenulikkusele.

Isiku privaatsuse kaitsmise põhjendusena tõid ajakirjanikud eelkõige välja soovimatust allika tahte vastu käituda. Selline valik peegeldab lojaalsust allikate suhtes ning viitab kahjude minimeerimise printsiibile, mis teenib üldisema väärtusena inimväärikust.

Näiteks KM3-e põhjendust võib tõlgendada nii, et allika inimväärikuse kaitsmine on tema jaoks olulisem kui tehtud töö ja kaotatud aeg. Inimväärikuse sisustab ta negatiivse definitsiooniga „ei saa üle sõita“, mis näitab lojaalsust allika suhtes.

„Ma ei saa ju niimoodi üle tema sõita. See põhjendus, et ma olen ju tööd teinud ja tuleb lugu ära panna, see ei ole arvestatav.“ (KM3)

Inimväärikuse kaitsmisele viitas ka KN1e põhjendus mitte kasutada ära meediaga kogenematu inimese ütlusi. Ka tema seadis allika kaitsmise kõrgemale enda päevatööst. Siinpuhul tuleb hästi välja ka intervjuueritava teleoloogilisest eetikast lähtuv arutluskäik ja seeläbi lojaalsus allika suhtes.

*“...nad ei pruukinud ikkagi aduda, et mis selle tagajärjed on ja ilmselt ei adunudki, kui ta seda intervjuud andis. See ei ole nii tähtis, et ma peaksin tema nime ja need asjad avaldama. /.../ Need kaalud ei ole balansis, ühel pool on see, et inimene jääb võib-olla tööst ilma ja tal on palju jama, ja teisel pool on minu artikkel ja päevatöö. Need kaks tükki ju.. **inimese töökoht on ikkagi tähtsam kui minu päevatöö.**”* (KN1)

Üks intervjuueritavatest tõi otsustamisel olulise printsiibina välja ka kiiruse, öeldes, et tuleb allika soovile vastu juhul, kui on aega ja tagavaramaterjali. Vastasel juhul kasutaks ta allikat eesnimega. See peegeldab pigem isiklike motiivide esikohale seadmist .

KN2 eristus teistest intervjuueritavates selgelt selle poolest, et tähtsustas täisnime vajalikkust kui olulist usaldusväärsuse märki ajakirjanduses ehk siis rõhutas, et on printsiibid, mida tuleb alati järgida ja mida ei saa igal üksikul juhul kaalumisele võtta. Seetõttu tuleks ta küll allikale vastu, kuid jätaks ta seega hoopis loost välja. Oma otsustes väljendas ta korduvalt lojaalsust eelkõige tõele ja avalikkuse õigusele informatsiooni teada saada.

*„/.../ meie jaoks on siin majas töötades alati elementaarne see, et inimene läheb lehte oma ees- ja perekonnanimega. On teatud erandeid, /.../ mingid reportaažid kuskilt ja nad ei ole väga olulised ühiskonna mõttes. Ta loob mingi meelevõtte ja annab selle olukorra edasi, mis seal valitses ja kui keegi eesnimiga inimene seal mõne mahlaka märkuse ütleb selle kohta, **siis see nagu ei riku lehe usaldusväärsust.** Aga kui on juba tõsisem teema ja inimene keeldub oma perekonnanime ütlemast ja mul ei õnnestu temaga kokkulepet saavutada ei hea ega kurjaga eksle, ei ähvardades ega meelitades, siis **ma jätan ta automaatselt välja.**”* (KN2)

Antud dilemma puhul otsustasid tõe kasuks ja allikale mitte vastu tulla kaks intervjuueeritavat, ÜM4 ja ÜM2. Nad põhjendasid enda valikut eelkõige sellega, et inimene teadis, et räägib ajakirjanikuga, ning tegu oli avaliku ürituse ja avaliku ruumiga. Seega lähtus nende arutelu teleoloogilisest eetikast ja informatsioonilisest enesemääramisest – allikas peaks räägitu ja selle tagajärgede eest ise vastutama. Nii ÜM4 kui ÜM2 distantseerisid end osalt vastutusest ja viitasid, et fotovalik on toimetajate töö ja nemad selles otsustusprotsessis sageli kaasa ei räägi. Isikliku valikuga peegeldasid nad aga eelkõige lojaalsust avalikkusele.

“Aga täiskasvanud inimene, kes poliitilises ürituses osaleb – mitte mingit probleemi ei näe. /.../ Tänaval toimuva meeleavalduse osalejaid kajastada on minu meelest täiesti põhjendatud.” (ÜM4)

„Sest tegelikult on see ju praegu temapoolne alt ära hüppamine. Ma mängiksin ikkagi selle kaardi peale. Noh, umbes nii, et oled sa nõus või ole, kuidagi nii. /.../ See on tema mure. Ta läks ise sinna vabatahtlikult.“ (ÜM2)

II dilemma: linnavolikoguliikme altkäemaks

Selles dilemmas läksid vastuollu tõe (kontrollitud faktid) ja kiirus kui mittemoraalne väärtus. Ajakirjanike hinnangutest peaks peegelduma, kas nad on lojaalsed pigem meediaorganisatsioonile, et paljastav lugu jõuaks lehte võimalikult kiiresti, millega kaasneks ajakirjanikule ilmselt ka tunnustus ja tähelepanu, või tõe kui väärtusele, et kõik faktid oleks kontrollitud ja õiged.

Kümnest intervjuueeritavast kuus valis selgelt tõeväärtuse ehk siis ootaks loo avaldamisega. Põhjenduseks tõid respondendid näiteks vettpidavate tõendite puudumise, ühepoolsuse ja materjali ebausaldusväärsuse. Oluline on märkida ka seda, et kõik maakonnalehes töötavad ajakirjanikud eeldasid otsust tehes, et tunneksid kogukonna väiksuse tõttu salvestuslindil kõneleja ära ning see mõjutaks nende edasisi otsuseid.

KM3-e motiveerisid otsustamisel ka võimalikud tagajärjed ehk seaduslikud ja eneseregulatsiooniorganid. Ülejäänud intervjuueeritavad dilemmade puhul neid organeid seoses tagajärgedega esile ei toonud.

„Sel puhul tuleb ikkagi saada teada need inimesed, kes on selle taga. Ega need ei pruugi siis nimedega olla, aga mul peavad olema ikka kindlad vettpidavad tõendid. Muidu on mingi kohtuvärk või avaliku sõna nõukogu või midagi taga.“ (KM3)

Kui KM3 viitas võimalikest tagajärgedest rääkides regulatsiooniorganitele, siis respondent KN3-e motiveeris tõe väärtusena eelistama ka enda ja lehe usaldusväärsuse ja maine hoidmine.

”...kui see asi on ikkagi väga rebade peal, siis avaldagu see teine väljaanne ise enne, kui et minu väljaanne avaldab loo, mis pärast hiljem, kui selgub, et ei ole lugu või on esitatud laim või pahatahtlik laim, siis seda ei pese tükk aega pealt maha. Selles mõttes on need riskid selged. Kuulujuttu, isegi kui see on salvestatud, aga see allikas on meile teadmata, ei avaldata. Ja mina ei ole nõus sellele alla kirjutama.” (KN3)

Kolm respondenti peegeldasid enda väärtusi ka vastandamise kaudu, välistades kiiruse ja konkurentsi kui nende jaoks ebaolulised väärtused. Tõe asetus antud dilemma puhul nende väärtushierarhias kõrgemale kohale. Seda võib tõlgendada lojaalsusena eelkõige avalikkuse ja oma lugejate suhtes.

„Ei, nii uduse asja pärast ma küll ei hakka konkurentsi pärast jahtima.“ (ÜM3)

“Et see nagu võib ju muidugi olla argument, et mõni teine väljaanne avaldab loo ennem, aga minu meelest see ei peaks olema nagu põhiline tegutsemise motiiv. Eelkõige tuleks ajakirjanikul tegutseda selle nimel, et ise kirjutada motiveeritud, põhjendatud ja faktidega kaetud lugu.” (ÜM4)

„Ses mõttes, et kunagi ei ole nüüd nii kiire, et.../.../ kui ma ei suuda ikkagi asju ära tõestada, siis ma jätan asja tallele ja võib-olla on see järgmine kord absoluutne maasikas. /.../ Konkurentsi pärast ma ei muretseda kunagi, minu asi on teha oma lugejatele head ajakirjandust, mitte muretseda teise ajalehe lugejate pärast.” (ÜM1)

Samas aga maakonnalehes töötav respondent KN1 viitas, et kuna leht ilmub kolm korda nädalas, peab ta otsustamisel arvestama ka kiirusega ehk lojaalsusega meediaorganisatsiooni suhtes. Seega nägi ta konflikti tõe ja kiiruse vahel, mis näitab Resti skeemi kohaselt arenenud analüüsioskust ja moraalset tundlikkust.

” No näed, siin on ju avalikkusel õigus informatsiooni teada, et niisugused asjad on ja et kuna meie leht ei ole päevaleht, ta ilmub kolm korda nädalas, siis järgmine kord ma saaks seda lugu avaldada alles kurat-seda-teab. No see on riskivärk, suure riski peale minek, ma kaaluksin seda väga tõsiselt, kas see mäng väärib küünlaid ka kes seda infot annab.” (KN1)

KM1 aga, kes samuti töötab maakonnalehes ja valis selle dilemma puhul pigem kiiruse, põhjendas seda sellega, et allikas on saanud võimaluse kommenteerida ning teema on oluline. Konkurente aga tema sõnul kohalikul tasandil ei ole ning see aspekt teda otsustamisel ei motiveeri. Teema olulisusega põhjendas oma otsust lugu avaldada ka KN2, kelle otsus sündis kiiresti ning Resti skeemi järgi ei märganud ta eetilist konflikti. Seega taandus nende jaoks selle dilemma puhul otsus eelkõige tõeväärtusele ning mõlemad repsondendid väljendasid lojaalsust ennekoike avalikkuse ja ühiskonna õigusele infot teada saada.

”No aga siin ei olegi midagi. Ikka avaldan loo, loomulikult. Kui inimene teab, mis teemal temaga tahetakse rääkida ja hiljem enam ei räägi, siis... talle on võimalus antud.” (KN2)

Kuigi ÜM2 välistas selle dilemma puhul konkurentidele mõtlemise, siis tõi ta arutluste käigus siiski korduvalt välja kiiruse aspekti. ÜM2 väärtustab kõrgelt toimetusele antud lubadusi ja kokkulepitud tähtaegu, seega tuli tema hinnangutest välja dilemma lojaalsuses meediaorganisatsiooni ja tõe kui väärtuse suhtes.

*„Kui see teine konkurent teeb ära, siis ega see sama volikogu liige talle ka ei räägi ja siis on see ühe allika või noh.. **ta ei ole piisavalt tõestatud asi.** Sellepärast ma ei pelga seda konkurentsi. Siin **ma muidugi ei tea, kui kiire on selle asjaga.** /.../ No kui ta telefonile ei vasta ja **kui mul on aega uurida, siis ma vaatan, kus ta elab või... ma saan ta kätte, nui neljaks.**”* (ÜM2)

III dilemma: ohtlikud vaimuhaiged

Selles dilemmas läksid vastuollu ajakirjaniku isiklik seotus ja avalik huvi (huvide konflikt). Tekkis küsimus, kas ajakirjanik märkab seda konflikti ja kui märkab, kas arvestab sellega ehk on lojaalne loo osaliste suhtes või ei arvesta ja on lojaalne avaliku huvi ja meediaorganisatsiooni suhtes, kes saaks avaldada emotsionaalse ja tähelepanu tõmbava loo. Oluline on märkida, et see on ainuke dilemma, mille puhul ajakirjanik pidi asetama end toimetaja rolli, kes on siin otsuse vastuvõtjaks.

Kümnest intervjuueritavast seitse ei märganud nimetatud konflikti ehk ei täitnud juba Resti moraalse sensitiivsuse skeemi esimest etappi. Nad ei pidanud valeks, et ajakirjanik kirjutab enda perekonnas aset leidnud sündmustest, ja väärtustasid avalikku huvi, põhjendades seda vajadusega enneaegselt vabanevate vaimuhaigete probleemist rääkida. Teema olulisusele viitamine peegeldab lojaalsust ühiskonna ees.

„No ühiskonnal on ju õigus teada saada niisugustest asjadest. “(KM2)

„Et noh, see, et kui ajakirjanik räägib sellest, mis ta perekonnas toimus, see iseenesest ei ole ajakirjaniku ameti väärkasutamine. Ma ei näe, et siin oleks mingisugust isikliku kasu või hüve taotlust, vaid siiski ühiskondlikku probleemi üritatakse käsitleda. “(ÜM4)

Mõne respondendi hinnangul tuleks ajakirjaniku seotus loos ära märkida ning see annaks artiklile hoopis lisaväärtuse. KN1 põhjendas sellist otsust lojaalsusega lugeja ja tõe suhtes:

„...kui on niisugune asi, siis tuleb tähelepanu juhtida ja tõesti läbi detailse jutustuse ja noh võib-olla siis panna sinna juurde, et see on ajakirjaniku enda perega juhtunud või ajakirjanik on seotud selle looga, et lugejal oleks ka infot, et ta teaks nagu täit tõde. Et võib-olla võiks siis mõne koha peal kriitiline olla või no ma ei tea, et mis seal on. ” (KN1)

KN2-e puhul ilmnes aga vastuolu intervjuu kestel räägitu ja antud dilemma tehtud valiku puhul. Kuigi varem oli ta öelnud, et kirjutamata reegel on tema toimetuses see, et ajakirjanik enda lähedastest ei kirjuta, siis selle dilemma puhul ta isikliku seotuse konflikti ei märganud. Enda otsust põhjendas ta asjalikuma ja pädevama materjaliga ehk taas lojaalsusega tõe kui väärtusele, samuti avalikkuse huvile.

”...no see on see loo elementaarne asi, et kõige väiksemastki probleemist tuleb läbi inimese kirjutada. Et keegi, kes seda probleemi või selles sündmuses on osalenud. /.../ tema selline vaatepilt sellele probleemile on hulga laiem ju. Asi on sind isiklikult puudutanud. ” (KN2)

Võrdluseks varem intervjuus öeldu: *”Tähendab, on asjad, mis on meie töös iseenesest mõistetavad, et kui see teema puudutab meie pereringi või lähedasi, siis me lihtsalt ei kirjuta sellest. ” (KN2)*

Kahest eelnevast tsitaadis tuleb ilmekalt välja konflikt teleoloogilise (esimene tsitaat) ja deontoloogilise (teine tsitaat) eetika vahel. Ajakirjaniku väärtused ja hoiakud olla vasturääkivad ning põhjendused vastavalt olukorrale lähtuda nii motiivist kui tagajärjest. Teoorias räägitu ei pruugi praktikas alati rakenduda ning oleneb paljuski konkreetsest situatsioonist.

Antud dilemma puhul pidas isiklikku seotust taunitavaks kolm respondenti ja nemad sellist lugu ei

avaldaks. Põhjuseks tõid ajakirjanikud liigset lähedust ja emotsionaalsust, kirjutaja ebaobjektiivsust ja rollikonflikti, negatiivseid tagajärgi loo osalistele ja teema delikaatsust. Seega peegeldab selline valik lojaalsust just viimaste, loo osaliste suhtes.

„Peamine argument on, et isiklikke asju ei tohi ajakirjanik leheveergudele tuua ja ka see teemavaldkond ei ole must-valge.“ (KM1)

„...see lugu ei ole kindlasti erapooletu, kuna see reporter või see ajakirjanik on lähedalt seotud. /.../ Et tegelikult ei tohiks ajakirjanik ise seda lugu kirjutada. /.../ ...tuleks kindlasti uurida, et tore küll, et sa selle kirjutasid, aga kas sinu perekond on nõus nende detailide avaldamisega? Kas perekond on nõus, et avalikult saab teatavaks see, et sinu õde või tütar või vend tapeti?“ (KN3)

KN3 toob siin välja lisanüansina huvide konflikti puhul olulise aspekti: võib te kompromissi, kuid avalikkus peab teadma, et see ajakirjanik on isiklikult seotud, seda ei tohi varjata ja see kokkulepe peab algusest peale selge olema. Seega KN3 näeb, lähtudes sellest tsitaadist, antud dilemma erinevaid aspekte kõige paremini.

IV dilemma: matemaatikatunni video

Selles dilemmas läksid vastuollu küsimus identifitseerimisest ja avalik huvi, samuti oli seal materjali hankimise moraalne aspekt – seda ei teinud ajakirjanik – ja selle avaldamisega seotud moraalsed kaalutlused. Intervjueeritavate arutluste põhjal analüüsin, kas nad märkasid, et filmitud on salaja poolavalikus ruumis ning kas video avaldamine ja probleemile osutamine on nende hinnangul olulisem. Kui jah, siis millisel kujul tuleks video avaldada? Ka antud dilemma valikute puhul saab küsida, kas ajakirjanik on lojaalne pigem loo osalistele või avalikkusele.

Kümnest respondendist seitse ei toonud välja seda, et filmitud on salaja. Teisisõnu, ei osatud näha materjali hankimise viisi moraalseid aspekte ja seega ei osatud märgata ka seda konflikti ning arutluses keskenduti pigem alaealisuse aspektil. Kõige sagedasem lahendus – seda pakkusid viis respondenti – oleks hägustatud nägudega video avaldamine loo juures. Seega keskne printsiip oli hoolivus loos osalevate isikute inimväärikuse kaitsmiseks. Ajakirjanikud põhjendasid valikut eelkõige sellega, et probleemile peaks tähelepanu juhtima ja ajakirjandus peaks õigluse nimel aktiivselt sekkuma.

“Tuleb uurida seda teemat, see on väga tugev signaal, seda ei saa mitte kahe silma vahele jätta, arvates, et ah, ma ei viitsi sellega tegeleda või nendel vanematel ongi selline imelik laps ja ta ongi puupea ja siit midagi head ei tule.” (KN3)

” No just see sama, see on tegelikult ilmselt laiem probleem. Kui kool ise eitab seda, siis tegelikult peab ajakirjandus sekkuma. Oma jõudu näitama. “(KM3)

Kui võrrelda antud dilemmat teisega, mille sisu oli altkäemaksujuhtum, siis saab välja tuua teatud sarnasusi ajakirjanike põhjendustes ehk siis ühes koolis toimuv on mõne ajakirjaniku jaoks sama oluline avalikkuse küsimus kui korruptsioon.

KN3 pidas ainsana vajalikuks videos ka õpetaja hägustada ja anonümiseerida, viidates eelkõige kahjude minimeerimisele, inimväärikuse kaitsmisele ja loo võimalikele tagajärgedele. Sellega peegeldab ta ka lojaalsust loo osaliste suhtes:

„Seda lugu tulebki vaadata või kuulata nii, et me peame seda inimest mõistma. Isegi, kui ta on saamatu, me ei tohi teda hukka mõista, kõige rohkem on vaja teda mõista. Kui sa avaldad selle loo selle õpetajaametis mittepädeva inimese nimega, siis on selle inimese elu peale edasise mõttes või tema töötee peale või uue töö leidmise peale mõeldes...” (KN3)

Kontrastiks KM3-e hinnang õpetaja kui poolavaliku tegelase kohta:

„Sellele [õpetajale – KK] ikka paneks täiega. No praegu ma räägin nagu kodanik, aga isegi nagu ajakirjanikuna ma teeks nii. “

Kaks respondenti, kes samuti salaja filmitu konflikti ei märganud, ei avaldaks aga lugu seetõttu, et see pole nende hinnangul piisavalt uudisväärtuslik ja põhjendatud. Ka see viitab lojaalsusele avaliku huvi suhtes.

„ Siin nagu on pigem... Kui seda keegi tahab avaldada, siis ma näen pigem mingit sensatsioonihimu. Aga sellise case`i puhul, mida siin kirjeldatakse, minu meelest ei ole see teema piisavalt ühiskondlikult oluline või uudisväärtuslik, et peaks tingimata hakkama neid videosid kuskile üles panema. “(ÜM4)

Teine neist, KM1, tõi välja ka materjali hankimise moraalse aspekti ehk seadis kahtluse alla

videotooja motiivid. Need intervjueeritavad, kes video avaldaksid, materjali saamise viisile arutledes tähelepanu ei pööranud.

„Kust kurat mina tean, mis siis, et on igasuguseid videosid, millised on inimeste omavahelised suhted? /.../ Ja kui ma näen ära, et kellelgi, kes tuleb, on mingisugune isiklik motiiv, siis ma hoiaks sellest hea meelega eemale.“ (KM1)

Üks intervjueeritav aga, kes ei märganud salaja filmitust, avaldaks video muutmata kujul, arvestamata ka videole jäänud alaealiste identifitseeritavusega. Seega rikuks KN2 ka otseselt Eesti ajakirjanduseetika koodeksit.

*„Klaarigu omavahel. **Mina ei käi lastega siidikinnastega ringi.** Ma arvan, et ei ole nii, et alles 14- või 18-aastaselt hakkavad nad vastutama. **Mina leian, et inimene elab sellest hetkest saadik, kus ta sünnib,** mitte, et alles 18 hakkab ta elama ja vastutama. Ma arvan, et laps vastutab kõige eest.“ (KN2)*

Kaks respondenti kümnest tõid välja, et salaja filmitut ei tohiks avaldada, ÜM2 põhjendas sellega ka enda otsust lugu mitte avaldada, näidates sellega lojaalsust eelkõige loo osaliste suhtes. ÜM3 aga avaldaks video sellest hoolimata ja hägustaks laste näod, põhjendades valikut vajadusega probleemist rääkida ehk lojaalsusega ühiskonna ees.

*” Ei avalda, kuna **nad ei tea, et neid filmitud on.** See on ju tegelikult noh, klass on ikkagi ka... **klass ei ole avalik ruum.** /.../ On ka võimalus, et ma kirjutan sellest, et see videotegemine iseenesest on juba paha. Igatpidi saab.“ (ÜM2)*

ÜM2, lisaks sellele, et näeb materjali hankimise ebamoraalset aspekti, toob erinevalt teistest sisse ka privaatus mõiste ruumi mõttes.

Võrdluseks: *„Kui siin on väide, et teema on üleval, kool eitab probleemi. **Seetõttu siin on vaja kuidagi reageerida või sekkuda.** /.../ ilmselt on sealt äratuntavad need teised õpilased. Kas nende õpilaste nägude hajutamine teeb midagi paremaks? Ma ei tea./.../ Et sellest saab kirjutada loo. Siis selle loo juurde illustratsiooniks, aga jah, ruuduliselt kõik. Kui üldse.“ (ÜM3)*

Nagu analüüsist näha oli, siis üldistusi on siinkohal teha raske, kuna ajakirjanike väärtushierarhiad

ja motivatsioon üht printsiipi teisele eelistada olid väga erinevad. Küll aga võib kokkuvõtteks öelda, et kahe viimase dilemma puhul oli ajakirjanike moraalne tundlikkus nõrgem ehk täitmata jäi juba Resti skeemi esimene etapp, konflikti märkamine. Esimesed kahe dilemma puhul oli konflikt dilemmades ilmsem ja ka märkamine suurem.

Ka Resti skeemi teine ja kolmas etapp avaldusid respondentide puhul erinevalt. KN2 võttis näiteks otsused vastu suhteliselt kiiresti ja pikemalt kaalutlemata. Selle põhjal võib järeldada, et ta on pigem deontoloogilise suuna esindaja, reeglitest lähtuv ning oskus näha moraalseid valikuvõimalusi ja võimalikke konflikte on väiksem. Samas kui KN3 oli teistest enam tagajärgede üle kaalutlemisele suunatud. ÜM1 ja KN1 nägid erinevaid valikukohti samuti keskmisest enam ning peegeldasid seetõttu hästi ka enda väärtusi ja käitumisprintsiipe.

Erinevad dilemmad esitasid ka erineva tähtsusega probleeme. Avaliku huvi suhtes kõige olulisemaks peeti korruptsiooniteemat ja sellest veidi vähem toodi välja ohtlike vaimuhaigete ja matemaatikaõpetaja ebapädevuse käsitlemise vajadust. Vähem tähtsaks peeti geide õigusi kaitsnud hetero ja ametnikke kritiseerinud lapsevanema ehk mitte avaliku elu tegelaste identifitseerimist seoses nende probleemidega.

Kui ajakirjanikud tähtsustasid väärtusena eelkõige tõe, väljendasid nad sellega vastutust ja lojaalsust eelkõige avalikkuse huvi suhtes. Sealjuures sisustati aga tõe väärtusena erinevalt ning sellest tuleb täpsem ülevaade analüüsi järgmises osas. Kui aga ajakirjanike hinnangutest peegeldus käitumisprintsiibina enam inimväärikuse kaitsmine, olid nad oma otsustes pigem lojaalsed loo osalistele ja allikatele. Uudisväärtuste prioritseerimine peegeldas aga vastutust nii avalikkuse huvi kui ka meediaorganisatsiooni ees.

3.2 Kuidas sisustavad ajakirjanikud universaalseid väärtusi?

Järgnevalt analüüsin käesoleva töö alguses välja toodud viie universaalse väärtuse – inimväärikuse, tõe, vastutuse, autonoomia ja õigluse – peegeldumist ajakirjanike hoiakutes. Sealjuures proovin välja tuua iga ajakirjaniku puhul selle, milliseid väärtusi ta teistest enam rõhutab ja hindab ning milliseid professionaalseid käitumisprintsiipe universaalsete väärtustega seostab. Kuna erinevaid printsiipe, mida intervjuueeritavad esile tõstsid, oli palju, siis kõiki omavahel võrrelda on keeruline, lõpuks aga püüan välja tuua sarnaselt sisustatud väärtused ja printsiibid.

3.2.1 Inimväärikus

Inimväärikus on üks universaalsetest eetilistest väärtustest. Inimväärikuse kaitsmine on seda toetav printsiip ja tähendab ajakirjanduses seda, et ajakirjanik ei tohiks tekitada kellelegi põhjendamatuid kahjusid ega tahtlikult otseseid piinu ning et ta aitab seal, kus see on vajalik ja võimalik (Lambeth 1986).

Inimväärikuse kaitsmine on seotud küsimusega nende inimväärikusest, kes on kajastatava loo tegelased, nii allikatenä kui nendena, kellest kõneldakse. Seega väljendavad ajakirjanikud inimväärikust kaitstes eelkõige lojaalsust just neile. Kuna aga inimväärikus on väärtusena hajus ja avaldub sageli varjatult, siis on järgnev analüüs kindlasti mõneti tinglik ja subjektiivne.

Kõik küsitletud ajakirjanikud märkisid moraalse konflikti olukorrana seda, kui on vaja avaldada kriitiline artikkel. On vahe, kas nad ütlevad kriitiline artikkel „inimese kohta“ „jätise kohta“ või „kritiseerida kellegi tegu“. Sellest sõnastusest selgub, kus asub nende jaoks moraalne dilemma. Kui ajakirjanik kasutab sõna „jätis“, siis sellisel allikal ilmselt tema jaoks inimväärikust ei ole ja dilemma on siis pigem selles, kas informatsioon on tõene (aus, täpne, asjasse puutuv). Kui aga ajakirjanik kirjeldab inimese tegusid, on see moraalselt õigustatum ning ei sea inimväärikust nii suurde konflikti.

*„...ma ei tee seda rasket olukorda niiviisi isiklikult enda jaoks väga raskeks, sest et **kui ma mõnest jätisest või kaabakast kirjutan**, siis ma ei ela seda isiklikult üle, sest mina ei ole jätis või kaabakas.“* (KN2)

*„Et tuleb selle inimese kohta ka aeg-ajalt midagi halvasti öelda või kirjutada. Ja kuigi sa neid tunned aastaid ja sinatad, sul võib olla inimlikult isegi kahju, aga **lõppkokkuvõttes sa ju kirjeldada inimeste tegusid, mitte noh... ma ei tea.**“* (KM1)

Käesoleva töö jaoks intervjueritud ajakirjanikest peegeldus inimväärikuse kaitsmine kõige olulisema printsiibina nelja respondendi puhul. Nimetatud neli ajakirjanikku tõid välja ka mõningaid ühiseid käitumisprintsiipe, mis nende väärtushierarhias domineerivad. Neist ilmekamad olid hoolivus, aktiivne sekkumine ja nn lihtsa inimese (mitte avaliku elu tegelase) huvide kaitsmine.

KN1, KM3 ja KM2 sisustasid inimväärikust korduvalt vastandamise kaudu ehk siis tõid välja, kuidas ei tohiks allikate ja loo osalistega käituda. Näiteks naeruvääristamist ja üleolevat suhtumist

võib tõlgendada selgelt inimväärikuse negatiivse defineerimisena. Lisaks sellele peegeldas KN1 samaaegselt ka tõeväärtuse olulisust, tähtsustades õigeid andmeid, ajakirjaniku ettevalmistust ja intervjuu sisukust.

*„Tal [Saatejuht Reikopil – KK] olid **valed andmed** ja minu meelest Reikop tegi ennast lolliks ja oleks võinud hoopis **sisukamalt seda asja teha**, kui ta tahtis seda teemat käsitleda **Ei tohi inimest naeruvääristada**. Kui sa tahad, siis sa **pead ise ettevalmistanud olema**./.../ Aga **ära ole siis üleolev ja ülbe**. Igat asja saab teha normaalselt rääkides, mitte et ma nüüd tiring siin telekasse ja me nüüd kõik naeruvääristame ja tolmutame sind. See ei ole ilus.”* (KN1)

*„No kui inimese soov on selline. Ma **ei saa ju niimoodi üle tema sõita**. See põhjendus, et ma olen ju tööd teinud ja tuleb lugu ära panna, see ei ole arvestatav.“* (KM3)

*„...ajakirjanik **ei tohi kuritarvitada enda niisugust võimalust**. Siin nagu nendes näideteski, **alaealisele ei tohi liiga teha ja siuksele erilisele inimesele ei tohi ka liiga teha**...“* (KM2)

Allika kaitsmist ja põhjendamatute kahjude vältimist rõhutasid nii KM3, KM2 kui ka KN3. Nende seisukohtadest peegeldus eelkõige soov kaitsa allikat ja tema huve, vajadusel ka tema enda eest, juhul, kui allikas on meediaga kogenematu inimene. See tähendab ka seda, et nad ei kasuta kõmulise või korraks tähelepanu püüdva ”mahlase” loo jaoks ära nende poole pöördunud inimest, kes on võib-olla mõnes valdkonnas rumal, psüühilise häirega või oska lihtsalt loo ilmunisega seotud negatiivseid tagajärgi adekvaatselt hinnata. Seega peegeldasid ajakirjanikud ka vastutust loo (potentsiaalsete) allikate ja osaliste suhtes.

Nii KN3, KM2 kui ka ÜM1 sõnastasid inimväärikust ka informatsioonilise enesemääramise aspektist. Näiteks KM2-e arutluskäik lähtus teloloogilisest eetikast ehk ta seadis esikohale potentsiaalsed tagajärjed loo osaliste suhtes.

*„**Võib-olla hiljem hakatakse seda õpilast taga kiusama niimoodi**. No muidugi, koolis on ju kohe teada, kui keegi midagi teeb. No ikkagi, võib-olla läheb teise kooli ja seal kohe teatakse. Parem ikkagi jätta õpilane anonüümseks.“* (KM2)

ÜM1 sidus enda põhjendustes sageli küsimuse avalikust huvist ja inimväärikuse kaitsmisest. Kogu intervjuu kontekstis võib seda tõlgendada üheks olulisemaks väärtuskonfliktiks tema töös. Ajakirjanik rõhutas, et korraga tuleb mõelda nii loo osaliste potentsiaalsetele tagajärgedele kui ka

ühiskonna õigusele infot teada saada. Konflikti märkamine ja sõnastamisoskus näitab samuti moraalselt tundlikkust.

„Tihti peale on küsimus selles, kas ühiskonnale on see infoteadmine oluline ja punkt kaks, kas ma probleemi lahendamise asemel võin tekitada hoopis lisapiinasid, õigustamatuid piinasid. Kaabakale võib ikka mõne piina põhjustada. Aga põhjusest piinasid pole nagu mõtet. Sellised on need valikud.” (ÜM1)

Eelolevast tsitaadist ilmneb ka huvitav vastuolu. Nimelt ütleb ÜM1, et „kaabakale võib ikka mõne piina põhjustada“, mis viitab sellele, et ajakirjanikul on mõne allika/loo osalise suhtes eelhoiak ning sellisel inimesel inimväärikust ei ole, kuna piinade põhjustamine on ajakirjaniku hinnangul õigustatud. Selle tsitaadi põhjal võib arvata, et ÜM1 ei kirjuta inimeste tegudest, vaid inimestest, kel on või ei ole inimväärikus, mida kaitsta.

Ajakirjanikud sisustasid inimväärikust kui väärtust osaliselt hoiakuga mitte liiga teha. Samuti väljendasid seda sageli vastandamise või inimväärikuse negatiivse defineerimise kaudu, näiteks väljendiga „ei tohi“. Inimväärikuse hoidmist väljendasid intervjuueeritavad näiteks „üle sõitmise“ ja naeruvääristamisest vältimise kaudu. Respondentide põhjendustes domineeris seejuures eelkõige teleoloogiline ehk tagajärje-eetika ja lojaalsus loo osaliste suhtes.

3.2.2 Tõde

Tõde tähendab, et ajakirjanik on teinud kõik endast oleneva, et uudised oleks täpsed, tasakaalustatud ja asjakohases kontekstis ning et kõigile osapooltele oleks antud võrdne võimalus rääkida. Tõekriteeriumid laienevad ka materjalikogumise protsessile ning pettus on õigustatud vaid siis, kui ajakirjanik on selle loos selgelt ära kirjeldanud ja põhjendanud (Lambeth 1986).

Tõde oli uuritud viiest universaalsest väärtusest kümne intervjuueeritava seas kõige sarnasemalt sisustatud väärtus. Kõige olulisemana peegeldus see aga ÜM2, KN2, KM1, ÜM4 ja ÜM3 intervjuudest. Tõde toetavate käitumisprintsiipidena tõid nad välja näiteks täpsust, kontrollitud fakte, põhjalikkust ja pädevust. Viiest ajakirjanikust eristus enim ÜM3, kes rõhutas enam ka ajakirjaniku empaatiavõime ja hoolivuse olulisust, samas kui teised neli pigem distantseerisid end allikatest.

Nii, nagu eelpool viidatud kataloonia ja prantsuse ajakirjanike hulgas läbi viidud uuringust selgus,

et ajakirjanikud ei oska objektiivsust kui mõistet defineerida ning ei pea seda reaalses elus võimalikuks saavutada, ilmnes ka käesoleva töö jaoks intervjuueeritud ajakirjanike jutust, et tõde ei pea nad üldjuhul ajakirjanduses võimalikuks üheselt sõnastada. Kuigi esmalt ei osanud nad tõde defineerida, ilmnes nende jutust siiski mitmeid ühisjooni tõe olemuse kohta. Mitmed tõid kontrollitavate tõenäidetena välja näiteks faktid, paberid (dokumendid) ning õigesti kirjutatud nimed.

*„No mis see tõde on siin meie elus? Ajakirjaniku elus? Ma ei tea, kuidas sa seda tõde võtad, aga noh faktid peavad olema õiged eksole, **fakt on tõde**. Ja et **nimed on õigesti kirjutatud** ja kõik. Aga mis puutub hinnanguid ja arvamusi, siin ei ole ju tõde. Igaühel oma tõde.”* (KN1)

*”Jah, üks pool ja teine pool. Vähemalt. Aga kui on rohkem pooli, siis on tõde nii mitu poolt, kui selle asjaga seotud on. Ja muidugi **väga suur tõde on ilmast ilma ka paber**, sest inimesed võivad sulle rääkida, mida tahes.”* (KN2)

Üldiselt sarnanesid aga intervjuueeritavate tõdefinitsioonid selle poolest, et enamik neist viitas tõe kui mitme osapoole kokkutoomisele oma artiklis. Erinevused tulid välja aga tõeni jõudmise viisides ja selles, kas ajakirjanik pidas end pigem loo erinevaid osapooli kokkutoovaks lüliks, või näeb ta endas ka loos kajastuva tõe kujundamisel määravat rolli. Nii ÜM2-e, KN2-e kui KM1-e hinnangutest peegeldus enam see, et ajakirjanikul on võim ja ka kohustus otsustada, mis on tõde, ning seda tasakaalustatud viisil ka lugejale mõista anda.

*„Eks **tõde on ajakirjanikus kinni**, eks ole. See, mis ma kirjutan. /.../ Et on jutumärkides pätt või midagi sellist, aga ma püüan seda näidata, mitte öelda välja, et ta on pätt, aga see lugeja peab sellest aru saama. /.../ Ja kui mina olen veendunud, et ta on pätt ja paha, siis talle tekib ju sama tunne.”* (ÜM2)

*„Sa oled teinud heas usus endast kõik oleneva ja **see asi paistab sulle nii**. See asi on tõde minu arust.”* (KM1)

Samas aga ÜM3, kes sarnaselt äsjamainitud kolmele kolleegile seadis samuti tõe enda väärtushierarhia tippu, peab end pigem allikatelt saadud info neutraalseks vahendajaks:

„See tähendab võimalikult paljudest allikatest informatsiooni kontrollimist ja selle põhjal siis selle pildi kujundamist, mis oleks kõige tõenäolisem tõde.”

ÜM4 sisustas tõe kui väärtuse eelkõige uudisväärtuslikkuse, teema olulisusega avalikkuse jaoks ning ajakirjaniku pädevusega. Tema hinnangul peaks just oma valdkonna spetsialistidest kirjutajad ning selge avalikkuse huvi ja uudisväärtuslikkuse prioritseerimine tagama vastutustundliku ja klassikalise kõva uudisajakirjanduse ehk siis tema väärtushierarhias on oluline koht ka mittemoraalsetel väärtustel.

*„Eelkõige **tundma seda valdkonda**, milles ta tegutseb suhteliselt hästi. /.../ Et **teda ei saaks võtta nagu selles valdkonnas ebakompetentset isikut**, kellega ei ole väga mõtet midagi arutada. Eelkõige peaks endale põhiasjad selgeks tegema ja loomulikult tundma ka põhilisi tegijad ja **orienteeruma nendes küsimustes, mis on aktuaalsed.** “(ÜM4)*

Kui kõrvutada KN2-e ja ÜM2-e käsitlust antud töö teooriapeatüki analüüsiga tõest, saab öelda, et mõlemad peavad tõe ratsionaalselt defineeritavaks ja selgelt mõõdetavaks väärtuseks, mida saab tõestada ja mis on korratav („*Tihti on ka paber tõe.*“), nagu defineerisid seda Patterson ja Wilkins.

Nii KN2, ÜM2 kui ka KM1 peavad oluliseks, et loos oleks faktiliselt tõestatav allikmaterjal, mis annaks neile nn taganemistee. Nende kolme intervjuudest peegeldus kõige selgemalt professionaalseid printsiipe eelistav hoiak, st avalikkuse huvi ja ühiskonna õigus informatsiooni saada. Kuna muud väärtused, nagu näiteks inimväärikus kaitsmine, on nende väärtushierarhias tagaplaanil, siis pööravad nad ka eetiliste konfliktide puhul neile vähem tähelepanu. Nende väärtushierarhia on kitsam ja esile tõusevad pigem professionaalsed käitumisprintsiibid ning deontoloogiline eetika. Seega tegutsevad nad küll tasakaalustatud ja tõese ajakirjanduse huvides, kuid on vähem sensitiivsed mõne eetilise tõekspidamise suhtes.

*„No inimestel on ikkagi õigus tõe teada, et mis ühiskonnas või siis selles Pärnu linnakeses toimub. /.../ **eks ma püüan nagu ette kujutada, mis asi see tõe on ja sellest lähtuda.**“ (KM1)*

ÜM2-e puhul tuli seoses tõega välja huvitav väärtuskonflikt. Kuigi ta rõhutas selgelt tõe esmatähtsust oma töös, möönis ta samas, et on loo kirjutamise protsessis, näiteks mõne kontakti saamiseks, ise valetanud.

*„Kui sekretär mulle ei anna seda, **siis ma midagi valetan**, et mul on see olemas, ma ei leia seda paberit praegu üles, siis ta annab mulle selle numbri. Need on väiksed valed, tõesti.“*

Sarnane käitumisprintsip avaldus ka ÜM3-e jutust:

*„Võimalik, et ma **võib-olla ka pisut bluffides** käiks talle välja selle teema, et meil on siin selline salvestus, mis sa kostad ja samas on mul kindlad allikad, ehkki tegelikult on ta anonüümne.“*
(ÜM3)

Lambethi kohaselt on aga selline käitumine samuti tõe vastu eksimine, juhul kui ajakirjanik pole oma motive ja tegevust loos ära põhjendanud. Kuigi ÜM2 eeldab nii endalt kui ülejäänud ajakirjanduselt täpsust ja põhjalikkust, et saavutada lõppeesmärgina tõe, on ta samal ajal selle saavutamiseks valmis tões järeleandmisi tegema. Resti moraalse sensitiivsuse skeemi neljas punkt viitas iseloomukindlusele – ajakirjanik peaks suutma enda põhimõtetele kindlaks jääda, ükskõik, kui raske see poleks. Selline paradoksaalsus seab nii ÜM2-e kui ÜM3-e puhul aga kahtluse alla ajakirjanike väärtushinnangute püsivuse.

Kuigi ka KN1 rõhutas avalikkuse huvile ja ühiskonna õigusele informatsioon kätte saada, tõi ta erinevalt ÜM1-st ja ÜM4-st palju olulisemana tõe konfliktisuse mittemoraalsete uudisväärtustega (uudiskiirus) ja konkurentsiga. Ühelt poolt on oluline rääkida ajaliselt kestavamatest teemadest, teisalt on ajakirjanduse paratamatu omadus rääkida asjadest, mis toimuvad ja on pooleli ehk asjadest, kus „tõe“ põhimõtteliselt muutub sündmuste arenedes. Kuna KN1 töötab maakonnalehes, mis ilmub vaid kolm korda nädalas, on need tegurid tema jaoks palju tähtsamad, kuna on oht, et informatsioon aegub ja tõe muutub selle jooksul niivõrd, et algne uudis on vananenud. Selle uudiste olemuse teadvustamine ja selle taga konflikti nägemine peegeldab samuti moraalsel tundlikkust ja refleksioonioskust.

No näed, siin on ju **avalikkusel õigus informatsiooni teada**, et niisugused asjad on ja et kuna meie leht ei ole päevaleht, ta ilmub kolm korda nädalas, siis **järgmine kord ma saaks seda lugu avaldada alles kurat-seda-teab**. No see on **riskivärk**, suure riski peale minek, ma kaaluksin seda väga tõsiselt, kas see mäng väärib küünlaid ka kes seda infot annab. /.../ **See kiirus on tõsine argument**. Aga siin see ajakirjanik peabki varieerima ja laveerima.” (KN1)

Kuna ÜM2 kirjutab kümnest intervjuueeritavast kõige enam paberlehe kõrval ka veebi, siis tuli tema jutust ilmekaimalt välja sarnane konflikt muutuva tõe, kiiruse/koheuse ja täielikkuse/põhjalikkuse vahel *online*-ajakirjandus, seda seoses tehnoloogiaga. Veebiväljaandes on tempo tema sõnutsi vaieldamatult esimene ja olulisim argument, selle varju jäävad teised professionaalsed printsipiidid. Kuigi ÜM2-e sõnul valmistab talle muret, kui näeb ajakirjanduses artikleid, milles on ajapuuduse

tõttu mõne osapoole kommentaar puudu, tunnistab ta ka ise, et on olnud sunnitud samamoodi käituma ja seda just ajafaktori tõttu. Ta ütleb, et muretseb ja põeb selle pärast, kuid on sunnitud siiski aeg-ajalt seda tegema.

„Online`i tehes saab ju ka täiendada. Tegelikult tuleb esimesena kas või see üks rida ära anda kähku-kähku ja siis hakkad juurde otsima eks ole. Ta võib ju kannatada, jah, võib küll kannatada, miks ta ei või.“ (ÜM2)

Kui võrrelda ÜM2-e seisukohti Reinardy poolt läbi viidud uuringu tulemustega, millest selgus, et pigem suhtuvad veebiajakirjanduse mõjusse ajakirjanduse kvaliteedile negatiivselt just vanema põlvkonna esindajad, siis need kattuvad. ÜM2 ei olnud küll otseselt veebiajakirjanduse vastu, kuid ta väljendas siiski selget vastumeelsust ja mure teatud tendentside üle, mis Internet kaasa on toonud.

„Seesama Internet ja keel, mida seal suhtluses kasutatakse. Muuseas Iisraelis see keel, mis nad räägivad, neil on ju ainult kaashäälikud. Ja meie praegu keel läheb ju sama teed. Ja tagajärg on see, et seesama inimene toob selle... see on loomulik, et ta toob selle kaasa ka tekstidesse.“ (ÜM2)

Ka ÜM4 hinnangul on *online*-meedia muutnud ajakirjanduse sisu, seda eelkõige pealiskaudsemate ja lühemate tekstide suunas. Rääkides sellest, mida veebiajakirjandus muudab, peegeldab ÜM4 väärtuseelistustena põhjalikkust ja avaliku huvi suhtes olulise info vajadust. See on samuti tõe kui väärtuse sisustamine.

„...ei taheta enam nii suuri ja põhjalikke ülevaateid millestki, vaid on tõusnud esile väga lühikesed ja löövad pealkirjad, millele ei olegi midagi väga olulist järele kirja pandud. Veebimeedia pealetung on lihtsalt selles suunas olukorda mõjutanud.“ (ÜM4)

Kokkuvõtteks võib öelda, et tõde oli ajakirjanike hinnangutes küll tunduvalt selgemini ja sarnasemalt sõnastatud kui näiteks inimväärikus, kuid tõeväärtuseni jõudmisest ja mõneti ka sisustamisest räägiti erinevalt. Tõest räägiti näiteks seoses uudisväärtuste täitmisega, ajakirjaniku pädevusega, faktitäpsusega ja põhjalikkusega. Kõige enam läheb tõde ajakirjanike refleksiooni põhjal konflikti uudiskiirusega, vähem konkurentsiga. Tõde prioritseerides väljendasid intervjuueeritavad eelkõige lojaalsust avalikkusega ja oma lugejate ees.

3.2.3. Autonoomsus

Autonoomsus on universaalse väärtuse vabaduse vorm ja see eeldab ajakirjanikult huvikonfliktide vältimist, erapooletust ja ausust. Oht autonoomsusele võib peituda nii toimetuse poolt pealesurutavates väärtustes, mis ei pruugi kooskõlas olla avalikkuse huviga, kui ka liiga lähedastes suhetes allikatega. Mõlemal puhul on ajakirjanikul risk kaotada vajalik kriitikameel.

Kõige enam jäi autonoomsuse tähtsustamine kõlama KN2-e, ÜM2-e ja KM1-e intervjuudest, seda nii toimetuse kui ka allikate suhtes. Selline hinnang väljendus näiteks eemaldumisest allikate edasisest käekäigust ja võimalikest tagajärgedest. KN2 ja KM1 distantseerivad end loost ja allikatest tunduvalt enam kui näiteks KN1 või KN3, kuid see ei tähenda samas, et nad ei arvestaks inimväärikusega. Tõde ja õiglus on nende jaoks oma töös lihtsalt olulisemad väärtused.

KN2 peab oluliseks autonoomsust allikate suhtes:

*”Näiteks see perekonnanimetus, **ma ennem loobun sellest allikast**. Ühemiljonilise rahva sees ühest loobud, no kolm võtad asemele. Üldiselt ega ma väga ei .... **Ma väldin seda kellegi teise taktikepi järele mängimist, kepsutamist.**“ (KN2)*

KM1 tähtsustas samuti autonoomsust allikate suhtes, väljendades seda äraostmatuse printsiibi kaudu:

*„**No ära ei ole mind keegi püüdnud osta. Ma ei saa endale niiviisi vastu rinda taguda, et ma olen nii põhimõtteline inimene, et mind ei ole võimalik ära osta, sest praktikas on see läbi proovimata. No ilmselt on mingi märk ka see, et seda ei ole proovitud.**“ (KM1)*

ÜM2 rõhutas aga korduvalt, et tema jaoks on väga oluline nii autonoomsus allikate kui ka toimetuse suhtes, n-ö üksiku hundi staatust kordas ta intervjuu käigus palju. ÜM2 jaoks on oluline võtta lugusid puudutavad otsused – fookusevalik, allikad, artikli toon jms – vastu ise. Samuti väldib ta teadlikult igasugust seotust enda lugude potentsiaalsete allikatega.

*„Mul ei ole ühtegi head – mul tuttavaid on – aga majandusärimehest sõpra. Ma olen põhimõtteliselt vältinud **sellist semutsemist, sõbratsemist, sest see paneb mul käed kohe kinni.** /.../ Ma ei saa seda teha, ma **pean olema sõltumatu**. Ma olen üksik hunt.“ (ÜM2)*

Võrdluseks toimetuse kohta: *„Noh, lahkarvamused... need on ju kõik läbiräägitavad. Seda enam, et*

mina autorina suudan ju palju rohkem ... üks sõna võib ju keerata asja hoopis teistpidi. Kui mina olen ikka tegelenud sellega, siis nad aktsepteerivad seda, ma olen ju selles asjas rohkem sees. “
(ÜM2)

Seevastu aga KM3 tähtsustas autonoomsust pigem vähe. Tema jaoks on olulisem mõelda potentsiaalsetele tagajärgedele allikate jaoks ning võimalusel neile vastu tulla, näidates sellega ühtlasi ka nende suhtes lojaalsust. KM3 arvestab kaalutlemisel kohaliku kogukonna väiksuse ning suhetega ehk siis tema puhul tekib konflikt tõeväärtuse ja autonoomsuse vahel. Järgneva tsitaadi põhjal on ta pigem valmis tõest loobuma.

*„Valimiste kampaania ajal endine maavanem, nüüdne riigikogu majanduskomisjoni esimees Urmas Klaasi plakat oli seal Põlva ringtee ääres niimoodi tuulega maha tulnud. Ja ta [foto – KK] tuli välja mul, ma olin uhke selle üle, seal oli perspektiiv taga ja sõnum oli taga, aga see **pilt ei läinud tõesti loosse**, jah. /.../ **No ei hakka maavanemale pahandust tekitama ja tema karjääri rikkuma.** “*
(KM3)

Kõige teravam konflikt tõe ja autonoomsuse vahel allikate suhtes tuli aga välja KM2-e puhul. Enda valdkonna spetsiifika tõttu tuleb tal tihti ette olukordi, kus on sunnitud töö eesmärgil allikalt midagi vastu võtma (raamatu, CD-plaadi vms), kuna toimetuse neid välja ei osta. See aga läheb vastuollu Lambethi poolt välja toodud ühe autonoomsuse põhiprintsiibiga, et ajakirjanik ei tohiks allikatelt ühtegi kingitust, reisi ega muud hüve vastu võtta, kuna see mõjutab tema erapooletust ja ausust. KM2 tunnistas ka ise, et see mõjutab tema tööd. Võib oletada, et selle konflikti tõttu kannatab mõnikord tõde kui väärtus, kuna ajakirjanik on lojaalne pigem allikale.

*„Sellisel juhul on töövahend. Aga ikkagi see segab. /.../ Sel juhul, **kui ma tean, et on tõesti vilets raamat**, ma saan üsna ruttu aru sellest, siis ma, on juhtunud, et **ma ütlen autorile, et ma ei kirjuta**. Et ma ei taha sellest kirjutada ja see tundub mulle natuke... et võib-olla mõni teine kirjutab ja annan tagasi siis. “* (KM2)

Kokkuvõtteks, ajakirjanikud rääkisid autonoomsusest erinevate sihtgruppide suhtes, neist enam tõusid esile allikad ja toimetuse. Autonoomiat sisustati näiteks huvide konflikti kaudu, sh kingituste vastuvõtmisega, mille puhul autonoomsus satub konflikti tõega. Erines intervjuueeritavate põhimõtteline sensitiivsus mõjutuste suhtes, näiteks osad (KN2 ja ÜM2) distantseerisid end selgelt igasugustest allikapoolsetest mõjutustest, teised (KM3) aga tuleksid sagedamini võimalusel allika soovile vastu. Nende ajakirjanike puhul, kes tähtsustasid autonoomsust toimetuse suhtes kõrgelt, oli

ka võimalus konfliktiks isiklike ja toimetuse väärtuste vahel suurem. Autonoomsust allikate suhtes põhjendasid intervjueritavad eelkõige vastutusega avalikkuse huvide ees.

3.2.4 Õiglus

Õiglus peegeldus viiest uuritavast väärtusest intervjueritavate jutust kõige harvem, kuid mõnel puhul tuli see siiski ilmekalt esile. Õiglus eeldab ajakirjanikult seda, et ta ei peta ega eksita lugejat tahtlikult või tahtmata, kajastab loos kõiki relevantseid osalisi ja fakte, ei anna ebaolulist/asjasse mittepuutuvat infot oluliste faktide asemel ning ei kirjuta uudisesse isiklike hinnanguid.

ÜM1 oli üks, kes rõhutas enda ütlustes inimväärikust ja selle kaitsmise tähtsust. Sealjuures sidus ta need õigluse kui väärtuse ja täpsuse printsiibiga. Kuigi ÜM1 ise pidas inimväärikust liiga suurejooneliseks mõisteks, põhjendas ta mitmel puhul enda valikuid just sellega et teda häirib, kuidas inimestele liiga tehakse. Võib öelda, et ÜM1-e puhul on just põhjendamatu kahju põhjustamine tema töös peamine motiveerija. Seega on õiglus tugevasti seotud ka inimväärikuse kaitsmisega ning analüüsides ei saa ühte teisest meelevaldselt eraldada.

ÜM1 peab enda kui ajakirjaniku ülesandeks ebaõiglusele tähelepanu juhtida ja püüda olukorda parandada ehk siis tähtsustab õiglust kõrgemalt kui näiteks ametniku inimväärikust („külmad ja kalgid ametnikud“). Seega peegeldas ta lojaalsust n-ö tavainimestest loo osalistele (kannatanud patsientidele).

„Ja võttes seda, et haigel inimesel on niikuinii halb ja paha olla ja kui selgub see, et ta mingisuguse asja pärast ei saa kätte seda oma ravimit, siis me võime isegi kasutada sellist üllast sõna nagu inimväärikuse alandamine. Väärikus tähendab vääri, eks ju, ta ei olnud väärt seda kannatust, eks ju, ta ei olnud millegagi seda esile kutsunud. Külmad ja kalgid ametnikud ei tahtnudki aru saada sellest, mida nad tegelikult teevad. Ja see ajas väga vihaseks.“ (ÜM1)

Ka KN1 sisustas õigluse vastandlike printsiipide ja väärtuste väljatoomisega. Ebaõigluse, ülekohuse ja valskuse vastu sekkumisega peegeldab KN1 väärtuseelistustena õiglust ja ausust ning selle kaudu omakorda lojaalsust lugejate ja ühiskonna suhtes.

„No igasugused konfliktid ja igasugune ülekohus on see, mis ajakirjanikku peaks lahingusse viima. Ebaõiglus ja niisugune valskus ja korruptsioon ja ametnike laiskus ja lohakus ja kui nad teevad oma tööd halvasti ja keegi kannatab sellepärast.“ (KN1)

Teine maakonnalehes töötav ajakirjanik, KM3 oli aga vastupidiselt KN1-le arvamusel, et maakonnatasandil ei olegi eriti lugusid, mille puhul väärtuskonflikte esineks. Resti skeemi järgi viitab vähene konfliktide nägemine ka madalamale moraalsele tundlikkusele, kuna seostab moraalseid konflikte eeskätt uuriva ajakirjandusega.

„Ega maakonnalehes seda uurivat ajakirjandust nii väga ei olegi, et sa pead neid eetilisi valikuid pidevalt langetama. Uudisteajakirjanik on see, kes vahendab lihtsalt väga palju, annab seda infot edasi.” (KM3)

3.2.5 Vastutus

Ajakirjaniku jaoks tähendab vastutus väärtusena pühendumist väljendusvabadusele demokraatlikus ühiskonnas ja seda, et ajakirjanik arvestab enda töös nende inimeste ja avalikkuse huvisid ning enda ameti moraalseid aspekte (Lambeth 1986).

Intervjueeritavad rääkisid vastutusest praktilisemate printsiipide kaudu, eelkõige selles võtmes, kuivõrd ja kes nende lugude tõesuse, usaldusväärsuse, sisu ja tagajärgede eest vastutab. Kõik intervjueeritavad olid ühel meelel, et vastutama peab ajakirjanik iga kirjutatud loo eest, erinevuse lõi küsimus lojaalsusest ehk see, kelle ees ajakirjanik enda hinnangul vastutab. Samuti see, kui suur osa peaks vastutuses avalikkuse ees olema ajakirjanikul ning kui suur toimetusel.

Väärtusi saab siduda ka ajakirjanduse funktsioonidega. Näiteks ajakirjanike soovi täita õpetavat ja harivat funktsiooni võib tõlgendada vastutuse kui väärtuse tähtsustamisega eelkõige lugejate ees. Nii KN1, ÜM3, KM2 ja KN3 andsid mõista, et neile on oluline tunda, et tänu nende tööle saavad lugejad uusi teadmisi ja informatsiooni. Näiteks ÜM3-e hinnangutest peegeldus vastutus just tema väljaande lugejate suhtes, kes on keskmisest madalama sissetuleku ja haridustasemega. Meelelahutusliku sisu abil püüab ta toimetajana tõmmata tähelepanu ka päevakajalisematele teemadele ja ühiskonna probleemidele.

” /.../ minu meelest ütleme selles kollases pressis ongi tegelikult peamine anda lihtsamale lugejale, kes enamasti on meie lugeja, natuke lihtsam, sellist materjali, mis huvitab, mida ta huviga loeb ja kuhu on võimalik ka panna väike õpetusiva sisse. /.../ Aga selleks ongi, on need elu-osakonna patsiendid, kes tõmbavad tähelepanu ja nii on võib-olla võimalik ka midagi tõsisemat siin eespool anda. Märkamatu!.” (ÜM3)

Nii ÜM1 kui ÜM4 töid välja, et võimalusel eelistavad nad tegeleda teemadega, mis on kestvamad ja olulisemad kui jooksvad päevauudised. See ühine käitumisprintsip väljendab vastutust ja lojaalsust avalikkuse ees.

„Mulle meeldiks tegeleda põhiliselt teemadega, mis ei ole ühe päeva uudised, vaid mis on jätkuvalt aktuaalsed kas või mõne kuu jooksul, kus saab seda olukorda nagu pikema aja jooksul jälgida, siis kujuneb ka endal mingisugune mulje sellest.“ (ÜM4)

ÜM1-l oli ka enda tööst tuua näiteid, et ta töötab tõesti ühe teema kallal pikalt ja järjekindlalt (nt artiklite sari digiretsepti ebaõnnestunud käivitamisest ja lood viieeuroste puudumisest pangaautomaatides). Tema hinnangutest tuli selgelt välja soov lisaks kvaliteetsele ajakirjanduslikule sisule luua ühiskonnas ka reaalseid muutusi ja midagi paremaks teha.

*„Kindlasti ei tohi üleüldse elada ühe artikli põhisel, see ei vii kuhugile. Kui ma vaatan kas **või neid asju, millega midagi on saavutatud**, siis need on kõik samm-sammukese haaval.“ (ÜM1)*

Tugevat lojaalsust avalikkuse ees väljendas ka KN1. Paralleeli lahinguga võib siinkohal tõlgendada meedia valvekoera funktsiooni tähtsustamisega ning sooviga kaitsta avalikkuse huve ning võidelda nende eest, kuigi ajakirjanikul oleks ilmselt ka võimalus ebamugavaid ja raskeid teemasid vältida.

*„Ajakirjanik on nagu vana soldat, et kui ta fanfaare kuuleb, siis tal võib olla juba üks jalg alt käinud ja kõik, aga ta ikka tahab lahingusse minna. Sa ise võid arvata, et see teema on ebamugav ja tekitab sulle palju probleeme ja raske on seda kirjutada ja jamasid tuleb kaela, aga kui mõni niisugune keeruline asi sulle kaela tuleb, **sa ikkagi tormad lahingusse, sa ei saa ennast tagasi hoida.**“ (KN1)*

Vastutust ja lojaalsust loo osaliste suhtes peegeldasid sarnaselt nii KN3 kui KM3, jättes uudisväärtused ja meediaorganisatsiooni ning avaliku huvi tagaplaanile ja eelistades selgelt kaitsta meediaga kogenematut inimest võimalike tagajärgede eest. See on taaskord näide teleoloogilisest artluskäigust seoses moraalsete valikutega.

*„Tihti sa **pead teda isegi kaitsma tema enda sõnade eest**, see on nagu põhiline valik. Sa võtad sealt selle olulise välja, aga sa tead juba, et **kui ta on midagi liigset öelnud, mis talle endale võib kahju teha**, siis nii palju on seda ajakirjanduslikku kogemust, et sa ei hakka seda sisse panema.“ (KM3)*

ÜM1 ja ÜM4 sarnanesid ka selle poolest, et distantseerisid end sellistest printsiipidest nagu kiirus ja mittemoraalsest väärtusest konkurentsist. Oma töös tajutavates dilemmaades ja väärtustest rääkides rõhusid nad teistest enam avalikkuse huvile.

*„See, mida mõni teine kanal teeb, sa ei saa seda kuidagi kontrollida ega mõjutada. Mõni teine kanal võib ju loomulikult ette jõuda või mis iganes, aga **see ei peaks olema ajakirjaniku töö põhiline mootor**. Avaldamise otsustamisel peab ikkagi olema eelkõige see, kas see lugu on **piisavalt uudislik**, kas ta **on avalikkuse jaoks oluline**.“* (ÜM4)

ÜM2 aga väärtustas mittemoraalset väärtust konkurentsi kümnest intervjuueeritavast kõige kõrgemalt. Tema jaoks on selgelt oluline teisi väljaandeid edestada ja anda lugejale informatsiooni esimesena. Põhjuseid võib otsida tema töö iseloomust, nimelt kirjutab ÜM2 nii paber- kui veebiväljaandesse ning töötab üksinda, toimetusest eemal Tartus. Ilmselt on konkurents, väike aga siiski olemasolev, ka heaks motivaatoriks oludes, kus töötada tuleb täiesti iseseisvalt eemal kolleegide tagasisidest.

*„...**meil käib ju võitlus** üks ole, **kes esimesena info välja annab**. See on väga oluline. /.../ **See on oluline faktor, minu jaoks**. Võib-olla toimetuse ei teagi seda ja ega nemad.. et kas mina sain ennem või...“*. (ÜM2)

Kokkuvõttes võib öelda, et kõige sarnasemalt sisustasid kümme ajakirjanikku väärtusena tõde. Osaliselt oli nende jaoks sarnane ka mittemoraalne väärtus uudiskiirus. Ülejäänud väärtused peegeldusid nende hinnangutest aga suhteliselt erinevalt. Näiteks autonoomsuse puhul erines üldine moraalne sensitiivsus selle suhtes ja vastutuse puhul varieerus paljuski küsimus lojaalsusest. Inimväärikus oli aga väärtus, mis osade respondentide jutust peegeldus minimaalselt, samas kui mõne ajakirjaniku jaoks oli see selgelt prioriteetne.

3.3 Motivatsioon ja kaalutlemine

Järgnevalt toon välja peamised intervjuudes kordunud ja ilmekamalt välja tulnud väärtused ja käitumisprintsiibid, milles peegeldus ajakirjanike motivatsioon. Motivatsioon näitab seda, miks ajakirjanik eelistab olulisemana peegeldunud väärtusi. Kõige sarnasemad sellised väärtused olid tõde ja vastutus lugejate ja ühiskonna ees, mida toetavad printsiipidena aktiivne sekkumine ja nn maailmaparandamine ehk võimalus muuta ühiskonnaelu. Samuti analüüsin selles osas lühidalt

mittemateriaalseid tasusid kui motiveerijaid.

KN1e hinnangutest peegeldus vastutustunne lugejate ees motiveerijana seeläbi, et tema jaoks ei ole ajakirjanikuamet kellast kellani töö, vajadusel tuleb seda teha ka missioonitundest. See ühtib Fengleri ja Ruß-Mohli väitega, et ajakirjanikud tahavad endiselt säilitada enda töö kangelaslikkust ning on valmis selle nimel tegema järeleandmisi näiteks palgas, töötundides või –tingimustes. KN1e hinnangul on loomulik, et ajakirjanik teeb kriisiolukorras ületunde, kuna ta teenib sellega avalikkuse huvi. Leheomanike ärihuvid või isiklik materiaalne tulu aga sellist käitumist ei motiveeri.

*”...ja tihtipeale tõesti ei löö käega, et “ah see on liiga raske” või “ah mul on tööpäev läbi ja ma enam ei kirjuta”. **See ei ole nagu vabrikutöö, et vile käib ja töö lõpeb.** /.../ aga ka igast õnnetused ja katastroofid. See on ka niisugune, kus **sa ei loe enda (töö – KK)tunde.** Siin oli see Haapsalu üleujutus jaanuaritormi ajal ja siis me olime ka terve pühapäeva siin väljas ja panime netti üles uudiseid.”* (KN1)

ÜM1 erines teistest intervjuueeritavatest eelkõige selle poolest, et tema hoiakutest tuli väga hästi esile soov tegutseda ajakirjanikuna pikaajalise plaani ja suuremate eesmärkide nimel kui vaid järgmise päeva lugu ja hetkeline töövõit. Selline suhtumine peegeldab minu hinnangul tugevat vastutustunnet ja lojaalsust ühiskonna ja oma lugejate ees. Ajakirjaniku arutlusi Resti skeemiga kõrvutades saab öelda, et tihti asetab ta konflikti puhul otsustusfaasis väärtustest kõrgemale just need, mis kaitsevad loo osaliste ja oma lugejate huve (allolevas tsitaadis „ma ei esita mingisugust toorest materjali“). Väga mitme teema ja dilemma puhul mainis ta, et mõtleks vähemalt kolme või viie artikli peale, mis antud olukorras kirjutada tuleks.

*„Mina vastutan ikkagi nii toimetaja kui oma lugejate eest, just selle kohapeal, et **ma ei esita mingisugust toorest materjali.** Või teine asi on see, et ma esitan sellises toorusastmes, et **ma tean samme kaks, kolm ja neli.**“* (ÜM1)

Eelnevast tsitaadist tuleb prioriteetse väärtusena välja tõde kõige laiemas plaanis, kui vaadata seda läbi ajakirjanduliku prisma – nn objektiivsuse kaudu, mille McQuail on defineerinud igakülgse, relevantsuse ja faktilisuse kaudu. Lisaks sellele tekib küsimus, kas ajakirjanik on lojaalne pigem toimetajale või avalikkusele. Kui ajakirjanik eeldab, et toimetaja teenib eeskätt ühiskonna huve selles aspektis, mis puudutab arusaamist tõeväärtusest, siis konflikti tekkida ei tohiks.

ÜM2 ja ÜM3 tõid intervjuueeritavatest kõige tugevamini välja lehe äriliste huvide aspekti ning sellest lähtuvalt tehtud toimetuse otsused. Ajakirjanikud ise tunnevad end sealjuures abituna, need on toimetajate või suuremas plaanis omanike otsused. Võimalikult suure lugejaskonna püüdmine ajakirjanikke ei motiveeri.

*„...see on nagu asja huvides... lugu hakkab ju pihta kuskil sees, üks ole, see on minu lugu. Aga **see on nagu pakend seal ees** (esikaanel – KK). /.../ **Et ta müüks**. Või noh, et ta... esikülj peab ju.“* (ÜM2)

*„Noh, ainus koht, kus **kompromisse tuleb teha enda põhimõtetega** on need Õhtulehe esiküljed, kus iseenesest on selge, et **see on osalt reklaammaterjal, mitte ajakirjanduslik materjal**. See on, noh, reklaam, mis müüb ajalehte, mille sisu on tegelt tugevam kui see esikülje reklaam.“* (ÜM3)

Nagu eelpool põgusalt viidatud, tõi ÜM2 kõige selgemalt välja, et konkurendi eelistamine on motiveeriv töövõit, mida tal on enda jaoks oluline saavutada. Sealjuures teeb ta vahet enda ja ajalehe reputatsiooni vahel ning see laiemas plaanis küsimus usaldusest, mis põhineb Resti moraalse käitumise skeemi viimasel etapil. Ehk siis ajakirjanikul on isiklik väärtussüsteem, oma põhjendatud hoiakud ning ta käitub nende järgi.

*„Ma raadiot ei tea, mis nemad teevad, aga Postimees on ju olemas, siin on ju ka majandusajakirjanikud. **See on oluline faktor, minu jaoks**. **Võib-olla toimetus ei teagi seda** ja ega nemad.. et kas mina sain ennem või.../.../ Ja siis vaatan, ahaa, kirjutage-kirjutage, **ma juba kirjutasin eile**. “* (ÜM2)

ÜM1 aga, kes samuti töötab sarnaselt ÜM2-ga suure osa ajast toimetusest väljas, on pigem vastupidisel seisukohal, pidades kiirustamist ja konkurentide edestamist teisejärgulisteks. Ta küll adub, et see on ärilises mõttes oluline, kuid enda jaoks ta neid printsiipe ei tähtsusta, seega on ÜM1 lojaalne eelkõige enda lugejatele, mitte teise lehe auditooriumile või meediaorganisatsiooni huvidele.

*„Konkurentsi pärast ma ei muretse kunagi, minu asi on teha **oma lugejatele** head ajakirjandust, mitte muretseda **teise ajalehe** lugejate pärast.“* (ÜM1)

ÜM1 ja ÜM4 puhul on mittemateriaalsed tasud motiveerijatena pigem teisejärgulised. Nad mõnõnsid küll tunnustamise vajadust ja olulisust, kuid esikohale seadsid mittemateriaalsetest tasudest pigem

n-ö maailmaparandamise printsiibi ja võimaluse muuta ajaloo kulgu. ÜM1-e hinnangutest peegeldus motivatsioon võtta vastutus ja olla lojaalne nende suhtes, kellest ta kirjutab.

„Okei, ma teen ühe loo ära mingi seltskonnaga, ise olen näidanud ennast, et vat kui vahva vend, aga noh, mis siis? **Mind ei rahulda see.** Ma tahaks, et **sellest saaks need inimesed midagi.**“ (ÜM1)

Samas tõi mitu ajakirjanikku välja, et tagasisidet tuleb nii lugejatelt kui loo osalistelt vähe, kuid kui see tuleb ja tegu on positiivse või konstruktiivse kriitikaga, siis seda väärtuslikum ta loo autori jaoks on. Nii KN3, KN2 kui ka ÜM1 tõi välja, et eriti rahuloleva tunde tekitab see, kui pärast konfliktlugu võtavad mõlemad osapooled ühendust ning tänavad hea loo eest. Kuna tunnustuse vähesust tõi välja mitu intervjuueeritavat, siis võib öelda, et tegu on kindlasti olulise motiveerijaga.

*”Kui vahest keegi kiidab sind, et tore lugu oli või. See on nagu selline tagasiside, mida suhteliselt harva tuleb. Aga **ajakirjanikel on seda vaja ju tegelikult.**”* (KM3)

Mitmed intervjuueeritavad olid sama meelt, et ajakirjanike pingutusi ei ole avalikkusele piisavalt näha. ÜM1 viitas, et ühiskonda peaks sihipäraselt ka selle poolest harima ning näitama, mis on tänu ajakirjanike tööle muutunud ja paremaks läinud. Lisaks teadvustavale funktsioonile pakuks see reporteritele aeg-ajalt ka motiveerivat mittemateriaalset tasu tunnustuse näol.

*”Üks on tõesti see, et me mitte lihtsalt ei tooda teksti, vaid **näitame seda, milline on nende reaalne mõju ühiskonnale.** Ja selles peab tõesti säilitama idealismi, optimismi ja soovi maailma paremaks muuta. Ei tohiks nagu niivõrd häbeneda sellest kõva häälega teada anda. **See ei ole nagu mõttetu enese saba liputamine.** /.../ Ja inimesed saavad aru, et see võib olla selline reaalne asi, mis viib edasi.”* (ÜM1)

Samuti mõõnis ÜM1, et toimetuseks eksponeerib aeg-ajalt lehes kõiki enda töötajaid. Kuigi selle mõju ajakirjanikele on raske analüüsida, siis võib eeldada, et tegu on siiski motiveeriva lisatasuga, kuna Päevalehes on sellest mitu külge katvast tutvustusloost saanud iga aasta lõpupoole ilmuv traditsioon. Kuna otsus selline lugu avaldada sündis toimetuses kollektiivselt, siis tähendab see, et üle poolte ühe toimetuse reporteritest tahaks enda nime, pilti ja tutvustust lehes näha. See kõneleb selgelt ajakirjanike tunnustus- ja tähelepanuvajadusest.

„Näiteks seesama artikkel, mis ilmus nüüd Päevalehes aastavahetusel Päevalehe enda reporteritest.

Ka selle lehte jõudmine käis läbi vaidluste, et kas me peaks ennast niimoodi eksponeerima. Aga lõpuks jäi peale see pool, kes ütles, et peaksime küll.” (ÜM1)

Pooled intervjuueeritavatest – ÜM1, KM3, ÜM3. KN3 ja KN1 – tõid välja ka aktiivse sekkumise printsiipi. See avaldus eelkõige nn lihtinimeste kaitseks loo kirjutamises, juhul kui mõni ametkond või võimuorgan nende suhtes ebaõiglaselt käitub, aga ka muud avalikku huvi puudutava tegevuse kontrollimises. Selle käitumisprintsiibi tähtsustamine näitab minu hinnangul hästi seda, et ajakirjanikke motiveerib ajakirjanduse nn valvekoera funktsioon ning lähtumine neist väärtustest, mille kaitseks nad sekkuvad – tõde, õiglus, inimväärikus, vastutus.

*„No igasugused **konfliktid** ja igasugune **ülekohus** on see, mis ajakirjanikku peaks lahingusse viima. **Ebaõiglus** ja niisugune **valskus** ja **korruptsioon** ja **ametnike laiskus** ja **lohakus** ja kui nad teevad oma tööd halvasti ja **keegi kannatab sellepärast**.”* (KN1)

*„Kui kool ise eitab seda, siis tegelikult **peab ajakirjandus sekkuma. Oma jõudu näitama**. Vahel ei ole teist valikut jah.”* (KM3)

Ühise motiveerijana toodi välja ka nn maailmaparandamissoovi ehk võimalust ühiskonnas midagi muuta ja mõjutada. See on tugevalt seotud aktiivse sekkumise printsiibiga ja ajakirjanduse kui neljanda võimu rolliga. Kõige tugevamini tähtsustas enda võimupositsiooni KM1, kes kõrvutas enda töö ja rolli olulisust linnavõimudega. Tema hinnangul peaks ajakirjanik olema ideaalis sama informeeritud kui linnavõim ning oskama nendega seeläbi diskuteerida. KM1-e hinnangutest peegeldus, et ta positsioneerib end kohalikus kogukonnas kõrgelt ning teda motiveerib võimalus selle käekäiku mõjutada.

*„Tähendab, ütleme nii, et **ma püüan** seda, mida ajakirjanik jumala eest ei tohi, **seda ühiskondliku elu siin kuidagi mõjutada**. Et mõnda seadust ei võeta vastu või mõnda otsustatakse nii või naa. /.../ Pärnus on ajakirjandus ikkagi veel, et ma käin, **suhtlen kõikide poliitikutega, sinatan neid**, ma tunnen neid inimesi ammu. /.../ Praegu tunnetan end kas just päris sama hästi informeerituna kui nemad, aga noh, mingisugune... Ma olen kaks koosseisu olnud volikogu liige ja **mingeid asju oskan nagu vaadata ja suhtlen paljudega, et mingi informeeritus on tagatud**.”* (KM1)

Kui KM1 mõtleb pigem ühiskonnastatustis, siis KN3 soovib peab oma tööga oluliseks üksikute inimeste aitamist. Ilmselt peitub osaliselt põhjus selles, et ka tema valdkonnad – meditsiini- ja sotsiaalteemad – on inimlähedasemad kui poliitika või majandus, kuid ka KN3 üldises

väärtushierarhias domineerivad tugevalt inimväärikuse kaitsmine ja hoolivus. Konkreetsete inimeste aitamine või harimine on tema jaoks tunduvalt olulisem motiveerija kui suurte ühiskondlike muudatuste algatamine.

*"Et mõni inimene, kes selles loos on, et **tema elus midagi muutub paremaks**. Et tal on pärast hommikul ärkates ja seda lugu lugedes hea tunne, et äkki teda on märgatud või tunnustatud või tema kohta on mõni hea sõna öeldud või teda kaitstud. Selle ühe inimese tunne, et sul oleks nagu ühel päeval üks parem hetk, on **minu jaoks õudsalt tähtis hetk**."* (KN3)

Kokkuvõttes võib öelda, et ajakirjanike ühised motiveerijad on mittemateriaalsed tasud – tunnustus ja tähelepanu – ning vastutus lugejate ja ühiskonna ees, mida toetavad aktiivse sekkumise printsiip ja soov muuta ajaloo kulgu ning ühiskonnaelu.

Kui siduda väärtused ajakirjanduse funktsioonidega, siis motiveerib ajakirjanikke ühelt poolt nn valvekoera ehk neljanda võimu roll ning lojaalsus avalikkuse ees. Teisalt aga tõid mitu intervjuueeritavat välja ka ajakirjanduse hariva funktsiooni kui olulise motiveerija oma töös, mis samuti peegeldab lojaalsust eelkõige lugejate ees.

Vähem motiveerib ajakirjanikke mittemoraalne väärtus konkurents ja meediaorganisatsiooni (äri)huvid.

3. 4 Toimetuse väärtused

Nagu eelpool viidatud, on meediaorganisatsiooni väärtushierarhia ja surve ajakirjaniku töös möödapääsmatu teema. Toimetuse tõekspidamised on seotud ka küsimustega, kelle suhtes on toimetajad lojaalsed ja milliseid väärtusi nende käitumisprintsipiibid toetavad. Samuti on toimetuse surve seotud ajakirjaniku autonoomsusega ehk küsimusega, kuivõrd ajakirjanik distantseerib end toimetusest, mida käsitlesin eelpool. Kuna igal ajakirjanikul on ka isiklik väärtussüsteem, on konfliktid sageli möödapääsmatud. Küsimus on selles, kuidas ajakirjanikud organisatsiooni väärtusi tunnevad: kas survestavana, toetavana või läbirääkimisi vajavana?

Võib öelda, et intervjuudest joonistus välja ajakirjanike ühine arusaam, et ajakirjandus sünnib kollektiivselt ning toimetuse hoiakud seavad ka ajakirjanike otsustele teatud piirid ning läbirääkimine on igapäevane ja vajalik töö osa. Reinardy tõi oma uuringus välja, et reporterid

kohanduvad nende piiridega eelkõige enda karjääri huvides – süsteemi vastu võideldes väga kaugele lihtsalt ei jõuaks. See tõdemus peegeldus näiteks ÜM1 jutust.

*”Siin on väga lihtsad võimalused solvumiseks, et mind ei mõisteta ja mina olen geenius, aga teine asi on see, et esitada ka küsimusi endale. Ja kui me tahame teha ajakirjandust natuke kauem kui üks päev, siis so what? /.../ Aga ma vaatan selle asja ümber, et kuidas hoida alles maksimaalselt endast, aga samas **leevendada neid eetilise hirmusid, mis on võib-olla kellelgi teisel.**” (ÜM1)*

Ka KN1 mõõnis, et järeleandmisi tuleb teha: mõnikord tahaks millegi kohta kriitiliselt kirjutada, kuid toimetuse ja omanikud seavad siiski mingid piirid. Kui toimetusesiseseid lahkarvamusi on tema sõnul vähe ning need on enamasti läbiräägitavad, siis omanike teema oli ajakirjanike jaoks delikaatsem ning sellest intervjueeritavad väga rääkida ei soovinud.

KN3 rõhutas korduvalt et küsib probleemi korral alati esmalt toimetajate arvamust ning üldjuhul ka tegutseb nende juhtnööride järgi. Suurem kaalutlemisoskus näitab seda, et ajakirjanik teeb läbi Resti moraalse sensitiivsuse etapid, märkab konflikti ning kaalub erinevaid tegutsemisvõimalusi ja nende tagajärgi, põhjendab enda otsuseid. Selge meie-motiiv ja kollektiivsele vastutusele viitamine läbis aga tervet KN3-e intervjuud ning korduvalt viitas ta „oma“ või „minu“ toimetajatele. Seda teiste intervjueeritavate puhul ei olnud.

*„Ühesõnaga, ma alustan sealt, et kui mingisugune selline probleem tekib, siis ma **räägin kõigepealt enda toimetajatega**, sest vähemalt siin toimetuses on väga head toimetajad ja **ma väga usaldan neid**. Nad on küll karmid, aga **ma püüan teha nii, nagu toimetajatele tundub**. /.../ ...sa oled **oma toimetuse teenistuses** ja sa pead tegema seda ja teist ja kolmandat... /.../ ... mina arvestan seda ja meie toimetuse ka enamasti arvestab. Sellisel juhul, jah, sellisel juhul võib jääda eesnime juurde, kuigi meie toimetusele ei meeldi need lood...” (KN3)*

Kui ÜM1 pidas olulisemaks vastutust pigem lugeja kui toimetaja ja temale lubatud tähtaja ees, siis ÜM2-e puhul tuli selgelt välja vastupidine suhtumine. Ta rõhutas, et kui on hommikul lubanud toimetajale loo õhtul ära saata, siis seda ta ka teeb, lubadusi peab ta prioriteediks. Kuigi ÜM2 rõhutas, et tema jaoks on oluline põhjalikkus, oli ta siiski nõus selles järeleandmisi tegema kui ajapuudus ja antud lubadused selleks sunnivad. Seega prioritseerib üks selgelt loo avaldamisküpsust, teine tähtaegu ja täpsust.

„... ja siis ma olen ju sunnitud kirjutama (Et ei saanud allikat kätt – KK), kuigi ajad meeletult

taga. Kui oleks võimalik seda teemat edasi lükata, noh, teinekord ju ei saa, on ajafaktor, on konkurendid.“ (ÜM2)

Kui küsida seda, kuivõrd kogenud ajakirjanikud toetuvad ja tegutsevad toimetajate soovitude ja sõnade järgi, siis ilmnes intervjuudest suhteliselt ootuspärane vastus. Enamik väljendas suhteliselt selgelt, et langetab lugusid puudutavad otsused ise ning eelkõige on vastutus loo sisu eest isiklik. Kõige tugevamalt rõhutasid seda ÜM1, KM1 ja ÜM4. Probleemiks on siinkohal see, et ajakirjanduslik tööprotsess on mitmeetapiline ja erinevates etappides on ka erinevad dilemmad ja otsustuskohad. ÜM1 tähtsustab sealjuures kokkuleppeid ja selle kaudu kaudselt ka vastutust toimetusesiseselt.

„...lõpuks vastutad ikkagi ju sina selle eest, mida sa kirjutad.“ (ÜM4)

„Aga lõpuks lähtume sellest, et toimetajal on alati õigus, sest temal on viimane sõnaõigus. Aga kui tal juhtumisi õigus pole, siis järelikult olen mina süüdi, et ma pole suutnud talle asju selgeks teha.“ (ÜM1)

Seevastu paari ajakirjaniku puhul torkas silma ka vähemalt osaliselt lõpliku vastutuse jätmine toimetusele. ÜM2 viitas näiteks sellele, et tihti tõstavad toimetajad lõike ümber või panevad esiküljele teistsuguse, tähelepanu tõmbavama pealkirja. Kuna ta toimetusest erinevas linnas, võib selle põhjuseks pidada halba kommunikatsiooni, paljude otsuste puhul ei räägita asju omavahel lõpuni selgeks.

„...näiteks kaanelugude ja asjade puhul, kus on toimetusepoolne vindikeeramine see esikaane asi. Sest tegelikult, siis keeratakse... mina olen võib-olla natuke vaoshoitumalt loo kirjutanud, aga seal on siis seda asja nõks üle keeratud. Siis mul on vastakad tunded. Teinekord olen ma õnnelik, et jess, see andis natuke võrtsi juurde, aga enamik juhtudel on paha. /.../ See ei olekski siis nagu minu lugu või minu hinnang, see oleks nagu toimetuse hinnang.“ (ÜM2)

Maakonnalehele omase konfliktina saab välja tuua väiksest kogukonnast tingitud tihedad suhtevõrgustikud. Eranditult kõik maakonnalehes töötavad intervjuueeritavad tõid välja, et tutvused ja suhted mõjutavad suuremal või vähemal määral nende tööd. Kõige tugevamalt tunnetavad seda KM3, KM1 ja KM2. Nii KM3 kui KM2 tõid kogukonna suhted välja kui väärtuskonflikti põhjuse:

”...peaaegu kõikidega on mingi side olnud juba enne kirjutama hakkamist, et siis võib-olla

hakkab inimesest kahju mõnikord.“ (KM2)

„Selles mõttes on see sotsiaalne kontroll ka olemas seal maakondlikul tasandil.“ (KM3)

Kokkuvõtlikult võib öelda, et kogenud ajakirjanikud peegeldasid enda suhtumist meediaorganisatsiooni survesse eelkõige toetavana, kuid oluline roll on sealjuures läbirääkimistel. Toimetuse survest rääkisid respondendid eelkõige seoses lehe ärihuvidega, mõnikord ka väärtuskonfliktidena. Need ajakirjanikud, kes pidasid olulisust autonoomsust toimetuse suhtes, pidasid ka selle survet vähetähtsaks või olematuks.

4. Järeldused

Järgnevalt esitan käesoleva bakalaureusetöö empiirika analüüsil põhinevad peamised järeldused uurimisküsimuste kaupa.

1. Kuivõrd ajakirjanikud märkavad väärtuskonflikte enda töös?

Ajakirjanike moraalset sensitiivsust soodustab hea analüüsivõime ja enda jaoks põhjalikult läbi mõeldud tööga seotud ja isiklikud väärtused.

Teistest enam märkasid ning kõige intensiivsemalt sisustasid intervjuueeritavad tõeväärtust, millega väljendasid vastutust ja lojaalsust eelkõige avalikkuse ees. Inimväärikus peegeldus ajakirjanike hinnangutes hajusamalt ja implitsiitsemalt. Sarnaselt sisustasid intervjuueeritavad ka mittemoraalse väärtusena uudiskiiruse, mille prioritiseerimine peegeldab vastutust nii avalikkuse huvi kui ka meediaorganisatsiooni ees.

Märkamine jäi hõredamaks ajakirjanike isikliku seotuse puhul, kus paar respondenti tõi välja, et ajakirjanik ei ole enda lähedastest kirjutades objektiivne, osade hinnangul aga annab seotus loole hoopis lisaväärtuse. Kümnest intervjuueeritavast seitse ei pidanud pereliikmest kirjutamist taunitavaks. Vähe märgati ka materjalihankimise moraalseid viise, näiteks ilma loata filmimist. Viimase puhul tõi vaid üks respondent välja poolavaliku tegelase ja poolavaliku ruumi mõisted.

Ka Resti skeemi teine ja kolmas etapp avaldusid respondentide puhul erinevalt. Mõni intervjuueeritav võttis otsused vastu suhteliselt kiiresti ja pikemalt kaalutlemata, mida võib pidada üheks märgiks madalamast sensitiivsusest ja kitsamast väärtushierarhiast. Pikemalt arutlenud intervjuueeritavad tõid üldjuhul esile ka enam valikukohti ning peegeldasid seetõttu paremini ka enda väärtusi ja käitumisprintsipe.

Käesoleva töö põhjal saab järeldada ka seda, et moraalse sensitiivsuse tase ei olene väljaande tüübist. Maakonnalehtedes töötavate intervjuueeritavate hulgas oli neid, kes ei näinud peaaegu üldse väärtuste kaalumise vajadust, kui ka neid, kes tegid seda põhjalikult ja süvitsi. Küll aga võib välja tuua tendentsi, et kohalike lehtede ajakirjanike väärtusotsuseid mõjutab kogukonna väiksus ja suhtevõrgustik enam kui üleriigiliste lehtede ajakirjanikke. Seega satub maakonnatasandil enam

konflikti avalik huvi ja autonoomsus allikate suhtes.

Intervjuudest selgus, et eetikadiskursuse sõnavara erineb paljuski ajakirjanike praktilistest teadmistest ja kogemustest. Nad reflekteerivad oma elukogemust, sidudes seda vähe professionaalse eetika diskursusega, näiteks kasutasid ajakirjanikud vähe ka eetikakoodeksis esinevaid väljendeid. Seetõttu ei osanud ajakirjanikud ka otseselt konflikte sõnastada, pigem peegeldusid need varjatult nende kirjeldustes ja põhjendustes. Paremini osati sõnastada tõe ja avaliku huvi ning tõe ja uudiskiiruse konflikte.

Deontoloogilisest ehk reegli-eetikast lähtusid eelkõige ajakirjanikud, kes tuginesid enda arutlustes kindlatele reeglitele ning tähtsustasid eelkõige tõeväärtust ja vastutust avaliku huvi suhtes. Teleoloogiline ehk tagajärje-eetika peegeldus pigem nende ajakirjanike refleksioonis, kes pidasid olulisemaks inimväärikust ja lojaalsust allikatele ja loo osalistele.

2. Mis motiveerib ajakirjanikke eetiliste dilemmade puhul otsuseid tegema?

Ajakirjanike ühised motiveerijad on mittemateriaalsed tasud nagu tunnustus ja tähelepanu, samuti vastutus lugejate ja ühiskonna ees, mida toetavad aktiivse sekkumise printsiip ja soov muuta ajaloo kulgu ning ühiskonnaelu.

Kui siduda väärtused ajakirjanduse funktsioonidega, siis motiveerib ajakirjanikke ühelt poolt nn valvekoera ehk neljanda võimu roll ning lojaalsus avalikkuse ees. Teisalt aga tõid mitu intervjuueeritavat välja ka ajakirjanduse hariva funktsiooni kui olulise motiveerija oma töös, mis samuti peegeldab lojaalsust eelkõige lugejate ees.

Vähem motiveerib ajakirjanikke mittemoraalne väärtus konkurents, mille tähtsustamine tuli selgelt esile vaid ühe intervjuueeritava puhul, ja meediaorganisatsiooni ärihuvid.

Intervjuueeritavad peegeldasid suhtumist meediaorganisatsiooni väärtustesse eelkõige toetavana, kuid pidasid sealjuures oluliseks läbirääkimiste protsessi. Toimetuse survest rääkisid respondendid eelkõige seoses lehe ärihuvidega, mõnikord ka seoses isiklikest väärtustest erinevate tõekspidamistega. Need ajakirjanikud, kes tähtsustasid autonoomsust toimetuse suhtes, pidasid ka toimetuse survet pigem vähemõjutavaks teguriks nende töös.

3. Kuidas erinevad ajakirjanikud märkavad ning tajuvad uuritud viit universaalset väärtust?

Kuna intervjuueeritavate moraalse tundlikkuse skaala kujunes üpris laiaks, siis seetõttu on ka nende väärtushierarhiad väga erinevad. Analüüsis lähtusin viiest universaalsest väärtusest – inimväärikusest, tõest, autonoomiast, õiglusest ja vastutusest. Sarnaselt eelpool kirjeldatud kataloonia ja prantsuse ajakirjanike hulgas läbi viidud uuringutele, kasutasid ka antud töö jaoks intervjuueeritud ajakirjanikud otseselt väärtusmõisteid vähe, küll aga peegeldusid need nende kirjeldustes ja hinnangutes.

Kokkuvõttes võib öelda, et kõige sarnasemalt ja selgemalt sisustasid kümme ajakirjanikku väärtusena tõde. Osaliselt oli nende jaoks sarnane ka mittemoraalne väärtus uudiskiirus. Ülejäänud väärtused sisustasid intervjuueeritavad suhteliselt erinevalt.

Ajakirjanikud, kelle hinnangutest peegeldus käitumisprintsipiidena enam inimväärikuse kaitsmine, olid oma otsustes pigem lojaalsed loo osalistele ja allikatele. Mõne intervjuueeritava väärtushierarhias peegeldus aga inimväärikus nõrgalt, mida võib seostada intervjuueeritava käsitlemisega loo allikatest. Kui ajakirjanik ütleb, et kirjutab „inimesest“ või „tema teost“ on konflikt inimväärikusega kergem tekkima, kui siis, kui ajakirjanik sõnastab loo osalise „jätise“ või „kaabakana“. Viimast hinnangut võib tõlgendada nii, et ajakirjaniku jaoks ei ole allikal inimväärikust, mida on tarvis kaitsta, ning seetõttu taandub lugu ainuüksi tõeväärtusele.

Nagu eelpool mainitud, oli tõde kümne intervjuueeritava puhul kõige sarnasemalt sisustatud väärtus. Tõest rääkisid intervjuueeritavad seoses faktitäpsuse, kokkulepete ja lubaduste, tasakaalustatud lugude, põhjalikkuse ning avalikkuse õigusega informatsiooni teada saada. Nende ajakirjanike puhul, kes tõde enda väärtushierarhias eriti tähtsustasid, sattus see kõige enam konflikti avalikkuse huvi ja kiirusega.

Näiteks avaldus tõe ja kiiruse konflikt huvitava kontrastina korruptsioonidilemma arutlustes kahe sarnase respondendi puhul, kes mõlemad on meessoost ja töötavad üleriigilises lehes. Ühe jaoks on selgelt prioriteetne kiirus ja lojaalsus toimetuse ees (tähtajad, antud lubadused), teise jaoks aga lojaalsus avalikkuse ja tõeväärtuse ees (avaldamisküps, tõenditega kaetud lugu), kusjuures lubadus täita õhtuks teatud leheruum on seejuures täiesti ebaoluline.

Mitu respondenti kinnitas ka, et *online*-ajakirjanduse tempo ja tähtajatus surub neile peale kiirustamise ja seetõttu ka pealiskaudsemad lood, mis mõjutab tõenäoliselt pikas perspektiivis ka ajakirjanike üldiseid väärtushinnanguid. Lahendusi sellise tendentsi peatamiseks või muutmiseks intervjuueeritavad välja ei pakkunud.

Õiglus oli kõige vähem intervjuudest peegeldunud väärtus. Seda väljendasid ajakirjanikud eelkõige vastandamisega ehk siis millised väärtused ja printsiibid on nende hinnangul taunitavad ja väärad, näiteks ebaõiglus, „külmad ja kalgid ametnikud“, ametnike „laiskus ja lohakus“ jne.

Autonoomsuse ja vastutuse puhul varieerus paljuskki see, kelle suhtes ajakirjanikud neid väärtusi oluliseks pidasid. Kümne respondendi hulgast peegeldus vastutus nii avalikkuse, tõeväärtuse, lugejate, meediaorganisatsiooni kui ka loo osaliste ja allikate suhtes. Autonoomsust tähtsustas mõni intervjuueeritav eelkõige toimetuse ja allikate suhtes.

Kokkuvõtteks võib öelda, et ajakirjanike väärtused on seotud sellega, milliseid ajakirjanduse funktsioone nad peavad primaarseks, milliseid väärtusi defineerivad negatiivsena ning kelle suhtes on nad oma tööd tehes lojaalsed.

Kümne ajakirjaniku intervjuudest ei saa teha küll üldistusi, kuid nii erinevate väärtushierarhiate põhjal saab siiski väita, et antud töö vastajad ei moodusta homogeenset professionaalsete ajakirjanike gruppi. Kui aga grupp on nii heterogeenne, siis ei saa neile suunata ka ühesugust kriitikat, kuna ajakirjanike arusaam moraalsetest valikutest ja konfliktidest on niivõrd erinev.

Diskussioon

Käesoleva töö puhul on oluline rõhutada, et kuigi väärtuste ja sensitiivsuse analüüsi aluseks olid ühesugused mudelid – Resti skeem ja nn Potteri kast – ning kõigi intervjuueeritavata jaoks peaaegu ühesugused testdilemmad, siis väärtused on siiski relatiivsed. Seega ei ole ka antud töös esitatud hinnangud universaalsed või ainuõiged tõlgendused. Kindlasti saab terviklikuma pildi ajakirjanike individuaalsetest profiilidest, lugedes töö lisas olevaid intervjuusid ühekaupa.

Kuna ajakirjanikud paigutavad väärtusi erinevates situatsioonides ja konfliktides erinevalt, siis on antud töös välja toodud peamised väärtused mõneti tinglikud, kuna need olenesid paljuski ka ette antud testdilemmades esinenud konfliktidest.

Käesolev töö püüdis esitada laiema küsimuse, kuidas antud ajakirjanike kohordi suur töökogemus, suhted ja väljaande tüüp mõjutavad nende väärtushierarhiaid ja kuivõrd sarnased need on. Kõige üllatavam tulemus oli see, et nii sarnase hariduse (kümnest respondendist üheksa on lõpetanud sama ülikooli sama eriala), tööstaaži ja kultuurilise taustaga ajakirjanike väärtushierarhiad on siiski niivõrd erisugused.

Enamik intervjuueeritavatest on üle 20-aastase töökogemuse vältel üle elanud murrangulised sündmused ühiskonnas – alustanud Nõukogude võimu ja tsensuuri tingimustes ning teinud läbi riigikorra muutumise ja taasiseseisvumise protsessi. Antud töö intervjuueeritavad on tõestus sellest, et vaatamata suurtele muutustele ja uue põlvkonna pealekasvule ei ole ka kogenud ajakirjanikke n-ö üle parda visanud. Ehk on nad tänu erinevate riigikordade ajal töötamisele ja rasketele oludele hoopis süsteemikriitilisemad ja moraalselt sensitiivsemad võrreldes noore põlvkonna ajakirjanikega.

Käesolev töö on oluline, kuna sarnast ajakirjanike väärtuste refleksiooni ja sensitiivsuse uuringut ei ole varem Eestis tehtud. Töö tulemused ja empiiriline materjal võiks olla aluseks laiemale diskussioonile ajakirjanduse professionaalse eetika üle ühiskonnas.

Käesoleva töö edasiarendus võiks olla sarnane uuring Eesti meediaväljaannete peatoimetaja hulgas: kuivõrd nemad tunnevad ära eetilisi konflikte ja milline on nende roll lõplike otsuste kujunemisel toimetuses. Teine huvitav uurimisteema oleks võrrelda antud töö tulemusi noorema põlvkonna ajakirjanike hulgas läbi viidud sarnase uuringuga. Sealt võiks selguda, kuivõrd vanus ja töökogemus mõjutab ajakirjanike moraalset sensitiivsust.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö peamine eesmärk oli uurida, millised universaalsed väärtused ja professionaalsed käitumisprintsiibid peegelduvad suure töökogemusega ajakirjanike hinnangutes. Töö põhiprobleem oli välja selgitada, kuivõrd ajakirjanikud märkavad oma töös eetilisi konflikte ning kui homogeenne on uuritavate ajakirjanike grupp väärtushierarhiate ja moraalse sensitiivsuse poolest.

Oma bakalaureusetöös keskendusin viiele universaalsele väärtusele – tõe, inimväärikusele, õiglusele, autonoomiale ja vastutusele. Jõudsin järeldusele, et kümmet intervjuueeritud ajakirjanikku saab küll tinglikult nende väärtuste järgi kategoriseerida, kuid nende individuaalsed väärtushierarhiad ja käitumisprintsiibid on siiski paljuski erinevad. Seega ei saa neid võtta kui ühtset homogeenset professionaalide gruppi, kellele laienevad ühised tugevused ning ühine kriitika.

Sarnaselt väärtushierarhiatele erines ka intervjuueeritavate moraalne tundlikkus ehk oskus märgata eetilisi konflikte, näha alternatiivseid käitumisvõimalusi ja võimalikke tagajärgi ning jääda kindlaks põhjendatud otsusele. Ajakirjanikke moraalne tundlikkus oleneb eelkõige sellest, kuidas nad konkreetseid väärtusi sisustavad, milliseid konflikte märkavad ja kelle suhtes on nad valikuid tehes lojaalsed.

Intervjuude põhjal võib öelda, et kõige sarnasem ajakirjanike motiveerija otsuste juures on eelkõige lojaalsus tõeväärtusele ja vastutus lugejate ning ühiskonna ees. Neid väärtusi toetavad printsiipidena aktiivne sekkumine ja nn maailmaparandamise soov. Samuti motiveerivad ajakirjanikke mittemateriaalsed tasud nagu tähelepanu ja tunnustus.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uuritud ajakirjanikud ei ole homogeenne ühiste professionaalsete väärtustega grupp. Iga ajakirjaniku väärtusi ja käitumisprintsiipe mõjutavad küll töökeskkond ja meediaorganisatsioon, kuid lõplikult oleneb see siiski iga isiku individuaalsetest hoiakutest ja südametunnistusest.

Summary

This bachelor's thesis is titled „Professional values of well experienced journalists“. The major aim of this bachelor's thesis was to analyse well experienced journalists' interviews to find out which universal and professional values and principles reflect from their moral judgements. The thesis targets to identify how much journalists see ethical conflicts in their work and how homogeneous are their value hierarchies and moral sensitivity.

The analysed empirical material contained of ten interviews with well experienced journalists from national and local newspapers. They were carried out from December 2010 to March 2011. The methodology of this thesis was argumentation analysis and test dilemmas. Author followed Rest's scheme of ethical behaviour and so-called Potter's box described by Christians et al.

In this thesis the author focused on five universal values – truth, humaneness, justice, autonomy and responsibility. Author came to conclusion that ten interviewees can conditionally be categorised according to those values, but their individual value hierarchies and principles are much more complicated and different. Hence they can't be identified as one homogeneous group of journalists who have the same strengths and deserve the same critics.

In addition this thesis concludes that journalists' moral sensitivity – their ability to see ethical conflicts, alternative demeanors and possible consequences and stay true to their reasoned choices – were also different, much like their value hierarchies. Journalists' moral sensitivity depends mostly on how they talk about certain values, what kind of conflicts they see and to whom they are loyal to with their decisions.

Based on carried out interviews journalists' most common motivation is the loyalty to truth and responsibility to their readers and public interest. These values are upheld by principles like active intervention and the wish to change the course of history. Journalists are also motivated by non-material awards like attention and recognition.

In conclusion, studied journalists are not a homogeneous group with same professional and universal values. Their individual values and principles are affected by work environment and media organisation, but over all they still depend on every individual's personal attitudes and conscience.

Kasutatud allikad

Alsus, S. (2010). *The Ethical Values of Journalists. Field Research among Media Professionals in Catalonia*. Con-lecciò Lexikon 6. Universitat Pompeu Fabra, GRP.

Boudana, S. (2010). *On the values guiding the French practice of journalism: Interviews with thirteen war correspondents*. Journalism, vol 11, no 3, pp 293-310. Sage.

Brown, F. (2006). "Asking right questions a key to minimizing harm". Quill.

Christians, C. G. & Rotzoll, K. B & Fackler, M. (1991). *Media Ethics. Cases and Moral Reasoning*. Third edition. Longman, New York and London.

Eesti ajakirjanduseetika koodeks. URL (Viimati kasutatud mai 2011)
<http://www.eall.ee/etikakoodeks.html>.

Fengler, S. & Ruß-Mohl, S. (2008). *Journalists and the information-attention markets: Towards an economic theory of journalism*. Journalism nr 9: 667. Sage.

McQuail, D. (2003). Peeter Vihalemm jt (toim.). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Lambeth, E. B. (1986). *Committed journalism: An ethic for the profession*. Bloomington, IN: Indiana University Press.

Nordenstreng, K. (2003). *Media ethics in Europe: In Search of Core values*. In: Ottosen, Rune and Roksvold Thore (ed.). Presseetisk front. Festschrift til Odd Raum, Krisriansand, Il forlaget

Reinardy, S. (2010). *Need for Speed onto Internet Clashes with Journalistic Values*. Newspaper Research Journal, vol. 31, no. 1.

Pojman, L. P. (2002) (tõlk Hallap, T). *Eetika: õiget ja väärast avastamas*. TÜ eetikakeskus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Rest, J. (1994). *Background: Theory and Research in Moral Development in Professions*. James R. Rest and Darcia Narvaez, eds Hillsdale, NJ, Erlbaum.

Sanders, K. (2003). Thinking about ethics. *Ethics and Journalism*. London: SAGE Publication Ltd

Singer, J. B. (2006). *The social responsible existentialist. A normative emphasis for journalists in a new media environment*. Journalism Studies, Vol 7, No 1. Routledge.

Singer, J. B. (2007). *Contested autonomy. Professional and popular claims on journalistic norms*. Journalism Studies, Vol 8, No 1. Routledge.

Westbrook, T. (1994). *Background: Theory and Research in Moral Development in Professions*. James R. Rest and Darcia Narvaez, eds Hillsdale, NJ, Erlbaum

Lisa 1

Intervjuu põhikava

- Kirjeldage palun, kuidas teie professionaalne karjäär ajakirjanikuna alguse on saanud ja kuidas
- see on kulgenud?
- Millal alustasite ajakirjanikuna tööd? Kus?
- Kuidas on kulgenud selle elukutse õppimine? (Nii formaalharidus kui ka teie jaoks olulisemad
- Sündmused/inimesed, kes on kujunemist mõjutanud.)
- Milline peaks olema Eestis hea ajakirjandus? Hea ajakirjanik? 4-5 märksõna.
- Millised on kõige olulisemad põhimõtted, millest te oma töös kinni peate?
- Kas püüate mõnda teemat vältida?
- *Dilemmade lahendamine.*
- Meenutage palun enda töö käigus ette tulnud ühte-kahte eetilist dilemmat.
- Mis on teie hinnangul kõige sagedasem väärtuskonflikt, mis ajakirjanikul ette tuleb?
- Mida tõde teie jaoks professionaalses mõttes tähendab? (Kas teil on tulnud olla ka mitteaus?)
- Kas teil on tulnud selles ka mingil põhjusel järeleandmisi teha?
- Mida inimväärikuse kaitsmine teie jaoks tähendab?
- Kas teil on selles tulnud ka mingil põhjusel järeleandmisi teha?
- Kas tunnete, et teie isiklikud põhimõtted ja üldised ajakirjanduses levinud põhimõtted on mingis
- osas vastuolus? (Millised?)
- Kuidas saaks neid vastuolusid teie arvates vähendada?

Lisa 2

Intervjuud

Intervjueeritav: KN1

Intervjuu aeg: 03.12.10

Intervjuu koht: Toimetus

Palun kirjeldage, kuidas teie professionaalne karjäär ajakirjanikuna alguse sai ja kuidas ta kulgenud on?

Alguses olin kirjasaatja. Mul olid siin Haapsalus ajakirjanikest sõbrad ja siis nad kutsusid mind oma tööst kirjutama, ma olin keskkonnakaitse komisjonis töötasin ja siis ma kirjutasingi keskkonnakaitsest. Kui siin tollases Töörahva Lipus jäi üks ajakirjaniku koht vabaks, kutsuti mind sinna tööle. Ja siis paar aastat töötasin ja siis läksin ülikooli kaugõppesse ajakirjandust õppima ja lõpetasin siis selle osakonna. Siis ühel ajal tulin sealt Töörahva Lipust, mis siis oli uuenduste tuules muutunud Läänlaseks ja siis oli 89 (aasta - KK) asutatud juba Lääne Elu ja siis kuskil 90ndate alguses tulin Lääne Elusse ja olengi nüüd olnud sellest ajast peale.

Kogu aja olete ühes väljaandes olnud?

Nojah, et alguses oligi endine rajoonileht või maakonnaleht see Töörahva Lipp, kust sai alguse, aga siis sealt jah tulin Lääne Ellu ja nüüd siis olen tõesti siin olnud kuskil 92. või 93. aastast. Kuskilt sealt kandist.

Kas vahepeal ei ole olnud mõtet kuskile mujale minna?

Mõnda muusse väljaandesse või?

Jah.

Oh, üks ikka ole olnud, aga... Siit on võimalus, kuna siin rohkem väljaandeid ei ole, siis on võimalus ainult Tallinnasse minna ja see on ikkagi hirmutavana tundunud. Et kuidas sa siin elad ja Tallinnas käid tööle, et see nagu niisugune jätkusuutlik ettevõtmine.

Sellepärast, et elukohta ei tahtnud vahetada, ei ole läinud?

Jah... jah jah.

Aga kas kutsutud on palju?

Palju ei ole kutsustud, aga mõned niisugused üsna konkreetsed pakkumised on olnud küll.

Mis see täpne aasta oli, millal te ajakirjanikuna alustasite?

Mina ajaloolalane ei ole, aga ma arvan, et kuskil 86.

Kuidas õpingud on kulgenud? Formaalharidus ja..

Aa, lõpetasin Palamusel keskkooli, siis lõpetasin Tartu Ülikoolis geograafia ja siis tulin olin Raplas, nagu keskkonnakaitse peal töötasin ja siis kolisime Haapsallu perega ja olin siin nagu

keskkonnakaitaja. Seal oli mingi agrotööstuskompleksi juures oli keskkonnakaitse komisjon ja siis pärast seda ajakirjanduseõpetaja olen olnud muu töö kõrvalt ühe aasta, andsin mõne tunni nädalas. Et õpetajasuunda mul väga ei ole vist, ehkki ajakirjanikuna mulle meeldib olla papa Jannsen. Ma tahan inimesi õpetada ja neid paremaks teha.

Kuidas see pööre toimus sealt looduskaitsevaldkonnast ajakirjanikuks?

Aga ma ei tea, mulle tundus see ajakirjandus nii huvitav ja noh, ma ei tea.. Ma vist eriti ei kahelnudki, ma olin igaljuhul vaimustatud sellest. Ehkki see kirjutamine oli alguses, kui ma kirjasaatja olin, küll õudne. See on ikka nii et sa umbes ootad inspiratsiooni, siis mul oli terve hunnik Eesti Looduseid laua peal, kuigi ma pidin mingist kohalikust väiksest asjast kirjutama. Aga ma ikkagi noh otsisin mingit konksu, mille otsa see lugu riputada, siis lugesin neid Looduseid ja asju. Ühe artikli kirjutamine võttis mul ikkagi terve pühapäeva ja alguses oli ka ju kirjutamine raske. Aga ma tulin suure põnevuse ja õhinaga siia tööle.

Kas teile meenub äkki konkreetseid sündmusi või inimesi, kes on mõjutanud seda, et te ajakirjandusse tulite?

Nojah, ma peangi oma esimeseks õpetajaks Margus Väljat, kes on ka ajakirjanduse lõpetanud ja nüüd elab Ameerikas. Tema õpetas mind kirjutama ja toimetama ja kõige rohkem ma õppisin sellest, kuidas tema toimetas minu lugusid. Tol ajal ju kirjutatati veel trükimasinaga ja siis tema võttis need küljed ja kuidas ta seda toimetas oli niivõrd elegantne, et ta hakkas ühest mingist poolikust lausest pihta ja tõmbas seal poolteist lõiku näiteks maha ja siis see sama lause, mis siin üleval jäi poolikuks, see jätkus siin lõpus. Et noh see vaht, seesama vahu väljalõikamine, et seda ta mulle õpetas. Just niimoodi lihtsalt nähes, kuidas ta mu lugu kärpis ja toimetas ja kuidas see paremaks kogu aeg muutus. Sellest ajast peale ma ei salli lugusid, mis on sõnavahetu täis ja minu jaoks on iga rida tähtis ja seda vahetu ma kohe ei kannata. Minu meelest sellist karmi toimetajakätt on praegu jube vähe. Nagu see Hennoste ütleb, plärabarokki pannakse liiga palju. Et kõik need sissejuhatused ja... niisuguseid asju ei ole ajakirjanduses vaja.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandus? Tooge mõned märksõnad.

Oh, see on ju... Milline ta olla võiks? Intelligentne, aus, konkreetne, kirega tehtud, mitte palga pärast või lihtsalt kuidagimoodi. Et umbes niimoodi... kirg, jah, kirega tehtud.

Ja hea ajakirjanik milline võiks olla?

No vot. Samasugune. Et, keda erutab see töö, mida ta teeb ja kes armastab neid inimesi, kellest ta kirjutab ja kes on tõesti ka aus ja vastutustundlik ja tihtipeale tõesti ei löö käega, et "ah see on liiga raske" või "ah mul on tööpäev läbi ja ma enam ei kirjuta". See ei ole nagu vabrikutöö, et vile käib ja töö lõpeb. Seda peab kuidagi teistmoodi tegema.

Kuidas praegu olukord on? Kas selliseid inimesi on palju?

Ma arvan, et neid oli alguses, kui Eesti sai vabaks, siis tehti seda tööd kirega, aga nüüd kõik asjad lähevad normaalsemaks, riik muutub igavamaks ja ajakirjandus ka muutub mugavamaks ja igavamaks. Kõik hakkavad hindama oma vaba aega rohkem kui tööaega. Tol ajal, 90ndate alguses olid ju töö- ja vaba aeg koos, aga nüüd nagu ikka peetakse seda lahus ja vaba aeg muutub ühe hinnalisemaks ja tööle pühendatakse väiksema kirega. Eks siin peab tasakaalu ka hoida, kui sa väga kirega teed, väga pühendunult, siis sa põled lihtsalt ruttu läbi. See on see tarkus jälle, et oskad ennast hoida ja ajakirjandust hoida.

Millised on kõige olulisemad põhimõtted, millest te oma töös kinni peate?

Kõige olulisemad põhimõtted. Et sa teadlikult ei valeta ja ei vassi, mu meelest see ajakirjanik... Sa võid sattuda manipulatsiooni ohvriks või võid kirjutada, mida sa hiljem häbened, aga sa ei ole teinud neid teadlikult. Kas sul ei ole infot olnud või oled rumal olnud või kogenematu, aga et sa pead aus olema ja ei tohi lasta ennast ära osta. Ja sa pead armastama ka neid inimesi. Isegi neist, kellest sa halvasti kirjutad, sa pead ikkagi neist hoolima kuidagimoodi. Minul on ka, kui ma kellestki halvasti kirjutan, siis ma olen kohe haige, põen koos nendega, et kuidas see siis ikka niimoodi läks.

Kuidas sellest põdemisest üle saab?

Aeg parandab kõik haavad. Tulevad uued päevad, uued teemad ja läheb.. ja noh, unustus lihtsalt tuleb.

Kas mingeid teemasid püüate vältida ka?

Vältida või? Ajakirjanik on nagu vana soldat, et kui ta fanfaare kuuleb, siis tal võib olla juba üks jalg alt käinud ja kõik, aga ta ikka tahab lahingusse minna. Sa ise võid arvata, et see teema on ebamugav ja tekitab sulle palju probleeme ja raske on seda kirjutada ja jamasid tuleb kaela, aga kui mõni niisugune keeruline asi sulle kaela tuleb, sa ikkagi tormad lahingusse, sa ei saa ennast tagasi hoida. Ehkki jah, palju lihtsam oleks lilledest ja liblikatest kirjutada.

Mis see on, mis lahingusse viib?

No igasugused konfliktid ja igasugune ülekohus on see, mis ajakirjanikku peaks lahingusse viima. Ebaõiglus ja niisugune ja korruptsioon ja ametnike laiskus ja lohakus ja kui nad teevad oma tööd halvasti ja keegi kannatab sellepärast. Niisugused asjad. Ja muidugi igasugused – võib-olla tavalistele inimestele see ei meeldi –, aga ka igast õnnetused ja katastroofid. See on ka niisugune, kus sa ei loe enda (töö – KK)tunde. Siin oli see Haapsalu ülejutus jaanuaritormi ajal ja siis me olime ka terve pühapäeva siin väljas ja panime netti üles uudiseid. Sellised erakorralised asjad.

DILEMMADE LAHENDAMINE

1. Dilemma: geide meeleavaldus.

Intervjueeritav valis variandi d (Arvestan allika sooviga, kuigi selle tõttu kaotab artikkel poole mahust ning ka sisut) ning e (Ei avalda helistanu nime, ütlushi ja pilti, kuna tunnen, et ei taha tunda enda vastutavana talle võimalike probleemide tekitamise eest).

Need kaks põhjendust on suhteliselt sarnased, eksole. Üldiselt ma arvan, et ma ikkagi arvestan allika sooviga antud juhul. Mõnikord mõnel teisel juhul ma võib-olla ei arvestaks, aga antud juhul ma arvestaksin sest nad ei pruukinud ikkagi aduda, et mis selle tagajärjed on ja ilmselt ei asunudki, kui ta seda intervjuud andis. See ei ole nii tähtis, et ma peaksin tema nime ja need asjad avaldama, võib-olla ma saaksin oma tsitaadid kelleltki teiselt võtta. See ei ole nagu elu küsimus, et kui ma nüüd tema nime jätan avaldamata, siis midagi väga olulist tema elus muutub. Aga inimesele saan ma jälle kahju teha, kui ma selle nime avaldan. Need kaalud ei ole balansis, ühel pool on see, et inimene jääb võib-olla tööst ilma ja tal on palju jama, ja teisel pool on minu artikkel ja päevatöö. Need kaks tükki ju.. inimese töökoht on ikkagi tähtsam kui minu päevatöö. Ma pean ikkagi inimesega ka arvestama ju. Ja tema, ta ei ole mingi paha inimene, ta ei ole midagi kurja teinud ja ta lihtsalt sattus sinna ja tahtis geisid toetada. Igal juhul arvestan.

Mis see ideaalne lahendus oleks?

Ma katsun siis mõne uue allika leida või mõnda teist pilti vaadata. Alati on ju mingeid lahendusi, helistan kellelegi tagasi või kuskilt võtan mingi teise allika juurde, ju ikka mingi lahendus on, aga ma ei taha seda inimest küll lasta risti lüüa.

2. Dilemma: linnavolikoguliikme altkäemaks

Intervjueeritav valis variandi a (Avaldan salvestusel põhineva loo, kuna olen volikogu liikmele andnud võimaluse kommenteerida ning avalikkusel on õigus seda informatsiooni teada). Teise variandina kaalus ka variant c (Avaldan loo, kuid sellisel kujul, et volikogu liiget ei ole võimalik identsifitseerida, kuna leian, et olulisem on juhtida tähelepanu volikogus toimuvale kui süüdistada üht isikut).

No siin on nüüd küll keerulisemad valikud ja ma ei ole kindel, et kui ma praegu siit nüüd millegi valin rahulikus olukorras, ma saan mõelda ja arutleda... et ma sama asja teeksin ka siis, kui see asi päriselt on. Kui näiteks kaks tundi on lehe trükkimine kuni aega, ma pean kiiresti otsustama ja võib-olla pole kellegi käest eriti nõu ka küsida, Jumal teab, mis ma siis otsustaksin.

Seda, et ma ei avalda lugu üldse, ma välistaksin, sest ma ikkagi uuriks kas lugu edasi või noh, seda ma ei tee kindlasti. See ei tule kõne alla. Aga kõik oleneb nüüd ka, tavaliselt me ju tunneme siin (Haapsalus – KK) kõiki oma liikmeid peaaegu, et lapsepõlvest peale, et kes ta on ja milleks ta võimeline on... See esimene (variant a – KK) tuleks kõne alla, aga ma kirjutaks kindlasti loosse juurde, et me andsime talle võimaluse, aga ta ei kasutanud seda ja niisugune asi oli.

Ja võib-olla tõesti sellisel kujul, et ei saa teda indetifitseerida, kuna tõesti tema kommentaari ei ole, siis ei saa teda väga otse süüdistada, aga noh see on selline kahtlasem jälle.

Et pigem see esimene?

Jah.. Ja noh, ideaalne on see variant, et ootan kommentaari, aga noh, kurat seda teab, kas seda kunagi tuleb või ei tule.

Aga reaalses olukorras valiksite ikka esimese?

Nojah.

Miks?

No näed, siin on ju avalikkusel õigus informatsiooni teada, et niisugused asjad on ja et kuna meie leht ei ole päevaleht, ta ilmub kolm korda nädalas, siis järgmine kord ma saaks seda lugu avaldada alles kurat-seda-teab. No see on riskivärk, suure riski peale minek, ma kaaluksin seda väga tõsiselt, kas see mäng väärib küünlaid ka kes seda infot annab. Praegu on raske öelda.

Aga mis ideaalne lahendus oleks?

No ma arvan, et see viimane. Et kui vähegi võimalik, siis uurin edasi ja kui sealt on.. Sest noh praegu ma ei tea ju, kes mulle selle info annab, kas ma võin teda usaldada eksole ja mis mul sellesama linnavolikogu liikme kohta on ja. See on nagu natuke liiga teoreetiline küsimus.

Aga kui oleks nii, et jätate loo välja, aga mõni teine väljaanne avaldab enne teid?

No see on jah selline tunnetevärk. Sa tahad ikka oma lugejatele parimat pakkuda ja et meie lehe lugejad saaksid kõige enne kõige paremat infot, mitte, et nad kuulevad seda kuskilt telest või

mõnest internetiportaalist ja siis alles loevad meilt. Loomulikult ma tahan, et lugejad oleksid meie lehega rahul ja meie leht neile parimat pakub. See kiirus on tõsine argument. Aga siin see ajakirjanik peabki varieerima ja laveerima.

Ma mäletan oma nendest kursustest, et kuskil, kus keegi ütles, et uudis on kiiresti riknev kaup. Ta läheb ruttu halvaks ja sa pead ta värskelt letile tooma ja kuna see kiirus on taga, siis sa pead riskima, et ta võib valeks osutuda, ebatäpseks ja see risk on sul alati olemas. Sa pead kaaluma kas see risk ühelt poolt ja teise inimese au ja väärikus ja hea nimi, et kas need on omavahel tasakaalus. Sa pead väga seda arvestama.

Ja selle loo puhul on kiirus olulisem, kuna nagu te enne ütlesite, ta on avaliku elu tegelane?

Jah, avaliku elu tegelane. Samas, ma ei tea, mis seal taga on. Mõni autu inimene võib lihtsalt anda mingisuguse... Kõik oleneb, milline see helisalvestus oli, mis seal konkreetset antakse, kas ma tunnen selle hääle ära või see on kurat-teab-kelle hääel seal, siin on sada asja. Ma ei saa nii kindlat otsust öelda, et kuidas ma teeksin.

3. Dilemma: ümarlaud noorte alkoholitarbimise vähendamiseks

Intervjueeritav valis variandi f (Ei avalda artiklit, sest lapsevanem ei pruukinud emotsionaalses seisundis endale aru anda, millised tagajärjed võivad ajakirjanikega vestlemisel tekkida).

Kui ta helistab ja põhjendab ära, miks ta ei taha seda oma kommentaari avaldada seal, siis ma küsiks, miks ta seda ei taha, kuulaks ära selle põhjenduse ja tõenäoliselt võtaks välja selle kommentaari, sest miks ma peaksin jälle.. kui inimene oli näiteks pahas tujus või ma ei tea, miks ta seal niimoodi käitus ja pärast mõtles ümber, et miks ma peaksin iga hinna eest tema kommentaari sinna sisse panema, kui ta seda enam ise ei taha.

See, et ta pereliige töötab linnavalitsuses... see on ohumärk küll. No meil ju inimesed ei taha isegi oma nime panna loosse, ma püüaks teda veenda kõvasti, et kui tal on nii hea tsitaat ja kõik, aga kui ta jääb ikkagi endale kindlaks, siis ma arvan, et ma ei ole nii kuri ajakirjanik, et ma iga hinna eest, et ma ei leiaks sinna mingit uut tsitaati või peaksin risti tema soovile vastu tegema. Meil on ikkagi väike leht ja väike maakond ja püüaks ikka inimestega kuidagi sõbralikumalt hakkama saada.

Kas see võiks ka olla argument, et kuna ta on ainukese loomakliiniku arst, siis ei saa temalt pärast võib-olla enam intervjuud?

Ei, ei, see ei tule kõne allagi.

Ja mis kõige parem lahendus saaks olla?

Näiteks kirjutada uudis ja siis praegu nagu on kombeks, näiteks juhtkirjas toimetuse seisukoha välja öelda, ka soli kehva või ei olnud kehva. Umbisikuliselt öelda, et kõik ei olnud sugugi rahul sellega, et niisugune üritus oli ja oleks võinud need probleemid seal välja tuua. Võimalusi on neid asju kuidagi teistmoodi ka öelda. Kirjutada näiteks ajakirjaniku repliik oma arvamusega, kas see oli õige, et oli niisugune tühi jutuajamine ja tühi mull. Tihti peale me ei tee seda ise ka.

Miks ei tee?

No ma ei tea, on mugavam võib-olla. Mulle väga meeldis see, et umbes kuu aega tagasi meil oli selline sotsiaalse tõrjutuse konverents ja siis oli selline hästi lahe... puuetega inimestele ja sellistele oli see keskendunud. Ja siis Puuetega Inimeste Koja mees, hästi tore mees, võttis sõna. Ja tema sõnavõtt oli tõeliselt kaunis ametnikke raputav. Siin (testdilemmas – KK) on samamoodi kirjeldatud

seda konverentsi, et kõik istuvad laua taga, kõik nagunii teavad, et joomine on paha ja nad ei pea tõestama seda üksteisele. Selle asemel oleks võinud ju minna kuskile huvigruppide juurde, midagi konkreetset teha. Seesama Puudega Inimeste Koja inimene ütles ka, et noh, selle raha eest, mis siin ära süüakse, see terve meie, puuetega inimeste aasta eelarve; sellest rahast, mille teie ühe päevaga ära sööte, peame meie tegema neli üritust aastas, puudega inimesed üle maakonna kokku vedama, jälle koju tagasi vedama ja mõnda võib-olla majutama, neid toitma, esinejad tellima ja neile maksma. Et vaat, mis raha on meil ja mille peale teie siin kulutate. Teine asi, mista rääkis, et neid MTÜ-de inimeste tegevusi üldse ei väärtustata. Öeldakse, et tegutsevad parema tuleviku nimel ja mis raha ja palka teil vaja on, teie palk ongi parem tulevik. Ja siis ta ütleb, et ametnikud, miks teie siis oma töö eest raha võtate, te tahate ka ju, et tulevik oleks parem. Praegu kutsute mind ka siia esinema, ma teen ettekande, aga keegi mulle selle eest ei maksa mitte midagi.

Aga kuidas te selle kõnega tegite? Kas kirjutasite loosse sisse või tegite juhtkirja või...?

Mina tegin sellest konverentsist topeltkülje ja tema selle loo panime keskseks looks. Tema pildiga ja tema nime all nagu toimetasin lühemaks tema kõne. Just selle aktsendiga, et need asjad said sisse. Ta rääkis seal muid asju küll ja täitsa asjalikult.

Te enne ütlesite, et kui on selline juhtum, siis tihtipeale te ei tee niimoodi eraldi arvamustlugu ega repliiki.

Nojah, tihtipeale on jah nii. Iga asja peale nagu ei torma ka võitlusesse, sa ei jõuagi iga asjaga. Kirjutad lihtsalt ära ja.. Noh niisugune igav lugu (testdilemma – KK), ta võib-olla ei jõuagi lehte või saab ainult nupuruumi.

Oleneb teemast?

Oleneb teemast jah. Aga eks muidugi need projektipõhised asjad, et keegi kirjutab projekti, istutakse koos, räägitakse, juuakse kohvi ja minnakse laiali ja keegi on kõvasti võidelnud alkoholi või puudega inimeste eest.

4. Dilemma: psüühikahaigete liiga vara väljastamine

Intervjueeritav valis variandi a (Avaldan loo, sest leian, et süüdimatute vabastamise probleemile tuleb tähelepanu juhtida ja parim viis seda teha on läbi detailse jutustuse)

Noh, siin nagu probleem justkui oleks. Et kuidas sa seda probleemi lahendad? Jälle on raske otsustada. See A... et kui on niisugune asi, siis tuleb tähelepanu juhtida ja tõesti läbi detailse jutustuse ja noh võib-olla siis panna sinna juurde, et see on ajakirjaniku enda perega juhtunud või ajakirjanik on seotud selle looga, et lugejal oleks ka infot, et ta teaks nagu täit tõde. Et võib-olla võiks siis mõne koha peal kriitiline olla või no ma ei tea, et mis seal on. See ajakirjaniku jutustus ja pealkirja vahetamine... noh, ma ei tea. No ega see kumbki pealkiri pole teab mis asi. See on niisugune delikaatne teema ja nii nagu praegu räägitakse, et need vangid saavad kõik nii lihtsalt enne tähtaega välja ja muudkui tapavad.. Et sellest peab ju rääkima.

Aga kui peaks ikka neist mingi valima, siis milline see oleks?

Ma arvan, et jah, selle A.

Ja sellele lisaksite, siis...

Jah, et autor on looga seotud või see põhineb tema isiklikel kogemustel. Mu meelest see on tähtis sinna juurde lisada. Aga niisugused, et ei avalda lugu ja miks me siis niimoodi peaks käituma ja

miks me siis ära ei kasuta seda, mida ajakirjanik on ise kogenud ja näinud ja tundnud. Selles loos võib seda ju täitsa vabalt ära kasutada, kui ajakirjanik on ise nõus seda kirjutama. Tal on ju õigus keelduda, ei saa sundida teda seda kirjutama, aga kui ta tahab seda... Et kuidagi niimoodi võiks see asi olla.

Kas teil tuleb enda elust ka meelde mõni eetiline dilemma?

No näed, täpselt see, mis meil praegu on. Kolmapäeval oli umbes poolteist tundi lehe trükkimine aega, leht oli jumalast valmista juba, kui meile helistati ja öeldi, et Lihula koolis oli täna niisugune värk, et õpetaja lõi õpilast ja õpilane lõi õpetajat prügikühvliga vastu ja kõik olid verised ja niisugune asi juhtus. Leht valmis praktiliselt noh, poolteisttundi on jäänud. Ja mina olen üksinda toimetuses, kõik olid juba ära läinud, sest mul oli veel mingeid asju vaja lõpetada seal, pildiallkirju või midagi. Ja mida sa, hing, teed eksole? Ja kusjuures järgmine leht oleks meil ilmunud alles laupäeval. Kõik need samad dilemma ju. Ja kusjuures öeldi, et Kanal 2 oli seal juba ja käis koolis ja intervjueris ja kõik. Kuna see intsident juhtus juba hommikul, siis ma eeldasin, et õhtul on Kanal 2-s uudistes. Ja siis loomulikult viskasin ma ühe veeru esimeselt küljelt välja ja hakkasin otsekohe helistama. Selles mõttes läks kõik hästi, et kelle oli viis läbi, kui ma helistasin kooli ja sain veel õppealajuhataja kätte. Noh, kõigepealt sa pead otsima neid numbreid ja nimesid ja asju. Õppealajuhataja oli veel koolis, ma sain temaga rääkida ja volikogu esimehega, kuna õpetaja oli ka volikogu liige, temalt ei tulnud midagi. Direktorit ei olnud koolis tol päeval ja siis ma sain selle õpetaja veel kätte. Sain õpetaja telefoninumbri ja temaga rääkida, siis mul nagu kaks allikat oli olemas ja siis ma sain teada veel selle poisi (õpilase – KK) perekonnanime ja olin valmis veel neid ka otsima, et vanematega rääkida, aga siis nagu sai aeg otsa ja ma mõtlesin, et las siis olla. Ja siis ma kirjutasin ära nii palju, kui ma teadsin. Ja olin ka dilemma ees, et mida teha. Seda, et 16-aastane poiss ja selle nime ma ei pane... et seda ma ei pane ja ei pannud ka. Aga siis mis ma selle õpetaja nimega teen? Ja siis ma ikkagi mõtlesin, et ma selle õpetaja nime panen, sest muidu oleks seadnud seal kõik õpetajad kahtluse alla või... Et noh kes siis oli? Ja netis oleks nagunii need nimed ja asjad välja tulnud. Et täiskasvanu nime ma siis panen. Ja siis me panime selle ära, aga nüüd meil ongi tulnud palju vastukajasid ja öeldud, et kiirustasite ja miks te siis kohe panite selle, oleks võinud ju oodata. Ja ma olen ise ka mõelnud, et mis siis oleks teistmoodi olnud, tegelikult poleks mitte midagi teistmoodi olnud. Et mitte mingit uut lisainfot... noh nüüd jätkulugu tuli, et õpetaja andis lahkumisavalduse, aga kõik muu oli suures plaanis õige. Detailidesse me ei olegi läinud, põhimõtteliselt ka ma ei läinud detailidesse, et kes keda lõi. Kuna nüüd algatati selle ajakirjanduses avaldatu põhjal kriminaalasi, et me ei tahagi... las kriminaalasi uurib, et kes seal kuidas oli. Õnnetu lugu oli. Oma arust sai nii kiiresti ja tasakaalukalt tehtud kui võimalik, aga kedagi see ikka puudutab ju. No just see õpetaja poeg helistas, et miks me kiirustasime. Aga ma ütlen, et noh... õpetaja ütles ise ka, et ma olen nii väsinud, et mõnikord asjad lihtsalt juhtuvad ja ma ei oska midagi adekvaatselt selgitada.

Mingit faktiviga kui sellist ei olnud?

Nojah, seal oli, et noh, on nagu öeldud, et miks ma kirjutasin, et Lihulas räägitakse, et üheksas klass on suur ja raskesti distsiplineeritav. Mulle üks usaldusväärne allikas seda väitis, aga ta ei tahtnud oma nime avaldada. Siis ma pidasin vajalikuks, miskipärast ma selle sinna loosse kirjutasin. Et kuidas ma seda ütlen ja siis panin umbmääraselt, et “räägitakse, et see klass on selline”. Võib-olla tõesti oleks võinud selle ära jätta...

Et see on selline kuulujututasemel?

Jah, jah. Aga mul pole ka põhjust arvata, et see valejutt on, kuna see oli usaldusväärne allikas.

Aga tagantjärele vaadates, kas mõni pool oli loost puudu?

No selle poisiga oleks pidanud võib-olla rääkima, aga ma mõtlesin, et ta on nagu alaealine ja nangunii ma ei jõua selle ajaga selgeks teha, kes mida täpselt ütles ja mis juhtus. Seda ma ei ole praeguseni taga ajanud, mis seal siis juhtus. Las see jääda siis uurimise ja kooli enda asjaks. Võib-olla need detailid ei olegi teistele tähtsad, klaarivad ise seda asja.

Mis kõige sagedasemad sellised konflikti minevad väärtused on?

Kiirus, avalik huvi ja ära põhjusta kellelegi asjatuid kannatusi. Need kolm asja on need, mille vahel sa pead laveerima.

Et need on kõige sagedasemad?

Jah. Ja see kiirus, paljud ütlevad ka, et see on kommertshuvi ja te tahate kõmu ja kõik ja nii on lihtne öelda. Aga tegelikult meie leht ei müü üksikmüügis. Meie tiraaž sellest ei tõuse, et meil nüüd mingisugune niisugune kõmuline lugu on. Selles mõttes see kõmu ei ole, aga minu meelest on see vastutus lugejate ees. Et lugejad peavad saama meie lehest. Nad tellivad seda kalli raha eest, nad peavad selle info saama, mitte nad ei pea seda kuskilt mujalt kuulma ja siis millalgi ka meie lehest. Minu arust on see lugupidamine lugejate suhtes. Vastutustunne tellijate ees, kes on oma raha maksnud ja ostnud meie lehe.

Millised väärtused kõige sagedamini lähevad siis vastuollu?

Kaalumisele?

Jah.

No vot, see on see, kas sa tekitad põhjendamatuid kannatusi? Kas oleks saanud kuidagi väiksemaid kannatusi põhjustada või noh, paratamatult sa niisuguste lugudega teed haiget, aga et sa ei teeks asjatult haiget või ülemäära haiget või põhjendamatult haiget. See on mu meelest kõige raskem.

Mis tõde teie jaoks professionaalses mõttes tähendab?

Tõde?

Jah, tõde. Ajakirjaniku jaoks.

Kuule mida rohkem sa siin ilmas elad, seda rohkem sa näed, et tõde võib mõlemal pool olla ja võibki olla nii, et üks allikas ütleb sulle ilusa tsitaadi ja teine teeb risti vastupidi, mis on see kõige huvitavam veel. No mis see tõde on siin meie elus? Ajakirjaniku elus? Ma ei tea, kuidas sa seda tõde võtad, aga noh faktid peavad olema õiged eksole, fakt on tõde. Ja et nimed on õigesti kirjutatud ja kõik. Aga mis puutub hinnanguid ja arvamusi, siin ei ole ju tõde. Igaühel oma tõde.

Kas teil on ajakirjanikuna tulnud olla ka mitteaus?

Mis mõttes?

Et olete ise hiljem tundnud, et nüüd ma ei olnud lõplikult aus.

Jah, ikka, jah. Kui sa... kas ei olnud aus, vaid pigem olid arg võib-olla, et sa ei julgenud või olid ebakindel endas. Püüdsid midagi mahendada või olid laisk ja ei viitsinud kontrollida ja lasid kuidagi

ülejala või ümbernurga, õgvendasid nurki. Teadvalt ebaaus, et ma nüüd tean, et ma kirjutan kellegi kohta valet ja ma kohe kirjutangi mõnuga valet ja halvasti. Seda ma küll tahaks loota, et ei ole teinud. Ma ei kujuta seda ette. Aga et sa oled sattunud kuidagi manipuleeritavaks või ebateadlikult oled teinud ja pärast avastanud, et oi-oi-oi. Seda on küll väga kehva teada saada. Palju asju, mida sa oled rumalusest ja lollusest teinud ja mida sa häbened surmatunnini ja millest sa ei taha kellegagi rääkida. Muidugi on tehtud. Ja küll on inimestele liiga tehtud. Aga see on kuidagi alles hiljem välja tulnud, et sa oled kellelegi haiget teinud. Aga seda on ilmselt iga ajakirjaniku elus. Ja siis tuleb tagaside võib-olla alles aastate pärast, et kellelgi sa oled teadmata kellelegi midagi teinud, nii et sa ise ei tea.

Mis on pannud neid järeleandmisi tegema, et te ei saa kirjutada päris kogu tõe ja kuklasse jääb selline tunne...

See on see enesetsensuur võib-olla. Eks ikka ole igasugu asju, mis sind piiravad, see ongi see kõige hirmsam enesetsensuur.

Mis need on, mis piiravad?

Aga noh see on nagu mõned üksikud asjad. Võib-olla mis toimetust ennast puudutab või siseringi või mingisugused niisugused asjad.

Kas toimeetus seab ka mingisugused piirid?

Eks ikka ju. Teinekord tahaks iga asja kohta sitasti öelda midagi. Aga ei ütle. Või noh, pead tegema midagi, mis... noh, need on sellised toimetusesisesed asjad. Aga ma kujutan ette, et noh, lollus piirab jah. See, kui sa ise oled rumal ja ei saa aru. Ja võib-olla mõnikord ka, et sa ei taha näiteks mõne inimese kohta, sa vaatad näiteks mõnda ametnikku, ta on sulle sümpaatne, ta on hea inimene, ta püüab ja teeb, aga ta töötab kuidagi naljakalt. Võiks efektiivsem olla, aga käib ja räägib “oi, kui palju tööd mul on, oi kui palju tööd mul on”, aga ise selle asemel, et siis tööd teha, ainult räägib sellest. Ja ta teebki tööd ja rabeleb ja rabeleb, aga võiks ju teinekord kirjutada mõne kurja loo tema kohta, et vaata missugune amtenik on, aga tegelt ta on kena ja armas inimene ja las ta olla siis selline. Sest ta teeb ausalt oma tööd ja lihtsalt on sellise loomuga ja ma ei kirjuta seda. Võib-olla ma peaksin, ma ei tea. Mõni teine ajakirjanik, kes temaga ei saa hakkama, noh “mul on nii palju tööd, ma ei saa sulle andmeid anda, näe mul on nii palju tööd”, ajakirjanik, kes temalt andmeid ei saa, on maruvihane ja mõtleb, et mis kuradi ametnik see selline on. Aga ma armastan seda ametnikku, ma ei kirjuta tast halvasti.

Kui tihti seda on, et enda põhimõtted lähevad vastuollu toimetuse põhimõtetega?

Harva. Me ikkagi siin toimetuses noh nagu... toimetuses me siin saame omadega hakkama. Siin meil ei ole, aga võib-olla teinekord nagu arvestad omanikega või .. aga need on niisugused delikaatsed asjad.

Me rääkisime enne inimväärikusest ja selle kaitsmisest ka. Kui üritada sõnadesse panna, siis mida see teie jaoks tähendab?

Noh, et igal inimesel on... Mulle meeldib näiteks puudega inimestest kirjutada või nendest vaestest ja väetitest. Mulle nad meeldivad ja mulle see teema meeldib. Ma leian, et iga inimene on väärtus ja igas inimeses on midagi head ja huvitavat. Et seda head näha, aga mitte halbu külgi võimendada. Igäühel peab olema... või ei tohi nagu halvustada, teda maha trampida, ta peab saama väärrika võimaluse ennast kaitsta. Kanakari nokib väeti surnuks, aga inimesed ja ajakirjanikud ei tohiks seda teha, ehkki aeg-ajalt mulle tundub, et mõnda inimest nokitaksegi surnuks, sest ta on liiga lihtne saak

või pekstakse ja tehakse temast märter. Mu meelest Savisaar on selline või ajakirjandus on teinud temast sellise.

Kas endal on tulnud ka teha selliseid järeleandmisi, et tunnete küll, et ei tahaks liiga teha, aga mingi põhjus ikka on, mis sunnib.

Loomulikult, jah. Kui keegi on mingi piiri ületanud, siis sa pead ikkagi. Aga sa ei tohi teda surnuks nokkida. Kui ta ongi mingi korruptant või paha inimene, siis ta peab oma töökohast ilma jääma või tagasi astuma või ta ei tohi valitud saada, aga sa ei tohi teda ära hävitada maapealt või enestapuni viia või ma ei tea noh. Mingi viisakus ja inimlik piir peab jääma.

Lõpetuseks ma küsiks, kas teie põhimõtted ja üldised Eesti ajakirjanduses levivad põhimõtted on kuidagi vastuolus?

Selline halvustav või üleolev suhtumine allikasse. Näiteks eile mulle ei meeldinud, kuidas “Ringvaates” see Marko Reikop lihtsalt mõnitas ühte Läänemaalt pärit noorpoliitikut, kes selle “Riigimeeste” peale erutus ja kirja kirjutas. Ma tunnen seda poissi ka. Ja on broiler ja ma ei salli neid ja nad on rumalad ja karjeristid, aga samas nad on ka töökad ja nad teevad tööd. Ja nad kohtuvad üle maakonna inimestega ja nad on noored ja agarad ja no mis see teisi, vanu ja kogenud poliitikuid takistab valijatega kohtumast ja tööd tegemast? Aga nad ainult kuidagi istuvad ja arvavad, et muudkui valige meid, aga meie ei pea midagi teie heaks tegema. Ja siis see Reikop täiesti ettevalmistamatult lendas peale, et nüüd mul lihtsalt üks broiler siia tuleb ja lihtsalt mõnitan teda. Tal olid valed andmed ja minu meelest Reikop tegi ennast lolliks ja oleks võinud hoopis sisukamalt seda asja teha, kui ta tahtis seda teemat käsitleda. Ei tohi inimest naeruvääristada. Kui sa tahad, siis sa pead ise ettevalmistanud olema.

Kas selline kiire tempo ja pealiskaudsus võivad olla seotud?

Loomulikult. Aga ära ole siis üleolev ja ülbe. Igat asja saab teha normaalselt rääkides, mitte et ma nüüd tiring siin telekasse ja me nüüd kõik naeruvääristame ja tolmutame sind. See ei ole ilus. See on see inimväärikus.

Kas tuleb veel midagi pähe, mis on ajakirjanduses silma jäänud, mis häirib?

Ikkagi pealiskaudsus. Sa võtad lehe lahti ja vaatad pealkirja ära ja juba tead, millest siin juttu on ja lugu ei peagi ise lugema. Teemad on niisugused trafaretsed ja sellist uut ja huvitavat lähenemist ei ole ja lugemismõnu ei ole. Kõik on kuidagi tuim ja igav. Kõik on angu ära väsinud.

Kuidas seda olukorda parandada?

Äkki on jälle niisugust väikest konkurentsi vaja. Räägitakse lapsajakirjanikest ja... Mingit noort uut põlvkonda, kes tuleb sära silmis ja paneb need vanemad ka natuke oma koha pärast muretsema. Võib-olla tõesti on uut põlvkonda vaja või ma ei tea, mis inimestele sära silma tagasi tooks.

Intervjueeritav: KN2

Intervjuu aeg: 29.12.2010

Intervjuu koht: Toimetus

Kuidas teie professionaalne karjäär alguse sai ja kuidas see kulgenud on?

Ma ei teagi, ma ei oskagi oma töökäiku mingiks karjääriks pidada, sellepärast, et ma olen absoluutselt kõike teinud. Hakkasin tööle ülikooli kõrvalt, tegelikult ma juba keskkoolis käisin tööl Põlva rajoonilehes "Koit". Ühel aastal olin korrektor, siis olin juba kirjutaja ja kuna see leht ilmus ülepäeva või kolm korda nädalas, siis ma õppisin seal ära igavusest ka tinalao, nii et olen nagu kõike teinud. Ja siis ülikooliajal ma töötasin... kuskil hästi lühidalt, ma arvan umbes kolm-neli kuud, äärmisel juhul viis kuud, ma täpselt enam ei mäleta, ma töötasin uudisteagentuuris ETA. Ja siis mulle... kuna ma olin hästi palju siin "Edasis" praktikal olnud suvel, siis mul tekkis võimalus ühe kolleegi kohapeale asuda, sest siia oli hästi raske kohta saada, noh inimesed olid hästi stabiilselt ja püsivalt tööl, aga kuna Meeli Müüripeal läks ära Rootsi õppima, siis mina sain tema koha põllumajandusosakonnas. Ja siis ma olengi siin pärast... üheksakümnenda aasta jaanuarist tulin ma siia ametlikult ja siis ma olen siin olnud. Kõigepealt olin siis põllumajandusosakonnas, siis majandusosakonnas, siis olin uudisteosakonnas, siis ma jäin lapsega koju, tulin tagasi uudistesse, olin uudistetoimetaja mitu aastat. Aga see uudistetoimetaja töö oli selline, et nagu ajakirjanikuna me ei kadunud kuhugile. Kuna meid oli kolm uudistetoimetajat, siis me töötasime niiviisi nädalate kaupa, et üks nädal olime toimetaja ja kaks nädalat olime ajakirjanikud. Siis mingil, ma arvan, et 96 võib-olla, ma omal soovil panin selle uudistetoimetaja.. juhataja.. või jah, uudistetoimetaja töö maha, siis ma olin tehnilise töö peal. Ma olin, noh, tehniline toimetaja, joonistasin makette ja vaatasin, et leht saaks välja antud umbes aasta või rohkem. Ja siis tegin tarbijalehte "Kasu", olin selle toimetaja, siis jäin lapsega koju ja kui ma tagasi tulin, oli "Postimees" Tallinna läinud ja siin oli ainult Tartu Postimees ja tulin Tartu Postimehesse ja olen siin nüüd kirjutanud kümme aastat, nii et ma ei oska siin mingit nagu... karjäär peaks liikuma järjest ülespoole, aga ma olen liikunud nii üles kui alla, aga ma olen väga rahul kõige sellega, sest mul pole igav olnud. Ma olen hästi erinevaid asju teinud ja ma tunnen end siin nagu kala vees, ma võin ükskõik, millise laua taha istuda ja asja ära teha.

Sisuliselt olete terve selle aja, ligi 20 aastat ühes väljaandes olnud?

Jaa, jah.

Kas kuskile mujal on ka kutsutud?

On ikka jah. Jah. Aga need... Noh võib-olla ma oleksin isegi läinud 98. aastal ära selle pakkumise peale, mis tol ajal tehti, aga siis ma parajasti ootasin last ja ei olnud nagu viisakas niiviisi teha, ma ei hakanud seda pisiasja maha salgama tööpakkujale ja siis me jätsime selle äri katki. Aga need pakkumised on sellised, et Tallinnasse on olnud palju pakkumisi, aga sinna ma lihtsalt ise ei lähe, sest ma ei kavatse töökohta muuta ja ma ei kavatse hakata oma pere ja mingi töökoha vahel sõitma mitte iial. Mina olen otsustanud töötada alati seal, kus mu kodu on ja ma nagu ei... noh, kui suurem palk välja jätta, siis ma ei näe mingit põhjust, miks töökohta vahetada selle kohaga. Ma ei ole tundnud siin mingeid piire oma töös.

Perekond on olnud see, mis neid valikuid on suunanud?

Jah, kohe kindlasti. See on kõige tähtsam, sest noh inimene töötab selleks, et elada, mitte ei ela selleks, et töötada.

Kuidas teil haridustee on kulgenud? Nii formaalharidus kui muu ajakirjanduse õppimine.

Tartu Ülikool, ajakirjanduse osakond.

Ja enne seda?

Keskool, Tartu kaheksas, nüüdne Forselius.

Kas teil tuleb äkki pähe mingisuguseid sündmusi või inimesi, kes on ka kuidagi mõjutanud seda, et olete ajakirjanikuks saanud?

Tegelikult ei..ei... mitte keegi ei mõjutanud mind, see oli mu enda otsus puhtalt, sest ma olen üdini maakas. Ma olen täielik maalaps, aga ma lugesin hästi palju ja ma lugesin ka hästi palju ajalehti ja ma olin hästi väike või no mis hästi väike, mingi põhikoolis, kuskil kuues-seitsmes klass, kui mul lihtsalt lambist tekkis tahtmine, et ma tahan ajakirjanikuks saada. Ja ma olin sisuliselt keskkooli lõpuni täiesti kõigutamatu selles. Aga siis ühel hetkel mul tekkis üksteine tahtmine kõrvale, sest kui me käisime sünnitusmajas, siis mulle hakkas väga meeldima ämmaemanda töö. Ja kui ma koos pinginaabriga tõime siia ülikooli dokumente, minul tekkis mitu korda tõrkeid, kord oli üks paber puudu, kord teine paber ja lõpuks ma olin tüdinud, et ma ütlesin, et minge kõik põrgu, ma viin hoopis meditsiinikooli paberid, aga lihtsalt pinginaaber oli see, kes hoidis mind kinni ja võttis sabast kinni ja ütles, et no teeme ikka katsed ära kõigepealt, et siis jõuad ju ka viia. Ma ei tea, niiviisi ta läks. Tegelikult mind ei ole keegi peale minu enda mõjutanud. Ma olen alati tahtnud seda tööd ise teha.

Kas oskate selgitada ka, miks või kust see tahtmine on tulnud?

Sellepärast, et ma olen uudishimulik, punkt üks. Ma vahin, mulle meeldib väga akendest sisse vahtida, mulle meeldib oma nina igalepoole toppida, mulle meeldib see, et see töö annab mulle vabaduse igal ühel minna võtta nõobist kinni ja öelda, miks sa nii oled teinud, miks asjad nii on, miks need ei võiks naa olla. Et sellepärast. Ja teine, veel tähtsam põhjus ma arvan, sest akendest sisse ma võiksin vahtida ka ilma seda tööd tegemata, on see, et mulle meeldivad inimesed ja nende lood. Ma lihtsalt naudin. Ma naudin ka neid, kes mul näo täis sõimavad ja kes on ebameeldivad, sest ka ebameeldiv inimene on oma ebameeldivuses tegelikult nauditav ja täiuslik. Et noh, mul on olnud nii palju vahvaid kontakte ja nii palju lugusid ja noh nii palju lugusid räägitakse sulle veel lisaks, mida sa iialgi üles ei kirjuta, sest inimesel tekib sinu vastu usaldus ja ta räägib sulle kuni hästi intiimsete asjadeni ära, mida ta võib-olla oma emalegi pole rääkinud, aga ta räägib võhivõõrale, mis on küll ka natuke kergem teha. Puhtalt selle pärast, mida see töö annab ise.

Milline võiks olla hea ajakirjanik?

Ma arvan, et selline erksa närviga. Teda võiksid üsna paljud asjad ärritada. Tal võiks hästi palju küsimusi "miks?" kogu aeg tekkida, et miks see on nii ja miks see pole teisiti. Aga no samas ei saa sa olla oma selles kriitilisus täiesti pimedalt nüri ja pahatahtlik. See peab olema argumenteeritult kriitika, et noh, mitte selline lahmimiseni minev asi. Ma arvan, et siuke erksus võikski olla lihtsalt. Ja ka selline, et sa mitte ei tähtsusta ennast ja oma tööd, vaid sa tähtsustad seda inimest, kellega sa noh, lähed rääkima või kellega sa selle loo teed. Et sa tähtsustad kõigepealt seda teemat. Sest ajakirjanik on lihtsalt üks vahepulk seal kõige selle vahel.

Millistest põhimõtetest te oma töös kinni peate eelkõige?

Lubadustest ja aususest. Muud mul ei ole.

Kas mõnda teemat püüate vältida ka?

Ei. Ma ei näe selleks mingit põhjust. Tähendab, on asjad, mis on meie töös iseenesest mõistetavad, et kui see teema puudutab meie pereringi või lähedasi, siis me lihtsalt ei kirjuta sellest. Ja seda me toimetuse ringis teame ja me anname need teemad edasi, kolleeg teeb, et see on selline kirjutamata reegel. Noh vähemalt selles majas, nii kaua, kui mina olen töötanud, on see olnud, ja ma ei näe selles midagi halba. Minu meelest on see pigem väga õige kirjutamata reegel. Aga rohkem teemasid ma ei näe küll mingit põhjust, miks ma peaksin vältima. Läheks ju väga igavaks, ongi hea ju teha mõnda teemat, mida pole elus teinud.

DILEMMADE LAHENDAMINE

1. dilemma: Geide meeleavaldus. *Intervjueeritav valis variandi f (Helistan allikale tagasi ja püüan temaga läbi rääkida intervjuu kasutamise tingimuste osas) ning d (Arvestan allika sooviga, kuigi selle tõttu kaotab artikkel poole mahust ning ka sisust).*

Ma arvan, et ma kõigepealt helistan allikale tagasi... ja püüan temaga läbi rääkida intervjuu kasutamise tingimustes, aga muideks, mul on siin üldse juba üks konks siin loos. Kui hetero ütleb mulle ainult eesnime ja kui ta keeldub seal mulle ütlema oma perekonnanime, siis ma üldreeglina, kui mul töös tuleb selline olukord, siis ma jätangi ta automaatselt sealt loost välja. Meie oleme harjunud siin, või noh meie jaoks on siin majas töötades alati elementaarne see, et inimene läheb lehte oma ees- ja perekonnanimega. On teatud erandeid, on teatud erandid.. seal mõnikord kodututega või .. või või, no mul ei tulegi kohe pähe, neid ikka juhtub, aga need on sellised lood, mis ei ole nii väga paikapanevad ja nad on mingid reportaažid kuskilt ja nad ei ole väga olulised ühiskonna mõttes. Ta loob mingi meeleolu ja annab selle olukorra edasi, mis seal valitses ja kui keegi eesnimega inimene seal mõne mahlaka märkuse ütleb selle kohta, siis see nagu ei riku lehe usaldusväärsust. Aga kui on juba tõsisem teema ja inimene keeldub oma perekonnanime ütlema ja mul ei õnnestu temaga kokkulepet saavutada ei hea ega kurjaga eksole, ei ähvardades ega meelitades, siis ma jätan ta automaatselt välja. Ma ei hakka ei enda ega tema aega üldse raiskamagi.

Mis selline ideaallahendus oleks?

No ma... ma ei nõustu, ma ei saa öelda, et arvestan allika sooviga. Noh, muidugi, ma arvestan alati inimese sooviga, loomulikult. On väga vähe olukordi, kus ma lähen noh.. ma ei tea, ma ei olegi selliseid vägisi kirjutatud asju.. ma ei tea. Võib-olla ma ei ole ka endale selliseid olukordi tekitanud. Ma olen alati hästi avalikult inimestele teatanud, et ma olen see ja see ja ma kirjutan sellest ja sellest ja teilt ma tahan teada seda ja seda. Mida konfliktsem asi on, seda konkreetsem ma olen nagu ise alati ja siis ma nagu ei jäta inimesele taganemisteedki, kui ta on asjaga seotud. Võib-olla siis see f oleks selline.

Aga ideaalvarint, kui oleks selline olukord? Oletame, et see olekski selline reportaažilik lugu sellest meeleavaldusest, mis oleks ideaalvariant, mida selles olukorras teha?

Noh, mina arvestaksin allika sooviga. See ei ole nüüd küll mingi maailmarevolutsiooni seisukohalt teab mis väga oluline teema. Miks ma peaksin? Kuigi siuksele lollile oleks paras ausalt öeldes... kõigepealt ronib hetero geide õigusi kaitsma ja pärast tead, saba jalge vahel ja väriseb, mida minust nüüd arvatakse.

Aga kui selle tõttu jääb lugu kirjutamata või jääb väga selline kuiv lugu ja ilma hea pildita?

Ei no ma ei tea.. Alati on mingid teised teed. Ja alati saab ju midagi juurde võtta. Noh, kui sa kaotad mingi ühe osa, siis pagan, helista kellelegi teisele, kas või psühholoogile või psühhiaatrile ja küsi või ma ei kujuta ette, mõnele sotsiaalministeeriumi ametnikule ja küsi, kuivõrd oluline probleem see on. Noh, ei ole ju niiviisi.. kaks minutit tasub mõelda selles olukorras, kui pea on ära kadunud korra. Ma arvan, et lahendamataid olukordi ei ole.

2. dilemma: Linnavalitsuse ümarlaud noorte alkoholitarbimise teemal. *Intervjueeritav valis variandi b (Avaldan artikli, sest lapsevanem oli kursis, et ruumis viibib ajakirjanik, kes kuulab kogu vestlust ning kellega lapsevanem hiljem teadlikult vestles)*

Ma arvan, et ma siiski avaldan selle artikli, sellepärast, et noh... neid, kõik saab ju alati läbi rääkida ja... Noh, ma ei näe siin väga.. Need on... See on jälle selline olukord, et .... See ei ole nüüd selline kohutavalt suur probleem ja seda saab ju igatpidi välja käia. Et ühe inimese arvamus ja teise inimese arvamus, et ... lugeja... ja mõlemal on õigus. Kuidas vaadata, kelle mätta otsast vaadata. Ma arvan küll, et see ei ole üldse selline suur ja problemaatiline, mille pärast nüüd... Muidugi tuleb inimesega rahulikult rääkida ja selgitada ja kuulata ära tema argumendid ja esitada oma argumendid, sest seal mingil emotsionaalsel tasemel vaidlemine ei vii kuhugi. Et lihtsalt on... ja kui tal on ikka väga kaalukas argument... aga noh samas ma ei... No selline olukord on üldse selline küllalt vähe elus juhtuv, sellepärast, et kui inimene ikka ajakirjanikuna räägib, siis ta üldiselt ikka arvestab sellega.

Aga tema argument, et tal võib pahandusi tulla, sest tal töötab keegi pereliikmetest linnavalitsuses... mis teie argument oleks?

Minu argument on see, et.... Kui ta saab sellise.. kui inimene on sõnavabadusega riigis ja avaldab oma arvamust, kui ta saab selle kohapealt tööandjaga konflikt tekkida, siis tuleb kohtusse pöörduda. Sest ma arvan et, inimestel peab alati säilima sõnavabadus ka oma töökohas.

Ühesõnaga, te prooviksite talle selgitada, miks on vajalik ja mõistlik...

Jah! Miks tema arvamus on väärtuslik.

3. dilemma: Linnavolikogu liikme altkäemaks. *Intervjueeritav valis variandi a) (Avaldan salvestusel põhineva loo, kuna olen volikogu liikmele andnud võimaluse kommenteerida ning avalikkusel on õigus seda informatsiooni teada).*

No aga siin ei olegi midagi. Ikka avaldan loo, loomulikult. Kui inimene teab, mis teemal temaga tahetakse rääkida ja hiljem enam ei räägi, siis... talle on võimalus antud.

Ja selle lindiga seoses mingit kahtlusmomenti ei teki?

No ma arvan, et kui hää on äratuntav ja jutt on adekvaatne ja üheselt mõistetav, siis... Noh, loomulikult see algabki sellest lindist, et kas see on usaldusväärne või mitte ja kellelt sa selle saad. Sest lõppude lõpuks, ega ajakirjanikule ei too mitte kunagi vihjeid noh ma ei tea, toonekurg. Need ei ole ikkagi täitsa tundmatud inimesed.

Te arvestaksite seda ka, kes see inimene on?

Jaa, kohe kindlasti. Loomulikult. Sellest see kõik algabki. Kas ta on usaldusväärne või mitte.

Kuidas te otsustaksite selle üle?

Elu on õpetanud, eks.

Mille järgi seda aru saab?

Natuke aega oled juba töötanud ja mingid arvamused on teatud inimestest välja kujunenud, keda usaldada ja keda mitte. Kes on mulle valega vahele jäänud, kes on oma sõnapidamatusega vahele jäänud või kes on eluaeg selline libe kala olnud ja keerutanud ja lihtsalt. Ma ütlen, mulle meeldivad inimesed ja ma naudin neid nende omas mahlas, isegi siis kui nad on sellised nagu .. nagu paljudele ei meeldi.

Tartu on suhteliselt väike linn. Kas kõik on teada?

On ikka teada jah palju inimesi juba, keda saab usaldada ja keda mitte. Jan oh, usaldus on üks asi, aga teine asi on see, et ega sellist vihjet ei tooda sulle kunagi parajalt mingist sellisest õilsast au ja õigluse tundest, vaid selle vihje toomisel on kellegi teise omakasu ka kindlasti mängus, aga eks sa peadki siis selles olukorras otsustama, et et... kas siis koputaja omakasu on suurem kui see tegu, mis volikogu liige tegi.

Et kas avalikkusel on õigus teada saada või mitte?

No aga kui see käib maksumaksja raha eest, siis on alati avalikkusel õigus.

Kas see oleks peamine argument, miks avaldada või mis argumente veel oleks?

Ee.. ma arvan küll, et ... üks asi on see, et maksumaksja raha eest, teine asi on see, et volikogu liikme on ikkagi ametisse valinud rahvas. Ta on valitud inimene, ta on kuidagi ära teeninud inimeste usalduse ja kui ta seda kuritarvitab, siis on valijatel õigus seda teada. Hästi lihtne. Mitte midagi keerulist.

4. dilemma: ohtlike vaimuhaigete varajane vabastamine. *Intervjueeritav valis variandi b)*
(Avaldan ainult ajakirjaniku jutustuse tema perekonnas asetleidnust, vahetades pealkirja
“Kas mu perekond peab kannatama süüdimatu inimese tõttu?”)

Ma nüüd ei saa... tähendab, kui see a-variant oleks, kas seal siis oleks peale selle ajakirjaniku detailse jutu ka mingid teised allikad või kuidas seda mõeldud on?

Need on täpselt sellised variandid nagu seal kirjas, ükski pole ideaalne. Siin a-variandi juures mingit eraldi selgitust ei oleks.

Aa. No ma võtaksin ikkagi selle (variandi b – KK). Sest ajakirjandus... no see on see loo elementaarne asi, et kõige väiksemastki probleemist tuleb läbi inimese kirjutada. Et keegi, kes seda probleemi või selles sündmuses on osalenud. Kas või paar ainult mingit lausekest, et kuidas tundus või mis juhtus või “hirmus oli”, “väga ilus oli”, lihtsalt...

Et kui ajakirjanik on ise nõus seda end anime all kirjutama, et see juhtus tema perekonnas, siis te avaldaks?

Ma arvan küll. Eks tegelt ajakirjanik on ka mõnikord võib-olla lihtne inimene.

Mingisugust eetilist vastuolu te ei näe siin? Et kas võiks pärast mõni probleem tekkida?

No ma arvan, et siin probleemi ei teki. Noh, kõik need lood on sellised läbiarutamise ja läbi... enne neid ju loetakse, nende üle mõeldakse, neid saab ümber teha. Sellised olukorras, niimoodi ette antud... no ma ei kujuta ette. Ajakirjandus ei ole selline asi, kus saad anda mingi olukorra ette ja siis on sellele võimalikud lahendusvariandid. Ei ole. See kõik sünnib niiviisi poole tunni jooksul, mõnikord kahe nädala jooksul, selliseid valmisvariante ei ole ju ühelgi asjal kohe olemas.

Ja mis selline ideaallahendus oleks, kui oleks aega toimetuses arutada?

Ma arvan, et kui ajakirjanikul on juhtunud selline asi ja ta tahab sellest kirjutada, siis ei ole ju mingit probleemi, sellepärast, et noh... muidugi oleks hea, kui ta leiaks endale veel saatusekaaslast kõrvale, kellega on juhtunud samad asjad. Ma arvan, et see olekski õige, aga kui ta on ise sellisesse olukorda sattunud, siis tal on hulga lihtsam sellest kirjutada ja hulga lihtsam leida ka selliseid inimesi, kes on samas olukorras olnud ja tema selline vaatepilt sellele probleemile on hulga laiem ju. Asi on sind isiklikult puudutanud.

Kuidas see b-variandi pealkiri sobiks? Kas see oleks sobivam, kui see, mis siin alguses antud oli?

No ta on selline üsna igav pealkiri, aga samas konkreetne ja lugema kutsuv.

Kumb?

No võib-olla ikkagi see teine, kuigi nad on mõlemad väga magedad.

Mis te ise paneksite?

Ma ei tea veel. Ma ei oska öelda. Küll ma siis ütlen, kui ma sellise loo kirjutun.

Mille poolest nad magedad on?

Nad on igavad, noh. Nad on nii tavalised. Pealkiri peaks olema intrigeeriv, noh midagi peaks.. siin... selles teises on perekond sees, noh see on juba selline isiklikum või midagi hakkab sulle tõmbama. Aga see "ohtlikud vaimuhaiged meie ümber", see on noh, pane siis parem "ohtlikud hullud" või "tapjahullud" või noh, mida iganes, eksole. Ajakirjanduses ei saa ka, noh teemast sõltuvalt, mõnikord tuleb käia siidikinnastega ümber, aga enamasti ei pea.

Siinpuhul ei peaks?

Ma arvan küll, jah.

Selline tugevam pealkiri kutsuks rohkem lugema?

Ma arvan küll, jah. Sest kui ikkagi süüdimatu hull tapab inimesi, siis noh ajakirjanik ei peaks niimoodi projektipõhiselt seda probleemi lahkama ja vaagima.

5. dilemma: matemaatikatunnis filmimine. *Intervjueeritav keeldus ühtegi antud variant valimast, aga põhjendas enda seisukohta.*

Ma arvan, et ma avaldan selle video, aga selle video taustaks peab olema lugu. Selle video juures peab olema lugu, kus peab sõna saama nii kooli juht, kes on seda sama videot näinud, kui ka see õpetaja. Siis on selle video avaldamine õigustatud. Aga kui õpetaja ei saa sõna ja kool sellest mitte midagi ei tea, siis puhtalt ainult video avaldamine on täiesti õigustamatu. Ja sa ajakirjanikuna ei paranda seda olukorda mitte kuidagi, absoluutselt.

Aga kui näiteks kool ei tunnista probleemi?

Aga see on ka vastus. See on ka vastus ju. Väga palju ilmub ju ajakirjanduses kommentaare, et ei kommenteeri. Ja see on ka vastus, me oleme inimestele pakkunud võimaluse ja siis inimene vaatab videot ja otsustab ise selle põhjal. Kui direktor ütleb, et see ei ole probleem ja me ei kommenteeri ja inimene näeb videolt midagi muud, siis on ju väga selgelt probleem olemas.

Ühesõnaga, kui te saaksite kätte nii direktori kui õpetaja....

Mis tähendab, kui te saaksite kätte?

Te saaksite igatahes kätte ja avaldaksite?

Kõik on kättesaadav. Jah, kui see on probleem ja seda ütlevad ka teised. Mina muidugi ainult ühte last ei usu. Ma üldse koolilapsi ei usu ja eriti veel gümnasiste, kes on lollid ja laisad.

Milline variant siin võiks olla?

Noh, seda variant ei ole. Ma teen loo ja siis avaldan video.

See on ideaalne, aga nendest?

Aga nendest minul ei ole võtta midagi. Ma ei ole nõus ühegi variandiga siit. Ma ei ole nõus seda avaldamata jätma ja ma ei ole ka niiviisi, puhtalt ilma igasuguste kommentaarideta ja teisele poolele sõna andmata nõus seda avaldama.

Mis te heli või pildiga teeksite?

Ei, mina jätaaksin.

Kõik lapsed ka peale?

Jaa. Jaa. Aga mis seal siis imelikku on? Kes on korralik laps, mis temal on häbeneda? Ja kes on pätt ja lallab tunnis, kui ta on selline, siis mis teha? Häbi tuleb üle elada, eksole.

Aga alaealisuse moment. Lapsi on ilma nende enda teadmata filmitud...

Klaarigu omavahel. Mina ei käi lastega siidikinnastega ringi. Ma arvan, et ei ole nii, et alles 14-või 18-aastaselt hakkavad nad vastutama. Mina leian, et inimene elab sellest hetkest saadik, kus ta sünnib, mitte, et alles 18 hakkab ta elama ja vastutama. Ma arvan, et laps vastutab kõige eest.

Mis see põhiline argument oleks, miks oleks vaja see lugu avaldada?

Kui... kui seal klassis on veel mitu last, kes ütlevad, et neil on probleem matemaatika õpetajaga, mitte matemaatikaga, siis on see argument selle loo ja video avaldamiseks. Aga kui see on ühe lapse probleem, matemaatika, siis ma oleks veel väga kahtleval seisukohal.

Te prooviks teiste lastega ka rääkida?

Jaa, kohe kindlasti. Kõigepealt peaks seal asja selgeks tegema, kas kuulujutul on ka jumet.

Kas teil tuleb enda töö või karjääri käigust ka meelde mõni eetiline dilemma või raske olukord, kus tuleb otsustada millegi vahel?

Ikka on neid, aga ma väga neid.. ma ei oska öelda, ma ei tee seda rasket olukorda niiviisi isiklikult enda jaoks väga raskeks, sest et kui ma mõnest jätisest või kaabakast kirjutan, siis ma ei ela seda isiklikult üle, sest mina ei ole jätis või kaabakas. Mina lihtsalt kirjutan seda, mis tema on teinud ja ma ei võta tema räägeid tegusid enda kanda. Ma arvan, et kui sa oled enda jaoks argumenteerinud selle otsuse või miks sa seda asja niimoodi kirjutad ja kui sa sellistes olukordades mõtled järele, kas see olukord väärib seda kigepealt eksole ja kui väärib, kui kaugele sa lähed. Mul üks lugu tuleb kohe meelde, hästi süütu lugu oli.

Rääkige.

Üks paar-kolm aastat tagasi üks ettevõtlik krapsakas mees, siuke vana viinanina väliste tundemärkide järgi, helistas, et neil külalistemaja naisukesega valmis saanud. Ja mina olen alati arvanud, et kohalik leht, see kirjutab ju kõigest, et miks mitte külalistemaja. Leppisime kokku, läksin külla ja oli kohal ainult mees. Ärples seal ja keksis ühelt jalalt teisele ja noh täitsa tavaline külalistemaja, ei midagi erilist. Tulime fotograafiga majast välja ja meie autojuht, kes natuke rohkem tunneb elu mustemat poolt Tartus, ütleb “ha-ha-ha, see ju vana kupeldaja”. Ja siis ma hakkasin uurima, et kus suitsu, seal tuld. Ja siis siin natuke guugeldades leidsin ma, et tal oli tol ajal kehtiv kriminaalkaristus kupeldamise eest, ta pidas Lohkvas litsimaja, see mees. Ja siis ma olin tükk aega kahevahel, et kas see fakt üldse välja tuua sellest inimesest. Aga ma mõtlesin, et aga miks ma ei peaks? Arutasime siin Vahuriga (Kalmre – KK) ja siis ikkagi loo lõppu kirjutasime. Kõigepealt kirjutasin ilusti kõik sellest ära, külalistemajast, ja siis loo lõppu, et aga muide, mees, kes praegu endale külalistemaja ehitas, on vana litsimaja pidaja. Ja no siis tüli tõusis muidugi taevani ja nad kaebasid pressinõukogusse ja ma jäin süüdi ja miks?

Mis see põhjendus oli?

Ma jäin süüdi sellepärast, et ma ei küsinud selle mehe käest, mis ta ise enda karistusest arvab seal loos. Ma olin lihtsalt selle kui fakti lisanud tema kohta, aga ma ei küsinud tema arvamust. Pressinõukogu leidis, et ma oleks pidanud tema arvamust küsima. Enam-vähem niiviisi, et kui ma kirjutan president Toomas Hendrik Ilves, siis ... Noh, võib-olla ma peaks talt küsima, et mida ta arvab presidendiks olemisest.

Aga miks selline otsus sündis, et te ikkagi panite selle sinna lõppu?

Kuna ta pakub avalikku teenust. Ta pakub avalikku teenust oma külalistemajaga ja ma arvan, et inimestel on õigus teada ka mingit selle inimese tausta. Sest mina kirjutan alati, kas või paari lausega, et noh, kui kuskil talus käin või.. noh, talunikuga on lihtne eksole. Aga noh, päris lihtne ei ole, ma katsun kas või mingi hariduse anda, et kas ta on näiteks õppinud agronoom või veterinaar või mingi kutsekooli noormees eksole. Et mingi taust sellest inimesest tekiks tema töö taustal. Seda ma püüan alati anda.

Aga selline negatiivne taust...

Aga mis teha? Aga mis teha? Kui ei ole mehel võtta positiivset tausta? Kas olen mina süüdi?

Tal ka äkki mingi haridus?

No.. ma ei mäleta täpselt, kuidas ma kirjutasin, võib-olla ma märkisin isegi tema haridust, aga kas olen mina süüdi tema negatiivses taustas? Ei ole ju. Ikka ainult tema ise.

Et avalikkuse huvi oli see, mis pani niipidi otsustama?

Ma arvan küll. See oli see argument just nimelt. Kui ta oleks endale tee äärde maja ehitanud, ei oleks mul mingit õigust öelda või kirjutada, et näe, litsimaja pidaja elab nüüd seal.

Kas tuleb äkki veel meelde mõni sarnane juhtum?

Ah, eks neid ole nii palju, aga ma ei oska ju nii lambist öelda. Eks neid kraaklemisi on... Ja noh, mida on inimesed mulle ise rääkinud hiljem, et ei mina ega need täiesti korralikud inimesed ei oska ette näha, kuivõrd tõsiselt loetakse ajalehte. Noh, erinevad ametkonnad ja institutsioonid kui tõsiselt võivad ajalehte lugeda. Näiteks üks, siin on üks väike lihatööstus Konguta vallas. Ma olen paar-kolm korda seal käinud, niiviisi, et esimene kord siis, kui nad alustasid ja ... Ja ma ei mäleta, see oli nii süütu lause, mis nad ütlesid, et "vaevalt, et me laieneme, nišš ongi selliseks väikeseks tegijaks jääda". Ja järgmine päev, pärast seda täiesti süütut lauset, oli neil kohal Eesti Energia, kes arvas, et nüüd on pankrotti minek ja kinnipanek ja nüüd raudselt varastavad. Noh, kontrolörid niiviisi ütlesidki. See tööstuse omanik, mitu aastat hiljem kohtusime ja siis ta ütles, et issand jumal, ei tulnud selle peale, et täiesti tavaliselt ja ohutut juttu ajades võid sa kellegi märklauaks sattuda. Ilmselt on neid veel hulga rohkem, aga sellised asjad ka täiesti... Noh, ajakirjanikuna mõnda asja ma oskan arvestada või ette näha, et mis see tema perekonnale teeb või mis see tähendab, aga mitte ka kõike. Vahepeal tuleb pauk luuavarrest.

Kas sellised olukorrad panevad rohkem mõtlema ka vastutustunde peale näiteks?

No vastutustunde peale pead sa mõtlema kogu aeg. Isegi kõige tühisemat nuppu kirjutades ausalt öeldes. Ma arvan, et seda ei tasuks kunagi unustada. Aga mida keerulisem teema, seda rohkem sa pead komponeerima ja mõtlema ja vaatama, et kas sul süsteem klapib, kas sa kellelegi liiga ei tee, kas sa annad võrdselt kõigile sõna, kas sa ei jäta kedagi peale ja kedagi alla puhtalt oma sümpaatiate pärast.

Et need on need põhilised asjad, mis iga loo juures tuleb läbi mõelda?

Jah, ikka, loomulikult.

Mis selline kõige sagedasem väärtuskonflikt on, mis töös ette tuleb ja kus tuleb järeleandmisi teha?

Noh, ikka tuleb järeleandmisi teha, aga on asju milles ma järele ei anna. Näiteks see perekonnanimetus, ma ennem loobun sellest allikast. Ühemiljonilise rahva sees ühest loobud, no kolm võtad asemele. Üldiselt ega ma väga ei .... Ma väldin seda kellegi teise taktikepi järele mängimist, kepsutamist. Nagu ma enne ütlesin, mida konfliktsem lugu, seda rohkem ma endale enne küsimused selgeks teen, ma nendest väga ei tagane ja ma visa järjepidavusega kordan ja kordan ja kordan neid, kuni ma mingigi vastuse saan. Sest enamasti sellistele küsimustele ei taheta väga vastata ja hakatakse keerutama, et noh ma valmistan ise ka ennast ette kõvasti. Kord vähem, kord rohkem. Ja on asju... ma üldiselt ei tööta diktofoniga, ma teen äärmiselt vähe diktofoniga. Aga

kui mul on selline väga konfliktne lugu ja ma pean helistama inimesele, siis ma küll lindistan tema kõne, et mul oleks endal ka mingi taganemistee. Aga üldiselt ma jah kirjutan.

Kas on tulnud ette mõni juhtum, kui on vaja kellelegi seda linti ette mängida?

Ei ole. Aga kolleegidel on küll tulnud. Et minul ei ole juhtunud jah. Vähemalt ei ole nõutud. Üldiselt inimesed on jäänud loiuks ja muutunud väga ükskõikseks. Selles suhtes, et kui ma olin noor, sõimati mind siin väga tihti. Ühesõnaga, tagasiside toomis ja kohe said aru, et olid kellelgi konnasilma peale astunud. Aga nüüd, no mina ei tea. Isegi Savisaar, näete, mis Tuuli Koch talle tegi – ei midagi nagu. Karavan läheb ikka edasi. Mina olen küll seda märganud, et niisugust sõimamist on vähemaks jäänud.

Mis selle põhjus võib olla?

Aa, mulle nüüd tuli meelde, et kunagi hästi noorena ma käisin isegi linnapea juures, kohvil. Linnapea sai väga kurjaks minu peale. Siis ta ei olnud linnapea, siis meil oli see rahvasaadikute nõukogu täitevkomitee Raekojas. Aga täitevkomitee esimehe kabinett oli ikka seal, kus praegu Kruuse kabinett on. Aga see oli selline nõukogude aja fenomen veel. Seal Kaubamaja juures oli kunagi mingi vana suur hall maja, mis jääb praegu Erapanga taha, ja seal oli Pereking, kingakauplus. Ta oli linna ruumides, neil oli rendileping sõlmitud. Ja ühel päeval need müüjad helistasid meile toimetusse, see oli mingi selline noh, 89 aasta võis see olla, et juba sulas see asi, või noh, üsna kõvasti. Ja juba esimesed kooperatiivid olid ja korraga naised helistasid toimetusse, et neil on veel rendileping kaks või kolm aastat linnaga sõlmitud, aga linn tõstab nad välja. Öeldi lihtsalt, et hakake astuma ja kõik ja meil on neid ruume vaja. Ja noh, ma ei mäleta selle loo üksikasju enam, aga minu meelest nad rääkisid mulle ära ka, kelle sõbrale neid ruume vaja on ja mina siis kirjutasin naiste jutu üles ja küsisin linnavalitsusest tolle ametniku käest, et mis seis on ja mingit putru ta mulle sealt suust välja ajas eksole. Ja järgmine päev helistati siis linnapea juurest ja – kohvile. Oi, oi ta loputas mind, aga ma ainult muigasin, sest ma tõesti teadsin, kuna naised oli pabereid näidanud ja kõik, ma teadsin, et minul oli selles olukorras õigus ja eks me olime niimoodi noored ja tulised ja neid vanu punavanasid ei sallinud keegi. Siuksed asjad.

Mis siis sai lõpuks?

Ei mäleta. Pood töötas edasi.

Tänu teie loole?

Jah, just nimelt. Seda ma küll mäletan, jah.

Mida tõde teie jaoks tähendab professionaalses mõttes?

No tõde ongi kaks poolt vähemalt.

Vähemalt?

Jah, üks pool ja teine pool. Vähemalt. Aga kui on rohkem pooli, siis on tõde nii mitu poolt, kui selle asjaga seotud on. Ja muidugi väga suur tõde on ilmast ilma ka paber, sest inimesed võivad sulle rääkida, mida tahes. Aga kui sul on mingi konfliktne asi ja vaidlused sumbuvad emotsioonidesse, küsi paberit. Kus teil see leping on? Mis teil seal kirjas on? Mis te selle lepingu järgi pidite tegema? Ja loe ise ja tee kindlaks. Siis on sul midagi, millele tugineda. Tihti on ka paber tõde. Või noh, kui sulle öeldakse, et “aga seaduse järgi..”, siis küsi “aga näidake mulle seda seadust, andke mulle see seadus ette, kus ta on?”. Hästi labane ja lihtne.

Kas teil on mõnikord tulnud olla ka mitteaus?

Ei ole, ei ole. Ma ei ole läinud... Ma alati ütlen sõpradele, et pisasjades ma olen aus. Töös ma olen aus. Ma ei näe üldse... See on see, et mul on halb mälu ja mul ei püsiks valed meeles. Ma mässiksin end väga kiiresti sisse ja siis ma olen otsustanud nii oma töös kui kolleegidega kui sõpradega kui perega olla aus. Võib-olla ma mõne asja jätan rääkimata mõnikord, aga...

Loos ka?

Loos ka, jah, kui inimene palub.

Kas see ei ole mingis mõttes mitteausus lugeja suhtes?

Ma arvan, et ei ole, sest kui inimene sinu usaldamisega läheb nii kaugele, et ta räägib sulle asju, mis sellesse loosse isegi ei puutu, aga mis võib-olla annaksid küll vürtsi ja värvi juurde, aga kui ta palub sind, et kuule, ma räägin sulle... Noh, sa võid öelda ka, et ära räägi siis eksole. Aga mina olen lasknud inimestel alati rääkida, sest ei või iial teada, mis olukorras ja mis loo juures see info mind aitab. Taustana, mida mulle on kellestki räägitud, mul tekib arvamus kellestki. Keegi toetab näiteks minu arvamust, et see on fantastiline inimene ja et ta on kuradi hea ametnik. Või mõni vastupidi toetab seda arvamust, et ta ongi valelik, nagu ma olen arvanud kellestki.

Mingeid järeleandmisi ei ole tulnud teha, et pärast lugu jäi kuklasse tunne, et nüüd jätsin midagi ütleмата või midagi pehmendasin?

Oh, ikka on. Vat see jälle sõltub loost ja mille peale sa lähed. Ma arvan, et mõne sellise küllalt neutraalse ja sõbraliku ja olukirjeldusliku ja meeleoluga loo puhul, on selline pehmendamine täiesti okei, sest sa ei peagi ju käima kogu aeg karvad turris ringi, et kuidas ma saan nüüd kõiki pureda, eksole. Ega ajakirjanik ilma inimesteta ei tööta. Et sul on ka vaja mingit kogukonda ümber vaja ja tihti mõne sellise asja pehmendamine aitab sul seda kogukonda luua ja säilitada ja hoida. Sest noh, minu lugude teemad tekivad küll kaks kolmandikku niiviisi ringi liikudes ja oma allikatelt tulevad. Ma ei istu hommikul arvuti ette ja ei hakka sealt guugeldama, et mingit teemat leida või pressiteate põhjal tegema. Ma arvan, et mingis mõttes on see sõbralikkus ka sinu töös väga oluline.

Suhteid tuleb hoida?

Suhteid ei tule hoida. Suhted kas on või ei ole, ma arvan. Kui suhted on, siis nendega mitte midagi ei juhtu. Aga kui suhteid ei ole, siis pole mitte midagi teha, aga helistama peab ikka ja rääkima peab ikka. See on ka minu põhimõte, et ka nendele inimestele, kellega sa oled väga tülli läinud, tuleb tagasi helistada, sest järgmised teemad ootavad kirjutamist. Mul on üks konkreetne näide. On see Kaagvere erikooli direktor praegune Sirje Hänni, kellega ma alustasin ikka täiesti kohutavalt, sest kui ta sinna ametisse läks... Erikool on ikka erikool ja ta oli ju... tõde on seal kuskil vahepeal, nii tema pool, kui nende pool, kelle ta sealt kõik töölt minema lõi. Ja siis tuli siia üks koondatud või töölt lahti lastud õpetaja ja rääkis mulle igasuguseid asju, mida Hänni teeb. Et laseb tüdrukutel seal suitsetada, ise ostab neile suitsu ja noh, mis mul meelde tuleb. Ja et on ühe tüdrukutest teinud liidriks, kes on siis tema lemmik ja kes siis hirmuvalitseb teisi tüdrukuid ja hästi palju selliseid erinevaid fakte oli. Ja ma ei osanud seda lugu muidu teha, helistasin, leppisin temaga aja kokku, ütlesin, et mul on selline lugu, et üks inimene, kes teilt on lahti lastud, kaebab teie peale. Tal on nii palju selliseid fakte, et ma tahaksin kommentaare neile. Ja siis noh ka selle kirjutasin niimoodi, et minu küsimus oli koondatu väide ja tema siis vastas, andis sellele vastuse. Me vist Margusega (Ansu – KK) käisime ja mul oli mitu korda temast nii kahju, sest ta punastas ja kahvatas ja noh,

paljud asjad teda väga ehmatasid. Võib-olla nii heas kui halvas, võib-olla ehmataiski sellepärast, et see oli tõde ja ühesõnaga noh, tal ei ole mingit põhjust pidada mind mingiks heaks või lemmikajakirjanikuks. Aga ma käin siinamaani sinna ja ta aeg-ajalt helistab ise kutsub, kui neil on mõni sündmus. Ja noh, selles suhtes, ma olen talle väga tänulik sellise käitumise eest. Ta võiks... ta võibki mind elu lõpuni vihata, aga ta vähemalt suhtleb minuga edasi. Ja nii on mul palju inimesi.

Mida inimväärikuse kaitsmine tähendab teie jaoks?

Teisega arvestamist. Teisega arvestamist. Ega ma, ega me Margusega (Ansu – KK), kui me väljas käime ja kodutud meid roppude sõnadega sõimavad ja vahepeal ütlevad, et ei mingit pilti nendest, siis me ei teegi neist pilti. Lasemegi ülbitseda neil ja hästi tunda ennast selle valguses, et ometi on ka keegi, keda nemad saavad kamandada ja paika panna. See on ka inimväärikus eksole. Ja üldiselt.. ma ei tea, lugu tehes juhtub ka igasuguseid olukordi ja igasugustes nõmedates situatsioonides inimesi. Ega me siis ei pea selliseid pilte lehte panama, et inimest naeruvääristada või alandada. Nii nagu su endaga elus juhtub, on teised ju samasugused lihast ja luust inimesed.

Kui allikas soovib või vähemalt otse ütleb, siis tuleb arvestada tema sooviga?

Jah, ikka. Ma arvan küll. Aa, vot siin lugude pehmendamisest oli enne juttu, et selles suhtes on asju, mida mina täiesti teadlikult pehmendan ja tegelikult ma sellega valetan lehes. Ma jälestan lehes ebatsensuurseid väljendeid. Ma kas kirjutan üldse ilma nendeta. Ma ei leia, et see tsitaat, kus on sees sõna “sitt” või midagi veel hullemat, et see on nüüd kohustuslik väärtuslik ajakirjanduslik pärl. Ma jätan selle ütluse parem sellest loost välja. Selles suhtes ma küll pehmendan oma asju, aga täiesti teadlikult ja puhtalt oma kapriisidest lähtuvalt. Mulle ei meeldi ja mulle ei meeldi lehtedes need kolme punktiga pealkirjad s-i järel ja noh, ma ei salli labasusi.

Aga kui selle inimväärikuse juurde tagasi tulla, kas on tulnud selles ka mingil põhjusel järeleandmisi teha?

Ei. Ei, ma küll ei... mkm.

Kas toimetuse arvamus või toimetuses kehtivad põhimõtted ka mõjutavad kuidagi neid otsuseid, mida te teete?

Sellega on nii ja naa, enamasti ei mõjuta, sest enamasti mul on pilt selge, millega on tegu. Ja sul ei ole raske seda poolt valida, et kummal õigus ja kummal on vale. Aga kui on sellised, kuidagi väga kahevahele jäävad asjad, kus tekib kõhkhusmoment, et kas ma lähen sinna. Mul on siin toas paar inimest, kelle arvamus mulle loeb, siis ma arutan nendega, kas siis suitsunurgas või... Näiteks mul tuleb meelde, et eelmine talv ma kirjutasin loo maal elavast perest, kaheksa väikest last, ema suri sügisel, noor naine. Ja isa on mingi ligi 60 ja kasvatab neid üksi, siuke joodiku mõõtu mees. Ja näiteks mul tekkis kohe üks küsimus, ma alguses kohe mõtlesin selle, et ma kirjutan, et ema suri vähki, aga ma ei kirjuta seda, et ta suri emakakaelavähki. Ja kirjutasin selle ära ja üks koht oli veel, mida ma ei mäleta, aga mida ma kõhklesin, kas teha nii või naa. Aga siis selle teise koha ma kirjutasin ka nii, nagu ma heaks pidasin. Ja siis rääkisin suitsunurgas Ivi Drikkitiga ja küsisin, mis sina arvad, et kas oleks õigem täpsustada ka, et mis vähki ta suri. Ivi ütles kohe, et “ah mine nüüd, mis tähtsust sel on, tähtis on see, et kaheksa last on ilma emata”, üks oli veel alla aastane tol hetkel. Et “ole nüüd, ära hakka”. Ja ma arvan siinamaani, et ma tegin väga õigesti. Ma ei leia üldse, et see lugu kaotas midagi, sest selle naise diagnoosi ei olnud. Midagi ei kaotanud.

Kas te tunnete, et teie enda põhimõtted ja üldised eesti ajakirjanduses levivad põhimõtted on kuidagi vastuolus?

Jaa. Haltuurat tehakse palju. See, et hästi palju on seda eesnime kasutamist ja see on tegelikult kergemat teed minek. See on selline asjade vahetulemine, et võtame nüüd hästi kihtviisi teema, ma ei tea, mingi asotsiaal või keegi nõustub oma tohutult töösitust nimest rääkima ainult eesnimel, no ma ei tea, kas see on üldse seda väärt. Äkki ikka keegi räägiks ka mõlema nimega või üldüldse noh, no mis see on joodiku elukäigus siis nüüd nii ennekuulmatut ja traagilist, sellest on pakse raamatuid kirjutatud ja kõigil on see allakäigutrepp ühtemoodi olnud.

Mis see haltuura täpselt tähendab?

No see ongi kergema vastupanu teed minek ja selliste eesnimede peale jäämine, mis kahandab ju kohutavalt ajakirjanduse usaldusvärsust. Kust mina tean, kas keegi Tõnu on üldse olemas? Ja see inimeste selja tagant pildistamine, no milleks seda pilti siis üldse? Miks sa teed sellise loo, kus inimene on justkui nõus sinuga rääkima, aga samas ei ütle sulle oma nime. Ta ei vastuta ju tegelikult niiviisi absoluutselt mitte millegi eest, mis ta suust välja ajab. Ja see on üks see, millega ajakirjandus tohutult kaotab oma usaldusvärsust. Teine on muidugi see, mida lihtsalt, ma siiani ei saa aru, kuidas seda toimetustes lubatakse, et sõna ei anta teisele poolele. Väga palju ilmub ju neid lugusid. Mingi küla on hüsteerias “oi jummel, jummel, mõtle, mis meil vallavanem teeb, paneb raamatukogu kinni!” Mutid räägivad, kõik vahutavad, keegi nutab, ajakirjanik paneb kõik kirja, aga vallavanema käest ei küsita, miks raamatukogu kinni pannakse. Talle ei anta isegi mitte õigust kommenteerida seda. See on ju misasi? Mis see on? Tõeline häbi meie töös.

Nii et selline tasakaal ja identifikatsioon on teie jaoks olulised või puudu eesti ajakirjanduses?

Ma lihtsalt näen, kuidas see järjest rohkem pudeneb ära. Sest väga lihtne on kirjutada ainult ühe allika lugusid. See on kõige lihtsam asi, sa ei pea mitte midagi kontrollima. Sa ei pea mitte kellegagi oponeerima, see on kõige lihtsam, sa kuulad jutu ära ja paned selle kirja, mis saab veel lihtsamat olla? Midagi.

Kas seda on palju Eestis?

On ikka, mulle käib koju Õhtuleht ja ma loen seda ja.

Aga peale Õhtulehe?

Seda juhtub ka Postimehes. On juhtunud.

Kuidas juhtub?

Ei tea, ma ei tööta Tallinnas. Ma ei oska öelda, ei kommentaari.

Kas teil ei juhtu?

Ee... hiljuti oli üks vääratus. Aga see oli selline noatera peal asi. Aga üldiselt ei juhtu. Juhtub ikka. Tegelikult, valetan. Juhtub küll. Juhtub küll meil ka.

Aga kuidas juhtuvad ühe allika lood?

Ei oska öelda. Nooremad pealetulijad, kel ei ole veel nii palju seda jalaga tambitud, et peab teine pool ka olema. Ja võib-olla läbi sõrmede vaatav toimetaja. Tähendab, ega reporter ei saakski seda teha, kui toimetaja läbi ei laseks seda. Surnud ring.

Ka üks varasem intervjueeritav ütles, et sellist karmi toimetaja kätt on praegu vähe Eestis. Olete nõus?

Jah, olen. Meil on tihti toimetajad võrguga tänavalt püütud inimesed.

Miks see nii on?

Sest nad on väga lahjad ja saamatud.

Kuidas seda parandada saaks? Mida tegema peaks?

See on mingis mõttes selline pikk protsess. Tegelikult toimetajaks kasvatakse toimetuse töö kaudu. Seda tööd ei ole võimalik teha a arvan niiviisi, et tuled tänavalt ja oled tegija. Igas toimetuses on sul mingid kindlad tavad. Ka kirjutamisel on näiteks kindlad sõnad, mida kas kasutatakse või ei kasutata ja kui sa neid ei tunne, siis... Võib-olla oleks hea natukene enne selles toimetuses lihtsalt sees olla ja sellega koduneda ja harjuda, mida siin tehakse ja mida mitte.

Kuidas neid asju, millest te rääkisite, parandada saaks Eesti ajakirjanduses?

Nõudlikkus peaks suurem olema.

Toimetustes?

Jah. Ongi. Sisemine kontroll peab selle üle olema ja ikkagi keegi peaks seda märkama, et keegi teeb haltuurat. Et sellest ei saaks nagu ise vaikselt sissehiiliv norm kujuneda.

Kas see tähendab ka seda, et ajakirjanduse sisering ja ajakirjandust kontrollivad organid peaksid olema karmimad?

Jah, kohe kindlasti. Loomulikult.

Praegused Pressinõukogu ja Avaliku sõna nõukogu...

No ma ei tea, ma ka neist suurt midagi ei pea.

Intervjueeritav: ÜM1
Intervjuu aeg: 05.01.11

Intervjuu koht: Toimetus

Palun kirjeldage alustuseks enda karjääri, kuidas see alguses sai ja kuidas see kulgenud on?

Alguses sai väga lihtsalt, laps teatavasti matkib oma vanemaid. Ja kuna mul mõlemad vanemad olid nagu ajakirjanikud, ema töötas pikka aega Sädemes, isa televisioonis, siis ma hakkasin neid kuidagi teadlikult või ebateadlikult matkima. Kuueaastasena kirjutasin kodus juba ajalehte nimega Kotuleht. Ja edasi läks ta kuidagi sellist loogilist järjekordapidi, et sõjaväkke ei tahtnud minna, siis pidi ülikooli minema. Ja ülikoolis oli esimene valik professor Peegli juurde. Kuna vanemad olid ka sealt tulnud, siis oli ka see igati loogiline. Seejärel... ülikooli lõpetasin raadioajakirjanikuna, aga kuna ma ei soovinud.. No tähendab... raadios oli mul koht olemas ja tegelikult oli mul koht ka televisioonis olemas. Aga sotsialistliku realismi tingimustes nõukogude ajal oli kohutav korterikriis ja mu vanemad pakkusid oma Tallinna kolmetoalisest korterist ühte tuba, kus ma oleksin pidanud koos naisega olema, siis ma leidsin, et mu naine ei ole süüdi selles, et ta peaks elama koos kolme ajakirjanikuga, piisab ühest. Ja siis ma valisin Kadrina ja läksin tööle tollasesse rajoonilehte nimega Punane Täht, millest tänaseks on saanud Virumaa Teataja. Siis tulid riburada tähendab... siis oli Virumaa Fondi ajaleht, Virumaa Teataja, taastasime selle vana nime ja siis ma olin, no see oli selline klassikaline ühemeheajaleht, et ise tegid kõiki asju. Kui Virumaa Teataja hingusele läks, siis tuli Rahva Hää, edasi Eesti Sõnumid, siis Päevaleht, siis vahepeal kutsuti mind Virumaale tagasi, oli Virumaa Teatajas, siis selles maakonnalehes peatoimetajaks ja lõpuks sain seal aru, et tegelikult mulle ülemus olla ei meeldi. Liiga palju pugejaid oli kogu aeg ümberringi ja ma ei kannatanud kabinette. Ja siis tulin Päevalehte tagasi. Kogu lugu.

Kuidas need valikud sündisid? Miks te just Virumaale otsustasite minna?

Virumaale otsustasingi minna, sest naine oli Kadrina koolis õpetaja ja Kadrina kool oli selline kool, mis niimoodi lihtsalt jagas igale õpetajale korteri. Ja rääkimata sellest, et kui inimesed seisid siin Lasnamäel aastakümneid järjekorras, et omale mingitki elamist saada, siis millalgi me tulime puhkusele tagasi ja meie uksele oli kirjutatud kirjake "kui te sellest kahetoalisest korterist nädala jooksul välja ei koli, siis te kolmetoalist ei saa."

Et puhtalt sellised pragmaatilised põhjused?

Jah. Ei, ma ei näinud mingisugust põhjust, et ajakirjandust peab saama teha ainult Tallinnas raadios või televisioonis või nii edasi. Ja praeguseks ma olen suutnud selle maaläheduse oma plussiks pöörata isegi. Tallinnas on siin neid ajakirjanikke nagu kirjusid koeri, aga maal neid nii palju ei ole.

Elate endiselt maal, aga töötate Päevalehe jaoks?

Nojah, ega Päevalehes töötamiseks ei pea just Päevalehes olema. Viimati ma olin siin umbes kaks ja pool nädalat tagasi. Vahetevahel tuleb lihtsalt ülemustele nägu näidata, et oskaksid reaalse inimese ja nime palgalehel kokku viia.

Kuidas see arusaamine tuli, et te ülemuseks ei sobi?

Ma lihtsalt kogesin seda. Ma sain asjaga nagu ideaalselt hakkama, senini on nii mõnigi kolleeg endine meenutanud, et see oli üsnagi särav aeg Virumaa Teataja ajaloos, aga kas või see, et lisaks enda probleemidele ja oma kangelaste probleemidele, peab oma turjal kandma ka kogu toimetuse probleeme ja tõsiselt tegema mingisuguse väga koleda bürokraatiaga. Rääkimata sellest, kuidas ma

elasin läbi, et ma pidin inimeste palkasid tõstma, siis õnneks langetama ei pidanud, aga mul ei jätkunud palgatõstmiseks sellist raha, mis nad oleks tegelikult väärt olnud jne. Mulle lihtsalt ei istunud see amet. Ma sain aru, et kui on vaja, siis ma suudan kenasti peatoimetajana olla, aga see ei olnud see, mis mind hirmsasti kutsus. Ja õnneks oli mul ka eeskujusid võtta, nagu hea kolleeg Madis Jürge, kes Ekspressi peatoimetajana leidis samamoodi, et see ei ole tema kutsumuseks. Et see Marshalli kepik on olemas, kui vaja, võib selle alati välja võtta, aga ma ei kibeleda seda tegema.

Kirjeldage palun mõne sõnaga enda haridusteed ka.

Haridustee... Enamus, mis ma olen õppinud, olen õppinud külatänavatelt, kultuurimajadest, raamatukogudest. Lisaks sellele siis Tartu Ülikooli ajakirjandus. Pluss igasuguseid kursusi küll Rootsis, Taanis, Soomes, Ameerikas.

Kas teil tuleb pähe veel mõni sündmus või inimene peale vanemate, kes on mõjutanud, et teist ajakirjanik sai?

Ega nad suurt ei mõjutanudki, nad lihtsalt lasid mul ise toimetada. Kuigi keskkoolis ma õppisin süvendatult keemiat hoopis, aga siin oli pigem see põhjus, et Tallinna 21. koolis oli erialade valik vastavalt sellele, kuidas sa olid edasi jõudnud ja kui hea või halb sa olid olnud. Kuna mul käitumisega oli kogu aeg probleeme, sest ma ületasin teatud piire, mis ei olnud nõukogude kooliõpilasele sobilikud, siis mul oli kaks valikut ainult: üks oli noh inglise keel, kuhu ma oma käitumise ja hinnetega ei saanud, siis järgmine valik oli keemia ja kolmas valik, see kõige viletsam klass oli siis raadiotehnika, aga ma sattusin keemiasse. Õnneks olid väga mõistlikud pedagoogid, kes said aru, et huvid on pigem filoloogilised. Ma arvan, et nad tegid seal nii mõnegi järeleandmise, mis nad ei oleks pruukinud teha, aga õnneks nad tegid seda.

Ja kuidas see ajakirjanduse valik siis lõpuks sündis?

Aga siis oli selge, et tõenäoliselt midagi filoloogilist on ja kuna ma olin nii ema kui isa juures ühte-teist teinud, kerget praktikat saanud, siis see tuli igati loogilise jätkuna. Ja üks isa hiljem lootis hirmsasti, et minust saab tema järeltulija Aktuaalses Kaameras, aga peale esimest praktikat televisioonis ma sain aru, et see pole küll see asi, mida ma tahaksin nii hirmsasti. Jällegi, ma sain kõigega hakkama, aga minu suhtumise telemeediasse tollel hetkel võttis kokku praktika kokkuvõtte pealkirjaga "Televisioon on kollektiivne enesetapp".

Mis seal nii hullu oli?

See on see, et ... Noh, tähendab, miks ma valisin raadio, et seal sa oled täiesti sõltumatu. Ma mõtlen mitte ideoloogiliselt, vaid tehniliselt sõltumatu. Sa ise oled ja teed kõik ära. Aga teles on tõesti see, et sa võid enda poolest kõik parima ära teha, aga võib-olla näiteks... noh sel ajal oli alkoholism palju rohkem levinud, kui praegu ajakirjanduses, mis tähendab seda, et võib-olla mingi purjus helimees keerab sinu töö lihtsalt sinna kohta ja oligi kõik. Sa võisid endast parima anda. Aga raadios oli minu käsutuses foonika, Helgi Erilaid andis selle mulle paar korda kuus. Mul oli üks aastaajana saatetari mütoloožiast. Ma sain seal mõllata täpselt nii palju, kui tahtsin. Algul mulle pakuti ka operaatorit, aga need võtted olid kuidagi liiga laialivalguvad, et pigem põhinesid kõhutundel kui reaalsel arusaamadel. Siuke üksindanikerdaja.

Milline võiks olla hea ajakirjanik?

Minu oma tarkus on selle kohta vähene, aga ma tsiteeriks head kolleegi Enno Tammerit, kes ütles, et igal hommikul ta vaatas nende inimeste näod üle ja ütles, et reporter silmad peavad särada. Kui silmad ei sära, siis mine koju tagasi. Kui sa ei tule hommikul välja sooviga midagi uut teada saada,

midagi uut ja huvitavat ja head teha, siis pole mõtet ajakirjanik olla. Seda tööd ei saa teha, vihates seda liini ja seda sprotti, keda sa sinna karpi paned.

Kas tuleb veel mõni märksõna pähe peale säravate silmade?

Ei oska öelda. See on kõige tähtsam tegelikult. Kõik see muu, see käsitööoskus on omandatav. Aga silmad peavad särama ja pead olema selles mõttes idealist, et sa pead tahtma maailma paremaks muuta.

Millised on teie töös peamised põhimõtted, millest te kinni peate?

Ma arvan, et üks on see, et sa pead oma tööd tehes olema niivõrd täpne, et järgmine päev, kohtudes nii oma loo kangelasega kui ka oma loo antikangelasega, julged sa mõlemale silma vaadata ja ilusti “tere” öelda. Ja seda on juhtunud küll ja küll, et mõlemad, nii antikangelane kui kangeline on järgmine päev helistanud ja tänanud hea loo eest.

Mis see täpsus tähendab?

See tähendab, et sa pead olema aus ja õiglane nende vastu. No vead tulevad niikuinii sisse, selle eest ei ole me keegi kaitstud. Mingi näpukas eksju. Aga just ma arvan, et õiglane peab olema. Aga see õiglustunne peab sus endas sees olema, sest seda ju kuskil kirjas ei ole, et mis ja kuidas.

DILEMMADE LAHENDAMINE

1. Geide meeleavaldus. *Intervjueeritav valis variandi f (Helistan allikale tagasi ja püüan temaga läbi rääkida intervjuu kasutamise tingimuste osas).*

Ma arvan, et siin tuleks käituda *step by step* eksju. Kindlasti ma püüaks esiteks aru saada sellest, et mis on need tema põhjused ja nii edasi. Teiseks siin pole välja toodud seda... Ma esitaks ka selle küsimuse, kas tegu on kõige lihtsama tagasihoidliku heteroga või tegemist on avaliku elu tegelasega. Kas avalikkuse huvi peaks olema teada saada seda, milline on tema seksuaalne orientatsioon.

Siin ei ole tegemist avaliku elu tegelasega.

Sellisel juhul ma ei näe ühtegi olulist põhjust, miks ma ei peaks talle vastu tulema. Just seetõttu, et minu lugu ja see, mis ma olen sealt ürituselt paika pannud, sisaldab tõesti ainult seda... Tähendab, kui mu lugu ongi kõik, mida ma olen seal üritusel kogenud, siis ma olen teinud väga halba tööd. Kellegi teise kommentaar peaks ka taskus olema. Ma lihtsalt asendaksin selle ja teine on nüüd, kas üks nimeliselt tsiteeritud inimene annab nii palju juurde, sest niikuinii keegi teda ei tea eksju või ma tsiteerin teda umbkaudselt ja ma saan selle mõtte ikkagi ju ära öelda. Lisaks on ka see, et võib-olla kui mina tulen talle selles olukorras vastu – ma ei näe siin mingit põhjust, miks mitte vastu tulla -, siis võib-olla tuleb tema minule teises olukorras vastu. See on selline, mis mulle väga meeldib, Don Curione arusaamine elust. Kuigi ma ei saa idealiseerida ja heroiseerida maailma tuntuimat mafioosot, siis tema põhimõte, et ma osutan sulle küll teeneid, aga ühel päeval ma tahan ka sinu käest teeneid, palun ole selleks valmis. Iseenesest, see on küll.... Olenevalt teenest eksju, aga iseenesest selles ei ole ju midagi hullu. Ma arvan, et ma tuleks talle vastu, ma ei näeks nagu mingit

põhjust. Aga ma ei usu, et artikkel kaotab poole mahust ja sisust, ta ei tohi kaotada. Ma suudan seda vältida. See on ka, et kõnelenu ütlustega, aga ma ei pruugi seda panna otse eksju.

Aga kui tuleks sarnane situatsioon ette, siis mis oleks ideaalne lahendus?

Asi on ikkagi ütluses. Kui ütlus on seda väärt, siis ma seda kasutan, aga ma ei seo seda ütlust konkreetse isikuga.

Anonüümselt?

Anonüümselt või tema soovil ma võin ka nime muuta näiteks. Kellele see korda läheb, kas ütles Ats või Aadu, kui keegi teda niikuinii ei tunne. Oluline on see, mida öeldakse.

Et sisu on olulisem kui identifikatsioon?

Ma leian küll nagu.

Kas see kuidagi ajakirjanduse usaldusväärst ei vähenda?

Mina küll ei näe selles probleemi, et usaldusväärst sellest väheneks. Eriti kui ma räägin tõtt. Võib-olla ma kirjeldaks... Siin on ka variant, et ütles Aadu, kes palus tema õiget nime mitte mainida, sest ta kartis, et võib tekkida töökohal probleeme. Siit ma jõuan juba sammukese edasi, et näidata seda, kuivõrd ikkagi geivaenulik on ühiskond. Ses mõttes, et ma saan võib-olla tänu sellele hoopis parema materjali, sest ma saan siis selle teema ka sisse tuua, mida muidu ei saaks.

2. Ümarlaud linnavalitsuses noorte alkoholitarbimisest. *Intervjueeritav ei valinud konkreetset varianti, oli nõus osaliselt mõne variandi elementidega. Ideaalse lahendusena kirjutas ta lõppu "Veenan + näitan hirmu + kaalun varianti anonüümseks tsitaadiks)*

Tähendab, ma arvan, et siin on see skeem suhteliselt sama, mis eelmise puhul. Esiteks ma tõesti räägiks ja püüaks neist põhjustest aru saada, teiselt poolt näidata ka seda reaalselt hirmu, mis inimestel on oma tsitaatide avaldamisel. Ja kolmas on see, et kui ma olen tõesti peale üritust rääkinud tõesti ainult ühe võimaliku tsiteeritava, siis ma olen oma tööd väga halvasti teinud. Ma arvan, et mul neid võimalikke tsiteeritavaid on kolm-neli tükki, kellest ma valin siis ühe välja. Kõik see sama, mis eelmisega... ma lasen kõik need variandid endal peast läbi, kuni selleni välja, et tuua ära, miks inimene keeldub nendest asjadest ja lõpuks siis valingi selle lahenduse. Ei inimene saaks võimalikult ja .... Siin loomulikult oleneb ka kogu selle linnavalitsuse taust jne. Et kas oli üks ebaõnnestunud üritus ja siit ei tule välja ka, kas ta oli ebaõnnestunud või mitte. Ma ei tea seda hetkel tegelikult. Nii... siin nagu sellist varianti polegi, et toon umbkaudseid tsitaate või veenan teda. Siin sellist pehmet ei olegi jah, on väga resolutsed. Artikli avaldan kindlasti.

Aga kui tema argument on, et ta pereliige töötab linnavalitsuses ja ta täiesti keeldub sellest, et tema nimi kuidagi lehte läheks.

Eks siin mängivad jõe palju rolli ka igasugu taustad ja asjad. Kas ma tean selle inimese kohta, et tegu on potentsiaalse kaabakaga või mitte, need variandid on siin täiesti puudu. Kõhutunne ütleb ka palju. Kui ta mulle ikkagi veenvalt ära põhjendab, miks tema tsitaat ei lähe, siis ei lähe noh, läheb kellegi teise oma. Kindlasti ma viin teda ka kurssi, mida see annab või ei anna. Võib-olla on tõesti see, et ma avaldan selle artikli ilma tema tsitaadita ja jätan tema tsitaadi ses mõttes meelde, et järgmine artikkel ilmub juba teemal, kuivõrd mõttetu ja läbimõtlemtu see linnavalitsuse töö on, et teevad konverentsi, aga reaalselt alkoholismiga ei tegele. See töö ei koosne mingist ühest

konkreetses artiklist. Kui ma võtan aluseks selle, et ma tahan, et noored jooksid vähem, siis ma peaksin lõpuks jõudma selleni, et noored jooksid vähem. Kuidas ma selle tee teen, kas siin on üks, kolm või seitse artiklit, siin on variante maa ja ilm. Kindlasti ei tohi üleüldse elada ühe artikli põhisele, see ei vii kuhugile. Kui ma vaatan kas või neid asju, millega midagi on saavutatud, siis need on kõik samm-sammukese haaval. Ja võib-olla selle esimese artikli, kui ma toon siin välja, et üks lugupeetud inimene ei julenud kommenteerida sellepärast sellepärast, siis peale selle artikli ilmumist on mul järgmine päev olemas juba kolm pööraselt head tsitaati inimestelt, kes ütlevad, et ongi siukene jama, et linnavalitsuses on hirmuõhkkond. Inimesed, kes räägivad.

Aga sellel konkreetsel juhul ei ole tema nime mõtet loosse panna?

No kui ta ei ütle mitte midagi enam kui seda, et üritus oli halvasti korraldatud. Kui ta ütleks mulle seda, et linnavalitsus väidab, et alkoholism on noorte seas 20%, aga tegelikult on 60%, siis on hoopis teine asi. See, et on halvasti korraldatud, see on lihtsalt emotsionaalne aspekt, milles puuduvad konkreetsed faktid.

3. Linnavolikoguliikme altkäemaks. *Intervjueeritav eelistas variante d (Ei avalda lugu ja ootan ametniku kommentaari..) ja f (Uurin teemat edasi ja avaldan loo kunagi hiljem...)*

Linnavolikogu liige ei ole inimene, kes peaks päevapealt kuskilt ära kaduma. Eriti, kui me võtame noh... Eestis ei ole nii suurt linna, kust me ei suudaks inimest reaalselt päeva jooksul üles otsida. Aga ma otsiks ta kindlasti üles ja vaataks talle näkku ja küsiks, miks ta ei kommenteeri ja miks ta telefoni ei võta. Siin nagu ei ole ka seda minu lahendust. See tema otsene reaktsioon oleks väga oluline. Ma ei näe ühtegi põhjust, miks ma ei peaks teda üles leidma ja siis vaatama, mis ja kuidas.

Ja kui ta on end kuskile enda koju lukustanud ja telefoni vastu ei võta?

No inimene lülitab enda mobiiltelefoni alati päeva jooksul korra sisse. Igal mobiiltelefonil on selline funktsioon, et saada sõnum ja teata selle edastamisest. Sõnumi saab ta kätte kohe, kui on telefoni sisse lülitanud ja mina saan selle peale sõnumi, et ta on telefoni sisse lülitanud. Ma ei pea talle helistama alati oma numbripealt, ma võin teise, kolmanda või neljanda pealt seda teha. Kui mul on ikkagi tahtmine ta üles leida päeva jooksul, siis see tõenäosus, et ma teda üles ei leia, on mingi 10%. Aga kui siiski ei leia, siis ma kindlasti kirjeldan ära kogu selle protsessi, mis ma tegin, et teda ikkagi kätte saada ja siis vaataks, mis saaks edasi. No vot, mis siin siis on.... Ei avalda lugu pluss otsin teda aktiivselt. No aga see on ka, et uurin teemat ja avaldan hiljem. Ses mõttes, et kunagi ei ole nüüd nii kiire, et...

Et te pigem ootaks?

No kogu aeg me paneme midagi ootele. Selle kohta ütles kunagi tark inimene Valdo Pant, kui talt küsiti, kuidas ta suutis teha selle saate "Täna 25 aastat tagasi". Ta ütles, et kui ma oleks hakanud neid saateid järjekorras kokku panema ükshaaval, siis ma ei olekski selleni iial jõudnud. Kui ma aga sain mingi informatsiooni, siis ma teadsin näiteks, et see sobib jube hästi saatesse number 34 näiteks teiseks lõiguks. Samamoodi, kui ma ei suuda ikkagi asju ära tõestada, siis ma jätan asja tallele ja võib-olla on see järgmine kord absoluutne maasikas. Ega ei ole ükski ajakirjanik, kes töötab ainult ühe teemaga korraga.

Aga kui siin oleks nüüd selline oht, et järgmine päev avaldab hoopis konkureeriv väljaanne selle sama loo?

Aga konkurents on nende mure... ja ütleme niimoodi, ajalehe väljaandjate mure. Konkurentsi pärast ma ei muretsa kunagi, minu asi on teha oma lugejatele head ajakirjandust, mitte muretseda teise ajalehe lugejate pärast. Et see konkurents on selline... noh, ma ei näe selles nagu... Kindlasti see on eluliselt vajalik, aga mina ei ole selles tõmbluses osaline. Kui avaldab, siis avaldab, järelikult tegid tublimat tööd, mis siis. Järgmine kord teen mina tublimat tööd. Vat.

4. Ohtlikud vaimuhaiged. *Intervjueeritav kaalus variante b (Avaldan ainult ajakirjaniku jutustuse tema perekonnas asetleidnud, vahetades pealkirja "Kas mu perekond peab kannatama süüdimatu inimese tõttu?" ja c (Ei avalda lugu, sest leian, et antud materjali kasutamine oleks ajakirjaniku ameti väärkasutus)*

Üks kaalumise variant on see b, aga kaalumise variant on ka c. See väga palju puudutab ikkagi detaile. Üleüldse, mina ei ole kunagi seda meelt, et ajakirjanduses oleks mingid valmisskeemid. Need sõltuvad nii paljudest detailidest, mis, kus ja kuidas. Kindlasti ma laseks sel ajakirjanikul, oleneb, millal ta selle looga tuleb, jupp aega toibuda. Mitte selle esimese soojaga. Sest tõenäoliselt selle esimese soojaga ta ei saa ise ka aru, mida ta tegi. Need on need samad mõtted, mis külastasid mind Anneli Rõigase juhtumi juures, ma arvan, et ta ei saanud ise ka täpselt aru, mida ta tegi. Tõenäoliselt ta võis endale rohkem halba teha kui head, kuigi ta võitles tõesti oma lapse eest. Kui see probleem nende ohtlike vaimuhaigetega on... Kas see probleem on meil täna või on see meil kolme nädala pärast, probleem püsib, las asi natuke marineerib. Aga kindlasti ma ei võtaks mingit äkilist otsust vastu, et nüüd kohe peab ta ilmuma.

Mis need põhilised argumendid või küljed oleks, mida te kaaluks otsustamisel?

Ma esiteks tahaks nagu tõesti teada, kuivõrd vaimselt vormis reporter on seda asja kirjutades, mida sellise asja ilmumine talle endale annaks, mida ta hetkel võib-olla isegi ei adu. Teiselt poolt seda, kas see aitaks kaasa probleemi lahendamisele. Võib-olla me peaks selle teema jätkma, aga fookuse panema tõesti selle vaimuhaigete ringijooksmise probleemile ja see ajakirjaniku lugu olema hoopis kõrval mingisugune väike boks, mille maht on kolm-neli tuhat tähte ja kokku on mahtu 12 tuhat. Kõigele, mis puudutab vaimuhaigust, ma prooviks ka mingi selguse saada, selles asjas ma ei ole üldse kursis. Kuivõrd pädevad on need tohtrid, kes otsustavad, kas see inimene võib potentsiaalselt toime panna mõrva või mitte. Ses mõttes, et enamuse mõrvasid sooritatakse ju minu teada ikkagi vaimselt tervete inimeste poolt, mis on märksa suurem ohuallikas ühiskonnale.

Mis te sellest pealkirjast arvate, nii sellest algsest kui ka sellest, mis b-variandis pakutud?

Kui see oleks põhilugu, siis pigem ikkagi väga isiklikult (teine variant – KK), sest siis see esitlebki seda isiklikku aspekti, mille puhul ta ei peagi teadma seda laiemat plaani. Võib-olla järgmine päev ilmub juba laiem plaan edasi. Aga siin ei saa ka asi piirduda mingi ühe looga. Siis oleks lihtsalt mingi lahmimine. Kui meie eesmärgiks on ikkagi see, et neid vaimuhaiged, kes võiksid mõrvasid korda saata, liiguks vähem, siis me peaks kindlasti astuma mitte ühe sammu, vaid umbes kolm sammu või viis sammu.

Ideaalne oleks teha selline pikem plaan?

Jah, mõelda veel mõned sammud edasi. Kindlasti uurida mingisuguseid statistikaid, kas see on üksikjuhtum või erandjuhtum.

5. Matemaatikatunni video. *Intervjueeritav kaalus osaliselt variante c (Avaldan video, hõlgustades laste näod, kuid identifitseerin kooli ja säilitan autentsuse heli kaudu) ja d*

(Avaldan videost ainult lõigu, kus näitan ainult õpetajat ja jätan õpilased mängust välja, kuigi see kallutab materjali oluliselt õpetaja kahjuks).

Ma arvan, et video avaldamine, kas täies osas või lõiguna, võib kõne alla tulla, aga ma arvan, et tõesti, tuleks neid laste nägusid hāgustada. Aga kindlasti ei saa see video olla ainus samm, miss el teemal teha. Kindlasti tuleb kooliga rāākida, õpilastega rāākida jne. Ka parimate õpetajate tundides võib juhtuda igasuguseid asju. Võib-olla oligi antud mingisugune ülesanne, mis tekitas elevust, ma ei tea, jagada ja korrutada geide arvu või midagi sellist, ii-hi-hii ja aa-ha-haa eksole. Seda konteksti on ka vaja kindlasti teada eksole.

Et lisaks videole peaks olema ka lugu?

Jah, kindlasti mitte niisama. Võib nad hoopis arutasid matemaatikatunnis jõulupidu või ma ei tea, mida. Noh, kõik olid elevil. Aga kindlasti selle video avaldamist tasub kaaluda.

Mis need peamised argumendid oleks?

Kui see on mingisuguse tõestuse materjal, aga tõestus peab järgnema. See video iseenesest ei tõesta veel midagi, kuna me ei tea siin igasuguseid muid asju. Ja teiseks, kuna tegemist on tõesti õpetajaga, siis ma ei näe mingisugust vajadust, et viimane kui üks laps oleks seal identifitseeritav.

Mis seal videos siis näha peaks olema?

Selleks, et aru saada, mis tunnis toimub ja kas on tegemist mingisuguse jamaga, võib-olla õpetaja loobib lapsi millegagi või ropendab või ma ei tea, selleks ei pea laste näod nähtavalt olema. Laste privaatsust tuleb kindlasti kaitsta. Pigem õpetaja nägu. Aga kindlasti ma tahaks sinna liita, kuna tegu on videopõhise asjaga, liita sinna teise video, kus õpetaja kommenteerib seda videot. Palun, siin jookseb see video ja tema istub siin ja kaamera seal ja näitab, midata selle kohta ütleb. See ei saa olla ainus samm.

Aga lapsed jätaks näo ja hāāltega välja?

Võib-olla ma hāāli... Oleneb, mida nad ütlevad seal. Aga see ei pea kindlasti olema eesmärk, sellepārast, et kui peaks tegemist olema kaabakast pedagoogiga, siis lapsed on pigem ohvrid ja miks me tekitame neile veel teist või kolmandat korda piina, kui see tund nende jaoks on niikuinii võib-olla piin.

Proovige palun enda töö käigust meenutada mõnda eetilist dilemma, mis teil on ette tulnud.

Ma arvan, et minul need eetilised dilemmad pigem puudutavad seda, et kui ma saan mingisugust informatsiooni, keda ma liiga hāsti tunnen. Siis ma tavaliselt annan selle materjali kellelgi üle. Ma võin olla allikaks, aga annan selle inimesele, keda emotsionaalsed sidemed niivõrd ei seoks ja vaataks selle asja ratsionaalselt üle. Siis ma osutun lihtsalt nii-õelda teemadejagajaks. Seda ju juhtub paljudes kohtades, et inimesed, kes on asjadega liiga otseselt seotud, on oma kolleegide jaoks allikaks. Ja teine asi on see, et tihtipeale on küsimus selles, kas ühiskonnale on see infoteadmine oluline ja punkt kaks, kas ma probleemi lahendamise asemel võin tekitada hoopis

lisapiinasid, õigustamatuid piinasid. Kaabakale võib ikka mõne piina põhjustada. Aga põhjusteta piinasid pole nagu mõtet. Sellised on need valikud.

Tuleb teil ka mõni konkreetne lugu meelde?

Hetkel ei tule.

Kas mõnda teemat olete proovinud vältida ka?

Paraku olen ma osutunud kõigesööjaks. Tõesti ei tule ühtegi teemat ette, millest ma niimoodi mööda olen läinud. Sellepärast, et selle vaatenurga saab valida ise ja just sellise, mis on selle reporter nii käitumistavadele kui oskustele sobilik.

Et ei ole mingit teemat, mida pelgaks või oleks ebameeldiv?

Üldiselt verised asjad mulle väga ei meeldi. Ei ole nagu see reporter, kes songib oma mikrofoniga inimese siseelundites. Kuigi ma tean, et pööraselt suur hulk erinevaid televaatajaid naudib seda pööraselt. Kunagi Rootsis mingitel kursustel mulle õpetati seda, et ära näita inimest siukses situatsioonis teistele, millises sa ei tahaks ise olla. Kui ta on väga viga saanud, see ei ole ühiskonnale ülimalt oluline. Või teine asi, kui inimene on umbjoobes, no seda tuleb ka igaühel ette vähemalt kord elus. Kas see on ikka alati vajalik? Noh, kui see inimene on tõesti avaliku elu tegelane ja tema käitumine võib osutada teistele ohtlikuks või on tegemist mingi topeltmoraaliga, et me tunneme teda, kui karskluse eest eestvõitlejana, siis need on hoopis teised asjad. Ükski situatsioon ei ole tegelikult nii lihtne, kui ta esmapilgul paistab. Need on just need taustad, mida ei saa kirja panna ühtegi õpikusse ega käitumisjuhendisse. Need on lihtsalt need asjad, ilma milleta sa ei peaks pidama asja valmistooteks ja ei peaks rahulduma sellega. Alati on midagi sellist, mida sa veel ei tea.

Millised on kõige sagedasemad väärtuskonfliktid, mis ette tulevad?

Aga mis asi on väärtuskonflikt?

Mille vahel tuleb kaaluda? Näiteks kui ühel pool on avalikkuse huvi, aga teiselt poolt tuleb arvestada kiirus ja tempoga või loo eksklusiivsusega või....

No see kiirus ja tempo ja eksklusiivsus, ma enam nendes kategooriates ei mõtle enam. Sest ma olen aru saanud, et ma ei ole tulnud ajakirjandusse üheks päevaks. Ja ma kavatsen siin veel üsna mitu aastat tegutseda. Kiire läheb üle. See, kui näiteks toimetajal ei ole panna minu loo asemel, mida ma peaks tegelikult tegema veel ühe päeva, teist lugu asemele, siis see on toimetaja probleem, mitte minu probleem. Mina vastutan ikkagi nii toimetaja kui oma lugejate eest, just selle kohapeal, et ma ei esita mingisugust toorest materjali. Või teine asi on see, et ma esitan sellises toorusastmes, et ma tean samme kaks, kolm ja neli. Ma esitan praegu selle info, mis mul on olemas, aga ma tean juba järgmisi samme.

Te enne mainisite ka ühiskonna huvi ja seda, et kellelegi põhjendamatult kahju ei teeks.

Jah, seesamunegi, et põhjendamatuid piinasid ei ole mõtet inimesele tekitada. Arvestades ikkagi seda, kui paljud kolleegid seda tekitavad.

Miks tekitavad?

A ma ei tea. Nende väljaannete formaat tundub, et on natuke teistsugune. Ja millest elavad väga paljud televaatajad, kui me peame siin silmas kõigi kanalite hitti “Võsareporteri”, siis nad elatuvad ikkagi higest, verest, surmast ja ma ei tea, millest. Aga peaks andma ka teisi, mõistlikumaid valikuid.

Mida tähendab tõde teie jaoks professionaalses mõttes?

Kui ma teaks, mis oleks tõde, siis ma oleks jumal – ma olen seda mitu korda nii mõnelgi loengul kasutanud. Kuna ma seda ei tea, siis ma ei oska ka midagi selle kohta öelda. Aga ma eeldan seda, et ma püüan kõigi osapoolte suhtumisi kokku tuua ja kui vaja, siis lisan sellele ka enda arvamuse. Aga tõde on tegelikult vaataja silmis. Kellele meeldib ema, kellele meeldib tütar eksju.

Ja te proovite teha kõik, et...

... et anda vaatajale, kuulajale võimalikult palju valikuvõimalusi. Ja võimalusi oma tõe kujundamiseks. Isegi sellise lihtsa asja kohta nagu see tass siin laual, ma arvan on meie mõlema tões täiesti erinevad.

Kas teil on tulnud oma töös olla ka mitteaus?

Ma olen nii palju kui võimalik hoidunud valetamisest. Et võib-olla tõesti ma ei ole mingisugustes olukordades öelnud välja täit tõtt, aga ma pole valetanud. Tihtipeale see puudutab tõesti allikatega ümberkäimist või midagi siukest. Aga kes läheb selle teepeale, et ta ei räägi tõtt, temal tekib see probleem, et ta enam pärast ei mäleta seda, kellele ta mingisugust osa tõest rääkis ja milline on see valede määr ja see on niivõrd suur koormus, et sel pole tõesti mõtet. Ja ma olen öelnud ka seda, kui näiteks mingite asjade koht, kui keegi kritiseeritav tahab allika nime teada saada, et ma ei ütle seda teile, ma ei saa seda teile öelda. Ükskõik, kas siin on eetilised aspektid või professionaalsed aspektid. Ja tihtipeale usaldatakse mulle ka asju, mis võivad mahtuda klausli alla riigisaladus. Ja see, mida ma edasi annan või välja lasen paista, see ei ole ka kindlasti kõik, mis on.

Millised need olukorrad on, kui ei saa seda täit tõtt loosse panna?

Esiteks on tõesti oluline see, kas täistõde on oluline või mitte. Noh, kui me räägime näiteks kellestki, kes on tekitanud mingeid finantsskeeme või börsil raha mänginud maha jne, siis see kas ta on gei või mitte, mulle tundub, et see ei puutu asjasse. Või see, kas ta on ratastoolis või mitte. See, kas ta teenib nagu põhieesmärki või mitte. Esiteks pole vaja ka kõigega koormata lugejat, et ta asjast aru saaks. Teiseks pole ka selliseid mahtusid käepärast. Ja kolmandaks, kas see teenib asjast arusaamise eesmärki või ei teeni. Kui keegi on oma valla krediitkaardiga käinud hooletult ümber geiklubis, siis tõenäoliselt me peaksime seda tegema, aga vastasel korral ma ei tea, miks see vajalik oleks.

Kui mahupiirangud kõrvale jätta, siis mis need argumendid veel oleks?

Kas see teenib põhieesmärki? Ja mida ma selle looga tahan saavutada. Üks asi on ka see, et mida tean mina, aga teine on see, et mida peaks teadma lugeja, et ta saaks võimalikult autentselt aru. Sest mina olen niikuinii kümme korda rohkem informeeritud. Aga see siis, mis ma talle edasi annan.

Kas teil tuleb meelde ka mõni selline hetk, kui jäi kuklasse tunne, et nüüd ma ei olnud päris aus lugejaga?

Ma arvan, et kui selline tunne on kunagi tekkinud, siis ma olen selle järgmise-ülejärgmise artikliga korda teinud. Kaasaarvatud endale mõnikord tuhka pähe raputades, kui on vaja. Me kõik oleme

inimesed, kõik oleme ekslikud, miks siis mitte ka oma vigasid tunnistada. Selles pole midagi hullu, see näitab, et me oleme natuke arenemisvõimelised.

Mida inimväärikuse kaitsmine tähendab teie jaoks?

See on nii üllas sõna... No see on see, et ära tee teistele seda, mida sa ei taha, et sinule tehtaks. Ja ära põhjendamatuid... Ja võib-olla tõesti see, et ära lase inimesi alandada. Et umbes aasta tagasi ma võtsin väga tõsiselt ette selle digiretsepti. Siis oli see, et minu meelest inimesed nii sotsiaalministeeriumist kui haigekassast astusid iga päev samme, mis alandasid inimesi. Muudetakse niigi haige inimene sõltuvaks mingist arvutiprogrammijupist ja sellest, kas mingi arvutiprogramm suutis nüüd saata edasi teate või mitte. Ja võttes seda, et haigel inimesel on niikuinii halb ja paha olla ja kui selgub see, et ta mingisuguse asja pärast ei saa kätte seda oma ravimit, siis me võime isegi kasutada sellist üllast sõna nagu inimväärikuse alandamine. Väärikus tähendab väärt eksju, ta ei olnud väärt seda kannatust eksju, ta ei olnud millegagi seda esile kutsunud. Külmad ja kalgid ametnikud ei tahtnudki aru saada sellest, mida nad tegelikult teevad. Ja see ajas väga vihaseks.

See ajas võitlusse?

Jah, ja see oli pööraselt ebaõiglane inimeste suhtes.

Kuidas te tunnete, mida teie panus muutis?

No kolm kuud läks aega, algul ei muutnud midagi eksju. Algul karjuti seda, et kõik teised on õiged, aga ÜM1 on üks vastik vördjas, kes spetsiaalselt otsis üles võimalikult lollakaid inimesi, kes arvutisüsteemidest ei jaga ja nii edasi. Aga see oli kuskil märtsis, kui Hanno Pevkur tõmbas lõpuks hädapidurit ja ütles, et igaüks vaatab ise, mis retsepti ta kasutab. Ja süsteem hakkas normaalselt funktsima ja katseeksitusmeetodil jõuti selleni, et aasta lõpus oli umbes 70% retseptidest digitaalsed. Aga milleks oli vaja seda vahepealset tõmblust? Ma ei tea seda. Ja teine asi, et miks alandada inimesi, oli see pankade ja viieeuroste asi. Need ametnikud ja pangahärrad, kes otsustasid, et neil pole viieeuroseid vaja, nad ei mõelnud üldse seda, mida see tähendab näiteks koolilapsele, kes tahaks a la 25 krooni välja võtta ja näiteks lõunasööki koolis süüa. Ja kooli puhvetites teatavasti ei ole neid kaardimakseterminal. Ja need inimesed, kes tahavad bussiga sõita, näiteks Kadrina-Rakvere maksaks umbes 85 eurosent ja ta saaks selleks välja võtta kümneeurose. See on jälle noh, inimeste alandamine seetõttu, et neil ei ole piisavalt raha, rääkimata sellest, mis see tekitab bussijuhtidele ja lapsevanematele, kes võib-olla ei taha, et laps kannaks kaasa kümneeurost, sest see on juba põhjus pommimiseks.

Kas teil on ka endal tulnud teha järeleandmisi teha selles inimväärikuses? Näiteks tegite mõnes loos kellelegi liiga, kuigi ei tahtnud.

Ma arvan, et kui ma olen liiga teinud, siis... Jaa, ma tean küll, kus ma tegin liiga. Ükskord kirjeldasin liiga hoogsalt ühte naisterahvast. Ma ei tea, miks, aga ma väitsin, et ta on lapseootel.

Ja see oligi liiga hoogne kirjeldamine?

Nojah, aga selgus, et tal oli lihtsalt natuke suur kõht üle püksivärvli. Ma tekitasin talle sellega täiesti põhjendamatuid kannatusi ja küsimusi. Milleks, eksju. Ma saan aru, et mul ei ole sellist vana klassikalise ämma silmavaadet, kes juba teisel nädalal ütleb ära, et juba vist on see aeg. Ja sellel ei olnud mingit põhjust, minu meelest oli tegemist looduskaitsejaga, külaliikumisega. Ma mõtlesin, et ilus detail, laps tuleb juurde. No milleks?

Mis siis sai?

Pole mõtet. Tegelikult on see üldse... kui inimese välimusest just õhkub mingisugust headust, aga välimuse kallale muidu pole mõtet nagu üldse minna. No mis siis ikka sai? Vabandasin ette ja taha. Häbi oli. Aga kuna ma tunnistasin oma lolluse ja rumaluse kõik ära, siis suhtleme senini. Aga neid asju ei saa ka reeglitesse kirja panna, et selleks tuleb ise vastu pead saada. Nimedega eksimised ja see on väga lihtne... Et sa tead, mis on inimese nimi, aga suhtled temaga võib-olla telefonitsi ja sulle lööb hoopis mõni teine nimi ette ütleme ja sa kirjeldadki hoopis teise nimega.

Aga sellist sisulist eksimist, et olite ebavõrdne või ebaaus kellegi suhtes?

See oli nagu asi, mis mul kohe tuli meelde, aga kindlasti on inimeste mälu ka ses suhtes selektiivne. Kellele meile meeldiks siis niimoodi kaasa tassida ja meelde tuletada. Aga kui see mind vaevas, siis järelikult ma olen ma nendest muudest asjadest niimoodi üle saanud... Ja need teised inimesed ka, sest ma ei tea ühtegi inimest, kellele ma ei julgeks helistada või küsida midagi või tema suhtes ma olen ebavõrdselt käitunud. Kui mul seda ette ei löö, siis mul on õnnestunud ilmselt kuidagi nende karide vahelt läbi loodida.

Kas te tunnete, et teie enda põhimõtted ja üldised Eesti ajakirjanduses levivad põhimõtted on kuidagi vastuolus?

Ei, kindlasti nad ei ole vastuolus. Aga mingisugune piir... Et noh, see millest elab ja toitub kollane seltskonnaajakirjandus, püüan mina eemale hoida. Et siin teatud erinevused on olemas. Kuigi ega kollane seltskonnaajakirjandus ajakirjandusena ei ole ka kõlvatu või midagi sihukest. Aga lihtsalt ma mõningaid põhimõtteid ei jaga. Samas oleks ajakirjandus pööraselt igav, kui kõigi kategooriad oleks täpselt samasugused.

Mis teile muret valmistab Eesti ajakirjanduses?

Ma arvan, et see pole niivõrd... Tähendab ajakirjanik on tegelikult lugeja ori. Ta täidab lugeja soovi. Küsimus on pigem mitte selles, et me peaks ajakirjandustööd muutma, vaid aitama lugejal ja televaatajal ja raadiokuulajal teha normaalseid valikuid. See on just see, miks on ajakirjandus must, ropp ja karvane, millest ma olen ka kirjutanud ja millest mind on kutsustud esinema ka. Sellepärast, et me tahame näha musta, roppu ja karvast ajakirjandust. Tõesti need vaadatavused ja loetavused näitavad seda, mida me siis tegelikult tahame. Ja see võti on tegelikult väga lihtne. See võti asub tegelikult iga lugeja rahakotis või telekapuldi küljes. Ehk siis ühe raha väljatõstmise või mitteväljatõstmise valik. Või siis ühe nupuvajutamise valik. Ma saan aru, et inimestel on vaja siukest meelelahutust jne, aga samas, kui inimeste meediavalikud jäävad ainult pidama meelelahutuse peale või kas hullunud abikaasa löikas kellegi kõri läbi või kui suured on kellegi popstaari tissid, siis see maailmapilt, mis neil inimestel tuleb, on suhteliselt ühtepoole pööratud. See on nagu niimoodi mureks. Aga samas ma anna ka endale aru, et kuna ajakirjandus on ikkagi äri, siis me võime toota küll maailma parimaid tekste või telesaateid või raadiosaateid, aga kui neil pole ühtegi kuulajat ega vaatajat, siis on see suhteliselt... loodusõnnetus. Ma arvan jah, et probleemid on seal, vaataja ja lugeja õpetamises ja kasvatamises. Ja just tihti peegli näitamises. Et kui neile ikka lüüa ette need tiraažid ja vaatajaskonnad, siis nad ise ka ehmuvad.

Aga sellest ei ole ju muutunud midagi.

Ei, eks sellest tasapisi ikka muutub. Tasapisi ikka. See on praegu selline liivakasti aeg. Et oleme avastanud enda jaoks üht ja teist. Aga tuleb pakkuda lihtsalt oluliselt paremaid valikuid. See on see, mis juhtus eelmine aasta internetis, kus seksisaitide külastatavuse ületas Facebook'i külastatavuse. See tähendab seda, et pakuti mingisugust teist valikut. Facebookil on miljoneid valikuid, aga need

olid hoopis laiemad kui seda tuima nühkimist vahtida. Järelikult kui me suudame anda alternatiivseid valikuid ja juhtida tähelepanu ka nende olemasolekule, siis ma arvan, et on võimalik edasi minna.

Millised need valikud peaks olema?

Üks on tõesti see, et me mitte lihtsalt ei tooda teksti, vaid näitame seda, milline on nende reaalne mõju ühiskonnale. Ja selles peab tõesti säilitama idealismi, optimismi ja soovi maailma paremaks muuta. Ei tohiks nagu niivõrd häbeneda sellest kõva häälega teada anda. See ei ole nagu mõttetu enese saba liputamine. Näiteks seesama artikkel, mis ilmus nüüd Päevalehes aastavahetusel Päevalehe enda reporteritest. Ka selle lehtejõudmine käis läbi vaidluste, et kas me peaks ennast niimoodi eksponeerima. Aga lõpuks jäi peale see pool, kes ütles, et peaksime küll. Ja see on see sama, mida teistest tasemelt natuke kõrgemal olev teleajakirjanduse lipulaev "Pealtnägija" kogu aeg teeb. Läheb tagasi nende samade teemade juurde poole aasta või aasta lõikes, et mis on muutunud tänu meie tegevusele. Ja inimesed saavad aru, et see võib olla selline reaalne asi, mis viib edasi. Et ajakirjandusel ei ole ainult neli funktsiooni.

Kuivõrd toimetus mõjutab neid otsuseid, mida te teete enda töös?

No ma arvan et üks enamus otsuseid sünnib ajakirjandusest kollegiaalselt. Kas need ringid on suuremad, kitsamad või väga kitsad, see oleneb konkreetsetest asjaoludest. Kõik olulisemad asjad vaieldakse läbi ja kui ma leian, et ma ei ole suutnud saavutada seda, mida ma tahtsin, siis see on küsimus mulle – kas ma andsin endast kõik, et põhjendada oma asju nii, et neist saaks nii aru, nagu mina tahan. Siin on väga lihtsad võimalused solvumiseks, et mind ei mõisteta ja mina olen geenius, aga teine asi on see, et esitada ka küsimusi endale. Ja kui me tahame teha ajakirjandust natuke kauem kui üks päev, siis *so what?* Lähme edasi, ma mõtlen selle teema peale ja mul on asju küll, mis on välja jäänud, sest mu teemapüstitus ei oleks olnud päris õige. Aga ma vaatan selle asja ümber, et kuidas hoida alles maksimaalselt endast, aga samas leevendada neid eetilise hirmusid, mis on võib-olla kellelgi teisel.

Kas teil tuleb mõni näide ka pähe?

Näiteks, kas ajakirjanik võiks tegutseda usaldustelefonis ja sellest lugusid kirjutada. Ja kuidas tegutseda niimoodi, et tõesti tõsta seeläbi selle usaldustelefoni usaldatavust, mitte hävitada seda. Ja mul ei ole veel täisvastust. Ma olen paljude inimestega rääkinud ja ma olen selle asja üle pikalt mõelnud, aga ma ei tea veel. Et just üheltpoolt oleks see olemus ja inimesed aktsepteeriks mind vastuvõtjana jne Aga kuidas nüüd edasi minna?

Mis teie plaan oli?

See oligi, et kõnesid vastu võtta.

Aga sealt edasi?

Ma mõtlesingi, et kuidas saaks sealt edasi minna nii, et inimene, kes on mulle usaldanud midagi, et ma ei teeks talle haiget, et ma ei eksiks usaldustelefoni rahvusvaheliste põhimõtete vastu.

Sest see inimene ei teaks ju, et te olete ajakirjanik?

Jah. Kuigi samas ta võib eeldada, et see ei ole minu igapäevatöö valdkonnast. Tõesti, tohtrid, õpetajad, ma olen selle seltskonnaga suhelnud, see on ikka täiesti läbilõige ühiskonnast.

Kas te tahaks ka neid inimesi oma lugudes kasutada?

Ma ei tea veel, kuidas seda teha, et kuidas sellest kasu oleks.

Miks selline soov?

Aga seesama, et ma arvan, et need inimesed teevad nii pööraselt head tööd ja sellest tuleks rääkida. Samas neist ei saa rääkida nende nime ja näoga, siis nad ei saaks seal enam olla. Usaldustelefone on meil praegu kaks tükki, neil on kummalgi oma kõneisikud, keda kõik teavad ja tunnevad, aga need teiste inimeste lood seal juures... Surmahaige kirikuõpetaja, kes töötab seal, invalid, kes ei suuda ise kahte sammugi teha, aga annab teistele hingenõu eks. Aga kuidas seda teha nii... Okei, ma teen ühe loo ära mingi seltskonnaga, ise olen näidanud ennast, et vat kui vahva vend, aga noh, mis siis? Mind ei rahulda see. Ma tahaks, et sellest saaks need inimesed midagi.

Te tahaks pigem rääkida neist inimestest, kes võtavad neid kõnesid vastu?

Aga ka sellest, milline on see psüühiline koormus neil. Kui õpetaja jääb koolis oma tunnid ära sellepärast, et ta võtab telefoni vastu öösiti. Ja need on inimesed, kes ialgi ei saa presidendilt ordenit. Kuidas sellest asjast välja tulla, ma veel ei tea.

Lõpetuseks ma küsiks veel toimetajate kohta. Mis te arvate, kuidas Eestis olukord on nendega?

Häid toimetajaid on vähe. Just neid, kel on aega, jõudu ja tahtmist tekstidega sügavuti minna viimse kui ühe detailini ja olla tõesti kõige suhtes kahtlustav.

Miks see nii on?

Lihtsalt ma arvan, et seda toimetaja tegevust ei ole piisavalt väärtustatud. Ja see puudutab tõesti lehetoimetamist, teletoimetamine on hoopis muu asi. Järelikult pole tõesti seda väärtustatud. Aga neid on ja teine asi on see, et toimetaja töö ei sünni iseenesest, see peab olema toimetaja ja reporti kooskõlas. Reporter peab suutma päeval kell kaks, kui toimetaja puhta lehena tööle saabub, väga selgeks teha. Aga lõpuks lähtume sellest, et toimetajal on alati õigus, sest temal on viimane sõnaõigus. Aga kui tal juhtumisi õigus pole, siis järelikult olen mina süüdi, et ma pole suutnud talle asju selgeks teha. Kui on näiteks mingi lõik ära jäänud, mida mina pean oluliseks. Järelikult mina ei olnud veenev ja see on minu probleem.

Koostöös sünnib see sisu?

Loomulikult. Midagi ei sünni iseenesest.

Intervjueeritav: ÜM2

Intervjuu aeg: 11.01.2011

Intervjuu koht: Kohvik Tartus

Palun kirjeldage kõigepeal, kuidas teie professionaalne karjäär alguse sai ja kuidas see kulgenud on?

Ega ma muud ei olegi elus teinud, kui ajakirjanduses tegutsenud. Nimelt, 1975 lõpetasin ma keskkooli ja läksin tööle, tol ajal oli pioneeride leht Säte. Kuna seal muud kohta ei olnud, aga ma tahtsin ajakirjanduses tegutseda, ainus koht oli kirjade arvestaja. See, kes lõikas kääridega pioneeride kirju lahti ja vaatas, kuhu osakonda need saata. Sealt ma alustasin. Siis ma käisin sõjaväes, kui ma tagasi tulin, siis ma hakkasin tegelema juba muude asjadega, siis ma seal kirjade osakonnas ei olnud ja sealt ma läksin ülikooli, ajakirjandust õppima. Tagasi tülles, kui ma ülikooli lõpetasin, see oli 83, siis ma töötasin, tähendab mind suunati – ma olin ju see Säte-poiss – suunati sinna tagasi ja ma jõudsin seal olla kohustuslikust kolmest aastast kaks. Siis kutsus Kadastik (Mart – KK), sääl olin ma kümme aastat ja nüüd olen ma 16. aastat Äripäevas. Ongi kogu karjäär.

Kuidas need valikud sündisid erinevate väljaannete vahel? Mis teid motiveeris?

No Sädega oli lihtne, ma tahtsin ju kuidagi, noh, ajakirjandusse sattuda. Ega ma ei teadnud ju sest suurt midagi, aga siuke tahtmine oli. Ja siis ma ei saa välistada, et ma ühe sõbra ema kaudu mind kuidagi soovitati jne ja siis vaadati, kes ta on ja mis ta on ja seal ma siis alustasin. Aga järgnev oli juba ju... ma ütlesin, Kadastik kutsus, eks ole. Seal oli muidugi perekondlik asi ka. Et me oleme mõlemad tallinnased naisega, meil oli siis juba kaks last. Elasime siis minu ema juures ja kuna ka Edasi pakkus mulle, mitte kohe, aga lootuses, et ma saan korteri, see oli sama kõva, kui tulla tolle aja Eesti kõige vingemasse lehte ja korter ka.

Kas see maine oli ka otsustamisel oluline?

Oli ikka. Ja teine asi see, et ülikooli ajal, vastasmajas, noh, ma tegin oma praktikaid. Ühe aasta olin ma Võru lehes ja ülejäänud praktikad ma tegin Edasis. Nii et tegelikult eks ma tõestasin ennast juba praktika ajal. Nii et noh, praktika asju sai ka tehtud Edasis.

Ülikooli ajal siis?

Ülikooli ajal jah. No mitte töö, aga need olid, noh, need suvepraktikad.

Kuidas Äripäeva läksite?

Siis ma juba ise... Ühesõnaga, jah, ma siiski omal tahtel läksin Postimehest ära. Ja juhus oli niisugune, et Äripäeval oli Tartus 95 oma toimetuse. Siin oli kaks inimest pluss veel reklaamiinimene ja üks neist inimestest, tema nimi on Taivo Paju, läks minema ja siis ma sain tema asemele. See oli.. ega ma nii ei otsinud, ma oleks edasi võib-olla Edasis olnud.. või siis Postimehes, aga kuna selline võimalus avanes... Ja teine asi see, et ma olin Postimehes ju viimased aastad majandustoimetuse juhataja, nii et see majandus... Ja nüüd ma olen kaheksa aastat olnud täiesti üksinda siin Tartus Äripäevas. Üksik hunt, nagu nad naeravad.

Mis see Äripäeva juures tõmbas, mida Postimehes ei olnud või ei saanud?

Aga see on puhas... Ikkagi see ei ole, noh... Tähendab, ma olin Postimehes ju majandustoimetuse juhataja. Nii et ma tegelikult rohkem, kuidas öelda... ma kirjutasin vähe. Eks see teeb laisaks ka, kui sa oled pealik. Mul hakkas.. ma igatsesin, et ma tahan ikkagi tegevajakirjanik olla. Sest et mis puudutab karjääritegemist, siis mingi aeg olin ma ka peatoimetaja asetäitja, see ahvatles mind veel vähem, sest ma ei ole karjääriinimene. Praegu üksiku hundina naudin ma, oi-oi, tunduvalt enam seda. Ma teen seda, mida ma tahan.

Äripäevas saite olla rohkem tavaline ajakirjanik?

Ikka-ikka. Selleks ma läksingi sinna. Ei hakanud... seal ma pole kusagile roninud. Ega ma pole kunagi roninud, aga no omal ajal.. jah.

Miks pealiku amet ei meeldinud?

Kuigi punt oli hea majandustoimetuses, aga ta läks laiali. See on ka võib-olla üks põhjus, noored poisid läksid oma käepeale otsima ja siis otsid jälle uusi ja hakkad jälle otsast peale ja... Kui sa matad ennast ainult.. kui põhieesmärk, et hommikul ärkad ainult selle mõttega üles, et „issand, homme on terve külg, mis ma sinna panen? Ei tea, kas natuke reklaami tuleb sinna?“ Ma ei tea. Nüüd ma tean, ma ärkan täna üles ja teen seda-seda-seda, on hulga lihtsam, eks ole.

Vähem vastutust ja muretsmist?

Võib-olla kah. Vastutan ma niikuinii oma lugude eest, selle eest ei saa, eks ju. Aga võib-olla jah, et kedagi kantseldada...

Te ütlesite, et kui te sinna Sädemesse läksite, et tahtsite kuidagi ajakirjandusse sisse saada. Kust see soov tuli?

Mul olid kirjandid omal ajal, noh, ma olen kirjutada armastanud kogu aeg. Humanitaar.. et ma ei ole reaalinimene kunagi olnud. Ja tegelikult tõuke sain ma sellest, et kui Sädemes olin – no ma tulin sõjaväest, nagu ma mainisin ja siis läksin jälle tagasi Sädemesse – ja sattus selline võimalus omal ajal, see oli vene aeg ju, olid Venemaal sellised... Tähendab Sädeme toimetusel oli võimalus saata üks inimene Põhja-Jäämerele, sellise laeva peale nagu Pioneer Estonii, mis vene keeles on siis Eesti Pioneer. Selliseid oli veel, Pioneer Moskvõ jne jne, neid oli 15 tükki, need oli kaubalaevad. Ja tolleaegne toimetaja, Juta Hensen oli tema nimi, mõtles, et ega siin keegi teine.. Ma just sõjaväest tulin, seal on ju külm ja noor inimene ja las läheb. Kui ma kodus seda ütlesin, siis isa ütles – ma ei olnud veel ju ajakirjanik –, et sa ei kaota mitte midagi, sa näed vähemalt ära sellise koha, kuhu sa elus võib-olla mitte kunagi ei satu, mine. Ja ma läksin. Ja sellest kujunes üks vahva seiklus, sest me jäime jäävangi ja olime poolteist kuud merepeal Põhja-Jäämerel. Ja ma kirjutasin sellest, ma saatsin sealt muidugi telegramme „Sädepoiss Jääkarudemaal“ jne ja kui ma tagasi tulin, siis ma kirjutasin sellest suure jutu. Seitse osa oli, neist kuus olid ilmunud, kui ma sisseastumiseksameid tegin. Et see oli ka ilmselt üks asi, et saab ju reisida. Kohe esimene asi, issand, kuhu saaks.

Reisimine motiveeris?

Noh see on ju naiivne. Tol ajal me kõik ju noorena mõtlesime, et mis see ajakirjanik on, eks ole – saab reisida! Ja muuseas majandusajakirjanikuna saab reisida tunduvalt vähem kui spordiajakirjanikuna.

Kirjeldage palun enda haridusteed ka lühidalt.

20. keskkool, ühes koolis kõik see aeg, 11 aastat. Ja siis ongi ülikool, noh, žurnakateeder. Kolmas

lend. Viis aastat.

Kas tuleb veel mõni sündmus peale selle merereisi pähe või siis mõni inimene, kes teid ka kuidagi mõjutas, et te ikkagi valisite ajakirjanduse?

Kui päris aus olla, siis üks mu sugulane... Ma olin vist kümnendas klassis ja tema ükskord ühel suguvõsa süldipeol – ma ei tea, kas ta oli lugenud mingeid minu asju, ma ikka sahtlisse kirjutasin – ütles, et kuule – ta on muide Paide inimene ja ta teadis ühte Paide ajakirjanikku – ja tema jutuaajamine on mulle ka meelde jäänud. Ilmselt seal ta mulle soovitas, et äkki sobiks.

Milline peaks olema Eestis hea ajakirjanik?

Hea ajakirjanik? Loomulikult peab olema sellist looduslikku andi, oskama kirjutada. Oskama väga head eesti keelt. Mitte oma südametunnistusega vastuollu minema. Olla mingil määral uhke. Tähendab, kuidas öelda, mitte ka kõike... Mind väga ei käsutata, et täna pead tegema selle ja teise, üks ole, see mulle ei meeldiks. Kuigi ajakirjanikuna selge, et peab kirjutama kõikidel teemadel, alates... Siin Tartu ajakirjanikuna olles, pean ma ju kirjutama kõik, ega mul ei ole spetsialiseeritud... Okei, võib-olla puidu- ja metsatööstus on selline, kus ma olen sügaval ja et seda nagu tunned. Ta peab ikkagi oskama suhelda ja oskama kuulata, muuseas. See on kõige olulisem. Sest, et inimesed... Ma ise panen seda tähele – ma nüüd hakin täiesti, võib-olla see läheb täiesti millegi muu peale –, et ma näost näkku vesteldes olen hoopis parem kuulaja kui telefonitsi. Siis ma... ma ju ka lindistan vahel, kuulan ja mõtlen, et pagan, mul jooksis mingi mõte, üks ole, ja ma segasin ta heale asjale vahele ja ma kahetsen, et ma siis ei taibanud küsida ja läkski võib-olla hea asi minema. Oskus üldistada. Oskus näha detaile. Aga see detailioskus on kindlasti selle kirjutamisasja juures, sest et noh nauditav on ikkagi lugeda ajakirjandusteksti, kus sa unustad ära, et sa loed teksti. Sa oledki selles sees, sa elad kaasa sellele.

Mis see tähendab, et peab olema teatud mõttes uhke?

Selles mõttes, et.. Ei juleta ära öelda ka teemat. Kohe alguses. Et ei võtagi seda teemat. Tähendab, mitte kartusest, aga muidugi natukese ütleme... kui võtta mingid teemad, siis ma natuke ikkagi kompan seda asja ja siis on julgus ikkagi seda öelda, et ma noh, see ei huvita mind.

Kas teil endal on tulnud ette selliseid teemasid, millega te ei taha tegeleda?

Jah. Olen tegelenud ja need on ka kirjutamata jäänud. See on ääretult piinlik ja ma põen selliseid momente... Üks on muuseas Edasi-aegne moment, siimaaani mõtlen, et appi kui ma selle inimesega... nüüd ma vist ei tunneks teda enam ära. Ongi see asi, et nii paljude inimestega suhtled ja tead, et kusagil kohtusid ja midagi tegid, aga konkreetset ei vii kohe kokku, aga see selleks. See on kõige koledam, et ära parem võta ette, kui sa noh... ja jäid laiskuse taha, noh, ausõna. Liiga ülekasvavad, tähendab, kui nad on liiga mahukad asjad, siis minu puhul on see, et ma tahan võimalikult põhjalikuks minna, aga mida rohkem sa lähed põhjalikuks, seda rohkem fakte tuleb, seda rohkem senine must muutub halliks ja valge samamoodi halliks.

Info kasvas ülepea lihtsalt ja siis ütlesite, et ei saa hakkama enam?

Jah, tähendab, laiskusest.

Millest see lugu oli?

See on üks... see oli mingi korteriteasi. Kusjuures, vot nende näidete puhul on tegelikult see, et sisuliselt tuleb inimene tänavalt ja tuleb oma murega. Sa kuulad selle mure ära ja kui sa ütled, et

jah, ma hakkan nüüd kohe uurima, aga see on ühe inimese, see on tema sügav mure. Ja tema näeb tunduvalt hullemana asju, kui asjad tegelikult on. Ja siis on see koht, et kuidas ma seda üldistan? Miks ma sellest kirjutan? Või et ei saada ennast.. no a la see sama korteriasi, ilmselt oli asi mingis erastamises. Oli üks näide, ma ei osanud ilmselt üldistada ja siis jäigi.

Jäi kirjutamata?

Jah. Aga see selleks.

Milliseid põhimõtteid te hindate või väärtustate enda töö juures kõige rohkem?

Endas või üleüldse?

Millest te enda töös kinni peate?

Absoluutselt täpsuses. Põhjalikkuses. Jah, mul on ääretult piinlik, kui ma eksin kas või nimetähes või... Ja tegelikult mitmed eksimused ja ortograafilised vead tekivad hoopis toimetamise käigus, tõstetakse neid lõike edasi ja tagasi, nagu nad ikka teevad eks ole. Ja mina kahjuks üldiselt seda ei näe. Okei, selliste suurte lugude puhul nagu homses see kaanelugu, seda saadetakse, et vaata ikka igaks juhuks üle, aga tavaliste puhul mitte. Jube piinlik on, kui oled midagi mööda pannud. Eriti kui mingi numbriga mööda pand, ise arvutand valesti, ai-ai-ai, siis ma ei julge uksest ka välja minna. Aga siis tuleb tunnistada seda. Ja kasulik on ennetada ja sellele allikale ise esimesena helistada ja vabandada, mida ma ka teen. See võtab kohe, kõksti, kui sa tead, et oi, nüüd ma saan. Anna ise endast märku.

Kas tuleb veel midagi pähe?

Et mis on oluline?

Jah.

No küllap... Minu jaoks on ikkagi see põhjalikkus. Tuleb asi selgeks teha. Mulle ei meeldi need, ma saan aru, et on vaja kiireid asju teha jne, aga kuidas mulle ei meeldi need laused – aga selge, auk on, leht tuleb täita ja eks ma pean ka aeg-ajalt neid tegema – ja kõige lollakamad laused on, ma loen ja mõtlen „miks?“, kui kirjutatakse, et sel päeval või neil tundidel ei saanud seda allikat kätte. See lugu läheb ikka. Aga see on jama, seda ei tohiks olla.

Kuivõrd teil endal on seda ette tulnud?

No on tulnud ja siis ma olen ju sunnitud kirjutama, kuigi ajad meeleheitlikult taga. Kui oleks võimalik seda teemat edasi lükata, noh, teinekord ju ei saa, on ajafaktor, on konkurendid. Mis on ju.. meil käib ju võitlus eks ole, kes esimesena info välja annab. See on väga oluline. Ilmselt need on objektiivsed põhjused, mida... aga kui seda nii sageli teha, noh... Mulle meeldib ikkagi inimestega vestelda, ma olen see vana aja inimene selles mõttes, et seda meilitamist ja... on küll lihtne jah, kui nad seal meilitades panevad oma mõtted ära, aga siis ta on väga.. kui on ametnik, siis on väga kantseliitlik asi, siis sa selle kallale minna ei saa. Häid tsitaate muuseas mitte kunagi ei saa, kui na meilitsi vastavad. Alles hiljuti – meil on ka ju igas lehes tsitaadid – siin juba oiati, et appi, ei ole lehes tsitaate enam. Aga rääkige inimestega. Nad pilluvad neid, korjake neid üles. Vestle.

Kuivõrd te seda aja- ja konkurentsifaktorit tunnetate?

On ikka. Kui ma siin üksinda Tartus ... Ma raadiot ei tea, mis nemad teevad, aga Postimees on ju

olemas, siin on ju ka majandusajakirjanikud. See on oluline faktor, minu jaoks. Võib-olla toimetuse ei teagi seda ja ega nemad.. et kas mina sain ennem või...

Aga te ise peate oluliseks seda?

Ikka pean. Absoluutselt pean.

Töövõit?

Just nimelt! Ja siis vaatan, ahaa, kirjutage-kirjutage, ma juba kirjutasin eile. Aga ega seda ei tule muidugi tihti ette ja see on ka üks asi, et praegusel ajal need ... infovoog peab olema. Ja infovoog on ka meie lehes, a la mingi sündmus või midagi sellist Tartu puhul. Tavaliste sündmuste puhul, mingitele avamistele ja... ma ei lähe sinna. Ainult siis, kui midagi vestlema minna, mitte sellest kirjutama. See ei ole uudise lugu.

Kuivõrd selle aja ja konkurentsi tõttu tuleb milleski muus järeleandmisi teha?

No kiirus on see ilmselt. *Online`*s on ju veel kiirem see asi.

Aga kas lugu kannatab kuidagi selle tõttu?

*Online`*i tehes saab ju ka täiendada. Tegelikult tuleb esimesena kas või see üks rida ära anda kähku-kähku ja siis hakkad juurde otsima eks ole. Ta võib ju kannatada, jah, võib küll kannatada, miks ta ei või.

Milles?

See on see pealiskaudsus, eks ole, sa ei saa, noh probleemaju niimoodi ilmselt... No probleemsemad lood, seal nii väga see ajafaktor, see on hoopis teistmoodi läbikirjutamine. Iga ajakirjanik kirjutab probleemist teistpidi ja omamoodi.

Aga mõnikord on jäänud mõni osapool puudu või...?

Et kiiruse pärast?

Jah.

Jah. Ja siis olen mina ka kirjutanud, et ei saanud kätte.

Et siis *online`*i?

Ei-ei. Ka paberlehte. Ega ma ikkagi hommikul ütlen, mis ma täna teen. Ja kui ma selle olen välja lubanud, noh, neid on üliharva, kui mu lugu ei tule. Ja lubatud ajaks! Muuseas, üks väga oluline asi ajakirjanikel on, ma usun tähtajast kinnipidamine. Et sinu taha ei jää mittemiski, leht ei jää sinu taha. Sest ma olen imestanud oma kolleege, kui ma käin Tallinnas, siis palju ma seal suhtlen, eks ole. Ma käin võib-olla korra kuus, kui sedagi. Mul ei ole seda, et omavahel kolleegidega räägitakse jne. Ja siis ma olen imestanud... Ma tegin siin ühe sarja hiljuti nendest iga maakonna parimatega tegin intervjuu ja peatoimetaja ütles selle peale, et „ja need lood tulid õigel ajal“. No kas see on siis... See oleks umbes nii, et ma saan preemiat tööl käimise eest. See on absurd ju. Peabki tulema õigel ajal.

Kas te kirjutate nii paberlehte kui *online`*i paralleelselt?

Ikka-ikka jah. Tähendab, mitte korraga. See oleneb nüüd asjast, kui on väga kiire, siis me oleme ju ka valves. Mina olin näiteks täna hommikul *online*'s valves, kuna üks inimene palus, ja siis jooksis mulle see kaanelugu ja kõik jooksis täna kokku, aga see selleks. Siis sa oled lihtsalt hommikul kell kaheksa oled püstol, hoiad teemat üleval, ajad inimesi taga, saad kähku kommentaari kätte, tšauh, kohe eetrisse jne.

Kuivõrd praegu neid teemasid on, mida te vältida püüate?

Ei, mul ei ole ühtegi teemat, mida ma vältida püüan. Ei-ei. Ma tõin selle näite, sest et tuleb võib-olla järgmine inimene uksest sisse, kuigi neid käib väga harva, sest ma elan neljandal korrusel. Nii päris ei tule ja ilmselt ei ole ka päris see aeg enam, et kommunaalhädadega joostakse ajakirjanike juurde. Aga kuna ma siin üksi olen, siis teemad on seinast sein.

Millelegi nii ei ütleks, et „mina ei võta“?

Noh, teema, kui mind kutsutakse kusagile. Siin see Taskus avati uus Rimi, tulge sinna. Ma pole seal elus käinud ja ma ütlesin, et ma ei tule avamisele, mind ei huvita need poed ja ma ei läind. Ma vältisin seda teemat, kui tohib nii öelda, jaa, just nimelt.

Kas tundus tühine?

Jah. Ma tegin sellest juba enne loo, et nad sinna tulevad, ennetades, khm, Postimeest. Aga see, et nad avasid, see ei olnud minu jaoks uudis, see jooksis niikuinii läbi ju.

DILEMMADE LAHENDAMINE

1. Geide meeleavaldus. *Intervjueeritav valis variandi f (Helistan allikale tagasi ja püüan temaga läbi rääkida intervjuu kasutamise tingimuste osas).*

Siin on mõned asjad, et ega ajakirjanik ei vali foto jne. Noh, siin mis puudutab nüüd fotot, vähemalt mina fotodesse kaasa ei räägi. Kuigi kui ma ise teen pilti, siis ma tean, mis pilt. Kui me ikkagi oleme vestelnud, siis minul oleks see f. See oleks põhiline. Küllap annab ära rääkida, seda enam, et ju seal vesteldes – siin ei ole küll rõhutatud seda –, aga seal ju esimene kokkulepe oli, ta ju teadis, kellega on tegu jne. Siin on see asi. Lugu tuleb.

Mis ideaalne lahendus oleks sellises olukorras?

Kõigi inimestega saab rääkida. Põhjendada. Sest tegelikult on see ju praegu temapoolne alt ära hüppamine. Ma mängiksin ikkagi selle kaardi peale. Noh, umbes nii, et oled sa nõus või ole, kuidagi nii. Ei tea, kuidas see vestlus kujuneks.

Aga kui tema oleks ikkagi kategooriliselt vastu ja ütleb, et tal võib tulla sellest mingisuguseid jamasid töökohal?

See on tema mure. Ta läks ise sinna vabatahtlikult. Tähendab... jah. Mis puudutab nüüd pildiasja, siin ei ole ju ka eesnimi ja seda enam on see, kus ma natuke taandan ennast. Et kui ta ka pildi peal on, siis annaks seda asja kuidagi, no ma ei tea, pilte annab ju kadreerida igatpidi, et ta oleks siis seal mitteäratuntav. Kui on aga haruldane nimi, siis on jälle muu asi, aga lõppude lõpuks, noh... Üks võimalus on muidugi, kuna nagunii on eesnimi, siis jõuda temaga kokkuleppele, et temast ikkagi on, aga Antsust saab Jüri.

Et te muudaks lihtsalt nime ära?

Jah.

Ja pildil siis mitteäratuntavalt?

No siis pildid ta ei tohiks küll olla, kui ei saa just kokkuleppele selle vestluse jooksul, et „ah olgu“, lõpuks löövad käega, „las olla, saabki kuulsaks“.

Ja nimega?

Kuna ta ütleski mulle ainult eesnime, siis esialgu tahaks ikka õige nimega. See on vestluse küsimus. Aga lugu ei saa ilmutata jääda. Lugu tuleb. Ja tuleb nii, et see inimene seal ikkagi oli. No vot, siin ei tea jälle selle sisu, et kas ta toonitas seda, et ta on hetero või mitte. Ma ei tea ju seda.

Kas peamine argument oleks siiski see, et ta alguses oli ise nõus rääkima?

Jaa. Jah. Sest see ongi ju esimene asi, noh, inimesed ei oska ju tegelikult ajakirjanikega suhelda. Kahjuks. Või õnneks. Sellepärast, et alati tuleb ikkagi alustada sellega, kes ma olen ja miks ma helistan. Ma valmistan ette seda lugu, sellel teemal, te olete mulle oluline allikas. Ja siis äkki avastab, et kas see on intervjuu või. No loomulikult see on intervjuu. Taiplikumad muidugi oskavad küsida, et kas me lepime kokku, et ma näen seda või mis iganes. Kui kokku pole lepitud, siis on jälle teine asi. Kas selle sama vestluse käigus kindlasti muuseas inimene tahab teada, mis kirjutatakse, ma võin näidata, et ma olen tohutult vastutulelik ja loen tema tsitaate ette. See mõjub.

2. Linnavolikoguliikme altkäemaks. *Intervjueeritav valis variandi f (Uurin teemat edasi ja avaldan loo kunagi hiljem, sest ma pole kindel, et salvestus on autentne või pole kontekstis välja rebitud.)*

Nojah, nüüd olen dilemmas. Nii, lugu ei pea tulema. Kui on ainus... no see võib teistel ka muidugi olla (salvestuslint – KK). Nüüd sõltub allikast. Kui see allikas minuga ühendust võtab, siis kas ma tean teda. Muidu mulle meeldiks ikkagi see kuues.

Et uurite edasi?

Jah. Mitte mingil juhul seda ühepoolset teha. Siin ma ei karda seda... Kui see teine konkurent teeb ära, siis ega see sama volikogu liige talle ka ei räägi ja siis on see ühe allika või noh.. ta ei ole piisavalt tõestatud asi. Sellepärast ma ei pelga seda konkurentsi. Siin ma muidugi ei tea, kui kiire on selle asjaga. See ongi see, et... Siin ei ole, et mul peaks see homme valmis olema, seda enam, et selle info on saanud ajakirjanik ehk siis mina. Mina valdan seda ja pakun seda välja. Kui ma ka sellest vestlen, siis ilmselt saavad ka toimetajad aru, et siin ei saa olla ühepoolne. See on libe tee, kui see kohe ära avaldada. See on ääretult libe tee.

Mille poolest?

See sama asi, et kogu see lindistus ja-ja... Keegi teeb ajakirjaniku kätega muidu ju maksab kätte või mis iganes.

Manipuleerib?

Manipuleerib, absoluutselt.

Mis see peamine argument oleks otsustamisel? Et ei laseks manipuleerida..?

Teemat edasi uurida. Jaa, see on põnev teema. Aga siin on vaja edasi uurida. See isegi, kas ta on autentne või... noh teine pool on oluline. No kui ta telefonile ei vasta ja kui mul on aega uurida, siis ma vaatan, kus ta elab või... ma saan ta kätte, nui neljaks. See ei ole probleem. Täna ei vasta, küll ma ta kätte saan.

Et siin seda konkurendi- ja ajafaktorit ei karda?

Ei.

Kas teil endal on tulnud ette sellist juhtumit, kui keegi on üritanud niimoodi manipuleerida?

(Pikk paus). Mingil määral ju... kui konkurent räägib teisest konkurendist või... Siis sa võtad selle teema ette jne. See pole manipuleerimine, kuigi tal on ikkagi mingi huvi, ta tahab, et sellest lugu tuleb. Aga, alati saab lugu teha – kui sa tegeled sellega sügavuti ja põhjalikult – ja mitte niivõrd selle esmaallika väidetel, vaid sa jõuad ju hoopis võib-olla huvitavamate väidetenii seda uurides. Ja teiseks, sa saad ju veel lisakinnitusi. Ma ei oskagi niimoodi öelda... Teemasid, mida vihjatakse, neid ikka tuleb, muidugi tuleb. Ka homne kaanelugu on tegelikult ju vihje ja see on ka konkurendi poolt. Aga ma ei nimetaks seda manipuleerimiseks, sellepärast, et lõpuks on seal ju kaheksa allikat ja kõik osapooled ja ma sain teada, ahaa, see on teema, millest võiks kirjutada.

Aga kui palju seda üritatakse ajakirjanikega teha?

Vat üritatakse, a la ... Eks seda ka, aga üritavad PR-inimesed, nemad meie kolleegid nii-öelda. Nemad üritavad neid poeavamisi ja selliseid asju sulle pähe määrada. Neid tuleb uksest ja aknast üks ole. Aga seal on vaja leida... Tegelikult sellisest sündmusest saab ju täiesti ka kirjutada loo, aga hoopis teises võtmes. Tuleb leida mingi konks, kuhu kogu see lugu riputada, mitte siin pole avamine, vaid kui a la mingi pood tuleb, siis hoopis keerata teisiti, et kuidas see konkurents Tartus mõjutab või hoopis teisiti läheneda. Kõik teemad on ju söödavad tegelikult.

3. Ohtlikud vaimuhaiged. *Intervjueeritav valis variandi e (Ei avalda lugu, sest kasutatud on delikaatseid isikuandmeid, Kuigi toimetuse ei ole juriidiliselt vastutav nende leviku eest, ei taha ma luua piiripealseid pretsedente). Lisas ka variandi c põhjenduse: materjali kasutamine oleks ajakirjaniku ameti väärkasutus.*

Ma pean end panema toimetaja rolli, jah? Sest ajakirjanikuna ma mitte kunagi sellist lugu ei pakuks. Ma ei räägiks sellest. Jah, see on jälle... ma pole tükk aega toimetanud. Pigem ikkagi see viimane jah. Mulle oleks see väga isiklik. Isiklikud asjad on väga head, aga siin on tegu kolleegiga... Ma arvan, et ma ei avaldaks. Sellesamase pärast, et... Kuigi ma ei saa sellest põhjendusest...

Mis teie põhjendus oleks?

See on siin isegi ära öeldud. Ta on ikkagi nii.. kuidas öelda, ma paneks selle (c variandi – KK) põhjenduse siia (variandi f – KK) juurde. Nojah, isikuandmete, seda enam. Ei, ma ei avaldaks. See ongi see üksikjuhtum, vot need on need üksikjuhtumid. Samas muidugi... see oleks ju hea, aga mina käituks niimoodi.

Kui te prooviks natuke lahti seletada sõnades, et miks ikkagi pigem ei avaldaks?

See on umbes sama asi, et kui mu esimene reaktsioon oli, et ma enda asju ei pakuks. Sest mul on ,

ma olen siukse situatsiooni juures olnud. Mul sai vend matkates surma, mägedes. Ja ma käisin seal kohapeal kui ajakirjanik, õigemini nad teadsid, et ma olen ajakirjanik. Ja ma ei kirjutanud sellest midagi, see oli minu jaoks liiga emotsionaalne, liiga lähedane. Aga see on nagu... muidugi ma lähtun siin ainult enda kogemusest. Aga see kolleeg on ju ka ikkagi... teame ju kolleegidest ikkagi ühte koma teist ja kuigi ta oleks nõus sellest rääkima... natuke odav on see materjali kättetulemine. Ilmselt ma mõtleksin selle sama kolleegi peale, et miks ta üldse või mis motiivid tal on. Mina ei mõista. Ma ei oska vist selgitada.

Sest see tooks talle endale kahju?

Eks ikka, kes teada saab... Inimesed ei taju ju – võib-olla ta tahabki sellest rääkida, ega ma ei tea – aga tihtilugu on ju need samad asjad, et keegi sai autoõnnetuses surma ja ei nimetata nime ja homme päev loeme surmakuulutust ja saame kõike teada, kus ja mis on olnud. Need on ju sellised kahe otsaga asjad, et justkui peidad seda, aga samas on see kõik avalik.

Praegu siin see avalik huvi ei ole teie meelest piisav argument?

Just. Noh on, eks ole. Loomulikult on ka sellele vaja juhtida tähelepanu, aga kuidagi teisiti.

Mitte sel viisil?

Jaah...

Mis te sellest pealkirjast arvate?

See (b variandi pealkiri – KK) on ju veel rõhutamine selle isikliku asja peale. Vaimuhaiged...

Kui peaks selline lugu ilmuma sellise sisuga, kas peaks sellise pealkirjaga avaldama või võiks midagi muud panna?

Hullud jäägu hullumajja (naer). Ei, mis tal häda on? Las ta siis olla.

4. Matemaatikatunni video. *Intervjueeritav valis variandi f (Ei avalda videot, kuna lindile on jäänud inimesed, kes ei ole filmimisest teadlikud.)*

No siin enne, kui ta ajakirjanikeni jõuab, on ta ju YouTube'is, see on selge. Ja siis on ta juba avalik. Jutt käib siin nüüd videost, mitte loost, eks ju?

Jutt käib videost. Aga te võite ka loo peale mõelda.

Ei-ei, no tänapäeval on video ka lugu ju *online*'s. Jälle see viimane. Ei avalda, kuna nad ei tea, et neid filmitud on. See on ju tegelikult noh, klass on ikkagi ka... klass ei ole avalik ruum. Noh, on mingil määral, aga väljaspool klassikollektiivi olevatele ei ole ju. Ma ei saa ju neile niisama minna klassi... Et ma ei avaldaks.

Ja peamine argument oleks see, et nad ei tea, et neid filmiti?

Jah, jah. Siin ongi ju eesmärk olnud salaja asi ära teha.

Kas ja mis te sellega edasi teeks või jääks see lihtsalt avaldamata?

No vot, see on kahe otsaga asi, jutt käib videost, eks ju,. Loo mõttes on hoopis teine, siis on video ju

ajakirjaniku üks materjale.

Kas te teeks loo ka juurde?

Mitte juurde, vaid see oleks aluseks või noh... Siis tuleks see õpetaja ja jne jne. Ses mõttes, et see video ju ei tõesta ära, kas seesama laps ja lapse vanemad arvavad, et halva hinde põhjus on see. See ei pruugi üldse see olla. Ja ilmselt ei olegi. See, mis on tegelikult see... Kuigi ma näen, et siin on rõhutatud, et see kool on enne ka olnud selline must lammas.

Hakkaksite seda edasi uurima?

Jaa. Teema on ju hea. Võiks ju küll jah.

Ja kas siis loo juurde, kus oleks kõik osapooled, paneks selle video ka?

Ahaa. Vat see on nüüd jälle... Ainult lõigud.. Ei, nii ei saa. Seda ma ei tea, see oleneb, milliseks lugu kujuneb. On ka võimalus, et ma kirjutan sellest, et see videotegemine iseenesest on juba paha. Igatpidi saab. Võiks ka teema olla, tähendab. Sest et noh, nende videotegemistega on ka ju kuidagi liiale mindud.

Ja te ei oleks sellise avaldamise poolt?

Selliselt küll mitte jah.

Palun meenutage enda karjääri jooksul ette tulnud mõnda eetilist dilemmat.

Et kas avaldada või mitte, jah?

Jah. Või kas jätta midagi välja või mitte või..

... no välja jätame me kogu aeg midagi.

Aga mõni selline juhtum, kus teil tuleb meelde, et teil oli raske otsustada, mida teha.

Siis ma tegelikult haiget ei taha kellelegi teha. Ma jätan välja küll selliseid, kuidas öelda... mis võivad... kas sõnu või fakte, mis võivad ka sellele negatiivsele.. Kui ma tõestan tema tegevusi, et ta tegi valesti, aga mitte seda ei tule teha sellise mõnitavana või see mis tema eneseväärikust – tal on ka eneseväärikus – noh kahjustab või riivab. Vot sellist asja ei tohi olla. A la need siltide kleepimine. Kui keegi ütleb, eks ole, hea tsitaadi, aga ta ütleb seda nii, et see alandaks teda, siis ma ei pane. See on minu meelest noh... aga mingit... Sest üldiselt kui põhjalikult asjadega tegeled, siis on noh, minul on küll nende lugude puhul – need on muidugi uurivamad lood – ma olen ikkagi peaaegu 100% veendunud, et ma ajan jumala õiget asja. Et on jutumärkidest pätt või midagi sellist, aga ma püüan seda näidata, mitte öelda välja, et ta on pätt, aga see lugeja peab sellest aru saama. Kui see antikangelane ise loeb, et ta saaks ise ka aru, et.... Kurat, olen jah.

Kuidas te seda lugejale mõista annate?

Läbi faktide. Läbi... loo ülesehitus muuseas on ka väga oluline. Sellega saab ka mängida. Et kui lugeja mõnuga loeb seda, et ta läheb sellega kaasa ja ta mõtleb selle autoriga koos. Ja kui mina olen veendunud, et ta on pätt ja paha, siis talle tekib ju sama tunne.

Kas see kuidagi lugeja eksitamine ei ole?

Ei ole. Aga mul ongi eesmärk, ma näitangi seda pahelisust või mis iganes, eks ole. Ma ei kalluta. No umbes nii, et kui see lugu iseenesest mõistetavalt no on nii lihtsalt, siis ei saagi siin teistpidi mõelda, no kurat, nii ongi noh. Kui sa oled selle nii kirjutanud, et mitte selliseid silte ja värke. Ei ole vaja välja öelda.

Te mainisite varem inimväärikuse kaitsmist ka. Kui te prooviks seletada, mis see teie jaoks tähendab peale selle, et te väldite mõnitamist ja sildistamist?

Tegelikult mulle meeldib hoopis rohkem kirjutada neist inimestest, kes on midagi väga kihvti asja teinud ja neid sedasi esile tõsta. Ka see on... inimese tunnustamine käib inimese väärtustamise ja inimväärikuse hulka. Ka see on üks variant, kuidas ajakirjanik positiivsete lugudega, mis on muuseas hulga meeldivamad kirjutada.

Aga tuleb ka negatiivsetest kirjutada.

Mina muuseas kirjutan positiivsetest rohkem. Täitsa kindel, see sama, et ma saan neid teemasid valida jne. Need kunagised asjad... igasugused nutikad ideed ja kiiksuga inimesed. Neist kirjutada on hulga positiivsem.

Aga on teil olnud pärast mõnda lugu tunne, et olete kellelgi liiga teinud?

On ikka. Põen küll. Ikka, see valulävi... on-on.

Kas tuleb ka mõni selline juhtum meelde?

(Pikk paus). No põhiliselt ma põen ikka selle pärast, et kas kõik on faktoloogiliselt õige. Aga lausa noh, kurja teinud, jah? Kas selliseid näiteid on, jah?

Jah.

Iga asjaga, mis sa kirjutad, sul keegi kannatab niikuinii. Olgu see, ma ei tea... Tegelikult noh, kui kellelgi tehing läheb nurja või ta hävib majanduslikult, neid näiteid on ju ka olnud. Noh, faktiliselt olen tõestanud ära, et see nii on ja keegi ju sellepärast kannatab eks ole. Aga nimesid...

Nimesid polegi vaja. Aga kui te ise olete tundnud, et olete enda hinnangute või kirjutamisstiiliga teinud liiga, mitte faktidega?

On-on. Ma ütlen, et ikka ju mõtled, et mis... Aga nagu ma ütlesin, et kui oled mingi vea teinud, siis ise juba ennetada seda. Et üldiselt kui ma olen vea teinud või liiga teinud või numbri ja suurusjärguga eksinud, siis mitte ainult sellele allikale või persoonile helistanud ja öelnud, et olen eksinud. Aga ei tea, ei tule praegu meelde konkreetselt.

Kas või kuidas sellised vead mõjuvad edasisele tööle?

Ega inimeste mälu... no on muidugi. Ahjaa, üks Tartu inimene, kelle puhul ma olin unustanud ära, et ma olin eksinud. Õigemini ma ei eksinud, aga vohh, tuleb meelde. Mul oli jõe kiire, oli hirmus kiire ja tema soovitas mul lugeda – see oli kuskil neli-viis-kuus aastat tagasi – majandusaruannet. Ja ma ei saanud seda kätte ja ma olevat talle öelnud, et see ei mängivat selle loo juures rolli, aga ta ikkagi mängis. Sest nüüd kui ma helistasin ja unustasin ära, et meil selline asi oli, ütles ta, et ta minuga kunagi ei räägi ja kas ma ei mäleta seda. Ja ma tõesti ei mäletanud. Aga nüüd mul jääb see

elu lõpuni meelde, et ma tema käest kommentaari ei hakka isegi küsima. Aga selliseid näiteid, kus on porisetud ja lubatud, et ei räägi, läheb natuke aega mööda ja räägivad uuesti. Inimesed on ju edevad ja ütlevad küll, et ei räägi ja... Muuseas, mis tõstab ka natuke eneseuhkust, on ka allikaid, kes põhimõtteliselt Äripäevaga ei räägi, aga mina olen saanud nendega räägitud. See ongi see, et kõik, mida sa teed, see maksab kuidagi kätte, eks ole. Need samad, mis ma rääkisin, et mõnitad ja sildistad ja mis iganes ja kui sa seda ei tee ja teed põhjalikult ja hästi, siis mingi kuvand on ju jäänud sinust kusagile. Siis selle kuvandi peal, seda hoida ja sellel edasi liuelda ei ole üldse halb.

Olete mingi pagasi ja maine endale kujundanud?

Ma arvan küll jah. Kaotada seda on ju sama lihtne, nagu öeldakse.

Kuivõrd see rolli mängib, et Tartu või tegelikult kogu Eesti on nii väike?

Ai, Tartus mängib see veel hullemini. Mul ei ole ühtegi head – mul tuttavaid on – aga majandusärimehest sõpra. Ma olen põhimõtteliselt vältinud sellist semutsemist, sõbratsemist, sest see paneb mul käed kohe kinni. Näiteks kutsuti mind Rotary`sse kui ajakirjanike esindaja. Ma ütlesin, et mina ei soovi. Kogu see kamp seal, ma ei saa neist ühtegi piuksu kirjutada, ei! Ma ei saa seda teha, ma pean olema sõltumatu. Ma olen üksik hunt.

Me oleme rääkinud erinevatest väärtustest. Mis teie hinnangul kõige sagedasem väärtuskonflikt on, mis ette tuleb ajakirjanikul?

Ikkagi see, mida on ju taunitud, et on meil ajakirjanikke, kes ainult selle peal on, et saaks ainult ära panna, saaks ainult molli panna. Ja tegutsevadki selle nimel, naudivad seda ja annavadki.

Kui palju seda on?

Palju.

Miks nii?

See on inimestes kinni. Seda enam sellises kollases ja nii edasi. Ei tea, kas just teised põhimõtted, aga me olemegi kollased, noh. Need kohad ongi sellele üles ehitatud. See on koht, kus ma mitte eluski ei töötaks. Teine koht, kus ma kunagi ei läheks, on mitte ühekski PR-inimeseks. *Nein*. Mingid põhimõtted peavad olema.

Kui mõelda nüüd nende asjade peale, millest me rääkisime: kiirus ja konkurents ja avalik huvi ja täpsus, põhjalikkus ja usaldusväarsus ja inimväärikuse kaitsmine... Mis need kõige sagedasemad on, mis endal tunnete, et lähevad konflikti? Midagi eelistama, milleski järeleandmisi tegema.

Oota, aga miks ma pean järeleandmisi tegema?

Enne rääkisite töötempo ja konkurentsist näiteks.

Noo jah. Selliseid asju on muidugi, jah. Aga pigem ka siin, et vaata siis veelkord. Tegelikult selle kiirusega, ma mainisin siin kohe alguses, et korrektne eesti keel, lausestus jne, tegelikult on see, loed ja mind ajab küll alati vihale... Võta see viis minutit ja vaata lugu üle, see viis minutit tõesti ei muuda enam midagi asja juures. Kas viis minutit siia või sinna. Selline hoolimatus omaenda loomingu vastu. See on selline hoolimatus või pohhuism.

Mida tõde tähendab teie jaoks professionaalses mõttes?

Eks tõde on ajakirjanikus kinni, üks ole. See, mis ma kirjutan. Vähemalt püüdma selle suunas, et... Tõde ongi ju erinevate arvamuste... pluralismis siis. Nendest erinevatest arvamustest peaks välja kooruma siis. Aga noh, ikkagi, kui ma põhjalikult olen asja uurinud ja olen veendunud, et a la see on paha, siis tõde ongi selles, et ta on seda.

Kas teil on mingil põhjusel tulnud olla ka mitteaus?

Mitteaus?

Jah. Et olete pärast tundud, et ma ei olnud päris aus lugeja suhtes.

Ma olen olnud mitteaus võib-olla mingite faktide või allikate või mis iganes telefoninumbrite või aadresside väljapressimises või –peilimises. Kui sekretär mulle ei anna seda, siis ma midagi valetan, et mul on see olemas, ma ei leia seda paberit praegu üles, siis ta annab mulle selle numbri. Need on väiksed valed, tõesti. Aga ainult eesmärgiga, et ma selle allika kätte saaks.

Aga loos? Kui lugu on ilmunud ja siis tunnete pärast, et ei olnud mingis mõttes päris aus.

Valetanud midagi või? Ei, sellist asja ei saa olla.

Et jäi midagi näiteks ütlema või midagi pehmendasite.

No seda küll, aga kas seda saab nimetada valetamiseks? Ei see... Kui ma enne ütlesin, et ma teen valiku küll, aga neid inimesi kaitstes, et mitte neile liiga teha. Oleks ma siis ausam kui ma kirjutaksingi mingi asja veel juurde? Ma ei tea. Sooh, vot mis ma tahtsin veel öelda. See on küll enesepettus mingil määral. Ma olen seda kogenud, et näiteks kaanelugude ja asjade puhul, kus on toimetusepoolne vindikeeramine see esikaane asi. Sest tegelikult, siis keeratakse... mina olen võib-olla natuke vaoshoitumalt loo kirjutanud, aga seal on siis seda asja nõks üle keeratud. Siis mul on vastakad tunded. Teinekord olen ma õnnelik, et jess, see andis natuke vürtsi juurde, aga enamik juhtudel on paha.

Kui palju seda ette tuleb?

No vot, seda tuleb ette siis, kui ei suhtle jne. Aga üldjuhul nad ikka teavad, et ma olen pahane. Kui on mingeid selliseid asju, siis ikka konsulteeritakse, kas nii ikka võib jne. Ja selle konsulteerimise käigus olen saanud ka kokkuleppele, et siit jääb nii. See ei olekski siis nagu minu lugu või minu hinnang, see oleks nagu toimetuse hinnang. Kuigi nõksa, ma ei tea, võib-olla ma petan ennast sellega.

Mis te arvate, miks nad teevad seda?

On olnud ka situatsioone, kus seda on juhtunud, aga siis ei ole nagu mina sellele alla kirjutanud. See on nagu asja huvides... lugu hakkab ju pihta kuskil sees, üks ole, see on minu lugu. Aga see on nagu pakend seal ees (esikaanel –KK).

Miks seda pakendit vaja on?

Et ta müüks. Või noh, et ta ... esikülge peab ju. Ta on ju esi.. ta on ikkagi mingi kokkuvõte. Ta peab, ja tegelikult on ju see koht, et ta peabki huvi tekitama. Peegel ütles ju ka meile, et ilmselt neid õpetussõnu öeldakse teilegi, et pealkiri on ju pool lugu, üks ole. Neid samu esikülje pealkirju on ju

praegusel ajal ka palju, mis ongi pool lugu. Ta peab tõmbama.

Kui tihti need toimetajad pealkirja muudavad?

See sõltub. Tähendab, palju on. Mina ei tea, sõltub ju shriftis, ridadest, millest iganes üks ole. Teevad küll. Aga väga professionaalselt. Neid kordi, kui on põhjust hommikul nuriseda, on vähe. Ja üldiselt nende pealkirjadega on, et kas ta tuleb või ei tule üldse. Need on siukse „tsiuuhh“. Ega kui on väärt pealkiri, siis pole lugu ka kehvem.

Kui palju teil toimetusega on lahkarvamusi või erinevaid vaateid asjadele? Ja kuivõrd toimetus piirab teid?

Ma ei suhtle. Ei piiranguid küll ei ole. Noh, lahkarvamused... need on ju kõik läbiräägitavad. Seda enam, et mina autorina suudan ju palju rohkem... üks sõna võib ju keerata asja hoopis teistpidi. Kui mina olen ikka tegelenud sellega, siis nad aktsepteerivad seda, ma olen ju selles asjas rohkem sees. Praegu, enne siia tulekut ju sai sealt kolm või neli asja – ja üks oli väga põhimõtteline asi – ära parandatud või vähemalt juhtisin tähelepanu ja ju nad ära parandasid. Selge, toimetaja loeb seda ja siis võtab järgmise asja, ta ei jõua ju süveneda.

Aeg on see põhiline faktor, miks jääb mõnikord läbi rääkimata?

Ei-ei. Ei. Noh, võib-olla, jah. Ausalt öeldes neid asju on... Kui üldse midagi muudetakse või tehakse, on väga vähe. Seesamane asi, et nad teavad, mahtu ka, ma proovin nii teha... noh, alati tuleb natuke rohkem ja maha oskavad nad alati võtta. Aga me vestleme juba hommikul ja ma selgitan selle asja ära, kuidas asi tuleb ja mis tuleb ja kui nad on asjast teadlikud, siis see lugu lähebki.

Aga te ütlesite, et olete millegi peale pahane olnud. Mis see oli?

Ei no, see oligi, et kui on näiteks lõigud on nagu kärbitud võib-olla vales kohast.

Mõni mõte on läinud kaduma?

Jah-jah. Miks ma alati selle kärpimise juures... See oli Edasi-aegne või Postimehe-aegne, ma ei mäleta, seal olid ka ju valvetoimetajad üks ole. Ja kui olid Priimäe tekstid, need olid ilgelt suured ja neid tuli palju kärpida, siis mõtlesid, et kas nüüd homme tuleb põhjendamist või ei tule. See on kunst, selleks peab.. Vot, kas sul on aega või mitte. Sest mina ka ju Fausti analüüsist... lugenud oled, aga ei oska ju.. aga pead mõtlema, kui pead neljandiku maha võtma, üks ole.

Mida te toimetajate olukorrast praegu Eesti ajakirjanduses arvate?

Meie inimesi hindan ma küll väga. Aa, mul tuli jälle meelde meie töökorraldusest, et meil on ju ka näiteks nädalavahetustel ka valved öhtused ja hommikused. Siis on küll kurb, kui satub sinna inimene, kel endalgi on õigekirja ja... ma ei tea, tegelikult toimetamine ja käsikirja toimetamine on omaette kunst. See on raske töö. Ja siis vaatad, et ai-ai-ai.

Miks see nii on ajakirjanduses?

Kaadrivoolavus on olemas ju. On inimesed, kes ei tule mitte kusagilt.. on inimesi ajakirjanduses, kes ei ole vastavat haridust saanud või üldse noh, on ka tulnud kuskilt mujalt. Eks nad õpivad. See on ka üks, kui meil oli siin jutuks, et omal ajal majandustoimetuses see oli ikka suur töö neid välja õpetada. Aga sellist kooli oleks vaja, mina omal ajal sain Helju Valsi kooli. Ajakirjanik peab oskama

hästi kirjutada, see on oluline.

Kas seda saab koolis ka õppida?

No see peaks tulema... üks mingeid reegleid ja asju saab õppida, aga kui sa tegeled sellega, siis ta jääb järjest enam külge. Ei tea, paljud ei panegi tähele või... see ei ole niivõrd oluline vist.

Kas neid on vähe, kes oskavad tegelikult hästi kirjutada?

On küll jah. Sellest on ju... ega ma siin midagi ei avasta. Sellest on ju räägitud ja kirjutatud. Seesama Internet ja keel, mida seal suhtluses kasutatakse. Muuseas Iisraelis see keel, mis nad räägivad, neil on ju ainult kaashäälikud. Ja meie praegu keel läheb ju sama teed. Ja tagajärg on see, et seesama inimene toob selle... see on loomulik, et ta toob selle kaasa ka tekstidesse. Ma ei tea, võib-olla ma teen liiga praegu, et ei osata kirjutada.

Lõpetuseks, kas te tunnete, et teie enda isiklikud põhimõtted ja üldised Eesti ajakirjanduses levivad põhimõtted on kuidagi vastuolus?

Ei ole. Eks seal ole igasuguseid väljaandeid vaja, on ka neid kollaseid vaja jne. Meid ju ka sõimatakse kollaseks. See on alati nii, kui sa ühest asjast... kellelegi ei meeldi see.

Te enne mainisite selliste äraapanemist. Kui palju see häirib?

Tähendab, meil on ka üks selline inimene. Ja siis ta ütleski, et nii ongi, see ongi põhiline. Kusjuures ta on väga edukas praegu. Aga mis puudub meie väljaandesse, siis ma loodan, et keegi nii ei mõtle. Aga võib-olla mõtleb. See sama, kas nüüd äraapanemine, aga sellise odava asja... See sama veebiasi ja *online*-i uudised ja klikimaania, neid lugusid, mida sinna teinekord pannakse, et ma ei tea, kas oleks üldse mõtet seda teemat teha. Neid on küll jah. Aga nad on kõik sellised ikkagi mitte otseselt kõmu. Mitte selles mõttes, et midagi valesti oleks või kuulujutt, aga kõmulisus ikkagi selles asja olemuses on. Ta on ikkagi faktiline üles ehitatud, mis ei tekita lugejas heas mõttes „ohoo“ efekti, vaid hoopis „no on loll“ või midagi sellist.

Kas peaks ja kuidas saaks vähendada sellist äraapanemist?

See pole nüüd äraapanemine, see on see klikiasi. Eks ta muidugi mingil määral... ma ei tea, kuidas teistes väljaannetes, aga no klikke aetakse taga ja see on nagu ju tiraaž. See on müügiargument potentsiaalsetele reklaamijatele ja see on lõppude lõpuks äri. Mina sellistes kategooriates ei mõtle. Samas eks noh, märk jääb maha ja nad on guugeldades kättesaadavad, aga need on sellised ühepäevauudised. Aga teatavasti on ju lugeja mälu lühike, et ka häid asju, mida sa mõtled, et „oh, see võiks olla selline“, ka seda ei mäletata. Võib ju mõelda, et tegid nagu tühja.. et tõestasid asja ära, aga midagi sellest ei muutu. Tambid või ei tambi. Ma usun, et okei, kui midagi ei muudetud või ei tehtud näiteks ametliku poolepealt, et see ei tähenda siiski, et selle lool mingisugust mõju ei olnud.

Kas see tunne, et saab midagi mõjutada, motiveerib teid oma töös?

Ei. Lugu tehes ma ei mõtle sellele.

Aga üldiselt?

No ikka. Tuleb ju näidata... Kas või, kuramus, kui meid ei oleks või me ei kirjutaks neist asjadest, siis oleks ju asi hulga hullem. Sellepärast, et seda mittekirjutamise aega on ju ka saadud kogeda,

sest siis ei tohtinud või ei saanud seda teha. Ja siis oli omamoodi põnev see ridade vahele kirjutama.

Nüüd on parem olukord?

Samas neid lugusid, mida ju naudinguga loed, on vähe. See ajakirjandusse on läinud ka sellist käsikirja. Mingis mõttes konveieriks. See uudiste ja lugude voog on nii suur ka ajakirjanikule. Ma isegi otsin vahel verbe, kuidas öelda „ütleva“, „rääkima“... siis tunned juba, et teed sellist tükitööd. Mitte enam sisu, vaid et ta mingilgi määral... Ega lugejal on tegelikult ükskõik, kui seal on „tema sõnul“, „tema sõnul“, „tema sõnul“, aga noh ise mõtled, et idioot, on lollakas. Ma ju tegelen mingil määral siiski loominguga. Teed nagu endale asja keerulisemaks. Võib-olla see on enesepettus.

Aga endal on parem tunne?

Võib-olla endal on, jah. Aga kes seda näeb ja märkab?

Intervjueeritav: ÜM3

Intervjuu aeg: 04.03.11

Intervjuu koht: Toimetus

Kirjeldage palun enda professionaalse karjääri algust ja selle kulgemisteed.

Oi, kui peenike küsimus. Et, ma hakkasin tööle vist 90ndal juba. Mm, Liivimaa Kulleris, või õieti siis ta oli Liivimaa Kroonika veel. See oli see Postimehe vaheleht ja sealt välja kasvanud. Ja üsna ruttu sattusin ma selle politseiteema peale, see oli uus ja huvitav. Nõukogude ajakirjandus väga ei tundnud seda valdkonda ja selletõttu seal sai väga palju huvitavat ära teha. Enda jaoks, ma mäletan, alguse sai see vist sealt, et Tartu arestimajast, mis oli seal Jaani kiriku vastas, lusikaga uuristasid sealt mingid vangid ennast välja, müürid olid nii pudedad. Ja siis ma sattusin nende politseiteemade peale pikemalt ja siis hiljem tulid ka kohtuteemad juurde ja... Vahepeal ma olin Postimehes, nii aasta või poolteist, siis Liivimaa Kulleris tagasi ja siis lõpuks Õhtulehes.

Mis aastast Õhtulehes?

98.

Mis neid valikuid vahepeal mõjutas? Miks vahepeal Postimehesse ja miks Õhtulehe kasuks otsustasite?

Postimehes... kutsuti. Ja oli huvitav. Kullerisse tagasi sai mindud, ma enam täpselt ei mäletagi, aga põhimõtteliselt oli see... ülikool oli vist ikka läbi juba siis. Põhimõtteliselt oli see, et nädalalehes oli tegelikult selline parem tempo, kus sai rohkem süveneda ja ei pidanud nii kiiresti hagu andma. Sellepärast sai sinna tagasi mindud. Ja kui, noh Õhtuleht oli omal ajal nii-öelda sundvalik, sest Postimehe omanik ju otsustas Liivimaa Kulleri kinni panna ja siis mul oli nagu valida, kuivõrd noh, üsna kollase teema peal või tabloidajakirjanduse peal olime, kas siis minna Sõnumilehte või Õhtulehte ja toona läks valik Õhtulehe peale, aga eks nad ühendati niikuinii ära. Et jah.

Ja seal siis tegite ka alguses reporteritööd?

Jah, just.

Ja siis kolisite Tallinnasse?

Tallinnas ma olin tegelikult ise juba Kulleri ajal, nii et... Meil oli Kulleris ka üks tuba Tallinnas, Postimehe majas. Et-et.. Tallinnasse ma tulin vist 96.

Kuidas uuesti päevalehe tempoga kohandumine läks?

Noh, paratamatu jah. Loomulikult nädalalehes on selle võrra parem. Jõuab süveneda. Esiteks ka see, et nende keeruliste või emotsionaalsete teemade puhul, mis on päevalehe kirjutatavad enam-vähem politseiuudiste jälgedes, politseiuudised tegelikult ei arvesta väga lähedasi ja omakseid. Need on suhteliselt kuiv statistiline materjal eks ole. Et selles mõttes paar päeva hiljem on palju kergem saada nende inimestega kontakti ja ühendust, sest päevauudistest on see läbi käinud. Kui seal on eriti veel mingeid vaieldavusi, mingeid ebatäpsusi, siis just tänu sellele on paljud inimesed lahkemini nõus selgitama, kuidas asi päriselt oli. Et selles mõttes oli, noh, ma arvan, jah, et nädalalehes või ajakirjas on selle võrra lihtsam. Või noh, parem inimestega kontakti saada, sest sa ei

pea kirjutama õhtuks lugu valmis.

Kirjeldage palun mõne sõnaga enda haridusteed ka, nii formaalharidust kui mitteformaalset.

Ikka ajakirjandusharidus. Oota mis aastal sai sisse astunud siis? 87 või? Peast ei mäletagi. 86 või 87. Vahepeal kaks aastat sõjaväes, Vene sõjaväes ja diplom sai siis 94. Pool aastat olin veel Taanis, selles Arhus'i ajakirjanduskoolis vahetusüliõpilasena. Või noh, see oli mingi projekt, kus, noh, ma arvan, et need detailid ei ole väga huvitavad, aga *point* oli selles, et ma jäin hiljaks. Ma ei saanud viisat, siis oli veel viisaga suhtlemine, viisa venis kuidagi ja selle tõttu ma sellest, noh, ta oli rohkem niisugune poliitika- ja ühis-Euroopa-alane kursus tegelikult. Ma jäin sellest nagu maha ja see mulle oli iseenesest väga hea, sest tegelikult ma sain tänu sellele võtta teha endale suhteliselt privaatse programmi ja ma tegelesingi seal siis selle krimiuudiste... enda diplomitöö kirjutamisega tegelikult. Nii et, ma nagu osalesin küll osadel nendel loengutel ja nii edasi, aga ma nagu paljudest programmidest olin juba maha jäänud ja siis leiti, et olgu peale, las ta siis teeb oma diplomitööd ja tegeleb krimiasjadega. Ja siis seal ma sain ka käia Taani ajalehtede toimetuses vaatamas, kuidas krimireporterid seal tööd tegid ja sealt sain palju tarkust juurde küll.

Kas tuleb mõni inimene või sündmus ka pähe, kes on üldse mõjutanud seda, et te ajakirjanduse valisite?

Ajakirjanduse üldse? Laiemas võttes ajakirjandus sai valitud sellepärast, et keemia oli mul nõrk. Muidu bioloogia tundus huvitav ja loodusteadused, aga kuivõrd sisseastumiseksam oli keemia, siis tuli vaadata midagi muud [Naerab – KK]. Ütleme nii, et kirjutamine istus ja meeldis ja iseenesest alguses ma rohkem vaatasingi niisugust huumori poole peale, Pikri ja Sädeme huumorivõistlustel sai seal üht-teist tehtud. Aga siis, kui ma pärast sõjaväge sattusin samale kursusele Kivirähu ja Kõluga, siis ma vaatasin, et ei, siin on nagu naljamehi küllalt, et tuleb midagi tõsisemat ette võtta.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandus?

Nii üldine küsimus.

Jah. Õelge märksõnadega lihtsalt.

Ma arvan, et üsna selline, nagu ta praegu ongi. Ega väga ei oska küll otseselt nagu etteheiteid teha. Küllalt objektiivne, aus. Ta ei ole, noh, ehkki meie siin oleme selles rāpases sopalehes, ma arvan, et me tegelikult ei ole nii rāpased ja sopased. Lähtume täpselt samadest põhimõtetest ja eetikakoodeksist. Et üldiselt ma arvan, et Eesti ajakirjandus üsna hästi täidab seda valvekoera ja demokraatia ülalhoidmise funktsiooni. Noh, praegu võib-olla on natuke nõrk aeg selle poolest, et igasugused koondamised ja kärped on käinud üle ja seetõttu on inimressurssi vähe ja seetõttu jääb pealiskaudseks võib-olla. Et see uuriv ajakirjandus ei ole väga uuriv, praegu tundub, et see on eriti teravalt esile tulnud. Muidu Eesti on väike ja raha on vähe ajakirjanduses, et inimesed saaks pühenduda rahulikult mingisugusele uurimistööle, siis hetkel on see veel eriti teravalt tunda.

Milline võiks olla hea ajakirjanik?

Hmm. Hea ajakirjanik on noor, ilma perekonnata, kes keskendub ainult ajakirjandusele [Naerab – KK]. Jah, ta peab olema ka haritud, ma arvan, väga hea on näiteks ajakirjandusharidus Tartu Ülikoolist. Ikka üsna pühendunud inimene peab ta olema ja selles mõttes ka ajalimiitideta, et ajakirjaniku töö ei käi kellast kellani. Need on niisugused igapäevased asjad, kus ma näen, et on võib-olla kah ruumi. Aga siin on ka objektiivsed põhjused – kui sa oled juba pereinimene, siis tahes-tahmata sa ei saa enam ööd ja päevad kihutada ajakirjanikuna ringi.

Millised on kõige olulisemad põhimõtted, millest te kinni peate oma töös?

Jälle nii üldine. Ma ei oska siin midagi nii väga esile tuua. Ma arvan, et kui ühe asjana nimetada, siis ausus on peamine. Ausus ja igasugu lubadustest kinnipidamine. Ausus enda suhtes, ausus allika suhtes, ausus teema suhtes. Ja lubadused, kui nad on antud, siis neid pidada, ja kui näed, et ei ole võimalik pidada, siis mitte anda.

Kas mõnda teema proovite vältida ka?

Ma ei ole enam nii aktiivne kirjutaja, selles mõttes ei proovi.

Aga varem näiteks?

Ei-ei. Ei olnud küll probleemi nagu ühegi teemaga. Noh, on osad ajakirjanikud ilmselt, kes ei tahaks kirjutada... jah, tõepoolest, seltskonnatähtede ja –tähekeste asjadest väga ei kirjutanud. Keegi mind väga ei sundinud. Ma ei ütle, et ma oleks nüüd vältinud seda otseselt, aga see ei olnud minu teema ja kui oleks pidanud, siis... Eks no muidugi ma midagi kirjutasin ka sel teemal. Aga noh, tahes-tahtmata inimestele... mõnele sobib rohkem niukene krimiteema, mis on jälle teisele inimesel väga raske teha. No need samad emotsionaalselt rasked asjad. Inimesed, kes on mingi õnnetuse läbi elanud või on nende lähedased surma saanud, nendega suhtlemine ei ole üldse kerge. Ma saan aru, et osad ajakirjanikud, kas just väldivad, aga hea meelega ei tahaks sellist asja teha.

Kuidas te sellega toime tulite?

Mmm.. Eks oma parima oskuse ja äranägemise abiga. Aga ma arvan, et peamine on ehk empaatiavõime selle asja juures. Kui sa lähened nii, nagu sa läheneksid ka oma lähedasele, kellel on õnnetus juhtunud, kui sa samamoodi lähened ka võhivõõrale, siis on sealt võimalik jõuda lõpptulemuseni, mis rahuldab... noh, kõik on rahul pärast, mitte ei öelda, et vastik ajakirjanik tuli sorkima.

Mis kõige raskem selle juures oli?

Kõige raskem on ju see hetk enne kontakti võtmist. See on kõige raskem, kui sa mõtled läbi selle, kuidas pöörduda, kuidas läheneda, et sa ei teeks kellelegi liiga, ei ületaks mingeid piire. Ja noh, sealsamas ju ka mängid läbi need võimalikud vastused. See valmistumine ongi kõige raskem tegelikult. Kui sa juba suhtled, siis on juba asi enam-vähem lihtne, sest tegelikult üsna ruttu näed ära, kas on võimalik edasi minna või tuleb öelda, et selge, ma mõistan ja saan aru ja rohkem teid ei tüli.

Kas lõpuks see krimiteema leidis ise enda loomuliku lõpu või te lihtsalt ei suutnud enam üks hetk?

Ei... Pigem siin lihtsalt olude sunnil on tulnud liikuda edasi toimetajaks ja nii edasi. Et oli vaja toimetajat. Ma küll alguses, kui sellest juttu oli, jätsin klausli, et ma tahan ka edasi kirjutada. Ja noh, jäi nii, et sa oled toimetaja, aga kui on mingid olulisemad kohtuprotsessid, siis sa lähed neid kajastama küll, aga siis üsna ruttu selgus, et toimetaja graafik on graafik ja kohtuprotsessid ei käi graafiku järgi ja nii tasapisi on see lihtsalt ära libisenud. Ei jõua enam. Mitte sellepärast, et ei oleks tahtnud või... Noh, mõnes mõttes muidugi, see on kurnav ja alguses oli päris mõnus olla eemal. Noh, nüüd saab lihtsalt, et sa oled reporteritel juhendaja ja nõuandjana nagu samal lainel, aga jah, ei ole aega enam ise tegeleda reporteritasandil.

Miks see valik toimetaja kasuks sündis?

Sellest vajadusest, et oli vaja toimetada.

Ei olnud lihtsalt kedagi võtta?

Jah, noh, ilmselt küll.

Aga otsusega olete rahul?

Jah, vahel ikka igatsen, aga ütleme seda kohtureporterit osa... Seal ma olin ikka üsna kala veed juba, kogu selles prokuröri- ja kohtunikemaailmas. Nüüd see on kõik kuidagi taandunud ja ilmselt praegu kohe ei tulekski välja hästi.

Mis see on, mis paelus selle juures?

Tegelikult toimub kohtus.. Igal istungil on vähemalt üks uudisväärtus, see on konflikt. Kohtus on alati konflikt ja lisaks on seal ka teisi igasuguseid nüansse. Esiteks see ja teine asi on see, et kuivõrd seal on alati konflikt, seal on alati *story* ja peaaegu alati on nendes lugudes ka moraal. Nende kaudu on tegelikult võimalik teha ka väikest nii-öelda üldharivat tööd ja mis minu meelest ütleme selles kollases pressis ongi tegelikult peamine, anda lihtsamale lugejale, kes enamasti on meie lugeja, natuke lihtsam, sellist materjali, mis huvitab, mida ta huviga loeb ja kuhu on võimalik ka panna väike õpetusiva sisse. Ehk et vana hea Jannseni idee tegelikult, mida ma olen ikka kasutanud. Seda tsitaati, et kui Jannsenit kritiseeriti omal ajal, et miks ta kirjutab mingisuguses mõttetud maakeeles, kui kogu intelligents räägib saksa keeles ja võiks teha hoopis seda ajakirjandust, siis ta ütles, et mitte suurtele ja tarkadele vaimudele ei tee ma oma lehte, vaid väikestele ja teadmisjanulistele. Ma arvan, et Õhtuleht võiks olla samasugune. Noh, ideaalis. Aga selleks ongi, on need elu-osakonna patsiendid, kes tõmbavad tähelepanu ja nii on võib-olla võimalik ka midagi tõsisemat siin eespool anda. Märkamatu.

DILEMMADE LAHENDAMINE

- 1. Geide meeleavaldus.** *Intervjueeritav valis variandi c) Avaldan loo, kuna leian, et vaid eesnimega identifitseerides ei saa mehel siiski probleeme tekkida. Lähivaate foto asendan üldpildiga meeleavaldajatest, kus helistaja on üks paljudest. Ning samuti f) Helistan allikale tagasi ja püüan temaga läbi rääkida intervjuu kasutamise tingimuste osas.*

Ma arvan, et c on kõige parem lahendus, ehkki ma arvan, et ma ühendaks need [variandi c ja f-i – KK].

Miks selline valik?

Ee.. just nimelt sellepärast, et eesnimega identifitseerides ei saa teda, noh, kui see ei ole, ma ei tea, mingi väga eriline eesnimi. Aga noh, põhimõtteliselt, tegelikult ma ei peaks vajalikuks ka selle teise perekonnanime avaldada, kes ütles oma perekonnanime. Minu jaoks, tähendab antud teemas ei ole oluline, et tema täisnimi on selline. Niisiis ma mõlemad jätaks eesnimega. Ja kuivõrd pildi peal teda ei ole, ei saa tal tõesti ka tekkida mingeid probleeme. Aga samas ta on väljendanud oma mõtteid ja ta ju... ma eeldan, et ta sai aru, et ma olen ajakirjanik ju? Siin ei ole vist nii täpselt...

Jah, alguses sai ikka aru, aga pärast...

...mõttles ümber. Hakkas kahtlema, kõhkleva.

Aga kui ta ikka telefonis väidab, et ei taha kuidagi seal loos olla, ei eesnimega ega muudmoodi.

Ma arvan, et mul õnnestuks ta ümber veenda. Või noh, ma hea meelega tahaks siis kuulda ta argumente, miks ta arvab, et ta eesnime järgi ära tuntakse tööl.

Aga kui ta siiski väidab, et ülemus tunneb ta sealt üldplaaniga pildilt ka kindlasti ära ja tulevad pahandused?

No sel juhul võib-olla ma valiks sellise pildi, kus teda ei ole.

Ühesõnaga tuleksite vastu allikale.

No nii ja naa tegelikult. Tuleks vastu selles osas, et ta ei ole identifitseeritav, aga samas kuivõrd ta rääkis huvitavat juttu, saan ma aru, ja ma oletan, et kui ma ta kätte saan ja temaga vestleme, siis ta ei hakka ütlema, et tegelikult ta üldse nii ei mõtle ja nii edasi. Siis selle tõttu ma usun, et ta on ikkagi nõus, et ta nii arvab ja seda enam, kui ise aktiivselt tahab ikkagi toetada oma sõpra. Ta läks sinna ju toetust avaldama. Siis mis moodi ta veel paremini saaks toetada oma sõpru, kui et ta saab väljundi ka nagu ajalehetekstis, samas jäädes anonüümseks.

- 2. Linnavolikoguliikme altkäemaks.** *Intervjueeritav valis variandi f) Uurin teemat edasi ja avaldan loo kunagi hiljem, sest ma pole kindel, et salvestus on autentne või pole kontekstist välja rebitud.*

No ma arvan, et siin läheks see [variant f – KK]. Ehk et see on ikka väga toores teema, kui ma saan aru, et allikas on totaalanonüümne. Ei ole väga usaldusväärne. Ehk et, kui lihtsalt jõuab väide ja mingi lindistus, siis selle põhjal on ikka väga keeruline midagi teha.

Mis te edasi teeksite?

Eem... Ma arvan, et nojah. Esialgu ma püüaks jõuda ikka anonüümse allikani, et saada teada, kes ta on. Ma ei tea, mis vormis see salvestus mulle saabub, e-maili teel või on see mingi ümbrik nii-öelda liftis. Ja kindlasti ma muidugi võtaks selle volikoguliikmega ühendust. Võimalik, et ma võib-olla ka pisut bluffides käiks talle välja selle teema, et meil on siin selline salvestus, mis sa kostad ja samas on mul kindlad allikad, ehkki tegelikult on ta anonüümne. Nüüd on võimalus, et see mõjub. Aga noh, muidugi, natuke kahtlane. Ja siis mis ta kostab selle peal, sealt edasi juba läheb... kas ta väidab siis, et ta pole üldse midagi sellist öelnud või on see mingist teisest jutust välja võetud. Keeruline lugu. Ei, seni kuni allika asi on segane, ma ei julgeks siit küll midagi teha. Las teine ajaleht teeb ära.

Sellist konkurentsi siinkohal ei pelga?

Ei mina ise... ma ei põe selle üle. Ma ilmselt selles mõttes ei ole nagu õige ajakirjanik vist, võib-olla ei tohi juhtkonnale seda rääkida, aga jah. Ei, nii uduse asja pärast ma küll ei hakka konkurentsi pärast jahtima.

- 3. Ohtlikud vaimuhaiged.** *Intervjueeritav valis variandi a) Avaldan loo, sest leian, et süüdimatute vabastamise probleemile tuleb tähelepanu juhtida ja parim viis seda teha on läbi detailse jutustuse.*

Siin on muidugi natuke... ma peaks enne seda lugu lugema. Siin on raudne väide, et on kasutatud delikaatseid isikuandmeid. Mida see tähendab?

Haiguslugu puudutavad andmed.

Mhmh. Jälle algab asi sellest, kas ta on identifitseeritud või mitte, see vaimuhaige.

Jah, ilmselt oleks.

Kui ta on identifitseeritud täisnimega, siis selle nime ma toimetaks sealt välja. See on nagu selge. Kas ma pean ilmtingimata ühega nõustuma?

Ei. Võite ka mõne osa valida või pakkuda välja variandi, mis oleks ideaalne.

Ma arvan, et variant a on õige lähenemine tegelikult. Probleemile tuleb tähelepanu juhtida. Seda enam, kui selle tõttu on keegi elu kaotanud. Selle tõttu ma ei arva, et ma peaks piirduma ainult ajakirjaniku jutustusega oma perekonnas. Aga nüüd just siin tekib see asi, et kindlasti ma detailset haiguslugu ei kärbiks välja sellest loost, mis detaile see ajakirjanik juurdluse käigus tänu oma perekonnale teada sai. Et nendes detailidest mul tuleks ilmselt valida, mida kasutada ja mida mitte. Et usutavasti, tundub, et see lugu vajab kõva toimetamist, aga ma ei jäta seda avaldamata ja ma ei nudiks teda nüüd ainult ajakirjaniku pihtimuseks „Mis minuga juhtus“. Ehkki on selge, et see peab sealt välja tulema, et see juhtus minuga või minu perega.

Et see peaks kirjas olema, et see on ajakirjaniku isiklik kogemus?

Jah. Seda küll. Just-just. No see annab ka iseenesest loole kõvasti väärtust juurde minu jaoks. Ee.. Ja noh, jälle, selle vaimuhaige isiku identifitseerimine tuleks teha... et teda ei oleks võimalik identifitseerida.

Et kui ta oleks anonüümne, siis oleks lihtsalt see *story* seal oluline?

Jah, *story*, jah. Seal tuleks ka võtta... ma ei tea, kas selles loos on võetud kommentaar psühhiaatritelt ja...

Ei, see on lihtsalt ajakirjaniku enda kogemus,

No igal juhul peaks selle loo juures olema sel juhul ka psühhiaatrite kommentaarid, ilmselt ka prokuratuuri mingi seisukoht. See ei saaks olla ainult selle ajakirjaniku *story*. Et ma nüüd kirjutan ja lajatan täiega, et vat mis õudus.

Aga see jääks keskeks ja teeks juurde need muud ühikud?

Jah, just.

Kui te kasutaks haiget anonüümselt, siis oleks tema isikuandmed kaitstud, aga tema anonüümsus ei tekitaks probleeme?

Ei, ma ei usu, et see tekitaks probleeme, et ta on lihtsalt anonüümne inimene. Samas, ma katsuks loomulikult ühendust saada ka tema perekonnaga või kellegagi sealt, et ka nemad saaks öelda, mis nende nägemus sellest probleemist on. Et noh, lugu iseenesest, siin jälle tuleb vaadata, millised detailid võivad tekitada identifitseerimise võimaluse ja millised mitte. Ma ei tea kui täpselt, kuivõrd siin on mingi mõrvakatse olnud, ma ei tea, kas sellest on varem juttu olnud või mitte ajakirjanduses. Seda peab natuke vaatama, aga päris avaldamata jätta ma küll ei näe, et seda peaks. See, et ma olen, ma ei tea, näinud ajakirjanikuna delikaatseid isikuandmeid, kellegi haiguslugu ja nii edasi, ei tähenda, et ma avaldan need delikaatsed isikuandmed. Või et need delikaatsed isikuandmed oleks kuidagi avaldatud mulle. Mina näen siiski seda delikaatsete isikuandmete avaldamist sel puhul, kui

see on massiliselt kättesaadav.

Kuivõrd sellised anonüümsed lood mõjutavad ajakirjanduse usaldusväarsust?

No üldiselt võib öelda jah, et anonüümsus kahandab usaldusväarsust, aga on olukordi, kus see on vajalik. Antud juhul on see vajalik. Noh, sama lugu on ju tegelikult ütleme alaealiste kuritegevus. Alaealised, kes kah täiel määral kriminaalseadustiku ees ei vastuta. Mingi, no meil oli siin, me ise kirjutasime, „Pealtnägijas“ oli ju Tartu mingid alaealised vargapoisid, kes käivad sisse-välja. Et seal isegi muidugi „Pealtnägija“ vist isegi identifitseeris ära selle ühe poisi, kes pihtis. Mingil määral ta oli identifitseeritav. Aga see ei tähenda, et neist ei peaks kirjutama, et sellest ei peaks kirjutama. Peab rääkima selle poisi vanematega, aga mitte nii, et ta oleks äratuntav.

Et siin see avalikkuse huvi kaalub üles anonüümsuse?

Nojah. Jah. Ja teine võimalus on see, et siis ei saa üldse rääkida sellest probleemist, nagu siin oli, et ei avalda lugu ja kõik. Noh, see probleem on selgelt näha, on olemas, selle üle tuleb arutleda.

Mis te sellest pealkirjast arvate?

Ei, pealkiri tuleb küll ära muuta, jah.

Mis te ise paneksite?

Ma ei tea, ma arvan, et ma paneks mingi tsitaadi ma arvan sellelt, ütleme siis tapetu lähedastelt. Mida nemad arvavad asjast või ma ei teagi täpselt, kuidas seda üles ehitada seda lugu. Kas see lugu võib-olla keskenduks hoopis sellele isikule, kes tapeti, näiteks.

Miks sellised valikud? Miks tsitaadi?

Ma ei tea. Tsitaadid on mõjusamad. Emotsionaalsemad. „Ohtlikud vaimuhaiged meie ümber“ on niivõrd üldine, et... Noh, seda enam, et see on üldistus, jutt on antud juhul ühest juhtumist. Ma ei tea, kas neid vaimuhaiged on siis palju või vähe või kui palju neid meie ümber on. Seda ei saa nii laia pealkirjaga teha. Ja no see teine pealkiri, „Kas mu perekond peab kannatama süüdimatu inimese tõttu?“, no see on veel hullem. Ehkki jah, see oleks puhtalt selline lühike pigem nagu arvamustloolaadne asi.

Kas sinna juurde oleks vaja ka sellist üldisemat tausta või statistikat?

Jaa ei, nende samade psühhiaatrite *sidebar*is ma ilmselt seda käsitleks küll, et kus läheb piir, millal peetakse ja kus peetakse teda ohtlikuks endale ja teistele ja millal mitte.

4. Matemaatikatunni video. Intervjueeritav valis variandi

See on... ma ei oska siin enam üldse midagi teha. Tähendab, khm-khm... Mis teema selle kooli kohta juba pikemat aega üleval olnud on siis?

Et õpetaja on ebapädev või mingisugune probleem seal on olnud.

Millisel viisil see üleval on olnud? Kas sellest õpetajast on kirjutatud juba?

Selliseid üksikasju mul ei ole kahjuks.

No lihtsalt videot üksi avaldada, ilma mingi taustamaterjalita, kommentaarideta lihtsalt online'i üles riputada... ei, seda mitte. Aga... mulle tundub, et sellise videoga ma ei tõesta nagu üldse midagi ära otseselt. Jah, siin peaks nägema videot enne, et otsustada, mida sellega üldse peale hakata. Kas seal on... kus see probleem siis on? Kas probleem on selles, et õpetaja ei sekku ja ei reageeri, kui tunnis on kord käest ära, või pigem on näha sealt siis, et on mingid kindlad õpilased, kes sihilikult seda korda rikuvad ja püüavad õpetajat kuidagi endast välja viia.

Siin on eeldus see, et õpetaja on...

...lihtsalt hoolimatu ja ei viitsi midagi teha?

Jah. Pigem nii.

Ma arvan, et ma selle videoga pöörduks sinna kooli poole küll, kui kool ise eitab probleemi. Võimalik, et ma pakuks võimalust, et vaataks siis näiteks kooli juhtkonna ja selle õpetajaga seda videot, et arutada, mida te sellest arvate, kas siin on probleem või siin ei ole probleemi. Kui selle põhjal saab mingi loo kirjutada, siis nüüd tekiks küsimus, kas me seda videot selle loo juures saaksime kasutada. Sest noh, eetilise küsimus, ma arvan, on peidetud sinna, et filmitud on salaja? Või?

Jah.

Võimalik, et ma ei kasutaks seda videot, jah. Tähendab, ma ei avaldaks seda loo juures.

Aga loo teeksite?

Aga loo valmimisel... ma ütlen, noh, ma vaataks seda videot koos asjasse puutuvate isikutega. Kui siin on väide, et teema on üleval, kool eitab probleemi. Seetõttu siin on vaja kuidagi reageerida või sekkuda. Ja kui sealt videost tõesti paistab välja, et õpetaja ignoreerib ja tegeleb mingite oma asjadega, klass möllab nagu tahab, siis tuleks sellest selle õpetaja ja kooli juhtkonnaga rääkida.

Aga miks videot ei kasutaks?

No just sellel samal põhjusel, et ilmselt on sealt äratuntavad need teised õpilased. Kas nende õpilaste nägude hajutamine teeb midagi paremaks? Ma ei tea. Mm... noh, seda lõiku, et näidata ainult õpetajat, ma ei tea, kas see lõik on piisavalt ilmekas, arusaamaks, mis toimub. Aa, „kuigi see kallutab materjali oluliselt õpetaja kahjuks“. Tähendab, kui õpilasi näidatakse, siis on näha, et õpilased ka ikka möllavad nagu sihilikult siis, jah.

Pigem see, et kui ainult õpetajat näidata, siis oleks see lõik täiesti kontekstist väljas.

Mhmh. Ütleme, kui seda videot avaldada, siis kõigi näod ruuduliseks. Situatsiooni ta annab ära, sellisel juhul isegi võiks seda kaaluda. Noh, samas muidugi, see eeldab seda, et kooli juhtkonna ja õpetaja ja kõigi nendega arutledes ja rääkides lugu ikkagi valmib. Et on näha, et see on probleem ja nad seda siis kuidagi ka tunnistavad ja sellele reageerivad teistmoodi. Et sellest saab kirjutada loo. Siis selle loo juurde illustratsiooniks, aga jah, ruuduliselt kõik. Kui üldse. Aga noh, iseenesest muidugi tänapäeval need multimeedia variandid hakkavad üha rohkem ja rohkem... tegelikult on see ju väga hea, kui loo juures, noh, tekivad võimalused kasutada materjali. Kuni selline välja, et miks ei võiks... Kui paljud kurdavad, et ajakirjanikud ei tsiteeri täpselt, kasutavad ainult mingit

lühikest osa selle tõttu, et teksti ei mahu lihtsalt. Siis miks mitte sinna loo kõrvale tegelikult panna helifailid täisintervjuudega. Kellel huvi on, võib täpselt kuulata, mida ajakirjanik küsis ja kuidas talle vastati. Näiteks. Noh, see oleks natuke analoogiline. See näitab natuke, millest see lugu alguse sai, sellest videost.

Muudaks läbipaistvamaks seda lugeja jaoks.

Noh jah. Aga jah, ei, ma ei arva, et ma peaks neid... et isegi see õpetaja peaks olema nägupidi nähtav.

Aga kui kool on identifitseeritud?

No kool juba on identifitseeritud, sest teema on sama kooli kohta juba kaua aega üleval olnud.

Meenutage palun enda tööst sellist ühte või kahte eetilist dilemmat.

Ma ei tea nüüd. Nad on kõik sellised, noh, kui nad saavad oma lahenduse, siis nad ei püsi enam meeles. Ja noh, neid tuleb tegelikult langetada iga loo juures.

Kas on mõni meeldejäävam?

Ma just mõtlen, et.... [Pikk paus – KK]. Kurat, nii pingsalt mõeldes keerlebki ainult peas, et „ei tule meelde, ei tule meelde“. Noh, tõesti. Lihtsam oleks võib-olla see, kui mingid lood oleks ees ja lappaks neid ja vaataks ja tuleks meelde, et ahaa, selle looga oli nii ja selle looga oli naa. Või kui sul oleks nagu ette näidata mingi lugu, et kuidas toona sai see lahendatud. Ma ei tea, võib-olla räägime edasi.

Võib-olla tuleb hiljem meelde. Aga mis on kõige sagedasem väärtuskonflikt, mis ette tuleb ajakirjaniku töös?

Ilmselt see sama identifitseerimise teema on kõige sagedasem. Et-et... inimesed tihtilugu ei soovi enda identifitseerimist ja kas see siis on vajalik või see ei ole vajalik. Mina ise olen ühtlasi ka siin seda meelt, et tegelikult ei ole nii-öelda lihtsate inimeste identifitseerimine üldse oluline. Kui see lugu on adekvaatne, reaalne, noh, see peab olema kindel, et see ei ole väljamõeldis. See tähendab seda, et teoreetiliselt on mõnel reporteril võimalik kuritarvitada, kui ei ole nagu täisnime ja telefoninumbrit sulgudes Pulleritsu jaoks, et saaks üle küsida. Aga jah, et tähtis on see, et inimesed räägiks oma loo, mitte see, kes nad täpselt on. Nii et selles mõttes ma olen väga järeleandlik selles identifitseerimise küsimuses.

Te enne mainisite ausust kui olulist väärtust. Mida tõde teie jaoks tähendab professionaalses mõttes?

Tõde? Tõde ei ole olemas. Tõde on nii absoluutne väärtus, et see on nagu füüsikas ideaalained, mida ei ole olemas. Aga noh jah, see tähendab võimalikult paljudest allikatest informatsiooni kontrollimist ja selle põhjal siis selle pildi kujundamist, mis oleks kõige tõenäolisem tõde. Absoluutset tõde ei ole olemas.

Kas selles on tulnud järeleandmisi ka teha mingil põhjusel?

Iga kord on. Sest see ongi see, et alati saab veel kellelegi helistada, midagi kontrollida ja veel leida kedagi. Kui see leidmine osutub nagu objektiivsetel põhjustel võimatuks või liiga

ressursimahukaks, siis mingil hetkel tuleb kriips tõmmata ja öelda, et nüüd on materjal olemas.

Mis need põhjused on tavaliselt?

No ongi see, et ei ole kättesaadavad. Või noh, ma ei oska ka kohe näidet tuua.

Kuivõrd see kiirus seda...

Ei, kiirus on üks väga oluline asi selle juures küll tegelt jah. Et noh, ongi see, et kui nagu loos on mingi kolm-neli allikat olemas, siis edasi läheb see, et siis on detailide täpsustamine, mis ka võib-olla ei ole nii oluline.

Aga tuleb teil endal meelde mõni lugu, kus teil jäi pärast kuklasse tunne, et nüüd ma ei olnud päris lõpuni aus lugejaga?

See on see sama asi, ma ei ole ju ammu kirjutanud, need lood on juba vajunud operatiivmälust välja. Ikka on midagi kriipima jäänud, kindlasti on. Võib-olla mitte see, et ma ei ole aus olnud, aga just see, et noh, oleks veel saanud tegelt mingit lisainfot juurde, sest et... Oh, üks väga ammune asi!

Palun, rääkige.

Ma ise ei teadnud, et ma ei olnud piisavalt põhjalik. Aga mulle pärast nagu räägiti sellest ja selgus, et ma ei olnud piisavalt põhjalik. Ja selle tõttu lõpuks noh see lugu ei olnud nagu päris aus. See oli hästi-hästi ammu. Mingi Tartus oli üks, ma ei mäleta enam, kas ta oli mingi ameeriklasest fotograaf või kes ta oli, pildistas tüdrukuid, modelle, otsis nagu modelle, ja elas hotellis, Tartus. Päris täpselt nüüd ei mäleta, kust see probleem alguse sai või kas see, et kahtlustati, et mis paganama pornoäri ta siin tegema hakkab või oli ta ise.... Ma ei mäleta enam. Ühest küljest nagu kahtlustati, et mingi hämar fotograaf teeb mingeid kahtlasi asju noorte eesti tüdrukutega, ja teisest küljest temal endal oli probleeme, et ta visati hotellist välja, öeldes, et terve hotell on nüüd välja broneeritud. Ja siis, kui ma seda kontrollisin, kas hotell on välja müüdud, näidati mulle mingit vihikut, kus näidati, näete, siin on kuupäevad kirjas kõik. Vaatasin, olid tõesti, selge, ongi broneeritud. Põhimõtteliselt, nii ongi, ehkki see fotograaf väitis, et umbes talle keegi ei rääkinud mingisugusest broneeringust või et ta peab lahkuma enne, kui tal olid enda plaanid. Ja siis mingi aasta või kaks hiljem, üks selle hotelli endine töötaja, juhuslikult me sattusime kuskile kokku, et vot mäletad, sellele fotograafile sa tegid ikkagi liiga. Et see vihik, mida mulle näidati, seal oli kas lehti juurde kleebitud või midagi sellist, mida ma kiiresti ei pannud tähele. Oleks põhjalikult uurima hakanud, võib-olla oleks ma märganud seda ja saanud paljastada hotelli vale. Aga noh, ma usun, et see hotelli töötaja oli aus selles mõttes, et ta lihtsalt ei tahtnud mulle südametunnistusepiina tekitada tagantjärele. Sest mul ei olnud nüüd mitu aastat hiljem võimalik ka minna sinna nõudma, et nii, kuidas selle asjaga oli? Aga noh, näed, ei teinud kõiki fakte tegelikult selgeks. Lasin ennast ära lollitada.

Kui palju sellist asja üldse ette tuleb, et ajakirjanik lollitatakse ära või proovitakse manipuleerida kuidagi?

Ma ei tea. Ma arvan, et ikka tuleb. Ikka tuleb, muidugi.

Kui kerge see on?

Noh, minuga läks läbi tookord. No olukorras, kus sul on kiire, sa ei saa süveneda, no ongi, mulle korra näidati vihikut. Ilmselt kui ma oleks tahtnud seda enda kätte võtta jne, siis ilmselt oleks leitud mingi ettekääne, miks neil oli kiire seda kohe ära võtta mu käest. Aga noh, jah, ma ei osanud sellele isegi tähelepanu pöörata, et peaks hakkama uurima, kas sinna on mingeid lehti juurde kleebitud või ära võetud. Et ma üldse ei välista, et seda proovitakse alatasa teha. Aga noh, nüüd

ongi see, et erinevate allikate kontrollimine peaks lõpuks selle ära tõestama. Ja kui sellega vahele jääda, siis on muidugi hirmus lugu sellele petuüritajale.

Kuivõrd te seda siin praegu näete toimetuses?

Väga ei ole märganud.

Mida inimväärikuse kaitsmine teie jaoks tähendab?

Inimväärikuse kaitsmine. [Paus – KK]. Phh... No seda ta tähendabki, et... Et igal ühel oleks võimalus olla aus ja väärikas, eks ole. Ja... ja et seda põhjendamatult siis ei riivataks. Selle põhjendamatuse ja põhjendatusega ongi siis ilmselt selline otsustuskoht, kus ilmselt ajakirjanikud tihtilugu leiavad, et on õigustatud ka väärikust nii-öelda siis väärikuselt mask rebida.

Miks see nii on või millepärast seda tehakse?

No kui mask on ees, siis tuleb see ära rebida ju, et tõelist palet näidata.

Aga kas liiga ka tehakse?

Küllap ikka tehakse liiga ka.

Kas teil endal on tulnud järeleandmisi teha inimväärikuse kaitsmises? Et tunnete pärast, et tegite liiga kellelegi.

Piinama ei ole jäänud. Ma usun, et küllap on inimesi, kes arvavad, et ma olen teinud seda, aga endale piinama jäänud ei ole jah.

Enda jaoks olete need otsused ära põhjendanud.

Jah. Üsna läbi mõelnud ja ära põhjendanud jah.

Kas te tunnete, et teie isiklikud põhimõtted ja üldised ajakirjanduses levivad põhimõtted on mingis osas vastuolus?

Ei. Ei tunne.

Kõik klapib?

Jah, noh, ma arvan, et ju ka isiklikud põhimõtted kujunevad nii-öelda õpingu käigus, õpiaastatel ja noores eas. Et nad ei ole lapsena valmis ja kuivõrd ma olen siiski ajakirjandusega koos kasvanud ja arenenud, siis mu põhimõtted on üsna ajakirjaniku omad.

Kas te mäletate või oskate öelda, kuivõrd need põhimõtted muutusid, võrreldes sellega, mis te ülikoolis õppisite või mõtlesite, ja sellega, kuidas te toimetuses olete muutunud või kohandud?

Ei ole tõesti. Noh, ainus koht, kus kompromisse tuleb teha enda põhimõtetega on need Õhtulehe esiküljed, kus iseenesest on selge, et see on osalt reklaammaterjal, mitte ajakirjanduslik materjal. See on, noh, reklaam, mis müüb ajalehte, mille sisu on tegelt tugevam kui see esikülje reklaam. Sisu on kvaliteetsem kui esikülje reklaam. Et ilmselt seal vahetevahel jääb kripeldama, et tegelikult ajakirjanikuna ma loole sellist pealkirja ei paneks, aga esiküljel, kuivõrd tegu on reklaamiga, siis olgu peale.

Intervjueeritav: ÜM4

Intervjuu aeg: 08.03.11

Intervjuu koht: Toimetus

Palun kirjeldage lühidalt enda professionaalse karjääri algust ja kulgemiskäiku.

Karjääri algust ja kulgemist? Ma arvan, et ma alustasin ajakirjanduses 92. aasta suvel, veidi aega enne ülikooli lõpetamist. Ma lõpetasin Tehnikaülikooli majandusteaduskonna. Ja tolele ajal ma juba töötasin Päevalehe välisuudiste toimetajana. See vist oli küll väga lühikest aega. Siis ma töötasin Päevalehe uudistes mingi aja ja siis, ma arvan, et kuskil sügisest 92 ma olin nagu majandustoimetaja. See oli juba päris pikalt, kuni siis lehtede ühinemiseni 95, kui sai Rahva Häälest, Päevalehest ja Hommikulehest Eesti Päevaleht. Seal ma jõudsin ka töötada mingisugune pool aastat. Ja 96. aastast siis Postimehes kuni 2003. aastani. Siis ma töötasin Eesti Ekspressis viis aastat. Ja 2009. aasta kevadest jälle Postimehes.

Mis neid valikuid mõjutas erinevate väljaannete vahel?

Ega muud ei ole mõjutanud, kui et igale poole on nagu kutsutud kogu aeg. Tegelt, miks ma läksin kuskile olemata väga kursis, mis asjaga üldse tegemist on. Ma osalesin mingil raadiotoimetaja konkursil, kas Eesti Raadios või kuskil, kus otsisti välisuudiste toimetajat ja seal ma jäin ilmselt silma Peeter Kaldrele, kes kutsus mind Päevalehte. Ega seal ei olnudki vist väga... Või jah, edasi on lihtsalt olnud läbirääkimised erinevate väljaannetega, kes on huvi tundunud. Väga keerulist midagi ei ole olnud.

On tundunud mingi uus ja huvitav väljakutse või on lihtsalt üleostetud?

Noh, eks alati on nii üht kui teist, eksole. Ega ajakirjaniku põhiline meetod palga juurdesaamiseks ongi ju minna ära konkurendi juurde. See on nagu kõige lihtsam.

Miks see valik ajakirjanduse kasuks sündis pärast majandusteaduskonna lõpetamist?

Noh, mul oli niikuinii ülikooli lõpetamine käsil, töökoht oli tarvis leida ja siis kui ma sain juba majandustoimetajaks, oli see juba täiesti erialaga seotud töö. Selles mõttes, oleks mõni muu valdkond, mida ma üldse poleks tundnud, oleks ehk veidi keerulisem olnud.

Kas teil tuleb ehk pähe ka mõni inimene või sündmus, kes mõjutas seda, et ajakirjandusse sattusite?

92. aastal oli muidug rahareform väga oluline sündmus, mida sai kajastada. Ja sellest on ju ka raamat, mille me tegime siis koos teiste ajakirjanikega. Noh, mina tegin kaks peatükki. Ülevaade kogu sellest rahareformi loost. See oli päris huvitav.

See tõi siis teid kirjutamise juurde?

No see oli juba Postimehe ajal. Noh, kuna ma olin tol ajal juba rivis, siis oli lihtsam osaleda selle kokkupanekul.

Kirjeldage palun enda haridusteed ka mõne sõnaga, nii formaalset kui mitteformaalset.

Ma lõpetasin Tallinna 4. keskkooli. Ma ei tea, kas ta praegu on Lilleküla gümnaasium äkki või. Ja siis õppisin Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas erialal töö korraldamine ja normimine, see vähemalt, millele ma sisse astusin. Sisuliselt oli tegemist kergetööstusökonoomikaga. Eks ta andis sellised üldised majandusteadmised. Kuna see aeg, millal ma õppisin, oli väga murranguline... Kui ma sisse astusin, olid olemas kõik need „punased“ ained, aga kui ma 92. aastal lõpetasin, oli see kõik juba suurtes muutustes. Nii et ajakirjandust ma kuskil formaalselt õppinud ei ole, välja arvatud mõned sutsud siin ja seal, mingisugused kursused ja asjad.

Kas olete mingi hetk tundnud ka, et oleks võinud või tahtnud? On vajadust olnud selleks?

Ei ole ausalt öeldes. Ma arvan, et põhiline on ikkagi, kui sa tegeled konkreetse valdkonnaga, siis on tunda seda valdkonda. Kirjutamise oskus ja elementaarsed reeglid, mis tuleb täita, on nagu nii... noh, seal ei ole midagi keerulist.

Praegu on see valdkond teil pigem poliitika.

Praegu on valdkond jah, pigem poliitika. See on siis olnud kuskil 99. aastast.

Miks?

Jälle nagu selline vajadus. Kuna eelmine poliitikakorrespondent läks ära poliitikasse, Urmas Paet, siis oli nagu kedagi vaja. Siis ma nagu sujuvalt hakkasin tegelema sellega.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandus?

Hea Eesti ajakirjandus?

Just.

Ma arvan, et põhimõtteliselt sarnane, nagu ta praegu on, aga kindlasti peaks olema rohkem ressursse, nii ajalist ressursi kui muid, et tegeleda asjadega põhjalikumalt. Aga samas, ega on võimalik ka praegu olemasolevaga kindlasti ka palju ära teha.

Milline ta praegu on?

Noh, praegu on jällegi sellistes suurtes muutustes olnud viimased aastad. Ühelt poolt sellepärast, et on olnud majanduskriis ja see on sundinud kõike kokku tõmbama. Teisest küljest on ka kogu selles ajakirjanduses suured muutused, mis on seotud internetiga ja ärimudeli muutusega. Et otsitakse võimalusi, kuidas siiski saada nagu mingisugust ajakirjanduse tegemise pealt ka mingit tulu, kuigi inimesed tahavad kõike tasuta lugeda. See on nagu põhiline dilemma, millele tuleks leida lahendus ja sellele kogu maailmas otsitakse vastust, aga väga head vastust ei ole. Küll proovitakse ühte-teist meetodit, aga mingisugust sellist selget ühte töötavat mudelit ei ole leitud.

Milline ta sisu poolest on?

Sa mõtled just Eestis?

Jah.

Ma arvan, et mitmekesine. Selles mõttes, et kõik igasugused voolud ja žanrid on nagu esindatud, aga kõige keerulisem on siiski teha sellist tugevat traditsioonilist ajakirjandust. Kõik need igasugused muud katsetused tehakse ära, aga see, mis mind huvitab, on niisugune klassikaline

ajakirjandus oma erinevates vormides. Ja see on... Need ajad on nagu keerulised.

Mida te klassikalise ajakirjanduse all silmas peate?

Klassikalist uudisajakirjandust ehk siis nii-öelda kõva uudisajakirjandust. Praegu räägitakse pigem rohkem sellest, et peaks olema igasugu uusi esitusviise ja nõnda nimetatud uus meedia, aga ega seal tegelikult on ikka väga raske midagi põhimõtteliselt uut leiutada.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjanik?

Hea Eesti ajakirjanik? Eelkõige tundma seda valdkonda, milles ta tegutseb suhteliselt hästi. Vähemalt sellel tasemel, et ta on võimeline pidama dialoogi selle valdkonna inimestega. Et teda ei saaks võtta nagu selles valdkonnas ebakompetentset isikut, kellega ei ole väga mõtet midagi arutada. Eelkõige peaks endale põhiasjad selgeks tegema ja loomulikult tundma ka põhilisi tegijad ja orienteeruma nendes küsimustes, mis on aktuaalsed. See on nagu põhiline. Ja muidugi on suhteliselt keeruline, kuna suundumus on pigem sellele, et ajakirjanik oleks universaalne tegija, et ta suudaks ükskõik, mis valdkonnas sisse hüpata ja mingi loo kirjutada. Selles mõttes on tänapäeval võib-olla keerulisem saada mingi ühe valdkonna asjatundjaks ja tegijaks, kui siin mõned aastad varem.

Sest ressurrssi on vähe?

Nojah. See suund ja kogu see meediapilt on nii palju muutunud, et noh, ei taheta enam nii suuri ja põhjalikke ülevaateid millestki, vaid on tõusnud esile väga lühikesed ja löövad pealkirjad, millele ei olegi midagi väga olulist järele kirja pandud. Veebimeedia pealetung on lihtsalt selles suunas olukorda mõjutanud.

Millised on kõige olulisemad põhimõtted, milles te oma töös kinni peate?

Peamised põhimõtted. Noh, ma arvan, et need on need klassikalised reeglid, millest ajakirjandus, tõsine ajakirjandus peab lähtuma – uudisväärtuse kriteeriumid, sellised eetikareeglid ja noh, loomulikult see, et see, millega sa tegeled, peaks olema huvitav, oluline nii endale kui lugejale.

Mis need peamised eetikareeglid on?

Peamised eetikareeglid on kirjas Eesti ajakirjanduse eetikakoodeksis, mis on väga lühike ja lakooniline tegelikult. Seal nagu midagi müstilist nagu ei ole. Loomulikult, kui sa kirjutad poliitikast, siis tuleb sisse ka poliitilise tasakaalustatuse küsimus, mida väga sageli kiputakse ette heitma, et ajakirjandus ei ole piisavalt tasakaalustatud, aga need etteheited on jälle sageli tehtud just sellistest oma poliitilistest huvidest lähtuvalt. Pigem, arva, et ajakirjanik on õigel teel, kui ta saab sellise tasakaalustatuse kohta kriitikat kõigilt tegutsejalt suhteliselt sarnasel viisil. Sest kindlasti ei ole võimalik see, et olla poliitikas kõigile meelejärele, aga sellest hoolimata tuleb üritada olla korrektne kõigi vastu, kellega sa suhtled ja keda sa allikana kasutada. Ja ütleme, mitte näiteks käituda eksitavalt. Ehk siis kui sa küsid arvamust või kommentaari millegi jaoks, siis sa ei saa esitada seda kuskil täiesti teistsugused kontekstis, millest tegelikult juttu ei olnud.

Kuivõrd teie seda kriitikat saate?

Oi, ikka saan, muidugi saan. Mõnikord... Kui sa kirjutad poliitikast, siis juhtub küllalt sageli ka seda, et sind üritatakse tõmmata nendesse samadesse poliitilistesse vastasseisudesse ja mängudesse mingi poole huvides. Kas või seeläbi, et kirjutatakse... kuna poliitikutel on nüüd blogid ja kõiksugused muud väljundid, kus nad vabalt võivad kirjutada ka sinu kohta igasuguseid asju. Mitte

nii, nagu sina nende kohta lehes kirjutad, et see on ka väga erinev. Mõni võtab su artikli, lõikude kaupa töötab läbi ja näitab, mis tema arvates valesti oli. Mõni teine jälle paneb sulle lihtsalt sildi külge ja ütleb, et sa oled mingi erakonna teenistuses.

Kuidas toime tulete sellega?

Sellega ei ole keeruline toime tulla. Mina ütlen lihtsalt, et see käib palga sisse, kui sellel alal tegutsed. Ja kui sind pigem tähele pannakse, siis mõistlikes piirides on see loomulik, kaasnev nähtus. Ma ei hakka ühegi poliitiku peale sellepärast pikelt viha pidama, et nad on leidnud kuskil vajaduse ennast ajakirjaniku peal välja elada teinekord.'

Kuivõrd lihtne või raske on niimoodi ajakirjanikega manipuleerida? Kui palju seda üritatakse? Te ütlesite, et päris palju proovitakse tõmmata sinna mängu.

Noh, ma arvan, et sellise ajakirjanikuga, kes on töötanud juba peaaegu 20 aastat, on suhteliselt keeruline mingisuguseid manipulatsioone korda saata, sest noh, need kõik asjad on juba esinenud kunagi ja kõik on juba kunagi olnud ja seda kõike on nähtud. Midagi sellist väga uuenduslikku leida on keeruline. Võib-olla et algaja ajakirjanikuga, kellel puudub teema suhtes mingisugune taust, on nagu lihtsam teha seda. Noh, eks aeg-ajalt ikka on mingisuguseid katseid.

Kas te püüate mõnda teemat vältida ka?

Otseselt ei püüa, aga ma ei saa olla kõiges... Toimetuses on ikka mingi tööjaotus ka ja ma ei saa olla kõigi asjadega kursis. Mulle meeldiks tegeleda põhiiselt teemadega, mis ei ole ühe päeva uudised, vaid mis on jätkuvalt aktuaalsed kas või mõne kuu jooksul, kus saab seda olukorda nagu pikema aja jooksul jälgida, siis kujuneb ka endal mingisugune mulje sellest.

DILEMMADE LAHENDAMINE

1. Geide meeleavaldus. *Intervjueeritav valis variandi a) Avaldan loo koos eesnime all kõnelenu ütlustega. Kuna tegu oli avaliku üritusega, siis pressi osavõtt oli oodatav ning mõlemad meeleavaldajad andsid teadlikult ajakirjanikule intervjuu.*

Noh, kõige parem muidugi oleks, kui jõuaks inimesega kokkuleppele, ehk siis variant f. See oleks nagu kõige lihtsam. Aga kui ei jõua kokkuleppele, siis ma arvan, et võib avaldada küll. Ehk siis variant a või c.

Et isegi, kui ta ikka vastu on, võiks siiski avalda?

Jah, ma arvan, et avalikult üritusel... võib avaldada küll seda, mis avalikul üritusel toimub. Aga...

Mis see peamine argument oleks, miks te nii otsustaks?

Noh, see olekski jah, et tegemist on avaliku üritusega. Kui keegi ei sundinud inimest intervjuud andma, siis... Ja ma saan aru, et nagunii on ainult eesnimi olemas. Ja seda, kas avaldada pilt või... tegelikult need otsused teevad nagunii toimetajad, vähemalt siin [Postimehes – KK]. Et ajakirjanik sageli ei näegi seda pilti, mis kusagil ilmub. Juhul, kui on olemas selline korralik pilt, mis ei... Noh, ütleme, et ma ei näe nagu olulist vajadust rõhutada, et kodanik, kes ei taha hiljem ennast nagu esitleda, et noh... võib-olla ei olnudki see vajalik, et tema nägu lehte panna, algusest peale. See, et allika soove arvestada... siin tuleb olla neis asjades mõistlik. Sellise uudisloo puhul eelkõige tuleb

lähtuda nagu selle jutu uudisväärtusest ja sündmuse uudisväärtusest. Et juhul kui... Noh see on nagu igapäevane asi, et inimesed satuvad lehte millegagi ja siis selgub, et võib-olla see ei meeldinud neile. Ja noh, ma ei tea... Kuna tegu on sellises avalikus väitluses osalemisega, siis sisuliselt ma ei näe nagu suurt probleemi. Siin ei ole ka öeldud, et oleks... Kui oleks tegu näiteks alaealisega, siis oleks teine lugu. Aga täiskasvanud inimene, kes poliitilises ürituses osaleb – mitte mingit probleemi ei näe.

Kui te teaksite, et loo juures ilmub pilt temast, ja on aru saada, et tsitaat loos on tema oma, siis kas uudisväärtuslikkus kaaluks siiski üles tema soovi mitte lehte sattuda?

Minu meelest küll, sest see... Noh, fotograaf ei tunginud kuskile tema isiklikku sfääri, ta ei varitsenud teda kuskil trepikojas, et ta oma näo kuskilt läbi uksepraost välja pistaks. Tänaval toimuva meelevalduse osalejaid kajastada on minu meelest täiesti põhjendatud.

2. Linnavolikoguliikme altkäemaks. *Intervjueeritav valis variandi a) Avaldan salvestusel põhineva loo, kuna olen volikogu liikmele andnud võimaluse kommenteerida ning avalikkusel on õigus seda informatsiooni teada.*

Noh, siin on minu meelest lugu selles, et ütleme mitteavaldamine ei ole antud juhul variant. Tuleks teha tööd, et see lugu selgeks teha nii palju, kui see on võimalik. Et see nagu võib ju muidugi olla argument, et mõni teine väljaanne avaldab loo ennem, aga minu meelest see ei peaks olema nagu põhiline tegutsemise motiiv. Eelkõige tuleks ajakirjanikul selle nimel, et ise kirjutada motiveeritud, põhjendatud ja faktidega kaetud lugu. Ja loomulikult on oluline ka see, et vastavale ametnikule pakkuda see võimalus kommenteerida temavastast süüdistust. Ja kuna tegu on tõsise süüdistusega, siis seda tuleks teha juba loo kirjutamise käigus ehk siis enne, kui sellest midagi ilmub. Mitte nii, et lugu on ilmunud ja siis ta saab võib-olla järgmisel päeval midagi kommenteerida.

Siin ta ütlebki alguses, et hiljem kommenteerib, aga pärast ei ole kättesaadav. Mis te edasi teeksite?

Jah, kui ta...Noh... ”ütleb, et ei ole võimalik...” Ma saan aru, et siis küsimus on siis selles, mis siis järgmisel päeval teha. Et kas järgmisel päeval teha lugu valmis, hoolimata sellest, et teda ei ole võimalik enam kätte saada. Eks siin on ka ajakirjaniku sisetunde küsimus, kas sul on nagu tegelt see lugu olemas või ei ole. Või on sul mingi kuulujutt ainult. Noh, siin on olemas ka helisalvestis. Helisalvestis iseenesest on juba küllalt oluline tõend. Aga noh... Ma arvan, et nii ei ole pädev põhjendada selle loo avaldamist, et „avaldan loo, kuna tean, et kui mina lugu ei avalda, avaldab selle mõni teine kanal“. See, mida mõni teine kanal teeb, sa ei saa seda kuidagi kontrollida ega mõjutada. Mõni teine kanal võib ju loomulikult ette jõuda või mis iganes, aga see ei peaks olema ajakirjaniku töö põhiline mootor. Avaldamise otsustamisel peab ikkagi olema eelkõige see, kas see lugu on piisavalt uudislik, kas ta on avalikkuse jaoks oluline. Kui sa leiad, et nendele küsimustele on vastus „jah“, siis on järgmine küsimus, kas seda saab teha selle ajaga, mis sul käsutuses on, nagu korralikult kirja panna.

Kas oskate sealt mõne vastusevariandi ka valida?

Et mis oleks kõige lähedasem variant? Ma arvan, et ikkagi a.

Ja peamine põhjendus?

Põhjendus oleks see, et avalikkusel on õigus seda informatsiooni teada. Kuna tegemist on olulise

looga ja ajakirjanik on oma töö põhjal järeldusele, et lugu vastab tõele. See on nagu oluline. Need variandid, mis ütlevad siin, et „ei avalda“, „ootan kommentaari“.... sa ei tea tegelikult, kas seda kommentaari kunagi ka tuleb. Oluline on see, et ajakirjanik pakub selle võimaluse ära. Samas, sa ei saa olla sellest täielikus sültuvuses. Niimoodi võib ju sinuga manipuleerida nädal aega, et ma homme olen nõus kommenteerima ja siis lükatakse jälle nädal aega edasi.

Siis kirjutaksite loosse, et ....

Siis tuleks kirjutada jah, et vastava tegelasega on ühendust võetud ja talle on pakutud võimalust kommenteerima ja mismoodi see asia käis.

Mis te sellest arvate, et see lint on tulnud anonüümselt allikalt?

Noh, ütleme... Ma saan aru, et allikas on anonüümne, mitte ajakirjaniku jaoks, vaid avalikkuse jaoks.

Ajakirjaniku jaoks ka.

Et ajakirjanik ei tea, kes see allikas on?

Just.

No see on muidugi keerulisem lugu siis. Tavaliselt on asi siiski pigem nii reaalses elus, et kui on mõni allikas, kes ei taha enda nime ajalehes näha, siis suhtluses ajakirjanikuga peab ta ennast siiski identifitseerima. See olukord, kui sa ajakirjanik ise ei tea, kes talle informatsiooni andis, on väga kahtlane. Sel juhul ma väga kahtleks, kas üldse sellist teemat võtta käsitlesse.

Kas sellest allika isikust sõltuks ka midagi?

No sellest sõltub see, kas see lugu on usaldusväärne. See on nagu esimene asi. Kui sa ei tea, kes see allikas on, siis sul ei ole mingit ettekujutust, kas see inimene üldse omab kokkupuudet vastava teemaga kuskil, kas ta on vastavas valdkonnas tegev, kas ta loogiliselt võis selle informatsiooni saada, mida ta nüüd tuleb pakkuma. Kui sa ei tea, siis võib-olla on tegu mingisuguse suhtekorraldaja tegelikult, kes korraldab mingisugust... Võib-olla on tegemist Kanal 2-ga, kes korraldab siinat ajakirjanduslikku eksperimenti, kes üritab sind oma mingisuguses pilasaates lolliks teha. Igasuguseid selliseid... Ma arvan, et see on ikka väga oluline, et sa pead ise teadma, kes see põhiline allikas on, kes toob info majja. Isegi, kui sa ei ütle lugejale seda, kui on vastav kokkulepe, siis lõpuks vastutad ikkagi ju sina selle eest, mida sa kirjutad.

3. Ohtlikud vaimuhaiged. *Intervjueeritav valis variandi a) Avaldan loo, sest leian, et süüdimatute vabastamise probleemile tuleb tähelepanu juhtida ja parim viis seda teha on läbi detailse jutustuse.*

Noh, siin tuleks nagu ikkagi vaadata seda lugu ennast. Et noh, see, et kui ajakirjanik räägib sellest, mis ta perekonnas toimus, see iseenesest ei ole ajakirjaniku ameti väärkasutamine. Ma ei näe, et siin oleks mingisugust isikliku kasu või hüve taotlust, vaid siiski ühiskondlikku probleemi üritatakse käsitleda. See, kas pealkiri on nagu sobiv, „Ohtlikud vaimuhaige meie ümber“, seda peaks nagu kaaluma. Et noh, siin võib olla oht selleks, et kui inimesel on olnud mingi selline emotsionaalne episood, siis ta kaldub üldistama liialt selle juhtumi põhjal, kus ta on ise olnud osaline. Aga siin on muidugi küsimus selles, et ma arvan, et parem, kui see lugu ei identifitseeriks neid haigeid inimesi, kellest kirjutatakse, vaid käsitleks pigem seda juhtumit sellises jutustavas laadis.

Et oleks pigem anonüümne story?

Jah, et need inimesed, kes on haiged, ei oleks identifitseeritavad personaalselt.

Miks nii?

Ma arvan sellepärast, et see on ühelt poolt nende kaitseks ja teiselt poolt selleks, et üldiselt minu meelest ei ole sobiv inimeste... see on nagu liiga delikaatne inimest puudutav informatsioon. Samas see nähtus kui selline, kui selline probleem on olemas, siis probleemist endast mitte kõneleda ainult sellel põhjusel ei ole ka õige.

Mis te selle pealkirjaga teeksite?

Ma arvan, et pealkiri peaks käima rohkem, rohkem selle... Ma arvan, et kumbki pealkiri ei ole sobiv. Üks on puhtalt arvamustloos pealkiri, „Kas minu perekond peab kannatama?“. Siin võetakse see hoiak, et mitte ajakirjanikuna käsitleda seda, vaid oma perekonna esindajana. See on nagu hoopis teine roll. Minu arust see ei ole päris õige, siis sa peaksid kirjutama arvamusküljed. „Ohtlikud vaimuhaiged meie ümber“, see on jällegi väga üldistav. Võib-olla saaks ikkagi teha sellise, mis lähtuks konkreetsest *case*-ist ja mis ei oleks nii selgelt üldistav. Siin on muidugi alati... Sellist, nii karmi juhtumit esineb muidugi harva. Kas see „Magnuse“ juhtum ei olnud midagi sarnast, kus ka oli küsimus selles, kas inimest identifitseerida või mitte ja kas ta tegelt oli identifitseeritav isegi filmis, mis justkui ei olnud ju mingi ajakirjandulik käsitus ühest juhtumist, vaid oli ilukirjanduslik *story*.

Kas selle juhtumi puhul kaaluks ühiskondlik huvi anonüümsuse üles?

Ma arvan, et üldiselt mitte. Ikkagi, tähendab... Kui tegu on ohtliku inimesega, kes on põgenenud ja varjab ennast ja kes tuleks üles leida, siis on küsimus, kas teda peaks nimega kusagil mainima. Aga kui sellist olukorda ei ole, et oleks otsene kohene oht temast tuleneb, siis ma arvan, et ei ole põhjendatud.

Et võib jääda anonüümseks, aga loo võiks avaldada.

Loo võiks avaldada, aga lugu tuleks nagu korralikult toimetada ja vaadata neid eetilisi aspekte väga tugevalt ja noh... Aga noh, öelda, et mingil juhul ei ole võimalik avaldada, ma arvan, et see ei ole ka õige.

4. Matemaatikatunni video. Intervjueeritav valis variandi

Siin mulle tundub, et see mingisugune matemaatika halvad tulemused ei ole mingi kohutavalt uudisväärtuslik teema, et selle võib vabalt kõik ka avaldamata jätta. Siin nagu on pigem... Kui seda keegi tahab avaldada, siis ma näen pigem mingit sensatsioonihimu. Puhtalt sellepärast, et kui seal tõesti midagi olulist toimuks... Kui seal näiteks peksid inimesi ja see on näiteks filmi peale jäänud, siis tuleks avaldada kõne alla. Kuna tegemist on alaealistega, siis loomulikult tuleks nende näod hägustada ka sellisel juhul. Aga sellise *case*-i puhul, mida siin kirjeldatakse, minu meelest ei ole see teema piisavalt ühiskondlikult oluline või uudisväärtuslik, et peaks tingimata hakkama neid videosid kuskile üles panema.

Et selline ebapädev õpetaja ei ole piisav...

Noh, ebapädevaust õpetajast võib ka kirjutada, aga üks ebapädev õpetaja, kui ei ole seal midagi olulisemat, siis... See on nagu selline asi, mida ikka ette tuleb, et mõni õpetab paremini, mõni halvemini.

Kas oskate mõne vastusevariandi ka valida, mis kõige sobivam tundub?

No minu variant oleks see, et siin, selle kirjelduse kohaselt ei ole tegemist piisavalt uudisväärtusliku materjaliga, et seda peaks niisugusel kujul avaldama. Ja kui tegemist oleks olulisema, ühiskondlikult kaalukama teemaga, siis tuleks alaealiste puhul kindlasti avaldamist kaaluda ja avaldada sellisel kujul, et ei saaks alaealisi identifitseerida.

Meenutage palun enda töö käigust ühte või kahte sellist eetilist dilemma.

Jah. No eks neid ole muidugi palju olnud ikka. Aga... Noh, näiteks eetiliselt kindlasti väga suur miiniväli oli siis riigikoguliikme Juri Šehovtsovi lahutuse kajastamine Ekspressis, mida ma tegin, kus siis proua Šehovtsova saabus toimetusse suure paki materjalidega härra Šehovtsovi kohta. Ja noh, siin oli nagu küsimus selles, et proua Šehovtsova hinnangul näitasid need materjalid seda, et riigikogu liige Šehovtsov, kellega nad oli erinevate suurte firmade juhtkonnas mõlemad, on siis teostanud erinevaid kahtlasi operatsioone nende varadega. Aga noh, põhiliselt see oli mudiugi nende omavahelise varajagamise küsimus.

Mis ajakirjanikuna kõige raskem oli selle loo juures?

Kõige raskem oligi see, et kahe inimese lahutus on tegelikult inimeste selline erasfäär, et sellesse tungida... Et aru saada seda, kas seal on nagu piisavalt ühiskondlikku kõlapinda nendes materjalides, mis õigustab üldse selle teema kajastamist. See oli ikka päris keeruline. Me ikka võtsime selle kajastada eelkõige sellepärast, et tegemist oli riigikoguliikmega ja suurte firmade omaniku ja juhiga ja see, mis neis firmades toimub, tundus nagu piisavalt ühelt poolt segane, aga teiselt poolt näis, et seal on tõesti erinevaid kahtlasi skeeme, mida saaks uurida ja käsitleda.

Kuivõrd te pärast seda lugu tundiste, et oleks saanud midagi teistmoodi teha või tegite kellelegi liiga kuidagimoodi?

Ma arvan, et me siiski tegime... Et selliseid suuri libastumisi ei olnud, kuna algusest peale olid sinna kaasatud konflikti erinevad osapooled. Aga seal oli kogu aeg selline tunne, et oli vaja balansseerida sellisel kõikuval pinnal, kus sa võid osutada manipuleeritavaks, sest kogu aeg üritatai manipuleerida mõlema osapoole poolt tegelikult, et ajakirjanik võtaks selgelt omaks ühe osapoole vaate sellele konfliktile.

Suutiste jääda neutraalseks?

Ma arvan, ma üritasin küll jääda neutraalseks, aga seal oli nii palju... See oli päris värvikas *story* iseenesest.

Mis kõige sagedasem väärtuskonflikt on, mis ajakirjanikul ette tuleb?

Noh kõige sagedasem konflikt ongi see, kas erinevad huvid mingisuguses sellises keerulises loos on saanud adekvaatselt kajastatud. Noh ja sageli on ju seal, ei ole see väga lihtne, sest osapooled, nende suhtlemisvalmidus ja kõik on väga erinev ju eksle. Et see on vast selline asi, mida tuleb üsna palju ette.

Mida tõde teie jaoks professionaalses mõttes tähendab?

See on selline asi, milline tegelt kunagi ei jõua sajabrotsendiliselt, aga oluline on see, et sa ei läheks oma südametunnistusega vastuollu. Et sa teadlikult ei läheks kirjutama, esitama mingit ebatõde või mingit sellist konstruktsiooni, millesse sa ise tegelikult ei usu. See võib ju olla... See võib pärineda kuskilt toimetuse koosolekult, arutatakse ja jõutakse mingi skeemini, millest ajakirjanik ise ei saa midagi aru, et miks see just niimoodi peaks olema. Et see on nagu kehv olukord, kus sa pead hakkama tõestama midagi, mida sa tegelt ise ei näe.

Kuivõrd teil endal ette tuleb sellist olukorda?

Väga ei tule, sest noh üldiselt siiski noh hea ajakirjanik pigem on ise see koht, kust need teemad tulevad ja jõuavad. Kusagil kaugel ilmunud mingisuguseid skeeme tõestama hakata, see ei peaks olema hea ajakirjaniku roll.

Kas teil on tulnud olla ka mitteaus?

Mis mõttes?

Et pärast lugu näiteks on jäänud kuklasse selline tunne, et nüüd ma ei olnud lugejaga lõpuni aus.

Ei seda vist ei ole. On kindlasti olnud seda, et oleks ju võinud veel kirjutada mingisuguseid detaile ja asju, aga kas ei õnnestunud tõestada või mingi osa loost jäi ikkagi veel segaseks. Et, võib-olla pigem on see, et teinekord jääb asi siiski tooreks. Sul ei ole piisavalt aega ja ressursi, et lõpuni välja minna ja võib-olla ka teema ei ole nii tippoluline, et sellele veel pühendada hulk päevi ja on juba järgmised asjad, millega on vaja tegeleda ja siis selline keskmise väärtusega asi jääbki lõpuni uurimata.

Kuivõrd seda ette tuleb, et kiiruse tõttu on vaja selline pooltoores asi avaldada?

Noh, seda ikka tuleb ette. Teistpidi on jälle nii, et sa ei jõua kunagi sada protsenti midagi ära kirjutada. Parem on ikkagi see olukord, kui ajakirjanik teab rohkem, kui ta kirjutab, kui vastupidi.

Mida inimväärikuse kaitsmine teie jaoks tähendab?

Inimväärikuse kaitsmine. Ma arvan, et inimväärikus... Noh sellised elementaarsed inimväärikuse reeglid on loomulikult ajalehe jaoks olulised, eriti selliste tundlike teemade kajastamisel, nii pildimaterjali valikus kui mujal. Näiteks on ju ka sealsamas ajakirjanduseetika reeglites kirjas, et enesetappe üldjuhul ei kajastata, aga teinekord on ikkagi mingisuguses kontekstis tulevad need esile. Siis ma arvan, et peaks vaatama väga põhjalikult, kas ja mida kirjutada.

On teil endal tulnud järeleandmisi teha inimväärikuse kaitsmises?

Ma üldiselt kirjutan sellistes sfäärides, kus isiklik ja ühiskondlik on suhteliselt selgelt eraldatud. Väga ei tule nagu tavaliselt konflikti minna nendes asjades. Et jah. Noh mingisugust sellist olulis *case`i* ei mäleta.

Lõpetuseks, kas te tunnete, et teie isiklikud põhimõtted ja üldised ajakirjanduses levivad põhimõtted on kuidagi vastuolus?

Sa mõtled siis üldiselt Eesti ajakirjanduses?

Jah.

Noh, see on nüüd see küsimus, mis on siis see Eesti ajakirjandus, mida defineerida? Ma arvan, et oma töökohal siin Postimehes ma ei lähe vastuollu enda arusaamadega ja põhimõtetega. Aga samas, kui ma töötaksin Õhtulehes või Kroonikas, siis ma lihtsalt ei töötaks seal, sest ma ei kujuta ette seda tüüp materjali, mida seal toodetakse. Need asjad lihtsalt ei ole minu ampluaa ja ma isegi ei loe seda tüüpi asja eriti.

Millised need peamised jooned on, mis teile vastu hakkavad?

Selline isikliku sfääri mõõdutundetu eksponeerimine, edevus ja mingisuguste selliste mõttetute elukondlike konfliktide suureks puhumine, millel ei ole mingisugust ühiskondlikku kandepinda, uudisväärtust ega muud sellist.

Kas see võiks olemata olla?

Ma kardan, et see ei saa olematuks, sest see on pigem meelelahutus, teatud tüüpi meelelahutus. Mõned küll peavad seda ajakirjanduseks ja siis kui kritiseeritakse ajakirjandust, siis hõlmatakse automaatselt see kõik sinna alla, aga minu meelest on sellel klassikalise ajakirjandusega siiski suhteliselt vähe pistmist. Aga need samad materjalid, seda kõike võib näha mitte ainult Eestis, vaid kas või Soomes või Inglismaal. Seda sama tüüpi asi on ju kõik olemas ja palju värvikamal kujul veel, kui meil siin iganes on olnud. Ega sellest nagu mööda, ega ära keelata seda ei ole mõtet ja ka ei saa ilmselt. Aga minu arust tuleb lihtsalt tega oma tarbimises mõtestatud valikuid.

Kas eesti rahvas oskab teha neid?

Ma arvan, et Eesti rahvas ei erine eriti selles mõttes teistest, et meelelahutus on väga populaarne ja see, mille lugemisel on tarvis mõelda, see ei ole kunagi olnud liiga populaarne.

Intervjueeritav: KM1

Intervjuu aeg: 12.03.11

Intervjuu koht: Kohvik Pärnus

Palun kirjeldage alustuseks, kuidas teie professionaalne karjäär alguse sai ja kuidas see kulgenud on?

1981. lõpetasin Abja keskkooli. Abja-Paluoja on selline kahe-kolme tuhande elanikuga alev Viljandi maakonnas ja juhtus täitsa huvitaval kombel, et tookord sellest maakoolist sai ajakirjanduse osakonda kaks inimest sisse, mina ja Gerda Kandla. Ma ei teagi, mis ta pärisnimi on, vahepeal oli ta Mart Juurega abielus, nüüd ta on jälle ise kuskil. Et, 15 inimest võeti tookord ainult vastu, kursused oli väikesed ja inimesed tundsid ju kõik üksteist.

Nii, õppisin 81 kuni 86. Nii, Abjas ajalehte nagu ei ole, tookord, Nõukogude ajal oli veel niisugune asi nagu suunamine, ma ei mäleta, kolmeks aastaks vist. Oli võimalik saada kuskile Kohtla-Järvele ja Valgasse. Kuna need kohad mind väga ei peibutanud, siis ma läksin ise end pakkuma. Noh, mis teha, juba tookord oli meesterahvastel teatud eelised. Ülikooli vastuvõtmisel vaadati ilmselt ka, et see sooline proportsioon natuke parem oleks ja kui ma läksin enda Pärnu Postimehesse pakkumas, siis tookordne peatoimetaja ütles, et meesterahvas ja tahab veel tööstusest ka kirjutada, et muidugi tule. Muidugi selle asja juures oli väike konks, et ega tal elamispinda ikka anda ei olnud. Kui ma olin Tartus viis aastat ühiselamus elanud, siis ma elasin neli aastat vist Pärnus lisaks, et kokku on ühikates kuskil üheksa aastat enda elust veedetud.

Nii, 86-90 töötasin ma siis, no alguses kandis ta nime Pärnu Kommunist, siis mingil ajal muutus ta Pärnu Postimeheks. Kirjutasin igasugustest asjadest, laulvast revolutsioonist, millest iganes. 89 valiti isegi linnavolikogusse Rahvarinde nimekirjas ja siis ma aastatel 1990 kuni 92 olin nagu Pärnu teistes väljaannetes. Tegelikult oli ta nagu Rahvarinde häälekandja, Pärnu Teataja, ehkki mitte ametlikult. Et oli siuke lõbus leht nagu Pärnu Teataja, mis hiljem muutus ajaleheks Kesknädal, Keskerakond pätsas selle nime pärast ära, sellel pole nagu Keskerakonnaga mingit pistmist. Ja siis kuskil 92 läksin ma sealt Kesknädalast ära, Postimees tegi endale sellise kaks korda nädalas ilmuva Postimees Pärnu Extra lisa ja Peeter ja Piret Tali saadeti seda üle upitama ja mina ja Tõnu Kann olime ka. Aga siis ma vaatasin, et suvel oli kõik tore, aga sügisel läksid Talid ära ja ma vaatasin, et kahekesi koos Tõnu Kanniga sellest ikkagi asja ei saa ja kuna Pärnu Postimees kutsus Pärnu Postimehesse, siis läksin sinna tagasi. Noh, seal, mina ei tea, ma olen olnud seal esimesest uudistereporterist, tookord polnudki sellist mõistet nagu uudistereporter, siis ma käisin mingisugustel Pulleritsu kursustel erinevatel ja omandasin ka selle ameerikaliku *american journalism* i. Mingil ajal moodustati mingi osakond, siis oli produtsentide süsteem ja praegu on ametinimi uudistetoimetaja, mis tegelikult ei tähenda sisuliselt midagi. Vahe oli selles, et kui kunagi oli osakonnasüsteem ja kaks inimest panid uudisteküljed kokku, siis produtsentide süsteem, sõna produtsent hõlmas nii uudistetoimetuse juhti kui ka tegevtoimetajat ehk siis neli inimest tavaliselt kahe nädala kaupa panid ajalehte kokku. Siis, kui 2009 kevadel tulid raskemad ajad, et leht on nii väikseks muutunud, piisab kui peatoimetaja ja tegevtoimetaja panevad lehe kokku, piisab kahest inimesest küll, pärast seda ma olen sisuliselt reporteritööd teinud.

Mis neid valikuid mõjutas erinevate väljaannete vahel?

Miks ma läksin omal ajal Pärnu vist kandis isegi Kommunisti nime – no eks ta oli selline teistsugune õhkkond, tundus nagu et Pärnu Teatajas on kuidagi vabam õhkkond, midagi teistmoodi ja midagi uut. Siis nagu ei osanud veel vaadata ka, et kas sellel väljaandel majanduslikult väga suurt

jalgealust on. Need asjad ei omanud nii väga tähtsust.

Ja mis aastast te nüüd Pärnu Postimehes olete olnud?

92.

Kuivõrd teid kuskile mujal on kutsutud?

Mm.. Põhiliselt on linnavalitsusse kutsutud, et tule meile PR-i tegema, aga ma pole tahtnud niimoodi teisele poole rindejoont minna. Siis mul tuleb igat lolli kuulata. Valitakse, noh, mõnikord isegi ei valiti mõnda poliitikut, tema ettekujutus ajakirjandusest, avalikest suhetest ja kõigest on, noh, kellel on sellise ehitusplatsitöölise oma, kellel on Nõukogude ajast pärit bürokraadi oma. Mul ei ole nagu tahtmist lollide inimestega vaielda.

Kas tuleb mõni inimene või sündmus ka pähe, mis mõjutas seda, et te ajakirjanduse valisite?

See inimene oli Anatoli Jõgi. Issand, mis nime ta nüüd kannab? Selline pika patsiga, Kanal 2-s töötab. Tal on nii palju perekonnanimesid olnud, ma tõesti enam ei mäleta, mis tal praegu on. Et kunagi olin õpilasmalevas ja ta oli seal kõrval kuskil ja ma ei tea. Ma tahtsin, pikalt kaalusin ajalugu, aga ma nägin, et mu valikud on töötada ajalooõpetaja või arheoloogina ja kuna ma olin õpilasmalevas arheoloogilistel kaevamistel, siis ma nägin selle töö ära. Ja ma lähtusin mitte õppeaine meeldivusest, vaid mingisugusest oletatavast elukutsest. Aga lõpuks on ikka mul 20-aastane poeg läks ajalugu õppima, ajakirjandusest ta ei taha kuulda ka, ehkki ta oskab väga normaalselt kirjutada.

Kuidas Anatoli Jõgi teid mõjutas?

Ta oli lihtsalt esimene kokkupuude, milline võib välja näha üks ajakirjandustudeng. Ma ei mäleta, oli ta mõnes kõrvalolevas üliõpilasmaleva rühmas või... Noh, inimene kui selline pani mingi mõtte pähe teda vaadates, et üleüldse selline eriala on. Või mina ei tea, võib-olla õpetatakse ainult parteikoolis selliseid asju, ma ei teadnud ju Tartu Ülikooli ajakirjandusosakonnast mitte midagi. Ja siis ju öeldi Viljandi maakonnalehe toimetusest, et see tütarlaps sealt Nuiast, ta õppis ju väga hästi, miks tema ei saanud sisse, miks teie arvate, et teie saate sinna sisse? No ma ei tea, proovisin ja võib-olla sellepärast, et meesterahvaid eelistatid [naerab – KK]. Ega maakonnast lihtne saada ei olnud. Mul oli saksa keel suhteliselt nõrk Aga noh, tookord oli siuke süsteem, et neljade-viitega pidi ainult kaks eksamit tegema ja mul õnnestus kuidagi ilma selle saksa keele eksamita pääseda. Siis oli veel loominguline konkurss. Kõigepealt oli selline kirjutis, mida tänapäeval nimetatakse vist esseeks, vanasti oli ikka rohkem kirjand, aga sellisest tavalisest koolikirjandist eristasid seda sellised ebaharilikumad teemad, „Tühi tuba“ või mida iganes. Ja siis oli selline vestlus, et kari tarku inimesi istus laua taga ja ükshaaval küsiti, et mis te siis teete, kui te ajakirjandusse sisse ei saa. Paljud vastasid, et ma lähen siis koristajaks ja proovin järgmine aasta uuesti ja....

Selline asi on praegu ka.

No selline asi on praegu ka.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandus?

No kindlasti mitte selline nagu praegu. Praegune Eesti ajakirjandus on... Minu meelest viimasel lehtede liidu konverentsil Kalle Muuli iseloomustas päris hästi. Ma nüüd peast refereerin, võib-olla ei ole see kõige täpsem, et kuskil Eesti iseseisvuse alguses oli ajakirjanik päris hinnatud inimene. Ta mäletas, et kui ta kirjutas, et riigikogu liikme palk oli neli Eesti keskmist, siis see teda ei

morjendanud, sest tema palk oli tunduvalt suurem. Muidugi, okei, see oli Muuli. Et kuskil teistes kohtades see palk nüüd nii kõrge ei olnud, aga kindlasti ei olnud palgavahe riigisektori ja poliitikutega nii mäekõrgune. Ajakirjanik oli nagu inimene ikkagi. Ja teine asi, et kuna telefone ja arvuteid nii palju ei olnud, et Muuli rääkis ka, et ajakirjanik oli suhteliselt hästi informeeritud inimene, et peaminister küsis tema käest, mis uudist on. Praegu ei küsi keegi enam. Kuskil kümme aastat hiljem hakkas ta märkama toimetustes, et hakati rääkima, et ma küsin pressiesindaja käest. Mind on nagu siinamaani vihastanud, et ma pean nagu igasuguste lollide pressiesindajatega suhtlema. Et mul lükatakse ette inimene, tal on õigus suu lahti teha, ta alles hakkab seda teemat endale selgeks tegema, valdavalt ta ei oska sellest teemast veel midagi rääkida ka ja siis mingi kolme-nelja tunni pärast saan ma sellised hoolikalt lakutud laused, aga need on väga nigelad. Ja kui selle Muuli paralleeliga edasi minna, siis ta ütles, et nüüd on nagu palgad absoluutselt alla igasugust arvestust, inimesed on PR-i ära jooksnud, ta nimetas seal Sildamit, Bahovskit, päris paljud nimekad ajakirjanikud, kes on endale leidnud riigisektorist töö, sest makstakse rohkem. Ja paljuski lugusid tehakse nii, et saadetakse hommikul pressiesindajale küsimused ja õhtul kirjutatakse sellepealt kokku. No kuulge, see ei ole ajakirjandus. Vähemasti Pärnus on ajakirjandus ikkagi veel, et ma käin, suhtlen kõikide poliitikutega, sinatan neid, ma tunnen neid inimesi ammu, et vaevalt saab Pärnus tulla linnapead, välja arvatud Viisitamm, kes tuli kusagilt kaugelt, keda ma varem ei tunne ja ajalugu ei tea. Praegu tunnetan end kas just päris sama hästi informeerituna kui nemad, aga noh, mingisugune... Ma olen kaks koosseisu olnud volikogu liige ja mingeid asju oskan nagu vaadata ja suhtlen paljudega, et mingi informeeritus on tagatud.

Seda informeeritust on siis ajakirjanikel puudu?

Kindlasti võiks ajakirjanik olla inimene, kes natuke nagu mõtleb ka, mitte ainult pastapliats ei ole, et ma panen öeldu ilma mõtlemata, ilma asjast aru saamatu kirja. Kõige tottram asi on siuke diktofon, et loodetakse sellise diktofoni peale ja noh, algaja ajakirjanik kuulab selle diktofoni iga sõna, tal läheb meeletu aeg selle ümber kirjutamise peale. Mõni veel küsib, et kas see asi kirjutatakse täpselt nii või kirjutatakse naa, sest ta on juhuslikult selle diktofonilt valesti maha kirjutanud ja ta usub seda, mis on lindi peale, ega mõtle selle asjaga kaasa. Aga noh, ega see ei tule sedasi kohe, et ma tunnen neid asju, millest ma kirjutatan. Eks ta tasapisi tekib.

Kas kompetentsi ja pädevust on vähe?

No kindlasti, jah. Ja paljud inimesed on nagu... Ma tõin ka meie ühele omanikule Peep Kalale siukse näite, et kui sa tahad, et sul oleks normaalsed töötajad ehk siis inimesed näiteks, kes oskavad linnapeaga vaielda, miks sa nagu lähtud sellest, et Pärnu Postimehe toimetaja saab tunduvalt vähem palka kui linnapea? Kui see peatoimetaja vähem palka saab, siis ta tahab ju linnapeaks saada. Siis tal ei ole seda motivatsiooni mitte olla poliitik, vaid olla ajakirjanik. Peep ütles, et ajakirjanik saab nagu vabam olla. Jah, see on õige omamoodi, ehkki põhipõhjus on nende palkade puhul ikkagi selles, et see mudel, millest lehtede sissetulekud tekivad, see mudel kogu maailmas mureneb. Reklaamiandjad ju tahavad inimesi püüda ilma väljaanneteta ja pole millestki enam neid väljaandeid finantseerida.

Õelge paari märksõnaga veel, milline peaks olema hea Eesti ajakirjanik.

Mis ma ütlesin? Et võiks nagu aru saada, millest ta kirjutab, võiks osata seda hästi elavalt kirjeldada. Ta peaks ikkagi olema selline tõlk valitsejate ja alamate vahel, et ta saab aru nagu sellisest lihtsa inimese elust ja ta saab aru ka sellise tavainimese mõttekäigust. Need on katastroofiliselt erinevad. Aga noh, kindlasti peaks... Võib-olla mina olen palju kirjutanud sellisest linnapoliitikast, aga kindlasti ei peaks üks ajakirjanik mitte ainult poliitikaga tegelema. Täna oli mingi reportaaž meil tänavavalgustusest, et mingeid teemasid, mis inimesi, mis naabrimeest ka huvitavad. Et tehakse mingeid koalitsiooniläbirääkimisi ja aetakse mingit siukest ja siukest juttu,

see kõik võib jõe tähtis olla, sellest tuleb see iva välja tuua ja kui seda iva ei teata, siis noh, mis sellest ikka pläkutada.

Millised on kõige olulisemad põhimõtted, millest te ise enda töös kinni peate?

Tead, ma ei mõtle kogu aeg mingitest põhimõtetest. Ee.. No ära ei ole mind keegi püüdnud osta. Ma ei saa endale niiviisi vastu rinda taguda, et ma olen nii põhimõtteline inimene, et mind ei ole võimalik ära osta, sest praktikas on see läbi proovimata. No ilmselt on mingi märk ka see, et seda ei ole proovitud. Sest noh, ma ei tea, et seda eesti ajakirjanduses väga palju oleks ja sellistel inimestel ei ole ka väga palju võimalusi ajakirjanduses töötada. No kindlasti võiks ajakirjanik olla nagu selline julge ja jonnakas. Ehk siis, noh eriti kuskil sellises maakonnalehes, kus suhtled ikkagi inimestega näost näkku, mitte ei ole kuskil Tallinnas, et kõik on mingites eraldi kildkondades. Et tuleb selle inimese kohta ka aeg-ajalt midagi halvasti öelda või kirjutada. Ja kuigi sa neid tunned aastaid ja sinatad, sul võib olla inimlikult isegi kahju, aga lõppkokkuvõttes sa ju kirjeldada inimeste tegusid, mitte noh... ma ei tea. Oli meil üks sotside esinumber Epp Rooster, kelle mees salaviinaga vahele ja pärast politsei... See oli vist eilne leht, kus oli, et me kahepeale, mina ja mu naine [Veste Roosaar, Pärnu Postimehes toimetaja – KK] rikkusime tema kõrgelennulise karjääri ja no nii ei saa. Nii loll... Tähendab, selliseid inimesi ei saa riigikokku lasta.

Kas te püüate mõnda teemat vältida ka?

Ilmselt ikka. Tähendab, et... Ma püüan selgitada, sest me mõistame ilmselt asja erinevalt. Et esiteks, see teema peab olema minu jaoks huvitav. Teiseks ma nagu väga mõtleks... igasuguseid inimestevahelisi konflikte ei taha kirjeldada, sest noh, esiteks need on natuke igavad, mingi naaber kakleb naabriga, lasku käia eks ju. Esiteks, miks see peab kedagi huvitama ja teiseks, kust mina tean, kelle sõna on õigem. Siis nagu mul mingeid kolmandaid allikaid ei ole ja ma hakkan mingisugusest sisetundest lähtuma, et see meeldib rohkem kui teine või... Ja ka igasuguste selliste kohtuasjadega on jõe keeruline, et väga sageli, ma ei ütle, et ma kohtuasju üldse ei võtaks, aga siin peab mõtlema, et mille põhjal sa neid asju kirjutad. Sellised juhud, kui inimene tuleb ja ütleb, et teate, selles kohtus ei saanud õigust ja teises ei saanud õigust, et kirjutage nüüd, kui korrumpeerunud on kohtunikud ja Eesti riik, vot seda nagu ei viitsi ette võtta, sest millele ma siis tuginen? Selle inimese jutule? Ma annan ju endale aru, et mina ei ole uurija, minu võimalused ajakirjanikuna on väiksemad ja noh, enamasti sellised inimesed tulevad ka sellise ettekujutusega, et mind kuulatakse, minu tõde jääb peale ja siis nad on väga pettunud, kui mõne teisega ka kuskil räägitakse ja mõni teine tõde võib ka kuskil kõlama jääda.

DILEMMADE LAHENDAMINE

1. Geide meeleavaldus.

Oh issand. Esiteks ma ütleks kohe, et mina nagu geide kaitseks nagu meelt ei avaldaks. Ilmselt ma olen suhteliselt konservatiivsete mõttevaadetega. Siin ei ole nagu ühte asja nendes vastusevariantides. Et on öeldud, et õhtul helistab see heterost meeleavaldaja, õudsalt palju oleneb ikkagi, millal ta helistab. Misasja see õhtu tähendab?

Seda, et jõuaks veel lugu parandada.

Jõuaks veel lugu parandada. Noh, kui ma jõuan seda lugu parandada, siis ma loomulikult üritan sellele inimesele kuidagi vastu tulla, et kui ei taha, siis ei taha, eks ju. Ja tavaliselt on õhtul need võimalused natuke piiratud. Ka lugusid planeeritakse nii, et näiteks sellesse kohta läheb näiteks 40-50 rida. Kui siin on, et kärbime poole välja, siis andke andeks, mis me sinna siis juurde kirjutame?

Ma ei oska nagu välja tuua a, b, c, variante, aga vastaksin üldisemalt, et ma võimaluste piires püüaksin selle inimese soovidega arvestada. Noh, kui inimene ei taha saada kangel... allikaks lehes, siis miks ta peaks? Ega see ei ole vältimatu. Aga pahatihti, noh, ma pean õudselt tegutsema nendes ajalistes raamides. Ma ei tea, kui mul on näiteks aega, kärbin pool välja ja see pool on mul kuskil märkmikus olemas, siis ma võin selle pool ju juurde kirjutada muust materjalist. Aga kui mul ei ole seda, siis ma kahjuks olen sunnitud ka seda materjali kasutama ja eks ma siis hakkan vaatama, kuidas ta identifitseeritud on. Kas ta on... Noh loomulikult ta võiks siis eesnimega olla ja mitte nii äratuntav. Ta ei pea ju kuskil olema tingimata oma näoga, aga noh... Üritaks sellele inimesele kuidagi ka selgeks teha, et ärgu ronigu kohta, kus tal probleeme võib tekkida. Et see on ikkagi meelevaieldus.

Aga kui ta on siiski kategooriliselt vastu, et ta lehes on, ja tal võib sellest pahandusi tulla.

Ma enne ütlesin, et kas ta oli rääkinud ka midagi või?

Jah, päeval rääkis ajakirjanikuga ja oli nõus ainult eesnime ütlema.

Aga ta sai aru, et ta räägib ajakirjanikuga?

Just. Õhtul lihtsalt mõtles ümber.

Okei. Vot sellised ümbermõtledjad on muidugi suhteliselt vastikud jah. Et, noh, arvestaks võimalusel. Kui mul on muud materjali, siis ma paneks muud materjali. Kui muud materjali ei ole, siis ma panen eesnime all tema ütlused ja tema ümbermõtlemisega ei arvesta. Pilti ei ole nagu mõtet panna, ei ole mõtet nagu inimesi... Mis siis, et ta avalikus kohas oli, ei ole mõtet nagu inimesi päris ruineerida.

Et siis jätaksite loosse anonüümsena?

Jah, anonüümsena... Ei pea isegi eesnimega panema. Võib-olla lihtsalt suurte tähtedega „pederasti sõber“ [Naerab – KK].

2. Linnavolikoguliikme altkäemaks.

Oi-oi-oi, kes see teinud on need asjad? Linnavolikoguliige ei väljasta ettevõtluslube. Täidesaatev ja seadusandlik võim on natuke erinevad asjad. [Pikk paus – KK] Ei, ma ikka valin ilmselt selle variandi üks, et avaldan salvestusel põhineva loo, kuna olen volikogu liikmele andnud võimaluse kommenteerida ja avalikkusel on õigus informatsiooni teada. Aga noh, ma ei saa teda nimetada nagu selliseks altkäemaksuvõtjaks. Kindlasti pean sõnastuselt ettevaatlik olema ja lähtuma sellest, mida see lindistus näitab. See, mida iga lugeja mõtleb seal, kas ta tahtis altkäemaksu või ei tahtnud altkäemaksu, see jääb nagu igauhe enda otsustada. Aga mina avaldan ja olen sõnastuses ettevaatlik.

Mis selle valiku peamine argument oleks?

No see sama, et materjal on oluline, inimene on saanud võimaluse seda kommenteerida või ümber lükata. Ma ei tea, tähendab, kaua ma ootaks. Võib-olla ma ootaks mitte päris... Vot siin tuleb nagu see mängu, et kohalikul tasemel seda ajalist konkurentsi nii väga nagu ei ole. Tegelikult ei ole Pärnu Postimehel seda konkurendikartust ajaliselt. Et võib-olla ma ootan paar päeva näiteks. Ilmselt ma püüan nagu aru saada, et miks ta sellele telefonile ei vasta, järsku juhtus temaga midagi midagi. Aga kui ma nagu näen ära, et inimene tõesti ei taha rääkida, ega sellepärast lugu avaldamata ei jää.

Mis te sellest arvate, et see lindistus tuli anonüümselt allikalt?

Noh, kama nagu, kellelt ta tuli. Hääl on ju hääl. Ma võin ju muidugi paranoiliselt mõelda, et kas salvestust on võltsitud ja kleebitud ja nii edasi... See sõltub õudselt palju, mida ma kuulen. Kui ma tunnen ikkagi inimese hääle ära ja... Kindlasti ma püüan ka mingisuguseid muid... et kes kellega rääkis näiteks. Tavaliselt ju üksi ei räägita. Eks rääkida ka selle inimesega, kellega räägiti või kes selle asja juures on. Mul nii kiiret selle asjaga ei ole, et oi näe, keegi teine avaldab. Aga niisama nüüd sinnapaika ka ei jäta, et inimene kommenteerimast keeldub.

Siinpuhul mängiks see väikse koha eripära olulist rolli?

No ma usun küll, et ma saaks aru. Kui selle dilemma eelduseks on see, et ma ei saa aru, kes räägib, siis on see nagu natuke valesti. Kindlasti tuleks aru saada, et kas see inimene, keda väidetakse ka tõepoolest see inimene on. Muidu, ainult linte kuulates ja keegi on jätnud kuskile kirja, et see räägib... Mul on vaja ikka tõendeid ka, et see inimene räägib.

Ilmselt ma ei ole esimene inimene, kes ütleb, et ei ole ühtegi sellist varianti, tahaks veel seitsmendaks, kaheksandat ja üheksandat. Aga vastutus on ikkagi personaalne. Et kui on lindistus, siis on lindistus. Seda lindistust saab ju kellelegi teisele ka ette mängida. Kui inimene ise nagu telefonikõnele ei vasta, siis kellega ta rääkis, teised volikogu liikmed, volikogu esimees, linnapea... Noh, tegelt siin see volikoguliige tuleks asendada sõnaga „linnaavalitsuse liige“ või „ametnik“, see volikogu on jama praegu.

3. Ohtlikud vaimuhaiged.

Ei, seda lugu ma kohe kindlasti ei avalda. Noh, esiteks nagu ei peaks ajakirjanik mingisuguseid oma asju üldse klaarima ajalehes. Teiseks on see vaimuhaigus niivõrd piiripealne asi, et noh.. Ma ei kujuta nagu üldse ette väga, võib-olla noore ajakirjanikuna ma kirjutaks vaimuhaigetest. Aga 20 aastat või 25 aastat juba töötanuna väga ei tahaks enam kirjutada vaimuhaigetest.

Kunagi, mäletan 90ndate algusest sellist situatsiooni, et meie naisega juurde tuli üks naise, ma ei tea, kas ta just sõbranna oli, aga tuttav. Ütles, et tema mees kiusab teda takka ja siis me aitasime, ma ei mäleta, kas rääkisime ka politseile, aga aitasime nagu seda meest vaimuhaiglasse saata või viia. Ja pärast tuli sellest jõe pahandus. Et kuidas te nagu sekkute vägivaldselt inimeste õigustesse ja siis ma sain nagu aru, et ei maksa oma nina toppida sellistesse asjadesse. Meie lähtusime sellest, et see tuttav naine oli hädas. Keegi suutis... Ma ei tea, kas Pärnu Postimees kirjutas, vist kirjutati anonüümselt mingist vaesest õnnetust meesterahvast, keda võimuorganid represseerisid ja hullumajja viisid. Nende vaimuhaigetega on üldse nii, et ega keegi ei ütle ju, et ma ei tea, Rooma paavst kiusab teda. Kõik ütlevad ju, et kaitsepolitsei või politsei või miilits, midagi lähedasemat ja tõest. Ma olen päris palju selliste inimestega kokku puutunud, kes on normi ja hälbe piiril ja kust kurat see piir täpselt läheb. Ma ei taha nimesid öelda, aga kas või ülikooliajast üks inimene, kelle vastu ilmselt KGB ka huvi tundis, ja ta käis ja rääkis seda kõigile. Aga mingil hetkel ma hakkasin mõtlema, et see, mida ta räägib, ei saa ikkagi täiesti tõsi olla. Mingi KGB ei oma sellist ressursi, et mingit tavalist üliõpilast füüsiliselt jälitada. Aga kuidas sa ütled inimesele, et järsku ei ole enam KGB uurimisega tegemist, vaid järsku noh, hakkab sul juba katus ära sõitma. Et no igasuguseid vaimuhaigused jätaks nagu lehest välja, las arstid tegelevad sellega. See on muidugi probleem, et igasugused vaimuhaiged... See on ikkagi käitumispõhiselt. Keegi ei saa nagu eeldada, et ta on ohtlik vaimuhaige edasi. Õudselt keeruline teema.

Kas teie peamine argument oleks?

Peamine argument on, et isiklikke asju ei tohi ajakirjanik leheveergudele tuua ja ka see teemavaldkond ei ole must-valge. Minu meelest ei peaks ajakirjanikud... tähendab see on

teoreetiline konstruktsioon, ma ei tea tegelikult, et kuivõrd siin on selliseid fakte ja kirjeldusi, kuivõrd on sellist... mis asi, mõrvajuhtum? Et lasti lahti see inimene, kes ajakirjaniku lähisugulase tappis üks ju...

Jah.

Kirjutagu arvamust. Aga siis jätku ka nagu detailid välja. Noh jah, dilemmad on nagu korralikud.

Arvamust nagu anonüümsest inimesest?

No mina ei tea, anonüümsest või vähem anonüümsest. Et noh, see ajakirjanik ei ole enam objektiivne, kui tema peret puudutab. Vahet ei ole, kas siin on mingi mõrvajuhtum või läks ta poes kellegagi tülli. Endasse puudutavaid asju ei peaks nagu kusagil lehes klaarima. No ma arvan, et see endasse puudutav klaarimine oleks ka hea ettekäänd selle loo tagasilükkamiseks, aga tegelik põhjus on ka selles, et kogu see vaimuhaiguste asi on jõe keeruline. Ehkki noh, püüaks nagu loogiliselt aru saada mingisugusest käitumispõhisest asjast, et igasuguseid hulle ei saa ikka lahti lasta, ma olen täitsa nõus.

4. Matemaatikatunni video

Oh jah, ma arvan, et .... Vot see on nagu teema, mille käsitlemist ma nagu üldse ette ei võtaks, sellepärast, et noh, mina ei tea. Kust kurat mina tean, mis siis, et on igasuguseid videosid, millised on inimeste omavahelised suhted? Seda enam, et on nagu lastega tegu. Mingi analoog oli vist selles „Pealtnägijas“, kus õpetaja läks kätega kallale. Seal oli see muidugi õigesti lahendatud, et noh, laste nägusid, nende nägusid, kes ei tahtnud, ei olnud, kes rääkisid, olid täiskasvanud, kõik said võimaluse kommenteerida. Aga mis see teema siis oli? Teema oli see, et õpetaja nagu lasi käed käiku. Mis siin on? Et õpetaja ei suuda klassi korda tagada. See on nii kuradi hinnanguline asi, kas suudab korda tagada või ei suuda korda tagada. Et mingi videolõik seda küll nüüd ei tõesti. Et mis seal videolõigul nüüd täpsemalt on. Ja kui ma näen ära, et kellelgi, kes tuleb, on mingisugune isiklik motiiv, siis ma hoiaks sellest hea meelega eemale. Ma olen näinud küll, kuidas tullakse toimetusse ja tahetakse sõna otseses mõttes kätte maksta. Küll nendele, kes võlgu jäid, küll nendele, kes lahti lasid. Isegi, kui sellel inimesel võib õigus olla, siis saades aru, et tema motiiv on kättemaks, ma ei tahaks seda lugu ette võtta.

Selle jätaksite ka avaldamata?

Ma usun küll, jah. Mida ma tõesti hakkam kirjutama lugu teemal, et õpetaja ei suuda klassis korda tagada, no tule taevast appi. Oleneb, mis see on. Samas on olukord teine, kui õpetaja võtab salaja pudeli ja joob sealt. See on juba midagi muud, see on hästi konkreetne asi. Võib-olla mis mind selle näite juures umbusklikuks teeb, et see „ei suuda korda tagada“ on selline hästi mitmeti tõlgendatav mõiste. Mida see ikkagi tähendab?

Seda, et õpetaja on ebaseaduslik ja selle tõttu kannatavad õpilaste tulemused.

Mul on naine osaliselt õpetaja ja laps ei saa ka kohati hakkama. Ma usun, et selliseid õpetajaid on, kas just pooled, aga neid on ikka väga palju ja noh... OI, see hariduse teema. Esiteks, ma üritaks sellele lapsevanemale selgeks teha, et ma võin selle loo kirjutada, aga teie laps jääb sinna kooli, teie lapsele makstakse kätte ja te teete praegu endale halba sellega. See asi nii või naa lõpeb sellega, et teie jääte kannatajaks. Võib-olla peate lapse kusagile mujale kooli viima, sinna võib see ka kõik edasi kanduda. See on nagu sõjaväes, sa pead alluma sellele kuradi õpetajale. Selle lõpetuseks võin

rääkida, et on näiteks mõneks koolis olnud nii, et lapsevanem läheb ja seletab, et ma ei saa matemaatikast aru, tehke mulle matemaatika selgeks. Ja siis vaene õpetaja mõtleb, et aga noh, tulge siis kaheksanda klassi tundi, et eraldi tunde ma küll ei tahaks anda. Asjad on nii mitmeplaanilised, et mina sinna suppi või herilasepessa enda näppu ei topiks.

Meenutage palun enda töö käigust ühte või kahte eetilist dilemmat.

Noh, eetiliseks dilemmaks sobib see, et.. No näiteks, ma juba rääkisin ka natuke, tuleb inimene toimetusse, on mingisugusest firmast lahti lastud ja kuna just on selle firma kohta kirjutatud, et näe, keskerakondlased jäid just seal kellelegi võlgu mingite asjade eest, tahab tema ka sedasi nüüd rääkida. Ta oli reklaamikujundaja ja et firma tegeleb sellega, et valetab klientidele, et nende mingite kirjutusaluste tiraaž on suurem, kui see tegelikult on. No püha jumal, ega ma revident ei ole. Kui ma näen ära, et inimesele on väga selge isiklik kättemaksumotiiv ja mu hing jääb kinni sinna, et ajakirjanik ei ole uurija ja ma loobun nagu sellistest teemadest. Mis ma siis hakkaks, et mulle ei meeldi keskerakond ja ainuüksi sellepärast laseme maha inimese? Siukest suhtumist on ka piisavalt. Ja see inimene täiesti arvestab sellega, et näe keskerakondlane, kindlasti võetakse kinni sellest.

Selle jätsite avaldamata?

Noh, seal polnudki midagi avaldada. Ma paar minutit kuulasin seda inimest ja ütlesin, et teate, kahjuks pole ma revident. Ja ta ütles, et kui ma ise teen selle töö ära ja toon teile? Aga no mõte jääb ju samaks ja kust mina tean, kas ta faktid vastavad tõele või mitte. Ühesõnaga proovisin temast kuidagi viisakalt lahti saada. Ma ei hakanud talle ütleva, et te tulite puht isiklike kättemaksumotiividega siia. Pole mõtet ju ka inimesele halvasti ütleva hakata. Sest ta tuli ju ka nii, et „kuule, see oli meil ju enne toimetuses fotograaf“. Issand, mina olen toimetuses 86. aastast, ju ta enne seda millalgi oli, aga mis siis? Mul on täiesti kama, kas ta oli fotograaf või mitte. See ei tähenda veel seda, et ma mingit lugu hakkaks kirjutama tast.

Kas teil tuleb mõni selline näide ka meelde, kui teil oli lugu tehes mingi raske otsus vaja teha?

Oh, kindlasti on neid lugusid olnud, kus lähed nagu loosse ühe arvamusega ja selgub lõpuks teine arvamus. Ja noh, võib ka nii olla, et sa lõpuks ei kirjuta seda lugu. Oh, issand, mis see näide oli? Ma ei mäleta neid nii täpselt. Oli mingisugune, ausõna, isegi minu jaoks ebasümboolne Isamaaliidu liige, mingi ettevõtja, ma ei mäleta, millega ta seal hakkama sai kuskil. Aga seda lugu kirjutades ma sain aru, et ma lähen natuke väiklaseks seda kõike kirjeldades. Jumal temaga, on tunduvalt olulisemaid asju. Ma jätsin selle loo nagu sinnapaika. Ma tõesti ei mäleta, kes... On võimalik igatepidi midagi rikkuda ja seda asja üles puhuda.

Ja siis jäi avaldamata?

Jäi avaldamata, jah.

Mis see väiklane käitumine tähendas?

Ma ei mäleta enam. Väiklane oleks olnud nagu tema firma mingite pisieksimuste kallal õiendada. Minu arust ei olnud need asjad niivõrd olulised, et hakata neist kirjutama. Inimene samas nagu isegi suhteliselt mõjukas poliitik linnas. Ma toon võib-olla natuke teise näite, kuna mul selle asjad ei ole täpselt peas, aga see ei olnud nagu mitte mingi minu dilemma. Ma olen päris pikalt istunud Mart Viisitamme kohtuprotsessil ja näinud, kuidas mingisugune prokuratuur töötab. Sinna kutsuti tunnistajaks mingisugune mees, kes hakkas seletama, et Viisitamm on talle korterisse mööblipanemise eest võlgu ja siis nad seal seletasid ja vaidlesid, kas sellesse korterisse mööbli

ülespanemise eest oleks see Viisitamm pidanud niipalju või naapalju maksma. Samas nagu kohtu all oli ta altkäemaksu ja ütleme lihtsamalt, saladuste väljalobisemise eest. Siis ma mõtlesin küll, et milleks see vend siia tassitud on. Las nad vaidlevad. Võib-olla tõepoolest Viisitamm maksis talle mööbli ülespaneku eest natuke liiga vähe. Mina ei tea, kus on tõde. Kas ta maksis piisavalt palju või tegi mees viletsat tööd ja otsustas vähem anda, aga miks tassitakse selline kuskilt kohtupinki? Ma küsisin seda prokuröri käest, et mis see nagu asjasse puutub praegu? Las nad vaidlevad oma kuradi mööbli üle, see ei ole kuritegu. Ja prokurör ütles selle peale, et see on nagu Viisitamme iseloomustamiseks. No mina ei tea, kas ta süüdistab siis inimest konkreetsetes asjades või on mingi inkvisiitor või... Ühesõnaga ma olen väga skeptiliseks muutunud igasuguste asjade suhtes.

Mis teie hinnangul kõige sagedasem väärtuskonflikt on, mis ajakirjanikul ette tuleb oma töös?

Väärtuskonflikt vä? No kõige sagedamini, ma kujutan ette, on ajakirjanik lihtsalt loll. Et ta on sügavalt masenduses, sest ta saab niivõrd vähe palka, ta ei viitsi suurt nagu midagi teha. Siis ta võtab mingisuguse pressiteate, mida siis äristest või poliitilistest huvidest on tehtud ja ta lihtsalt kopeerib selle süüdimatult ümber, sest tal on täiesti pohhui, mis seal lehes on. See on selline põhiline, ma ei tea, kas seda eetiliseks konfliktiks saab nimetada, aga tegelt on küll eetiline konflikt. Nii kui kuradi saapaid parandaks. Ei, vabandust, saapaid parandatakse ka ikka natuke korralikumalt.

Aga kui siiski eeldada, et ajakirjanik teeb korralikult lugu, siis mis need loo tegemisel rasked kohad on? Kui mõelda nii, et ühel pool on avalikkuse huvi ja õigus infot teada saada, siis mis sellega konflikti satuvad?

No ma kindlasti püüaks selle avaliku huvi juurde jääda ja püüda siis nagu noh, ütleme, uurida nii hästi kui võimalik. Mõnda asja ei ole nagu võimalik, et sa jääd nagu kuskil pidama. Ma püüaks. Aga noh, mis konflikti siin nii väga ikka on? Või noh, on muidugi jah, et on igasugu lapsed ja... See on nii teoreetiline see jutt.

Mida tõde teie jaoks professionaalses mõttes tähendab?

Tõde. Oh... Ma ei tea, tõde on see, kui inimene vaikib [Naerab – KK]. See on nii abstraktne mõiste, et mis asi on tõde. Tõde on see, mis nagu... Sa oled teinud heas usus endast kõik oleneva ja see asi paistab sulle nii. See asi on tõde minu arust. Mis see tõde muud ikka on? Kas see maakera on ikka ümmargune? Võib-olla ei ole, mina ei tea täpselt. Väidetakse.

On teil tulnud olla ka mitteaus?

Phh... Ei ole, ei meenu nagu. See mitteaus on ka hästi ebamäärane sõna. Ma ei ole pidanud kirjutama asju, mille pärast nüüd nagu häbeneks. Muidugi piiripealseid asju on, ütleme noore ajakirjanikuna sai 86. või 87. aastal kirjutatud, kuidas inimesed tööajast viina ostsid ja mingi kontroll käis seal viinapoes ja siis ma kirjeldasin seda kontrolli. Praegu nagu mõtlen, et ma läksin nagu mingi ajastu vaimuga natuke liiga kaasa ja kohati võisin natuke ülikriitiliseks muutuda. No mis seda vaest inimest ikka mõnitada, kes tööajast viinapoes vahele jäi. Ma ei tea...

On teil jäänud näiteks pärast mõnda lugu jäänud kuklasse selline tunne, et nüüd ma ei olnud päris aus lugejaga?

Lugejaga? Vot, ma arvan, et seda küll ei ole olnud, et ma lugejaga ei ole aus. Aga võib-olla ma olen mõelnud nagu ikka sellele inimesele, kes loos tegelane on olnud. Kas oleks nagu maksnud või... No ikka mõtled, kas see poliitikki, rääkisin siin enne ühest sotside esinumbrist, kes siin oh... Kirjutasin ja ei pääsenud nagu õieti kuhugi ta [Riigikokku – KK]. Et kas oleks nagu maksnud kõike, aga see on see väike ühiskond, et sa pead ikkagi enda väärtustest lähtuma, mitte sellest, et muidu tore inimene ka kuskil kõrval. Ma püüan ikkagi lähtuda inimeste tegudest, mitte lahterdada neid läbinisti

headeks või halbadeks. Aina enam näen nagu selliseid pooltoone. Noorena ei näe võib-olla.

Mis need enda väärtused on, millest te püüate lähtuda?

Oeh... No ma ei mõtle nii abstraktselt, ma ei tea. No inimestel on ikkagi õigus tõe teada, et mis ühiskonnas või siis selles Pärnu linnakeses toimub. Et kas linnapea sõidab sellise autokesega või palju ta selle eest maksab. Noh, see auto ei ole ka teab mis asi. Mis see küsimus oli, et millest ma lähtun või?

Mis need peamised isiklikud väärtused on? Te mainisite, et püüate sellistest isiklikest väärtustest siiski kinni pidada.

No eks ma püüan nagu ette kujutada, mis asi see tõde on ja sellest lähtuda.

Et võib öelda, et tõde on selline kõige olulisem väärtus?

No vast... No mitte alati. Tähendab, ütleme nii, et ma püüan seda, mida ajakirjanik jumala eest ei tohi, seda ühiskondliku elu siin kuidagi mõjutada. Et mõnda seadust ei võeta vastu või mõnda otsustatakse nii või naa. Sest on kindlasti palju inimesi, eriti poliitikuid, kes arvavad, et ajakirjanik peab nagu pastapliiats olema, kuulama ühte, kuulama teist, tal ei tohi mitte midagi isiklikku arvamust olla. Minu meelest see oli Pullerits, kes ütles, et isiklik arvamus võib tulla 40. eluaastast alates. Enne seda võiks nagu isiklikku arvamust mitte kuskil väljendada, aga pärast seda on juba lubatud. Mina ilmselt nagu kuulun sinna, kes kipub seda hoiakut omama. Aga mis, see hoiak täpselt on, vabadus, võrdsus, vendlus, või millistest aadetest kantuna, ma ei ole nii sügavuti kunagi mõelnud.

Mida inimväärikuse kaitsmine teie jaoks tähendab?

Töös tähendab eelkõige seda, et sa ei tohi sellisele lihtsale inimesele liiga teha. Ei tohi mina liiga teha ja ei tohi ka keegi teine liiga teha. Seda võib nagu küll kirjeldada. Noh, inimväärikus, noh.

Mis see liigategemine tähendab?

Ohh... Ma ei tea. Mul jäi nagu mõte kinni. Mis tähendab inimesele liiga tegemine? See on selline subjektiivne arusaam. Mul ei tule nagu mingit head näidet.

Kuidas ajakirjandus on liiga teinud teie arvates, olete märganud midagi?

Me lähme selle juurde, et mis on ajakirjandus. Kas Võsa-Petri saade on ajakirjandus? Minu arust see ei ole ajakirjandus. Igasugused meelelahutussaadet on kindlasti inimestele liiga teinud. Voh, hea näide, kuidas ajakirjandus on inimesele liiga teinud – nii kui hagi ja mindi selle Tõnu Trubetsky kallale, sest inimene astus keskerakonda. No mis siis? Las ta astuda. Kelle kuradi asi ta on? Pärast seda, kui see Juku-Kalle Raid, kes ta kallal põhiliselt vingus, ise kandideeris Isamaaliidu nimekirjas, seda nagu ei pannud õieti keegi tähele. Siin on küll minu arvates, ma ei tea, kas ta nüüd nii väga lihtne inimene on, aga minu arvates tehti inimesele ajakirjanduses liiga.

On teil endal tulnud järeleandmisi teha selles inimväärikuse kaitsmises?

Mis mõttes?

Et olete võib-olla ise tundnud, et olete kellelegi liiga teinud?

Oh... No eks ma mõtlen ikka, kas täpselt nii maksab kirjutada või mitte. Aga ma ei oska öelda, kas ma olen kellelegi nii kohutavalt liiga teinud või mitte. Ei meenu, et ma väga kellelegi liiga oleks teinud. Võib-olla... Ma ei oska öelda, ma aeg-ajalt ikka mõtlen, kas ma teeks, aga ilmselt ma talitaks ikka enam-vähem samamoodi. Mida aeg edasi, seda... No ma tõin siin näite, et 86. või 87. aastal kirjutasin mingisugusest tavalisest inimesest, kes viinapoes vahele jäi, mingeid siukseid asju ei teeks enam. Võib-olla ma olen kunagi mingisuguste hurraa-hoogudega kaasa läinud. Mina ei tea, võib-olla Paul Potti aegadel oleks minust agar timukas saanud, aga mul ei olnud sellist eetilist dilemmad. Ma olen nagu ajastu laps, et olen selle perestroika ja glasnostiga kaasa läinud, ma ei tea, kuivõrd te sellest mõistest täpselt aru saate. Ma ei ole kunagi pidanud südametunnistusega vastuollu minema. Aga võib-olla olen ise natuke rumal olnud ja ei ole kõiki asju läbi mõelnud, kindlasti on mingid sellised asjad. Mulle ei meenu ühtegi inimest, kes oleks pidanud minu pärast end oksa tõmbama. Nii hull ma ilmselt loodetavasti pole olnud.

Aga on keegi pärast tulnud ütleme, et vot, teie pärast juhtus nüüd nii?

No eilses ajaleheski sotside esinumber süüdistab, et Teet ja Veste Roosaar on süüdi selles, et tema valitud ei saanud. Palju õnne talle sellise arvamuse eest. Ei, ma ei tunne selliste asjade pärast süüd. Minu meelest on inimene oma saatust väärt.

Kas te tunnete kuidagi, et teie enda põhimõtted ja üldised Eesti ajakirjanduses levivad põhimõtted on vastuolus?

Ei, ma ei usu, et minu üldised väärtused ja Eesti ajakirjanduse väärtused nii kangesti erinevad. Mul on võib-olla natuke kahju sellise pealiskaudsuse ja tülpimuse pärast, aga selline see elu praegu on.

Kuidas seda parandada saaks?

Noh, ajakirjaniku tööd tuleb ka rahaliselt rohkem väärtustada, mis siin muud ikka on. Ega noori ju nii väga ei tule siin peale ajakirjanduses. Te lähete ka varsti PR-i ära. Võib-olla, ma ei tea noh. On olnud paremaid, halvemaid aegu, on ainult hetk, milles elame praegu.

Intervjueeritav: KN3

Intervjuu aeg: 16.03.11

Intervjuu koht: Toimetus

Palun kirjeldage, kuidas teie professionaalne karjäär alguse sai ja kuidas ta kulgenud on?

Professionaalne karjäär. Mina olen lõpetanud Tartu Ülikooli, ajakirjanduse osakonna. Olen ajakirjanduse osakonna esimese ajakirjanikest kursuse lõpetaja. Minu kursuse juhendaja oli professor Juhan Peegel, kes tänastele üliõpilastele on saanud juba legendiks. Siis mina olen töötanud Viljandis päris palju aastaid, sealses kohalikus lehes ja ka üsna pikka aega kohaliku raadio toimetajana. Kui Kuku raadio Tallinans omandas mitmed kohalikud raadiod ja raadio, kus mina töötasin, oli mulgi Kuku raadio. Ja seejärel olen töötanud Sakalas kultuuriajakirjaniku ja kultuuritoimetajana ja viimased viis aastat Tartu Postimehes reporterina, nii teadus- kui sotsiaalteemade kirjutajana.

Mis neid valikuid on mõjutanud erinevate väljaannete vahel?

Valikuid mõjutanud. Täiesti... Ühest küljest isikliku elu valikud. Viljandi valisin ma pärast ülikooli lõpetamist väga juhuslikult endale töö- ja elukohaks, sellepärast, et mu abikaasa oli veel üliõpilane ja ma tahtsin olla Tartust mitte kaugel. Aga sellest ajutisest töökohast sai üsna pikaks ajaks elukoht, nii et Viljandis on üles kasvanud ka minu lapsed. Tartusse tulin ma samuti sel põhjusel, et ma leidsin siin ühe inimese, kes mind siia väga ootas. Mis nüüd puudutab just nimelt neid ajakirjanduslikke valikuid, siis ega 80ndatel aastatel noore ajakirjanikuna toimetusse läksid, siis sul ei olnudki muid asju ambitsiooniks seada. Sa tahtsid minna ajalehte, sa tahtsid olla ajakirjanik, sa tahtsid kirjutada kõigest, mis sulle vanematest kolleegidest vähegi ette usaldati. Ja siis said minu teemadeks just nimelt need noorteteemad igasugused. See, et ma olin hästi tükk aega ka kultuuriajakirjanik, ka noh lihtsalt juhtus. See, et ma olin raadios peaaegu mingi viis-kuus või seitse aastat, see on selline ebamäärane periood, ma ei hakka seda nii täpselt seletama, on küll nüüd teadlik valik, sest raadioeriala valisin ma Tartu Ülikoolis kohe pärast teist kursust, kui meil kõigil oli tollal võimalus valida, kas spetsialiseeruda raadioajakirjanikuks, teleajakirjanikuks või trükimeedias töötavaks ajakirjanikuks, siis mina valisin raadio. Minu raadioõppejõud on Andrus Saar. Et see oli selline teadlik huvi ja valik. Ja Tartus meditsiini- ja teadusteemad sattusid ühest küljest enda huvi nende valdkondade vastu, sest see on kõige üldinimlikum teema. Mind on nagu alati huvitanud lood rohujuuretasandil, ma ei ole kunagi huvi tundnud poliitika ega ülemäära globaalsete teemade vastu, sest minu jaoks on kõige põnevam kirjutada sellest, kuidas konkreetne inimene mõtleb, tunneb, kuidas elu ja ühiskond teda mõjutab. Et vastus on segane ja pikk, aga võib-olla ta midagi kirjeldas.

Millal te täpselt alustasite ajakirjanikuna tööd?

81. aastal, pärast ülikooli lõpetamist, jah.

Kirjeldage palun mõne sõnaga enda haridusteed ka, nii formaalset kui mitteformaalset.

Noh, päritolult olen ma saarlane ehk siis tänapäeva mõistes keskharidus on mu Saaremaa Ühisgümnaasiumist saadud. Siis olin tubli, läbisin ägeda konkursi ägeda saarlasena kõikide tugevate mandri kuldmedaliga lõpetajate kõrval ja pääsesin sisse esimesel katsel ajakirjanikuks. Ja nüüd ütleme siis ajakirjanikukarjääri jooksul on mul olnud mitmeid selliseid, nagu nad ikka on, koolitused. Loovkirjutamine, mingid euroteemade koolitused olid siin enne Euroopa Liitu astumist,

noleks pidanud oma CV kaasa võtma, seal midagi on. Aga ma ei ole ajakirjandusteadlane, ma ei... selles mõttes, jah. Punkt.

Kas teil tuleb äkki mõni inimene või sündmus pähe, kes on mõjutas seda, et te ajakirjanikuks üldse saite?

Ma arvan, et ma mõjutasin seda ise. Selles mõttes sündmus küll, et mina ei tea, kust see pärit on, aga juba üsna väikse koolitüdrukuna kirjutasin ma tollasesse noorteväljaandess, mis oli siis küll pioneeriväljaanne, ajaleht Säde, mis ilmus kaks korda nädalas. Ja mina olin oma väikeses külas Saaremaal vist täiesti erakordne inimene, et minu lood hakkasid seal ilmuma ja meie külas on üks tüdruk, kes kirjutab noortelehte Säde ja tema lood ilmuvad, all on Aime Jõgi, kuuenda klassi õpilane. Ja miks ma seda tegema olen hakanud, seda ma lihtsalt ei tea, see on mus kogu see aeg sees olnud. Ja keskkooli viimases klassis, kui Tartu Ülikoolis Juhan Peegel jagas ja mulle sattud ka kuidagi, noh, nagu tänapäevalgi jagatakse sisseastujatele, spetsiaalne Tartu Ülikooli väljaande number, sattus Kuressaarse ka see ajalehe ja Juhan Peegli, kelle puhul ma kuidagi iseenesest teadsin, et tema on saarlane. See oli nii julgustav mõelda, et Tartus on ka üks ajakirjandusprofessor, kes on Saaremaalt pärit. Juhan Peegel, nimi, kõik, ma teadsin teda. Ja ta ütles seal, et alates sellest sügisest ootame ülikooli neid inimesi, keda ma hakkame õpetama juba ajakirjanikeks esimesest kursusest peale, sest sinnamaani õpetati ajakirjanikke eesti filoloogide reapeal. Valiti kolm või neli inimest viimaseks kursuseks, kes tõesti tahtsid seal filoloogina jätkata reporteri- ja ajakirjandustöö peal. Ja et see minu ajastuga nii hästi klappis, siis ma teadsin kohe, kui ma seda artiklit nägin, et Tartusse ma lähen, ma pean sinna Juhan Peegli kursusele saama, nui neljaks.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandus märksõnades?

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandus... See on nii üldine küsimus, seda on nii raske vastata. Kui sa hakkad seda kirjeldama, siis midagi ununeb kindlasti ära, aga ta peaks olema kindlasti hooliv, et ta peaks olema aus, et ta peaks olema erakondadest sõltumatu, et ta peaks olema soe ja lugeja jaoks kõige laiemas mõttes ja kõige paremas mõttes lihtne ja arusaadav.

Ja milline peaks olema hea Eesti ajakirjanik?

Peaaegu, et see sama. Inimesena ta peab olema soe, kindlasti sõltumatu, kindlasti tabav ja oma meisterlikkuses kõrge, mis puudutab kirjutamisoskust, sõnavalitsemist ja suutma, mis on hästi oluline, suutma eristada olulist vähem olulisest ja suutma üldistada, aga mitte ülbelt. Midagi sellist.

Millised on kõige olulisemad põhimõtted, millest te oma töös püüate kinni pidada?

Ma proovin enda sõna pidada, kui ma olen inimesele lubanud midagi. See algab kõige pisematest asjadest – kui ma ütlen, et kohtume kell 14.05, siis ma püüan kohal olla kell 14.03. Kui ma kell 13.50 näen, et ma ei jõua kohale, siis ma ütlen, et ma pisut hilinen, sest see annab hästi suure vundamendi selleks, kuidas minu koostöö temaga mõne loo puhul üldse klappima hakkab. Ma pean silmas siin praegu üldse natuke, no ütleme tõsisemaid või suuremahulisemaid lugusid. Ma ei praegu silmas seda, et mul on vaja ruttu enne lehe ilmumist vaja kätte saada tsitaat inimeselt või lühike veerunupp inimeselt ja ma loodan, et ma saan ta telefoni teel kätte ja ma püüan teda veenda, et ta räägiks mulle kohe ja ma seletan, miks on see vajalik. Ma pean silmas, et kui ma lähen tegema tõsist intervjuud mingil olulisel teemal, mis on võib-olla olnud mõne konflikti põhjusel küsitud intervjuu, noh, nii. Mis see küsimus oli?

Et millised on olulisemad põhimõtted, millest kinni peate?

Nojaa, täpsus, ausus. Tegelikult siia mahubki kõik ära.

Kas te püüate mõnda teemat vältida ka?

No see on jälle selline lai küsimus, et mis mõttes vältida? Ei, ma ei püüa mingit teemat vältida, aga mõne teema puhul ma näen läbi, et see ei ole ajakirjanduslikult lugu. See on kas väga kuskil servas, see on kas väga väheseid inimesi otseselt puudutav või see on lugu, mille puhul ma ütlen, et "kulla inimene, aga mina olen ajakirjnik, mina ei saa seda teemat korda ajada, ma saan ainult soovitada, kust te võiksite oma probleemile lahendust saada". Sest ta ei ole teinud mitte midagi, ta on tulnud võib-olla minu juurde lootuses, et Aime Jõgi ajab tal kõik need asjad korda. Ta ei ole midagi ise teinud, et seda asja korda ajada. Nad arvavad, et Aime Jõgi paneb vangi selle kirurgi, kes lõikas tema kõhu valesti lõhki, et ... kuigi sellest sündis ka lugu. Selles mõttes ei ole see.. Aga noh, ta on sellise, ma ei oska nüüd praegu tuua, mille puhul seda lugu ei tuleks. Ühesõnaga, kui see lugu ei ole ajakirjanduslikus mõttes motiveeritud. Kui see ei huvita suuremat ringi inimesi, kui ta on tõesti väga veider või väga eripärane. Küllalt tihti satub selliste teemade puhul, kui ma arvan, et see ei ole lugu, tulema inimene, kelle puhul sa näed ära, et ta ei ole päris adekvaatne. Sa võid talle kaasa tunda, sa võid nõu anda, aga sa ei kasuta ära seda, et ta ei ole mõne asjaga väga kursis või et ta ei saa iseendaga hakkama või et ta näeb maailma kõverpeeglis, et ma panen nüüd kõik selle sellisel viisil lehte, saan hetkelise tähelepanu, et oi, missugune lugu... Ma ütlen, et armas inimene, te jääte ise väga narri olukorda, kui ma praegu teie loo sellisel viisil ära kirjutan. Sellistest asjadest võin ma keelduda ja ma olen ära selgitanud, miks sellest ei sünni lugu. Aga päris teemat vältida? No kui mind teema lihtsalt ei huvita, kui ta on... Lisaks sellele, et sa oled ajakirjanik ja sa oled oma toimetuse teenistuses ja sa pead tegema seda ja teist ja kolmandat ja sul on kohustus iga päev välja pakkuda, vähemalt päevalehes, midagi, mille sa oled suuteline õhtuks valmis saama. Et siis ma ei saa ju väga palju ka ühest küljest valida, et kui mul tekib teema, ma pean sellega tegelema. No vahel, kui see teema mind lihtsalt ei huvita, minu ette satub mingi... mind lihtsalt ei huvita. Mind ei huvita võib-olla see tänavauk seal, miks see on ikka veel parandamata. Ma ütlen, et ma räägin sellest teemast hommikukoosolekul meie tänavaukudereporterile, kui teda see huvitab... Aga ma tõesti tunnistan, et kui see mind ei huvita, kui see mind ei käivita, siis mul on õigus öelda "ei". Ma ei tegele selle teemaga. Ma püüan teid muud moodi aidata ja kui ma ei oska, siis otsige teine reporter. Võib-olla veenate teda. Vot selliseid asju on ka, jah.

1. Geide meeleavaldus.

Oijah, midagi sarnast on mul olnud, aga see lugu jäi avaldamata. Ühesõnaga, ma alustan sealt, et kui mingisugune selline probleem tekib, siis ma räägin kõigepealt enda toimetajatega, sest vähemalt siin toimetuses on väga head toimetajad ja ma väga usaldan neid. Nad on küll karmid, aga ma püüan teha nii, nagu toimetajatele tundub. Võib-olla enne... sõltub jälle, kuidas on. Kõigepealt tuleb ikka, jah, see teine variant, et ma püüan selle inimesega siiski läbi rääkida. Seletan ära täpselt need variandid, mis siin ees on, et kui ta selle intervjuu on juba andnud ja tegelikult on see kasuks sellele ja teisele ja kolmandale. Aga et tema motiiv on see, et tal võivad töö juures tulla pahandused, siis mina arvestan seda ja meie toimeetus ka enamasti arvestab. Sellisel juhul, jah, sellisel juhul võib jääda eesnime juurde, kuigi meie toimetusele ei meeldi need lood, me saame alati vastu päid-jalgu, kui kasutame kedagi ja ei ole suutnud ära veenda teda, et ainult eesnimi on. Sest me ei taha olla analoogne mingite meelelahutusväljaannete või portaalidega, kus kasutatakse ainult eesnimesid.

Ühesõnaga, esiteks ma helistan sellele inimesele tagasi, räägin temaga nii palju kui võimalik ja püüan teda veenda. Ma mõistan seda, et tema töö juures võib tekkida probleeme ja kui ta jääb endiselt enda juurde, et ta ei soovi avalikustada seda, et ta toetab neid ja teisi ja kolmandaid, sest inimese töökoht on oluline, siis ma leian võimaluse kasutada kas siis eesnime või varjatud nime ja põhjendan selle loos ära, ma kirjutan selle loosse sisse. See ja see inimene, kes on öelnud nii ja nii, ei soovinud oma nime avaldada, aga tema arvamused on nii- ja naasugused. Noh, see, et kas.. Ma püüan ikka neid teisi pooli sisse panna ja tegelikult tuleb siis kolmandaks kõne alla ka niisugune

variant, et kui see ikkagi läheb nagu väga konflikti peale, siis võib jääda ka see lugu ilmumata.

Mul on olnud üks väga mõnus lugu, mis jäi just sellepärast ilmumata, et see kogemus on mul olemas. Ma rääkisin striptiisitaridega, kus siis üks striptiisitar, lugu oli juba valmis, kes mulle kõik-kõik rääkis, viimasel hetkel, enne loo trükkiminekut helistab mulle ja ütleb, et ei mingil tingimusel. Siis me kaalusime ka toimetaja, et kas teha selle ühe striptiisitariga, kes oli nõus, aga see lugu oleks tõesti olnud väga mage ainult ühe inimese loona. Siis ta oleks mingi persoonilugu olnud. Ja kuna see teine loobus, siis minu toimetaja Vahur Kalmre võttis vastu jõulise otsuse, et siis see lugu ei ilmu ja ta leidis midagi, mida sinna asemele panna. See oli väga kriitiline, väga närviline päev. Ja loomulikult mul on meeletult kahju sellest materjalist, aga midagi teha ei olnud jah. Ma ei oska sulle konkreetseid vastuseid anda, need on segased jutud kõik.

Aga eelistaksite võimalusel allikale vastutulemist?

Jaa. Tähendab, ma eelistan seda, et ma olen niivõrd hea veenmisoskusega või ühesõnaga ma püüan rääkida nii palju kui võimalik selle inimesega, et võib-olla ma äratan temas selle tunde, et tegelikult tema julgusest võiks alata missioon, mis võiks panna ühiskonnas midagi muutuma ja panna meid olema tolerantsemad. Ja võib-olla just tema võiks olla see ja see. Ja kui ta muidugi raiub, et ei-ei, tema töökohal tulevad suured pahandused, siis olen ma küll niivõrd empaatiline, et ma oma loo efekti juurde ei jää, et olgu mis on, teie andsite mulle oma juttu, see kõik läheb lehte, see on juba valmis... Ei, ma tulen talle ikka vastu, nii palju, kui ma saan. Nii palju, kui ma toimetajatega.. ühesõnaga, ma püüan talle vastu tulla.

On teil tulnud palju veenda niimoodi?

On küll, jah. Ikka on küll, jah. Sest inimesed kuidagi ehmatavad ära. Noh, see on nüüd ka selline asi, et see ei peaks olema loo ettevalmistamisel nagu üks töö, mille sa ära teed. Tavaliste lugude puhul ei ole probleemi, ütled, et selline teema ja kas te olete nõus rääkima, kui ma räägin arstiga või sotsiaaltöötajaga. Loomulikult ta ei eelda, et ma käin tema juures ära ja siis ta helistab mulle tagasi, et pange mind eesnimega või noh nii. Aga noh, näiteks olukord, kus on mingi meditsiiniline uudis, teema, ma leian ka patsiendi, kes on nõus sel teemal rääkima, algul ta räägib-räägib ja kõik on ilus ja siis ütleb, et teate ma ikka ei tahaks oma perekonnanime panna, kuigi kokkulepe oli, et paneme. Siis tulebki veenda ja veenda ja veenda ja ma ütlen *fifty-fifty*, pooltel kordadel see mul õnnestub, aga minu arvates see on küllalt suur protsent. Ja teistel pooltel, no eriti meditsiini- ja terviselugude puhul selles suhtes on minu toimetajad ka mõistnud, et see on üsna privaatne teema ja enamus neist põnevatest meditsiiniteemadest... Ma tõesti ei taha võib-olla patsiendina rääkida, et jah, mul oli eelmisel aastal emakakaelaoperatsioon, noh, see on mõistetav, et naine ei soovi oma täisnimega selles loos esineda, nii et minu toimetajad saavad ka sellest aru ja meditsiinilugudes kohtab võib-olla isegi sagedamini, kui teistes lugudes seda, et see patisent on jäänud siiski eesnimega. Aga nüüd on veel üks aga, kui tegemist siiski terava kriitilise, meditsiinilises mõttes kriitilise looga, kus nii arstid on oma nimega sees ja patsient on sõjakalt selle eest väljas, et talle on ilmselgelt liiga tehtud ja tahaks ja eeldaks, et ma tahan ainult eesnimega rääkida, siis ma olen karm. Kui sa tuled kriitikaga arstide pihta ja sul on rääkida oma lugu ja sul võib olla sada korda õigus, siis ma võtan selle loo ainult siis, kui te olete nõus olema lehes nii ees- kui perekonnanimega, sest arstid peavad niikuinii oma ees- ja täisnimega olema ja ma pean olema selles konfliktloos... See ei puuduta ainult arsti ja meditsiini, konfliktloos tuleb seista selle eest, et kõik loos kõnelevad inimesed oleksid oma täisnimega. Heas ajakirjanduses peaks see nii olema.

2. Linnavolikoguliikme altkäemaks.

No siin on jälle. See on hästi ekstreemne olukord. Et tuleb selle salvestusega... kus ta selle salvestuse on tõepoolest saanud? No siin on nüüd kaks sellist asja. Tegelikult jälgimine ja pealtkuulamine on ju tegelikult meie riigis keelatud, aga samal ajal kui see teenib ühiskonna huve ja

kole linnavolikoguliige on tõesti kuritarvitanud oma jõudu, siis ma ei tea. No siin on jälle minu toimetajaid vaja. Selliseid otsuseid ma ei võta ise vastu. Aga mingit erilist kahjutunnet mul selles loos ei ole küll ühegi tegelase suhtes. Mul ei ole kahju sellest linnavolikoguliikmest. Kui see lugu ilmub, ma pean olema niisuguse sisemise veendumusega. Seal peavad olema lisafaktorid, et ta tõesti on süüdi või no mul on võimalus ju helistada teistele inimestele, paluda telefonivestlustes, et räägime intervjuuväliselt, räägi mulle, ma lihtsalt kuulan teid, rääkige mulle tausta, ma ei kasuta teie käest saadud informatsiooni. Ilmselt tuleks siin teha hoopis seitsmes variant, et ma natuke uurin seda teemat teiste asjasse puutuvate või lähedaste inimeste kaudu veel, kuidas see nagu paistab. Muidugi salvestis on suur asi, magus materjal.

Kuidas te sellesse suhtute, et see info on tulnud anonüümselt allikalt?

Aa, et see on täiesti anonüümne allikas? Aga kuidas see salvestis siis mulle tuleb? Faili teel näiteks meili peale või?

Näiteks.

No jaa, siin ma isegi ei märganud, et ta on täiesti anonüümne allikas. Jah. Anonüümne allikas ei ole allikas. Vähemasti toimetus peab teadma, kes selle taga on. Ta võib anonüümseks allikaks jääda ja ma võin isegi kirjutada loo, kus ma viitan kellelegi anonüümsele allikale, aga tavaliselt järgneb sellele siis sulgudes märge, et see inimene on toimetusele teada. Et päris niimoodi, et mulle saadetakse lugu... seda ma, vabandust jah, ei pannudki tähele, et ta on ise on anonüümne. Ma ütlen, et jälle segane vastus. Pean oma toimetajatega nõu. Muidugi ei saa seda ka päris tähelepanuta jätta, sest kõik toimetused kasutavad vihjeid. Igal pool on kas vihjetelefonid või mingid vihjelingid, kuhu saata, ja enamasti tuleb sinna väga põnevat materjali humoorikatest tähelepanekutest linnas või ma ei tea, Tartu jalakäijate sillal kuni selleni, et keegi kuritarvitab oma jõudu. Neid tasub alati tähele panna, aga neid tuleb alati kontrollida. No ma arvan, et see lugu jääb sellel päeval ilmutama. Aa, siin ongi nagu kahepäevane lugu, et järgmisel päeval ametnik ei vasta enam telefonile. Ühesõnaga see vajab natuke uurimist küll. Nojah, et avaldab mingisugune teine väljaanne enne, aga kui see asi on ikkagi väga rebade peal, siis avaldagu see teine väljaanne ise enne, kui et minu väljaanne avaldab loo, mis pärast hiljem, kui selgub, et ei ole lugu või on esitatud laim või pahatahtlik laim, siis seda ei pese tükk aega pealt maha. Selles mõttes on need riskid selged. Kuulujuttu, isegi kui see on salvestatud, aga see allikas on meile teadmata, ei avaldata. Ja mina ei ole nõus sellele alla kirjutama.

3. Ohtlikud vaimuhaiged.

Vaimuhaiged, näe, minu teema. No siin on nüüd niisugune asi... Nendes variantides on igasühes oma tera sees ja sellepärast see ongi dilemma ja sellepärast on sinul ka seda huvitav uurida, sellist nii-öelda välja mõeldud seika... Esiteks, see lugu ei ole kindlasti erapooletu, kuna see reporter või see ajakirjanik on lähedalt seotud selles loos olevate ühtede tegelastega ehk et ta on kindlasti oma südames selle poolt, mis tema perekonnas... ma saan aru, et tema lähisugulane tapeti vaimuhaigete poolt, eksju. Et tegelikult ei tohiks ajakirjanik ise seda lugu kirjutada. Samas on siin ka teine asi, et on ju igasuguseid ajakirjanduslikke žanre, on igasuguseid mina-vormis lugusid ja hästi suur selline... Selle loo pluss võib olla just neil emotsioonidel, et kuidas üks inimene tunneb. Aga see lugu saab olla ainult nii-öelda A-lugu, kui see on kirjutatud inimese poolt, kelle lähisugulane on vaimuhaige poolt tapetud. Seal kõrval peaks olema kindlasti teine lugu, kus oleks erapooletult küsitatud hoopis teisi inimesi. See on nüüd üks mõttevool, mis mul hakkab minema, ma ei tea, kuhu ma sellega nüüd edasi jõuaksin. Teiseks on kõik see õige, et kuidas ta selle loo on kirjutanud. Kui ma näen seal neid nimesid ja ilmselt on seal siis ka selle konkreetse vaimuhaige nimi, kes on selles kuriteos tapja ja kes on tunnistanud süüdimatuks. Tegelikult seda lugu ei saa üldse kirjutada

enne, kui kohus on oma otsuse langetanud. Aa, siin tuleb välja, et ongi juba langetanud või? Ei tea, noh, siin on öeldud, et tunnistanud süüdimatuks, sellised asjad ei käi üleöö, need protsessid on pikad. Siin tuleks kindlasti küsida selle ajakirjaniku käest, et hästi, oled kirjutanud küll verd tarretama paneva loo, aga... No võib-olla tal on olemas seal kõrval need minu B-loo elemendid, ta on küsitlenud, ma ei tea, alates selle kliiniku direktorit või juhatajat või kes on vastu võtnud selle otsuse, et ohtlikud vaimuhaiged... et need patsiendid tagasi ühiskonda. Siin on ilmselt poliitikutega tegemist. See on võib-olla.. need inimesed tuleks kõik läbi küsitleda, kui teha tõsine lugu. Aga mis puudutab näiteks detaile, siis tuleks kindlasti uurida, et tore küll, et sa selle kirjutasid, aga kas sinu perekond on nõus nende detailide avaldamisega. Kas perekond on nõus, et avalikult saab teatavaks see, et sinu õde või tütar või vend tapeti. Ma ei tea... See on selline absurdilähedane asi. Delikaatsed isikuandmed, noh.. siin peaks isegi natuke seadust lugema, et kuidas see asi on. Mina ei ole nende krimiteemadega eriti kokku puutunud, et siin on mingid asjad seaduses ka ära öeldud. Meie need politseiveerud ju tihti räägivad, mis eile juhtus, ja seal tihti esitatakse lugu anonüümselt või kasutatakse ainult eesnime ja vanust. Aga kui ilmub mõni reportaaž mõnest loost, mis püüab tähelepanu osutada tõesti näiteks ühiskonnas vastu võetud seisukohale, et kõik vaimuhaiged tagasi ühiskonda, siis see lugu ei saa olla ainult selline pisaratest nõretav lugu, kus ma kirjutan, kuidas minu lähisugulane tapeti. Seal on vaja B- ja C-lugu, seal on vaja pikka diskussiooni ja arvamusterida kõrvale, et tunduks, et see lugu oleks piisavalt tasakaalus.

Mis te sellest pealkirjast arvate?

See on loosunglik pealkiri, see ei... Aa, "Ohtlikud vaimuhaiged meie ümber". See ei ole pealkiri meie lehe stiili mõttes. See ei ütle mitte midagi. Siin on hinnang sees kõigepealt ja siin on sildistamine sees, et vaimuhaiged, millest võib välja lugeda kõike. "Vaimuhaiged", see on selline sõna ka, et...

Mis te ise paneksite?

No ma ei tea. Ma ei oska ju niimoodi praegu öelda. See pealkiri peaks olema midagi, mis konkreetselt sellest loost on pärit. See ei tohiks olla sellise süüdistava jõuga. Ma ei tea. Ma isegi ei kujuta ette, et ma sellist lugu kirjutaks. Ma ei oska sellele vastata. See on nii šokeeriv ülesanne ja see on nii keeruline ja see käib mulle üle jõu ausalt öeldes.

4. Matemaatikatunni video.

No see lugu ju alles oli "Pealtnägijas" eelmisel nädalal, enam-vähem sama muster. Nojah. See on jälle see sama asi. Eks need ongi need kõik eetikaprobleemid. Et siin tuleb seitse korda mõelda enne, kui sa hakkad selle looga otsust vastu võtma, et mida siis teha. No kindlasti ei tuleks neid laste nägusid näidata, isegi ma arvan, et ei tuleks selle õpetaja nägu näidata. Aga kindlasti on see selline signaal, millele tuleb tähelepanu pöörata. Ja see ei ole ka niimoodi, et oi, mul on video ja nüüd ma hakkan seda lugu tegema. See on meeleto töö, siin paljude-paljude teiste inimestega vaja rääkida enne, et sa oleksid veendunud, et sel asjal on ka tõepõhi all. Sest igasuguseid videoid on võimalik teha ka õpetajat provotseerides ja võib-olla hoopis mingis muus kontekstis õpetaja vehib seal käega ja karjub ja klass lärmab. Võib-olla see on hoopis vaheajal tehtud video. See tuleb kõik mitu korda läbi mõelda. Igal juhul ei saa selle asjaga kiirustada.

Mis te ette võtaks?

Ette võtaksin kõigepealt telefoni ja helistaksin... äkki ma tunnen kedagi seal koolist, räägin kellegagi, küsin, mis tema arvan. Ja see ei ole ka intervjuu, ma lihtsalt uurin seda teemat, uurin jälle tausta. Oota kust see video mulle tuli?

See tuleb õpilase vanemate käest, kelle tuttavad on ajakirjanikud.

Mhmh. Ahah, nojah. Ikkagi, ega see ei tähenda. Tuleb kindlaks teha, tuleb selle lapsega rääkida ja... Tuleb uurida seda teemat, see on väga tugev signaal, seda ei saa mitte kahe silma vahele jätta, arvates, et ah, ma ei viitsi sellega tegeleda või nendel vanematel ongi selline imelik laps ja ta ongi puupea ja siit midagi head ei tule. Igal juhul tuleb seda asja uurida. Aga ma ei tea ju, kui me kujutame, et see lugu on tegelikult elust pärit, kuidas need asjad siis arenevad. Juhul, kui need arenevad sellisel viisil, et tõepoolest see õpetaja ei ole pädev ja ei saa lastega hakkama, siis mina isegi ei oleks selle poolt, et seda õpetajat üldse nimepidi mainida. Kui ma seda "Pealtnägija" lugu nägin, ma olin ka väga selle vastu, kui nad ütlesid selle õpetaja nime ütlesid. Sellepärast, et sa võid olla mittepädev, me kõik võime olla mingis olukorras mittepädevad, aga kui sa avaldad selle loo selle õpetajaametis mittepädeva inimese nimega, siis on selle inimese elu peale edasise mõttes või tema töötee peale või uue töö leidmise peale mõeldes... Minu meelest on need nii julmad lood, neid tehakse ka Eesti ajakirjanduses, need on äärmiselt julmad lood. Mina ei teeks ja kui toimeetus mind käsiks, siis mina punniks natuke vastu, mina ei taha sellist asja teha. Mul võib olla sellest klassist ja õpetamata matemaatikast ja mul on kahju ka sellest õpetajast, et ta ei suuda korda tagada. Aga mina ei teeks lugu, kus see õpetaja jääks loosse sisse oma nime ja näoga.

Jätaksite anonüümseks nii õpetaja kui lapsed?

Ma ei tea nüüd üldse, kas... Jah, võib-olla ma jätaaksin anonüümseks.

Mis te selle videoga teeksite?

Kõik sõltub jälle, mis seal videos on. Siin on nüüd jälle see asi, et teleajakirjandus on hoopis teistsugune asi. Teleloos on vaja pilti ja teleloos on pilt, nagu ajaleheski, et pilt on tuhat sõna. Hägustaksin. Kui ma seda kasutaksin, siis ma hägustaksin. Aga see ei ilmuks nii, et siin on nüüd see intervjuu ja see õpetaja tegi seda ja teist ja kolmandat. Siin tuleb kindlasti küsitleda kedagi. Ühesõnaga, ma lausa otsiksin koolist pedagooge, kes oleksid nii... Suudaksid seda õpetajat nii kaitsta, kui ka... ühesõnaga, et oleksid mõlemad pooled, kes ka noogutaksid ja ütleksid, et selle õpetajal on meil koolis probleeme. Seda lugu tulebki vaadata või kuulata nii, et me peame seda inimest mõistma. Isegi, kui ta on saamatu, me ei tohi teda hukka mõista, kõige rohkem on vaja teda mõista. Ükskõik, mis... Igas probleemses loos, mina proovin küll niimoodi, et see ei tuleks lahmiv. Et siin on piir, head on siin, pahad on siin. Ma püüan ka kõige delikaatsemas osas lahti kirjutada või mingit emotsiooni või mingit detaili, mingit empaatilist detaili anda ka sellele pahale. Miks ta niimoodi on teinud, miks ta elu on niimoodi läinud. Et see lugeja ei võta kätte, et "oh, risti lööme selle paha inimese", vaid et ta võtab selle kätte ja mõtleb "aga näed, ega temal ka selles olukorras ei olnud palju valikuid, et ta niimoodi käitus, tänu millele ta sellesst konflikti jõudis". Sest no nii kogenud inimene ma olen küll, et elus ei ole must-valgeid situatsioone. Elu ei ole nagu muinasjutt, et head ja pahad ja lõpuks pahadest saame võidu ja pahad on kõik kadunud. Need on keerulised lood, need on ühest küljest põnevad, aga nendega tuleb tegeleda. Antud juhul selle õpetajaga mina... Eriti, kui ma siin nüüd tähelepanelikult loen, et ei suuda tunnis korda tagada... Tegelikult tuleks siin ka rääkida lastega, et mis tunnis tegelikult toimub. Tuleks leida laps, kes ütleb, et see klass ongi liiga suur või siin on hoopis mingid muud probleemid taga. Võib-olla rääkida kooli psühholoogiga, et kui paljudes tundides õpetajad on ideaalsel tasemel. Siit saab tõstatada teema küll, et miks klassides korda on raske pidada või miks läheb kord klassis käest ära või kuidas see mõjutab õpetamistulemusi ja õpilaste koolitervist. Ah, ma ei tea, mis sa nende vastustega teed. Ma olen alati kahtlev ja alati selline otsiv. Ma ei ole Priit Pullerits, kes täpselt teab, mis on õige ja mis on vale.

Arutlemine on väga hea. Meenutage palun enda töö käigust ühte või kahte eetilist dilemmat.

No vot ühest ma rääkisin, et mul oli kaks striptiisitri. No, eetilist dilemmat... Siis ma peaksin mõtlema ja leidma selliseid lugusid, kus ma olen midagi pidanud muutma eetilistel kaalutlustel, kellegi sellise palve või midagi tegemata jätam või tegema või...

Või kus on lihtsalt olnud raske otsustada, mida teha.

No kui ma neid patsiendilugusid mõtlen, siis neid ei tule palju, aga aastas paar sellist tõsist patsiendilugu tuleb küll, kus tõesti see patsient tuleb minu juurde, tal on kaasas terve haiguslugu, ta on veendunud, et temaga on käitunud väga-väga halvasti ja tal võib suures osas olla õigus, et asjad on läinud halvasti. Võib-olla kellegi tähelepanematus tõttu ja võib-olla tõepoolest ka selle sama bürokraatia tõttu, mis meditsiinis ka paratamatult valitseb. Nende lugude puhul on tihti ka arstid öelnud, et hästi, see on see üks patsiendi lugu ja nad on... See kõlab nüüd arstide suhtes ebaõiglaselt, aga tõepoolest on palutud, et kas see lugu ikka peab ilmuma. Me teeme siin päevast päeva rasket tööd ja siin suvel oli üks väga raske kiirabilugu, kus süüdistati kiirabi ebaprofessionaalsuses ja inimese ravikulud muudkui tõusid ja tõusid pärast seda. Aga see lugu ikkagi ilmus, sellepärast, et sel korral ma olin ikkagi veendunud, et ka patsientide kaitse peab toimima, kui ta ei ole mitte kuskilt tuge saanud. Kui ta on esitanud kiirabile juba oma protestid ja esitanud oma kahjunõuded ja kui ta on tundnud, et temaga on halvasti suheldes käitunud ja ta on jäänud tahaplaanile, tema tõelist muret ei ole keegi tundnud, siis ma olen arstidele öelnud, et las see lugu ilmub. Jah, see on valu, aga see on tegelikult õpetlik nii mõneski plaanis. Ja alati on neis lugudes olnud midagi sellist, mille puhul arstid on nõusse jäänud, et see on õpetlik. Et jah, see on mingisugune pretsedent, mis võiks ilmuda ja millest võiks võib-olla tulevikus meditsiinis ette tulevate lugude puhul õppida või mina ka ei tea. Ma mõtlen veel mingit eetilist probleemi...

No seda ma ka mainisin, et vahel tuleb inimene, kes tõesti räägib väga jaburat juttu ja tahab sellega pääseda lehte. Ja ma näen ära, et terve ilm hakkaks naerma tema üle, aga ta ei saa sellest aru. Ühesõnaga, see on... Meediaalal väheteadlik või harimatu inimene, kellel on idealiseeritud ettekujutus, et kui ta selle looga lehte tuleb, siis maailm muutub ja kõik tema probleemid ta elus lahenevad. Aga ma tean, et sellele inimesele tuleb rohkem pahandust, jama ja tema üle hakatakse naerma, ta jääb tõesti hästi halba olukorda. Ja ma ei ole tõesti nendest lugudest isegi oma toimetajatele rääkinud, et teate, mul käis üks selline asi, sest vahel mõtlen, et äkki nad hakkavad surkima, et tee ikka seda. Aga kui ma tean, et see lugu toob sellele inimesele halba või ma olen täiesti veendunud, siis ma rahustan ta maha, saadan ta ära ja ütlen, et ma sellest lugu ei kirjuta ja ma ei räägi sellest ka ühelegi toimetajale, et mul oli täna selline veider kohtumine. Sest no milleks, võib-olla ta on selline eripärane inimene mingite omaduste tõttu ja neid olukordi on olnud jah, et ma ei kasuta ära rumala inimese soovi ajakirjandusse pääseda. Kindlasti on näiteid veel, mida oleks võib-olla parem kasutada.

Milline kõige sagedasem väärtuskonflikt on, miks ajakirjnikul ette tuleb oma töös?

Neid on vist ikka, jah. Kõige sagedasem väärtuskonflikt... No ikkagi see, et mis see lugu sellele inimesele endale kaasa toob. Mõnes olukorras sa jälle ei saa selle peale mõelda, mõnes olukorras on asi niivõrd markantne, nii heas mõttes magus ja tõesti... Ja siis ikka natuke mõtled, et pagan, kuidas ta pärast seda läheb seda tegema või kolmandat tegema ja tuleb välja, et ta ongi see sama inimene. Ikkagi ma mõtlen nende inimeste peale, kes on minu loos tegelased, kuidas nad pärast ühes või teises situatsioonis olemist minu loos hakkama saavad. On need siis mingid veidrused või... Kindlasti ei ole need mingid pahandused, aga ikka mõtled nende peale, sest nad ei kao kohe ära, need su loo tegelased. Kaua ei jõua nende mõtetega tegeleda, sest iga päev tuleb uus lugu aga... See vast ongi, et kuidas nendel inimestel, kes mu lugudes on, pärast läheb ja kas neil on ikka kõik hästi. Ma ei tea, kas see on see väärtuskonflikt. Ma muretsen nende pärast küll, jah. Samas, ma olen

selline paha ajakirjanik, et ma tahan, et kõik oleksid rahul [naerab – KK]. Ja on ka olnud olukordi, kus konfliktloo puhul mõlemad pooled helistavad mulle ja tänavad mind. Kusjuures tõeliselt terav konfliktlugu on ka selle poole suhtes, kes on selles loos nii-öelda rünnatav. Ta helistab mulle ja ütleb, et vot ma tänan teid selle loo eest, rõõmus ma selle loo üle ei olnud, aga mul on hea meel, et teie selle kirjutasite. Ta millegipärast kujutab ette, et see lugu oleks võinud olla sada korda hullem või sada korda julmem või erapoolikum. Ta on rahul sellega, et see negatiivne lugu tema suhtes ei ole materdanud maha ja see ei ole ühesuunaline lugu ja seal on kõik pooled esindatud. Nende lugude üle ma olen päris uhke, kus mõlemad pooled on rahul. Isegi mõnes olukorras tuleb need lood saata, et sa saaksid teist poolt rahustada, et ta vaatab üle, kui sul vähegi aega on. Me ei paranda küll ta tsitaate, aga ta võib üle vaadata ja tuleb ka sellelt rünnatavlt poolelt vastus "jaa, mul ei ole mitte midagi öelda, kõik, mis te olete kirja pannud on nii, nagu me rääkisime, las läheb". See on õudsalt hea tunne.

Mida tõde teie jaoks professionaalses mõttes tähendab?

No vot seda tähendabki, mis ma viimasena ütlesin, et... Nojah. Tõde on ju jälle selline... Absoluutset tõde ei ole kuskil olemas, aga professionaalses mõttes tõde tähendab, et minu lood oleks tasakaalus, et seal ei oleks... Issand jumal, ma ei taha mingeid loosungeid rääkida. Et seal ei oleks valesid fakte, et kõik faktid oleksid kontrollitud. See on ka üks tõe selline kriteerium. Et seal ei oleks selliseid halle territooriume. Ega sa ei jõua, leht on eriti kitsas, sa ei jõua joonistada kõiki asju välja. Sa valid mingisuguse süžeeleini, sa tead küll, et siin on mingi hargnemine, siin on hargnemine, siin on veel mingi huvitav asi, aga sa pead lugu kirjutades teadma, et minu süžeelein on selline, aga kogu see territoorium peab sulle endale selge olema. Sa ei saa teha süžeeleini, et oi, siin oli veel üks asi, aga ma ei ole jõudnud seda uurida. Mul lähebki liiga palju aega ja ma arvan, et toimetajad ei ole minuga rahul, sest minu lood valmivad viimasel minutil, mul läheb lihtsalt aega. Ma pean olema kursis selle looga tervenisti. See on ka üks tõde, et ma pean olema kindel, et seal loos ei ole väga palju halle territooriume. See minu lugu ei pruugi neist rääkida, aga ma pean ise teadma, kuidas need asjad seal on. Noh, tõde on see, et mul ei oleks piinlik oma nime panna loo juurde. Kui ma julgen oma nime panna loo juurde, siis ajakirjanduslikus mõttes ma pean olema veendunud, et see on tõe huvides.

On teil tulnud olla ka mitteaus?

Tuulnud olla... Mis mõttes?

Et pärast mõnda lugu on jäänud tunne, et ma ei olnud lugejaga päris lõpuni aus.

Et ma jätan midagi ütlemata, mida ta võib-olla peaks teadma või?

Jah. Või olete midagi mahendanud või pehmendanud ükskõik, mis põhjusel.

No seda ma pean küll ütlema, see on jälle minu eripära, ma imetlen neid, kellel seda eripära ei ole, et kui ta ütleb mulle tsitaadi, mis on labaselt öeldud, mis riivab minu enda, kõlab jälle väga snooblikult, aga minu ilumeelt või viiskusetunnet. Ma ei pane seda täie rauaga sisse ja ma ei arva ka, et lugeja peaks seda teadma, et kui vängelt ta seda ütles. Noh, lõpuni aus... Ma ei ole kindlasti kirjutanud midagi, mis on vale, teades, et see on vale. Selles suhtes... Aga veel lõpuni aus. Võib-olla ma vahel olen, see nüüd ei puuduta neid kõige tõsisemaid konflikte ja probleemlugusid, aga võib-olla ma vahel olen natuke kirjanduslik. Aga ma ei tea, kas see aususe alla käib. Loomulikult sel puhul see inimene, kes seal loos on, ta peab olema sellega nõus. Ma olen äkki natuke kirjanduslik, et lugejat on loosse sisse meelitada. Ma toon mingi labase näite, võib-olla ma kirjeldan, et päike paistis talle näkku, aga äkki päike oli tal hoopis seljataga. Aga mulle sobib see, et päike paistis talle näkku, ta kissitas oma silmi ja võib-olla nendest kissitavatest silmadest sünnib mul järgmine tsitaat, mis omab üldistavat jõudu, et ta peabki kissitama silmi sellepärast, et ma ei tea, ühiskonnas on

midagi nii valesti või vastupidi, on see meditsiinilugu ja ta ei saagi silmi lahti teha, ta peab.... no ühesõnaga, et kui seal on mingisugune... Võib-olla vahel ma otsin mingit kirjanduslikku ja võib-olla see natuke on mitte vägivaldne, aga kunstlik ehk kirjanduslik. Aga ma ei arva, et see läheks tõe ja vale alla. Aga võib-olla käib.

Te olete maininud päris palju allikate hoidmist või kaitsmist. Mida inimväärikuse kaitsmine teie jaoks tähendab, kui te prooviks sõnastada?

Jumal küll, inimväärikuse kaitsmine. See on ju kõik siin sees, et... Inimväärikuse kaitsmine tähendab... Ma ei tohi inimest solvata, ma ei tohi teda laimata, ma ei tohi teda alandada, ma ei tohi talle silti otsa ette panna, et te kõik oletegi sellised või midagi sellist. Ma olen ta vastu viisakas, ma sirutan talle tere-käe ja lahkumisel, kui on tõsine vestlus, siis ma nii teen. Ma ei tõmba ennast kõssi, kui ma räägin kodutuga ja tunnen, et ta haiseb, et "oi, mis teil siin on". Noh alustades neist asjadest ja lõpetades sinnamaani, mida ma juba jõudsin juba loetleda, et ma ei solva teda, ma ei alanda teda.

On teil tulnud inimväärikuse kaitsmises mingil põhjusel järeleandmisi teha?

See, et ma kuidagi...

On tulnud kuidagi liiga teha?

Liiga teha, issand jumal hoidku selle eest. Ei-ei, kuidas ma seda saaksin? Ei, ma ei kujuta seda ette. Mul praegu tulid jah need kodutud meelde, nendega ma olen ju ka tegelenud, et kas mul seal midagi on olnud... Ei-ei-ei, ma isegi arvestan sellega, ma ju panen hommikul ennast niimoodi riidesse, et ma teaksin, et kui ma lähen maale hobusekasvataja juurde, siis ma ei lähe sinna kontssaabastes ja selline, et oi, puutun looma vastu. Kui ma lähen vaesesse paljulapselisse peresse, siis ma ei meigi ennast viimase peale üle ega lõhnasta, vaid ma lähen oma ilusa peetud korras mantliga ja olen lihtne ja loomulik. Aga kui ma lähen edukate naiste pidulikule sündmusele, siis ma pean selle meeles, ega lähe sinna teksapükstes ega poristes saabastes, vaid ma pean ka nende sündmusest lugu. Need on sellised pisikesed asjad. Mis see küsimus oli?

Küsimus oli, et kas olete kellelegi liiga teinud.

Ma arvan, et ma ei ole teinud liiga.

Kas te tunnete, et teie isiklikud põhimõtted ja üldised Eesti ajakirjanduses levivad põhimõtted on kuidagi vastuolus?

Vahel muidugi, jah. No see sama "Pealtnägija", et ma ei ole nii mõnelgi korral olnud nõus nende lugudega ja mina nii ei teeks. Ma loen küllalt lugusid, kus annab tunda, et see on erapoolik lugu, kus oleks kindlasti vaja kommentaare kõrvale. Ma ei olen nendega nõus. Ma loen lohakalt toimetatud lugusid, kus ma pean kolm korda lõigu algust lugema, ma ei saa aru, kes see inimene on, kellest siin räägitakse. Ma ei saa ka hukka mõista, sest ma tean, et igalpool on oma põhjused ja igalpool on see meediatootmine ja lugude tootmine ei ole nii lihtne ja need asjad juhtuvad ja keegi ei kirjuta meelega halba lugu või tasakaalustamata lugu. Aga nii mõnelgi puhul mulle ei meeldi need lood, kus inimene on oma nime ja näoga sees olukorras, kus ma tean, et see toob talle ainult pahandust. Kus kaameraga minnakse nende vaeste ja väetite juurde ja kõik see on näha ja see inimene elab seal samas külas edasi ja ma kujutan ette ju, ma olen ise väiksest külast pärit, tal on terveks eluks repliigid kuklas, et näed, tuleb jälle staar meil... Selliste lugude poolt ma ei ole. Aga ma mõistan, et peab tootma, see on tööstus.

Kuidas seda olukorda parandada saaks?

Ma püüan ise seda mitte teha. Ma arvan, et ega ma muudmoodi ei saagi. On ju küll igasuguseid foorumeid ja ka siin ka ajakirjanduse instituudi vilistlaste akadeemiline selts ja selliseid asju siin arutatakse. Tuleb loota, et sinu mõttekaaslased ei ole päriselt kadunud ja neid on Eesti ajakirjanduses alles ja on hulk asju tänu nende olemasolule siiski ka päästetud. Ja et seda lugu tuleb teha ka südamega, mitte ainult nende silmade ja mõttega, et see lugu tuleks ka läbi südame lastud olla. Et neid võimalusi oleks rohkem ja et seda päriselt ära ei unustataks, seda südamega kirjutamist ja südamega vaatamist ja südamega kuulamist.

Kuivõrd teie hinnangul Eesti ajakirjanikud eetikakoodeksist kinni peavad?

No kuivõrd. Kust mina tean, kuivõrd nad peavad. Minu põlvkond on küll selline, et meie selle eetikakoodeksi põhja ju lõime ja ma arvan, et tegelikult nad peavad. Või nad võiksid rohkem pidada. Aga kuivõrd... On ju hulk nooremad põlvkonda ja aeg on ka edasi läinud, nii romantilisi ajakirjanikke, kui mina mingis mõttes olen, selliseid heauskseid, neid ei ole ju eriti palju. Ajakirjandusse pürivad ikkagi sellised läbilöögivõimelised ja need, kes kasutavad oma elus sõna "minu ajakirjanduslik karjäär" ja see karjäär on nii oluline ja ma pean kuhugi jõudma. Neid on võib-olla vähem, kes teevad ajakirjandust sellepärast, et nad loodavad, et maailm muutuks paremaks. Et mõni inimene, kes selles loos on, et tema elus midagi muutub paremaks. Et tal on pärast hommikul ärgates ja seda lugu lugedes hea tunne, et äkki teda on märgatud või tunnustatud või tema kohta on mõni hea sõna öeldud või teda kaitstud. Selle ühe inimese tunne, et sul oleks nagu ühel päeval üks parem hetk, on minu jaoks õudselts tähtis hetk. Ka see on see, mida mina mõtlen, et võiks rohkem olla. Aga kui palju ajakirjanikud eetikakoodeksist kinni peavad... Ma tahan uskuda, et nad kõige olulisemate punktide kohapeal peavad kinni ja meil siiski ei ole ühtegi toimetust, kus ... Noh, et kui seal on mingi jäme eetiline viga, et kuskil on üks toimetaja, kes seda märkab ja ütleb, et me muudame ja teeme selle teistmoodi. Ma väga tahaks loota, et see on nii.

Kuidas see eneseregulatsioon üldiselt toimib Eesti ajakirjanduses?

No kuidas see toimib. See on jälle selline teoreetiline küsimus. Eks ta niimoodi toimubki, et ega see ei ole protsess nagu tuumareaktsioon, et aatom pörkab ja igast tuleb jälle kaks ja kaks ja kaks ja mida ei ole võimalik juhtida. Tegelikult ajakirjandus koosneb ju inimestest, see koosneb ajakirjanikest, kes on siis oma tee valinud ja oma kutse valinud ja tahavad oma tööd ilmselt hästi teha. Ja kui neil see meelest ei ära ei lähe, et nad tahavad oma tööd teha hästi, siis nii ta peakski toimima ja ma usun, et ta nii toimib ka. Muidugi meil on siin need Eesti Ajalehtede liidu eetikanõukogu ja kõikidele inimestele, kui tulebki paha lugu, et tema nime või olukorda on kuritarvitatud, peame me ütlema, et teil on õigus pöörduda eetikanõukogu poole ja seal see arutatakse läbi ja tõepoolest arutataksegi. Eile või millalgi lugesin jälle üht teadet selle kohta, et eetikanõukogu on andnud tauniva otsuse selle kohta, et Postimehes on olnud mingisugune olukord, kus pretensioon on olnud õigustatud. See eetikanõukogu ju ka reguleerib natuke, sest ükski väljaanne ega ükski ajakirjanik ei taha olla seotud selle looga, mille kohta ta oma kolleegid annavad tauniva otsuse, et ta on millegi vastu eksinud. See on üsna tugev asi. Minu endal ei ole olnud põhjust sellisesse loosse sattuda, mille vastu keegi pretensiooni esitab ja see läheks arutamisele. See on üks asi. Aga eelkõige sõltub see nendest inimestest, kes töötavad lehtedes ja toimetustes.

Kuivõrd te neid ASNi ja pressinõukogu lahendeid jälgite?

No ma ikka vaatan, kui tuleb, ma vaatan kõigepealt pealkirja ära, mida see puudutab, millist väljaannet see puudutab. Kui see puudutab Postimeest, Sakalat, kus ma olen kaua aastaid töötanud, või mõnda Saaremaa lehte, siis ma loomulikult vaatan, mul on seal tuttavad ajakirjanikud, või Pärnu lehte, kus mul on tuttavad ajakirjanikud. Ma ikkavaatan vist igat, ma löön ikka lahti, et mis seal on.

Mida te arvate nende organisatsioonide funktsioonist?

Nad on väga vajalikud. Ja ma pean ütlema, et mul on hea meel mõnikord seda otsust lugedes, kui ma näen, et pretensiooni esitajale on antud poolehoid või õigus. Ma väga tahan, et inimesed usuksid sellesse, et õigu on maa peal olemas. Kuigi see ei korva võib-olla iial ära seda kahju, mida see lugu sellele inimesele või olukorrale on tekitanud, aga ma väga tahan, et inimesed usuksid, et Eestis on niisugune ajakirjandus, mis kõigest hoolimata on sõltumatu ja erapooletu ja eelkõige oma lugejate huvisid teeniv ajakirjandus.

Intervjueeritav: KM2

Intervjuu koht: Toimetus

Intervjuu aeg: 19.03.11

Palun kirjeldage kõigepealt, kuidas teie professionaalne karjäär alguse sai ja kuidas see kulgenud on.

See oli nii, et 1975. aastal, kui ma ülikooli läksin, siis toimetas ülikooli lehte Rein Veidemann, praegu üks teatrikriitik ja kirjanduse õppejõud Tallinnas. Ta oli olnud minu koolis – ma olen siit Treffneri koolist pärit, siis oli ta A. H. Tammsaare nimeline Tartu I keskkool – seal oli ta praktikal, eesti keele ja kirjanduse õpetaja praktikal. Ja siis olime tuttavad ja ta ütles mulle, et ma peaksin kirjutama midagi rebaste ballist ülikooli lehte. Ja siis ma kirjutasin ja see oligi mu ajakirjandusliku tee algus.

Ja kuidas sealt edasi läks?

Siis läks edasi niimoodi, et kui Veidekas sattus pahuksisse ülikooli parteitegelastega ja võib-olla ka rektor Koobiga. Ta pidi ära minema ja siis tema kohale asus selline korrespondendi kohal töötanud Varis Vootek (?). Vabale kohale võeti kaks tudengit poole kohaga, üks oli Aarne Rannamäe ja teine olin mina. Ja siis pärast seda tekkis siin Edasi toimetuses, vahepeal oli Postimees Edasi-nimeline, tekkis vajadus tudengiteemat rohkem siia sellesse lehte ja siis tõmmati meid siia seda tegema, ajakirjandustudengeid. Ja siis varsti, siis oli ütleme 79 või... oli vaja et ma hakkaksin siin poole kohaga tööle. Ja siis lõpetasin ülikooli 1980 ja sügisest 1980 olengi siin ametlikult olnud täiskohaga ühes kohas. Nii et minu elu on möödunud aastast 72 kuni praeguseni ja loodetavasti edaspidigi niisuguses kolmnurgas: see kool seal (Treffner – KK), see kool siin (Tartu Ülikool – KK) ja siis see maja (Tartu Postimees – KK).

Kaugemale pole tahtnud minna?

Ei ole jah. On küll pakutud, aga ei ole tahtnud minna. Vahepeal isegi nõuti, see oli siis kui Postimehe toimetus laienes Tallinnasse, siis oli surve, et noh, peab minema.

Miks ei läinud?

Aga noh, mul siin kõik tuttavad ja sõbrad ja sugulased ja siis ei läinud.

Kuhu veel pakutud on?

Ajakiri Noorus. Ülikooliajal oli siiski ka Noorte Hää, niisugune leht ilmus siis, päevaleht, Tallinna leht. Ja see ajaleht andis suveti välja niisugust lisalehte, mille pealkiri oli „Noorte Hää Eesti üliõpilaste ehitusmalevas“. Hästi vahva pealkiri ühele ajalehele, kord nädalas ilmus või kaks korda kuus vist. Ja siis toimetasin seda ühel suvel. Noorte Hääle toimetuses. Ja siis kutsuti ajakirja Noorus ja viimane pakkumine oli ma ei tea, ütleme kümnekond aastat tagasi, kui Väino Koorberg tahtis, et ma läheks Õhtulehte arvamustoimetajaks. Ma ei läinud ikka.

Mis siis põhjus oli?

No kus ma enam, mis ma enam siin Tallinnasse lähen? Ja siis, aga tegelikult ma kaalusin ka ikkagi, aga see pakutud palk oli küll nii palju suurem, et... ühesõnaga pakutud palk oli suurem, see nagu

tõmbas, aga siis ma pean üürima seal mingisuguse korteri, sõitma edasi-tagasi nädalavahetustel, et noh, ma oleks selle palkasuurenemise kõik ära kulutanud tühja-tähja peale. Ja siis oli üksvahe veel vaja siin ülikoolis mingit pressiesindajat ja siis, aga see oli ka üle kümne aasta tagasi. Ja pidasime siin ka oma bossidega nõu ja nemad ütlesid, et tuleb uus rektor, tuleb uus pressiesindaja ja ära sinna küll mine. Ja nii see ongi siin. Ja võib-olla tundub igav, et nii palju, üle 30 aasta ühes majas töötamist, võib-olla tundub kõrvalt vaadates igav, aga see on niimoodi et, siin on aegade jooksul, ma ei tea, viis-kuus-seitse aastat olen ühes funktsioonis ja siis jälle teises funktsioonis ja siis kolmandas, mistõttu on huvitav.

Kas suurem osa ajast on olnud uudistereporteri töö?

Jah. Ma olen küll olnud ka kultuuritoimetuse juhataja ja siis kooliosakonna juhataja olen olnud ja siis olen selle, kui need nädalalõpulisad hakkasid tekkima ajalehtede vahele, siis olin praeguse ajakirja Kroonika ja praeguse, mis meil lehe vahel on, Arter, nende eellane oli Postimees Extra ja seda olen juhatanud. Nüüd olen juba oma kümme aastat põhiala on siis kultuur Tartu Postimehes.

Kirjeldage oma haridusteed ka palun mõne sõnaga.

Treffneri kool ja siis TRÜ eesti filoloogia, eesti keele ja kirjanduse õpetaja on mul diplomil. Aga õppisin ka ajakirjanduse eriharus, seesama Peegli akadeemia. Üks selline aasta või kaks oligi sellist aega, kui ei olnud veel kateedrit ehk siis ajakirjanduse õppetooli ja ta oli eriharu. Need, kes enne meid selle eriharu lõpetasid, said diplomile toimetustöötaja või midagi niisugust, ja need, kes pärast meid lõpetasid, said sinna kirja vist ajakirjanik. Aga mina olen eesti keele ja kirjanduse õpetaja ja eesti filoloog ja siis märgitud, et eriharu ajakirjandus.

Kas teil tuleb pähe mõni inimene või sündmus, kes on mõjutanud seda, et te ajakirjanikuks hakkasite?

A võib-olla see, et meil kodus käis ajalehti ja ajakirju. No muidugi tollal käis paljudel selliseid ajakirju ja ajalehti, aga ma lõikasin välja niisuguseid... pudemete rubriike. „Meilt ja mujalt“ ja „Kirev gloobus“ ja... mul oli neid sahtlite kaupa välja lõigatud. Võib-olla sealt.

Millest see huvi tuli?

Lihtsalt oli huvitav teada saada, mis laias maailmas seni... Nojah, tavaliselt oli meil ju seni kõik lehed täis seda meie oma kommunistliku partei edusamme ja nõukogude elu ja... aga olid ka niisugused väiksed kõrvalrubriigid viimastel lehekülgedel.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandus?

Aga mis sel praeguselgi viga on? Praegu on väga hea Eesti ajakirjandus.

Milline see on, kui te püüaks märksõnadega iseloomustada?

See on niimoodi, et... mitmekülgsus. Ajakirjandus peaks olema mitmekülgne. Et... inimestele, kes tahaksid lugeda kõmu ja siis selle... Jah, midagi peab olema ajakirjanduses inimestele, kes tahavad lugeda kõmu ja midagi peab olema lugeda neile, kes tahavad niisugust asjalikku infot, kes tahavad orienteeruda selles meie elus, saada mingit arutlusainet, mingit mõtisklusainet, et oleks ka mingit samastumise võimalust, ja siis oleksid ka niisugused.... Oleks ka võimalust inimestel, kes tahab niisugust... kuidas ma sõnastan Sirbi auditooriumit ja Keele ja Kirjanduse ja Loomingu ja Teater.Muusika.Kino auditooriumit? Vot selliseid asju peab ka ikka jätkuvalt olema.

Ja milline võiks olla hea ajakirjanik?

Missuguses väljaandes?

Ükskõik. Sellised universaalsed omadused.

No empaatia ja mõtlemisvõime ja järjepidevus ja.... Jah, need ongi need põhilised.

DILEMMADE LAHENDAMINE

1. **Geide meeleavaldus.** *Intervjueeritav valis variandi c) Avaldan loo, kuna leian, et vaid eesnimega identifitseerides ei saa mehel siiski probleeme tekkida. Lähivaate foto asendan üldpildiga meeleavaldajatest, kus helistaja on üks paljudest. Selle lisas intervjueeritav „muudaks eesnime, selgitaksin tekstis, miks oli tarvis seda muuta“.*

No saab ju ka eesnime muuta. Ma kasutaksin seda varianti. Ja siis üldplaani üritusest, et keskplaani ei pane.

Et ta ei oleks pildi peal äratuntav, aga allikana kasutaksite?

Jah. Ma muudaksin nime ja siis kirjutaksin sinna, et nimi muudetud. Ja kui on ruumi, siis ta helistas ja palus muuta, sellepärast ongi nüüd muudetud. Et tal võib tulla pahandusi. See oleks väga huvitav detail.

Mis see loole juurde annaks?

See annaks juurde seda, mis meil siin elus on, et geidesse suhtutakse halvasti mõnel pool ja siis ju ka selle eesnimega pildile jäänud hetero töökohas on niimoodi ja mitte talle siis pahandusi põhjustada, tuleks ta nimi muuta ja üldplaanina panna. Aga mis see loole annaks või? See näitaks, et on niisuguseid asutusi, kus tuleb selliseid pahandusi, eks ole.

Ühesõnaga te tuleks allikale vastu selles mõttes?

Jaa.

Ja toimetuse oleks nõus nimemuutmisega?

Muidugi. See ju muudaks loo huvitavamaks.

2. **Linnavolikoguliikme altkäemaks.** *Intervjueeritav valis variandi a) Avaldan salvestusel põhineva loo, kuna olen volikogu liikmele andnud võimaluse kommenteerida ning avalikkusel on õigus seda informatsiooni teada.*

Mis ametnik?

Ei ole oluline. Tavaline reaametnik.

Mhmm. (intervjueeritav märgib vastuselehel a-variandi – KK)

Ja miks sellise valiku teeksite?

Talle on võimalus kommenteerimiseks antud ja salvestis on olemas. Minu on see salvestis olemas,

jah?

Jah.

Noh? Mis siis veel teha?

Salvestise usaldusvääruses ei kahtleks?

Mm.. kust ma selle olen saanud? Kust on ajakirjanik saanud salvestise?

Keegi allikas on andnud toimetusele.

Jah. [Pikk paus] No ma ei usu.... Seda helisalvestist on.... Sisetunne ütleb, et võib küll avaldada kohe, kuivõrd talle on öeldud, et võib kommentaari anda, aga ta keeldub sellest ja salvestis on olemas ja sisetunne ütleb, et on õige.

Kui te prooviks kirjeldada seda sisetunnet, mille põhjal tundub nii?

Seda, et sisetunne ütleb, et salvestis on õige või?

Jah.

[Pikk paus] Mm.. ma ei tea. Ma ei oska öelda.

On teil mõni sarnane kogemus olnud?

Ei, ei ole. Ma ei ole olnud uuriv ajakirjanik. Kuigi tegelikult üksvahe oli selline keskkonna uurimise grupp küll, aga see oli hoopiski... nojah, seal on ka altkäemaksudega tegemist, aga ma olin nii lühikest aega selles. Aga niisuguse helisalvestise kogemust mul ei ole, aga ma olen telefonis inimesi kuulanud ja niisama kuulanud ja eks ma aru saan, kui inimene näitleb või on ... no peaks olema ju aru saada seda monteerimiseasja või.

Ühesõnaga, te arvate, et saaks lindistuse põhjal aru, kas see on tõene või ei?

Jah. Jah. Ja no eeldades muidugi, et ma olen siin Tartus ja ma tean Tartu ametnike häält. Tallinnas on kindlasti neid mitu korda rohkem ja nii kindel ei saa olla. Ma arvan praegu seda. Tartu suurema osa isegi volikoguliikmetega ma olen rääkinud ja tean, mis moodi nad juttu ajavad ja räägivad, missugune nende intonatsioon on. Aga Tallinnas, siis tuleks kindlasti kahelda rohkem.

Kas te kirjutaks loosse sisse ka, et tal oli kommenteerimise võimalus antud, aga...

Jaa, muidugi. No kus! Loomulikult.

- 3. Ohtlikud vaimuhaiged.** *Intervjueeritav valis variandi a) Avaldan loo, sest leian, et süüdimatute vabastamise probleemile tuleb tähelepanu juhtida ja parim viis seda teha on läbi detailse jutustuse.* Lisas sinna juurde „ajakirjanik peaks tekstis rääkima oma lähedast seotust teemaga.“

Jah, see a-variant oleks minu meelest õige, aga siis tuleks, mitte pealkirja ei tohi muuta, vaid ajakirjanik peaks lisama, et tema oma perekonnas on midagi sellist juhtunud.

Ja miks te nii käituksite?

Sest nii on õige.

Miks oleks oluline see lugu avaldada?

No ühiskonnal on ju õigus teada saada niisugustest asjadest.

Et avalik huvi oleks see peamine argument?

Jah.

Mis te sellest pealkirjast arvate?

Pealkiri oli... „Ohtlikud vaimuhaiged meie ümber“. Meie mõõdupuu järgi puudub siit verb ja ei ole... pealkirja saaks teha sisule vastavamaks.

Mis teie variant oleks?

Mitu tähemärki? Mitmel veerul lugu avaldatakse?

No ei ole praegu oluline.

See on väga oluline.

Nojah, praktikas küll. Aga mis te sisu poolest tahaksite panna?

Näiteks „Ohtlikud vaimuhaiged pääsevad meie juurde“.

On teil mõni sarnase teemaga juhtum tulnud elus ette?

Ei. Aga mul on vaimuhaige onu ja vaimuhaige tädi olnud.

Sellepärast arvate, et oleks põhjust sellest kirjutada? Olete ehk juba kirjutanudki?

Ei ole. Nad ei olnud nii ohtlikud. Aga mul on plaanis kirjutada ühest ohtlikust vaimuhaigest.

Mis kontekstis?

On Lembit Kurvits, üks luuletaja, kes on olnud lausa kinnipidamiskohas, Patareis lausa, jah. Ja siis ta on oma endisele naisele kallale tunginud, aga ka lõhkunud ja märatsenud ja ka siin Tartus on ringi käinud, kurja häälega karjunud ja teinud igasugu tempe. Aga nüüd on ta Tartu linna hooldusel või ma ei tea täpselt, kuidas seda nimetatakse. Ta on ühes hooldekodus. Aga kuivõrd ta on... kirjanik siiski, jätkuvalt. Ma tahaksin teada anda, miks ei ole Lembit Kurvitsat enam.

Kas see, et ta on avaliku elu tegelane, oleks teie põhiline argument?

Jah, see oleks nagu põhjus, miks temast kirjutada.

Kas sellise vaimse tervisega inimesed on pädevad, et enda otsuste eest vastutada või näiteks nõusolekut anda loo tegemiseks?

Ma küsin loa nende hooldajate käest. Ühe käest on juba olemas. Linna esindaja käest on juba

olemas. Aga tema hooldaja käest, kes seal hooldekodus on, ei ole. Ma ei ole veel küsinud. Ma ei ole veel päis kindel, kas ma kirjuta, aga siuke plaan on.

Ja selle dilemma puhul, mis praegu oli, kas ajakirjaniku soov oleks piisav õigus või luba, et lugu kirjutada?

Ee... Ega ta ei kirjuta sellepärast, et see oli ta sugulane, vaid ta kirjutab sellepärast, et need pääsevad sealt kinnisest osakonnast.

Jah, see oli põhjus. Aga siin ei tuleks näiteks isikuandmete kasutamise kohta kelleltki luba küsida?

No siin tuleb ikka väga tähelepanelik olla, jah. Ikka mõelda enne, kui kirjutada, ja kirjutada, siis mõelda jälle.

4. Matemaatikatunni video. Intervjueeritav valis variandi

Nojaa, aga siin tuleks veel lisada, mis peale selle video näitamise veel seal näidatakse. No kas võetakse ka kommentaar õpetaja käest ja direktori käest ja ma ei tea, kelle käest veel...

Mis te ise teeksite?

No muidugi, ma lisaksin sinna video ette ja taha veel üht-teist.

Ehk siis teeksite loo juurde?

Jah. No siin ma võtaks kommentaarid veel, kuidas seda nimetatakse õpilaste esindajalt, haridusministeeriumilt jne.

Kas õpilase endaga ka räägiksite?

Õpilasega? Muidugi, ja-ja, video tegijaga, jah. [Paus – KK] Ei, ei räägiks. Õpilane võiks nagu jääda anonüümseks. Või siiski, kui tema vanematega juttu teha, siis ikkagi tema nimi tuleb ka välja, vot, ei tea. Ei, jäta õpilase anonüümseks ja õpilase vanemad ka anonüümseks, lastevanemate esindaja.. selle klassi, või mingi kooli hooldekogu on olemas või ma ei tea.

Et siis mitte õpilaste esindaja, vaid...

Ei, õpilaste esindaja ka, aga mitte see õpilane ja tema vanemad.

Aga kui see esindaja polegi selle õpetaja klassis ja ta ei teagi midagi? Kas te sealt klassi seest ka kellegagi räägiks?

Ahah. No mingi klassivanem on ka tänapäeval või ei ole või?

Keegi ikka on. Aga just see alaealisuse moment.

Nojah. Võib-olla hiljem hakatakse seda õpilast taga kiusama niimoodi. No muidugi, koolis on ju kohe teada, kui keegi midagi teeb. No ikkagi, võib-olla läheb teise kooli ja seal kohe teatakse. Parem ikkagi jätta õpilane anonüümseks.

Anonüümse allikana ikkagi kasutada?

Jah, peaasi, et mitte kahju teha... ee, alaealisele inimesele.

Mis te videoga teeksite, heli ja pildiga?

Jah, hägustaks laste näod.

Mis selle põhjus oleks?

No see on seesama, et alaealised ju. Nad päriselt ei vastuta oma tegude eest, ei ole veel nii palju mõistust peas.

Kas teile tuleb enda elust meelde mõni sarnane juhtum, kus teil oli raske otsustada, mida teha?

Nüüd viimasest ajast... Meil on siin üks kunstiajaloolane, kes juba oma viis-kuus-seitse aastat tagasi koondati. Tema ametikoht koondati linna kunstimuseumist. Aga kuivõrd ta on varem avaldanud kunstikriitikat ja avaldab siiani kunstikriitikat, siis avaldame tema tekste ja mitte ainult meie väljaanne, näitustest kriitikat. Aga sealjuures kasutab ta alati võimalust eriti kriitiline olla selle asutuse suhtes, kust ta koondati. Seal on tekkinud mul toimetaja funktsiooni niisugusi raskeid valikuid.

Mis te teinud olete?

Ma olen ikkagi püüdnud veenda inimest, et kuigi on tema arvates need eksimused suured, et võib-olla need ei olegi nii väga suured. Ja siis olen ma näinud, et see, mis ma olen saanud mahendada meie väljaandes avaldamiseks, natukese aja pärast on kuskil mujal täiesti räigelt kirjas kuskil mujal, mõnes teises väljaandes selle sama autori poolt.

Kas sellepärast, et teine väljaanne ilmselt ei tea tema taustast?

Võib küll olla, jah. Päevalehes näiteks. Viimagine näide, et süüdistas kahte kunstimuseumi teadlast plagiaadis. Päevaleht avaldas selle, aga siis.. jah, jah. No tegelt on niimoodi, et iga tsitaat ei ole viidatud neil, aga see ei ole ka plagiaat, see on niisugune... See raamat, kus on need autorid talitanud, ei ole teadusuurimus, kus peab olema iga tsitaat viidatud.

Kas seda võib pidada selliseks püüdeks ajakirjanduse kaudu enda tahtmist saada või manipuleerida ajakirjanike abiga?

See on kättemaks.

Kui palju seda proovitakse teha ajakirjanikega? Neid vahendina kasutada.

No ma ei tea, ma poliitika ja majanduse artikleid ei ole toimetanud. Mul ei ole seda juhust oma karjääri jooksul. Poliitika või vanasti nõukaajal oli parteieluosakond, seal ma ei ole olnud, ja majandusosakonnas ka ei ole olnud. Neid asju ma ei tea. Aga seal on kindlasti, ma olen kuulnud ja ka ise näinud praegusel ajal ka, et saab ikka väga kurjasti ära kasutada ajakirjanikke.

Kui lihtne või raske seda teha on?

No see sõltub toimetajatest ka ja toimetustest ja mõnel pool tundub, et on päris lihtne teha. Ma ei

tea, kas inimesed on mõnes toimetuses vähem kogenud või siis... või on mingid, jah, võib-olla on vähem kogenud. Või tahetakse tiraaži suurendada selle läbi, kui on... konfliktil põhinevad lood on ju huvitavad teadupärast. Huvitav lugu, paneme lehte ära kähku, pärast vaatame, mis saab. Ajakirjandusel on teatavasti alati... noh, okei, paneme lehte, vaatame, mis saab.

Arvate, et selline müügiargument on tihtipeale olulisem kui näiteks tõesuse printsiip? Miks seda ikkagi tehakse?

Ma ei usu, et nii on ka. Kui ajakirjanik ikkagi teab, et see on tõesti vale ja niimoodi pannakse lehte, ma ei usu, et see on nii. Müügiargument ikkagi ei prevaleeri... Võib-olla mõtlematusest juhtub seda niimoodi. Pärast, kui aega on vaadata, no teadupärast pole meil siin aegagi mõtelda. Kähku lehte ja juba järgmine objekt ootab. Võib-olla tagantjärele, jah, järgmisel päeval vaatad, et „ai sa kurat“. Nii võib ju ka juhtuda väga kergesti, ma arvan.

Kiirus sunnib tagant ja ei ole aega süveneda?

Jah, võib-olla veel kuhugi helistada kellelegi, üle küsida midagi, aga seda ei jõua teha.

Millised teie enda töös on sellised peamised põhimõtted, millest te kinni peate?

[Pikk paus – KK]. No et endal endal oleks huvitav. Et endal oleks huvitav ja et silmaringi laiendaks nii endal kui lugejatel ka. Praeguses funktsioonis mul õnnestub seda teha, selline kultuurisfäär. Ja siis ka niisuguste tõelistele väärtustele tähelepanu juhtimise võimalus on mul praegu ja siis püüan seda niimoodi... kuidas see küsimus oli?

Et mis need peamise põhimõtted on, mis...

... et püüan seda peamise põhimõttena võtta siis.

Mis need tõelised väärtused on?

[Pikk paus – KK]. Ee, noh, et kui võib-olla niimoodi antonüümidenä saaks seda ette tuua: sügavus, mitte pinnapealsus; sisemine sära, mitte välimine hiilgus; tõsidus, mitte naeruväärsus; loovus, mitte treimine. Noh.

Peate kultuuri silmas eelkõige?

Jah, just-just. Muud ka.

Kas neid väärtusi on vähe praegu eesti ajakirjanduses ja inimeste elus?

On jah.

Proovite paremaks teha midagi?

Jah, jah.

Kas mingit teemat proovite vältida ka?

Oma praeguses funktsioonis?

Jah. Või ka varasemas töös.

Ma olen eemale hoidnud majanduseteemast ja poliitikast.

Miks?

Ma ei tunne seal koduselt ennast. Ei ole huvitav endale ka.

Mis teie hinnangul on kõige sagedasem väärtuskonflikt, mis ajakirjanikul ette tuleb?

[Pikk paus – KK]. Tutvused ja siis väikeses linnas, maakonnalehti on sellepärast väga raske teha, et peaaegu kõikidega on mingi side olnud juba enne kirjutama hakkamist, et siis võib-olla hakkab inimesest kahju mõnikord või... Või siis noh, jah, mõnest tuttavast inimesest tuleb kirjutada, aga üldiselt saab ju anda ka mõnele kolleegile anda kirjutada väga lähedasest inimest, eriti kriitilist asja. See on niisugune konflikt, eks ole. Ma ei tea, mis veel. Kuidas küsimus oli? Väärtus...?

Väärtuskonflikt, jah, ajakirjanikul. Millised kõige sagedasemad on?

Aa, aeg-ajalt ma olen mõelnud sellele asjale, et on vaja kirjutada mõnest etendusest või on vaja kirjutada mõnest raamatust või on vaja siis kirjutada... jah. Aga selleks, et kirjutada, selleks tuleb näha seda etendust või siis lehitseda raamatut, lugeda raamatut või plaati kuulata. No vot, siin ajakirjanik küsib siis kirjastuselt raamatu või plaadi ja siis pärast kirjutab midagi. Ei saa ju olla täiesti vaba niisugusel kirjutamisel.

Miks?

No, inimene annab plaadi, ansambel annab plaadi ja vaatab niimoodi lootusrikkalt ja siis autor kirjutab ja samal ajal mõtleb, ta ei saa ennast täiesti vabaks ju kirjutamisel... tal on meeles, kuidas talle see raamat anti või plaat anti.

Olete te ise tundnud seda?

Muidugi. Korduvalt.

Ja pärsib?

Jah. Aga samas jälle, ei jõua ju kõike osta niisugune ajakirjanik, kes peab nendest asjadest kirjutama. Ta palk peaks olema mitu korda suurem.

Ja toimetus ei osta seda?

Ei osta. Ei osta, jah. Ja see ei ole mitte meie toimetuses, see on üle Eesti niimoodi. Barbi Pilvre on vist sellest kirjutanud kunagi, mitu aastat tagasi. Et kas see on altkäemaks, kui ajakirjanik saab plaadi või raamatu.

Mis te arvate, kas on?

Ei ole, jah. Sellisel juhul on töövahend. Aga ikkagi see segab. Raamat, mida on antud ajakirjanikule sellest kirjutamiseks on küll töövahend, aga ikkagi mõte, et see on niimoodi, inimesed on teinud ja vaeva näinud selle tegemisel ja annavad sellest kirjutada...

Kui palju seda on, et tegelikult tahaks kriitilisemalt öelda?

Mina olen reporter. Ma olen proovinud kirjutada uudislugusid. Sealjuures ma saan olla neutraalne, ma ei pea kriitikuna esinema, kuigi on no aeg-ajalt tuleb ka kriitik olla. Sel juhul, kui ma tean, et on tõesti vilets raamat, ma saan üsna ruttu aru sellest, siis ma, on juhtunud, et ma ütlen autorile, et ma ei kirjuta. Et ma ei taha sellest kirjutada ja see tundub mulle natuke... et võib-olla mõni teine kirjutab ja annan tagasi siis.

Jätate üldse kirjutamata, kui et kirjutate halvasti?

Jah, jah.

Nii on lihtsam?

Jah.

Kuivõrd seda tutvuste teemat siin Tartus ette tuleb?

Aga meil on väga palju kirjanikke ja väga palju muusikuid ja lavastusi, uusi lavastusi. Näitusi avatakse väga tihti.

Kui palju teil endal on tutvusringkonnas kirjanikke, lavastajaid? Kas te saate lubada seda endale?

Mul on väga vähe sõpru, tõesti väga vähe sõpru. Sõprade hulgas ei ole neid teie mainitud isikuid. Aga hääd tuttavad on jah siin, klassivennad Indrek Hirv, Jüri Lumiste, viiuldaja Jüri Kukk, klassivend. Ja siis on siin, ei no jah. Sina-sõpru, sina-tuttavaid, neid on ikka kümneid Tartus.

Kas te tunnete, et see häirib ka töötegemist?

Ei häiri, kuivõrd ma ei ole enam nii väga kriitik, ma olen reporter, uudisteajakirjanik. Ei, siis ei häiri.

Mida tõe teie jaoks professionaalses mõttes tähendab?

Tõde, tõde, tõde... Tõde tähendab asja igakülgset valgustamist selle esitamisel. Nii et kui mingi asi on natukene hirmus, aga natuke teist poolt vaadata, siis nii hirmus ei ole, siis tuleb ka kirjutada, et vat, et muidu on ilus, aga see asi on natuke kole. Igakülgsest ma mõtlen niisugust.

Kas teil on oma igapäevatoos tulnud olla ka mitteaus?

Võib-olla küll.

Kuidas? Või miks?

Vene ajal, nõuka-ajal.

Aga praeguse riigikorra ajal?

Ei ole. Ja nõuka-ajal sai ka vihjamisi niimoodi, siis oskasid inimesed ridade vahelt lugeda. Praegu ei oska. Paljud praegu ei oska ridade vahelt lugeda. Ja irooniasse suhtuti ka teistmoodi kui praegu, ja huumorisse. Ma olen kohanud niisugust.. mulle meeldib natuke nalja visata oma uudislugudes, kuigi uudislugudes ei tohiks nalja teha. Mõnikord saab niimoodi, kultuurisfääris saab. Ja siis vaatan, et noored... et mõned ei saa aru sellest. Ja enamasti on need noored, kes ei saa aru.

Kas see on kultuuritausta puudumisest või millest see olla võib?

Ma ei ole mõelnud sellele. Võib-olla on noored inimesed harjunud lugema kogu aeg teksti sellena, mis ta mingites raamides on. Et kui on ajaleht, siis peabki kõik tõsine jutt olema ja kui on mingisugune naljasaade, siis peab kogu aeg ainult nalja saama. Ja et huumorirubriik on olemas, et seal tuleb iga rida nalja teha, võib-olla sellepärast.

Mis see põhjus on, et püüate niimoodi huumorit lisada?

Et huvitavam oleks. Ja mäng... Kultuuris on siisugune mäng oluline asi. Et kui on võimalus mängida, siis ma teen seda.

Lugeja eksitamine see ei ole?

Ei ole, sest et niikuinii kultuurilehekülgi loeb mingisugune viis protsenti lugejatest ja need saavad aru enamasti, ma loodan.

Sellist tunnet ei ole mõnikord pärast lugu, et on tulnud tões järeleandmisi teha, et nüüd jätsin midagi ütlemata või mahendasin midagi?

Ei, see tuleb... üldiselt ma mahendangi, ma olen loomu poolest siisugune hea inimene. Ma ei saagi kurjasti öelda väga palju, väga kurjasti ma ei saagi öelda. Kolleegid on tähele pannud niimoodi, et vot nüüd Hansoni kohta on see küll väga kurjasti öeldud. Niimoodi nad ütlevad.

Aga mis see põhjus on, miks ei ütle?

Aga see ongi võib-olla, inimese loomusest tuleneb. Aga ise ma loen küll, kui Margus Kiis kirjutas muusikaarvustusi ja too ikka torkas väga valusasti, väga sapine oli ta arvustusi kirjutades. Nüüd ta enam ei kirjuta kahjuks, aga neid oli mul küll päris lust lugeda. Et vat kus inimesel on oskus torgata, muudkui materdas vaeseid muusikuid.

Mida inimväärikuse kaitsmine teie jaoks tähendab?

No ei-ei... ajakirjanik ei tohi kuritarvitada enda siisugust võimalust. Siin nagu nendes näideteski, alaealisele ei tohi liiga teha ja siuksele erilisele inimesele ei tohi ka liiga teha, nagu näiteks gei või neeger. Neegrit küll ei ole siin, aga no ei tohi liiga teha. Inimesel peab olema võimalus olla erinev. Ja siis.. oot, kuidas küsimus oli?

Inimväärikuse kaitsmine. Mis see tähendab?

Ajakirjanik peab arvestama sellega, et tema tegudel võivad olla rasked tagajärjed ja inimesel tuleb lasta olla väärikas, kuigi ta mõne teise arvates võib-olla mingite omaduste poolest ei tundu väärikas.

On teil selles tulnud järeleandmisi teha? Et mingil põhjusel on tulnud liiga teha?

Ei ole. Aa, pagan, jaa, jälle vene ajal. Rumal olin ja kirjutasin Elu Sõnast halvasti. Elu Sõna on üks selline usulahk.

Mis te kirjutasite?

Ma kirjutasin reportaaži nende sellest koosolekust, ma ei tea, kuidas nad nimetavad seda. No nende jumalateenistus. Ja kirjutasin naeruvääristavalt. See oli kohtuasi ka, nad kaebasid kohtusse ka. Nad

ei saanud muidugi õigust, aga... Ja siis ma kirjutasin jah. Praegu ma küll nii ei kirjutaks.

Miks siis nii juhtus?

Ma ei tea. Ei tea, nad käisid siin närvidele. Tutvusringkonnale käisid närvidele.

Ja sellest saite õppetunni, et ei maksa?

Jah, seal ma olin küll väga ebaeetiline. Ma olen ise ju luterlane, noh.

Kas te tunnete, et teie isiklikud põhimõtted ja üldised ajakirjanduses levivad põhimõtted on kuidagi vastuolus?

Ei, ei ole vastuolus, ma isegi oleksin mõnes kollases väljaandes, kui on häda käes, näiteks Õhtulehes.

Miks?

Lõppude lõpuks saab ju seal ka olla nii, et inimesele liiga ei tee. Et küsitakse pildistamiseks luba või ma ei tea, helistatakse inimesele ja küsitakse, ega peast ei kirjutata ju lugu ometigi.

Intervjueeritav: KM3

Intervjuu aeg: 22.03.11

Intervjuu koht: Kohvik Tartus

Kõigepealt palun kirjeldage, kuidas teie professionaalne karjäär alguse sai ja kuidas ta kulgenud on.

78. aastal ma olin ma juba ülikooli ajal tööl toonases Edasis, praegune Postimees, kooli osakonnas, põhiliselt toimetasin üliõpilasveerge seal. See oli siis eraldi külg, kus sai tudengiprobleemidest kirjutada. Ülikooli lõpetades, sel aja oli veel suunamine, kuna Edasis kohta ei olnud, siis oli valida ja mulle pakuti Kohtla-Järvele tööd. Kuna ma olin eluaeg Tartus elanud ja tahtsin lõpuks iseseisvat elu alustada, läksingi siis Kohtla-Järvele. Kolm aastat töötasin seal ja siis kuna mind väga seal midagi ei sidunud, siis täpselt kolm aastat hiljem tuli pakkumine omaaegsest Rahva Häälest. Võtsin selle vastu ja siis kolisin Tallinnasse. Seal olin peaaegu kümme aastat, täpselt nii kaua, kui Rahva Hääle kinni pandi, siis olid juba erastamiseajad. Aga sama seltskond Rahva Hääle töötajaid sisuliselt moodustas uue ajalehe Eesti Sõnumid. Siis olin seal. Kas ametinimetusi on ka vajalikud?

Väga täpselt ei ole vaja, aga kas olite uudistereporter põhiliselt?

Eesti Sõnumites olin parlamendireporter ja ka uudistetoimetuse juhataja ja asejuhataja niimoodi põhiliselt ikka uudistepeal. See oli selles mõttes tore aeg, et riigikogus oli see viimane ajakirjanik, kes seal rõdul istus ja neid Eesti riikluse jaoks olulisi seadusi järgmine päev kohe lehte andis. Maareformiseadus, omandireformiseadus... Siis need uudisteagentuurid ei olnud veel nii mobiilsed. Sai seda tööd tehtud jah. Ja kuna ma ise olen pärit Tartus ikkagi ja siis tuli see omandireformiaeg kätte ja vanemad vajasisid ka sellist hoolt rohkem, siis jäi silma, et Põlva leht otsis peatoimetajat ja mõtlesin, et Põlva on Tartule nii lähedane koht, et võiks siia tulla hoopis. Mingi sisetunne ütles, et ega seda Eesti Sõnumeid ka väga kaua ei ole ja tegelikult osutus see päris õigeks sisetundeks. Ja tulingi siis Põlvasse, kus ma olen nüüd olnud tänase päevani, praegu siis uudistetoimetajana.

Mis neid valikuid mõjutas erinevate väljaannete vahel?

Nagu juhuste kokkulangemine, ma arvan. Kohtla-Järve lihtsalt sellepärast, et saada iseseisva elu peale. Tagantjärele mõeldes oli see väga hea kogemus, kakskeelses toimetuses töötades sai väga hea keelepraktika. Omal ajal Rahva Hääle oli nii suur kollektiiv, et see oli nagu teistmoodi kogemus jälle. Ja väike leht – tal on omad plussid jälle. Seal saad hoopis inimkesksemat ajakirjandust teha.

Kirjeldage mõne sõnaga enda haridusteed ka, nii formaalset kui mitteformaalset.

Lõpetasin omaaegse Tartu 10. keskkooli, see on Mart Reiniku gümnaasium praegu. Tartu Riiklik Ülikool, 76 kuni 81, Peegli esimene kursus. Ja siis ongi.

Kas teil tuleb mõni inimene või sündmus ka pähe, kes mõjutas seda, et te üldse ajakirjanduse valisite?

Ma ei mäletagi täpselt. Sel aastal tuli see asi nagu esimest korda täismahus ja tundus, et nagunii mingid filoloogilised huvid rohkem olid. Pärast eesti filli ei tahtnud minna ja mul ei olnud riskida ka millegagi, enne oli loominguline konkurss, tuli see asi ära proovida. Kas nüüdsel aja üldse on loomingulist konkurssi või?

Praegu on kirjalik erialakatse ja pärast seda vestlus. Et päris eksamitulemustega ainult ei saa.

No siis ikka on, jah. Ma tegi tol ajal Edasis juba mingeid nupukesi ja neil oli vaja ju kaastöid teha ja siis oligi.

Milline peaks olema hea Eesti ajakirjandust?

See on nii kapitaalne küsimus, et...

Märksõnadega.

Usaldusväärne, inimlähedane, faktitäpne. Ise ma üldiselt sellise kollase ajakirjanduse pooldaja ei ole, ikka sellise traditsioonilise ajakirjanduse pooldaja.

Milline võiks hea ajakirjanik olla?

Kes nendele omadustele vastab. Kes suudab seda rolli täita. Samas üks tal on ka mingisugused kutseoskused vajalikud ja keeletunnetus ja eetilisus ja nii edasi.

Millised on kõige olulisemad põhimõtted, millest te ise enda töös kinni peate?

Ma arvan, et ma ei jälgigi mingeid kindlaid põhimõtteid, et ma nüüd järgin seda põhimõtet. Ma käitun enda hea äratundmise kohaselt. See on omad eetilised tõekspidamised vist.

Mis need eetilised tõekspidamised on peamiselt?

Ära tee inimestele kurja. Isegi oma loo nimel ei saa seda ju ohvriks tuua, kui inimese edasist käekäiku silmas pidada. Maakonnalehes on ses mõttes see asi ka natukene raamides rohkem. Suure lehe esindaja võib niimoodi korraks peale lennata ja mingisuguse käki valmis keerata ja lendab minema. Noh, teda ei seo ju midagi, lugu on ilmunud ja tema on oma nii-öelda hea loo valmis saanud ja läheb edasi järgmisse kohta. Mina pean oma tööd edasi tegema. Selles mõttes on see sotsiaalne kontroll ka olemas seal maakondlikul tasandil.

Kuivõrd te tunnete, et see piirab teie tööd?

Mõnes mõttes piirab, mõnes mõttes mitte.

Kuidas ta piirab?

Ma tean, et ma ei saa inimesele nii väga ka sisse sõita. Võiks ju leida mingisuguse sellise paljastava tahu inimesest või noh, mingi nüansi, millest võiks saada põhimõtteliselt ju mingi loo. Aga siis tekib küsimus, kas seda lugu ongi üldse vaja. Eks see maakonnalehe seisund ongi selline, et sa ei aja kõmu taga, vaid sa ajad annad ikkagi infot edasi. Ja kuna ma olen uudistetoimetaja, siis ma ei saa selliseid väga publitsistlikke lugusid ka teha. Uudisel on omad reeglid. Aga samas saab seda oma artiklis ikkagi inimväärselt esitada, inimese tsitaate niimoodi sobival moel, et seda lugu on huvitav lugeda.

On teil midagi jäänud avaldamata ka seetõttu, et sellised väikese koha piirangud on ette tulnud?

Üks foto jäi kunagi avaldamata. See oli kunstiliselt väga hea foto. Valimiste kampaania ajal endine maavanem, nüüdne riigikogu majanduskomisjoni esimees Urmas Klaasi plakat oli seal Põlva

ringtee ääres niimoodi tuulega maha tulnud. Ja ta tuli välja mul, ma olin uhke selle üle, seal oli perspektiiv taga ja sõnum oli taga, aga see pilt ei läinud tõesti loosse, jah.

Miks ta ei läinud?

No ei hakka maavanemale pahandust tekitama ja tema karjääri rikkuma, ma ei tea, mis need motiivid oleks.

Mis seal plakati peal kirjas oli?

Ei no ta oli noh, riigikogu valimiste plakat. „Vali mind!“ või ma ei tea, mis sel aastal see loosung oli.

Kas te püüate mõnda teemat vältida ka?

Ma ei teagi nüüd, mida ma väldin. See on võib-olla seotud mõne inimesega, kellega sa tead, et sellest tuleb pigem jama või tema reaktsioon sellele võib olla selline nii- ja teistsugune, siis esimene mõte võib olla, et parem mitte teha. Aga kuna ma teen oma tööd, siis ma ikka teen. Elu lihtsalt on näidanud, et sa tead juba mis reaktsioon mingile asjale tuleb. Kui sa ütled sõna, siis sa tead, mis sellega kaasas käib. Aga ajakirjanik ei saa mõelda väga palju tagajärje peale või enda mugavuse peale.

Mille peale ajakirjanik mõtlema peab?

No eks ta peab mõtlema ikka selle oma töö peale. Noh, ongi selline vabas vormis intervjuu või?

Ei, mul on ikka kava ka, aga see on juba pähe jäänud. Ma annan nüüd teile eetilised dilemmad lugeda.

1. **Geide meeleavaldus.** *Intervjueeritav valis variandi c) Avaldan loo, kuna leian, et vaid eesnimega identifitseerides ei saa mehel siiski probleeme tekkida. Lähivaate foto asendan üldpildiga meeleavaldajatest, kus helistaja on üks paljudest.*

Kas hetero on ka pildil?

Jah.

Aga mis mõtet tal on üldse siis oma nime varjata?

Tema tahakski seda, et ei pilt ega ütlused kumbki ei läheks lehte.

Aga teisi pilte ei ole?

On ikka.

Ma arvan, et ma paneksin teise pildi ja tema ütlusi kasutaks, aga mitte tema nimega. Ses mõttes, et isik ei taha oma nime avaldada, aga tsitaate ikka võib ju. Asi on ikkagi selles mõttes õige ju.

Miks selline valik?

No kui inimese soov on selline. Ma ei saa ju niimoodi üle tema sõita. See põhjendus, et ma olen ju

tööd teinud ja tuleb lugu ära panna, see ei ole arvestatav. No ütleme siis, et variant c siis ja eesnime võib ka isegi ära võtta, et seda ei nimetata.

Kuivõrd selline anonüümsus teie hinnangul ajakirjanduse usaldusväärst mõjutab?

No kui mina tean, kes ta on, siis on ajakirjanduses lubatud inimesed, kes ei taha end avalikustada.

Et kui toimetusele on see inimene teada, siis sellest ei ole probleemi?

Jah, jah. Mhmh. Ja veel parem, kui tema jutt on mul diktofonilindis ja ma olen selle alles hoidnud. Põhiprobleem ongi selles, et inimesed kipuvad tagasi ajama seda, mida nad öelnud on.

Kui tihti seda ette tuleb?

No minul võib-olla tuleb vähem viimasel ajal, aga ikkagi kolleegidelt on kuulda aeg-ajalt. Siis on hea, kui sul see diktofonilint või isiklikud ülestähendused alles on.

2. Linnavolikoguliikme altkäemaks. *Intervjueeritav valis variandi f)* Uurin teemat edasi ja avaldan loo kunagi hiljem, sest ma pole kindel, et salvestus on autentne või pole kontesktist välja rebitud

No see helisalvestus on ka kahtlane värk. Mind paneb see küsima, sest alati on võimalik kokku monteerida midagi. No samal päeval ma ei hakka seda ikkagi lehte panema, ma arvan. Jääb siis punkt kuus, uurin teemat edasi.

Mis te kõigepealt teeksite?

Ma katsun ikkagi need allikad üles leida, volikoguliige ja... Tegelikult kui see on altkäemaksuasi, siis kuulub see ka politsei pädevusse.

Miks selline valik?

No minu arust see salvestus, ma ei saaks seda usaldada. Ja kui ma ei ole seda altkäemaksus kahtlustatavat kätte ka saanud, siis jääb asi väga ühepoolseks. Muidugi on alati võimalik kasutada ka mingeid kaudseid allikaid, kui on võimalik neid saada.

Mis te sellest arvate, et see allikas on anonüümne, kes teile on saatnud selle?

No kui isegi mina ei tea, kes ta on, siis seda kahtlasem see asi on.

Aga kas te arvate, et te tunneks lindilt ära selle inimese, kellest juttu on?

No kui on nii väike koht, siis hääle järgi on võimalik ära tunda. Võib-olla mõnes suuremas lehes ei ole. Suhteliselt selline väljakonstrueeritud lugu, et ilmselt reaalses elus ei tule ette.

Aga siinpuhul te siis uuriks edasi nii kaua, kui oleks piisavalt tõendeid, ja siis avaldaks?

Sel puhul tuleb ikkagi saada teada need inimesed, kes on selle taga. Ega need ei pruugi siis nimedega olla, aga mul peavad olema ikka kindlad vettpidavad tõendid. Muidu on mingi kohtuvärk või avaliku sõna nõukogu või midagi taga.

Seda ei pelga, et mõni teine väljaanne avaldab enne?

See on tema risk juba. No siin maakondlikul tasandil on see risk olemas, et inimene helistab Lõunalehele näiteks ja ega see eriti risti ette ei löö ka. Ma ei tea, kuidas nad saavad nii teha, aga see on nii.

On olnud olukordi, kui nad on avaldanud teie maakonna kohta midagi?

Muidugi, eks nad nokivad sealt igalt pool midagi, kust midagi saavad. Teinekord on isegi loo pihtapanemine nagu, tunned juba laused ära täitsa. Võtavad aluseks mingi loo ja küsivad mingi väikse asjakese juurde heal juhul.

Mis te arvate sellisest käitumisest?

Minu arvates on see jama. Alatu. Millegipärast mingisugune hammas neile ka peale ei hakka. Peatoimetaja on proovinud isegi Ajalehtede liidule sellest teada anda. Ja kuidagi ei ole sealt midagi tagasi tulnud.

Kas nad siis ei usu seda või ei ole lihtsalt midagi ette võtnud?

Ma arvan, et pigem ei ole ette võtnud.

2. Ohtlikud vaimuhaiged. *Intervjueeritav ei valinud konkreetset varianti, kuid põhjendas oma valikut.*

Ma pakuks hoopis uue variandi, et mitte nii isiklikult seda lugu kirjutada, vaid võtta need konkreetsed näited küll aluseks, aga mitte konkreetsete isikuandmete põhjal. Et tõesti sündinud lugu võib-olla.

Selline anonüümne lugu?

Sinnapoole jah. Probleemi tõstatamiseks saab seda lugu võib-olla kirjutada.

Kuidas te täpsemalt teeks selle loo?

No selle sama... Ma ei kujuta ette, mis detailsed isikuandmed seal on.

Ilmselt haiguslugu puudutavad.

No on seal siis nimi ka juba?

Jah, nimi ka.

No seda ikkagi ei saa nimega panna. Neid tsitaate saab ikkagi kasutada, mis seal artiklis on, aga mitte nimedega. Selline üldistavam lugu.

Kas te teeks pigem sellise arvamusaluse või olemusloona või te võtaks mingeid allikaid juurde?

Eks see ole ikka olemuslugu, aga võib-olla tõesti kasulik veel mõni teine allikas või mõni kommentaar sinna juurde. See tuleb loole kasuks.

Miks selline valik?

See on see delikaatsed isikuandmed. Et ei tekitaks põhjendamatuid kannatusi.

On teil endal ette tulnud sellist isikuandmete probleemi?

Seda tuleb ikka toimetuses ette, et inimene ei taha öelda oma täisnime või isegi eesnime öelda. Siis sa lihtsalt kasutad teda allikana või toimetusele teadaolevana, kuidas sa seda sõnastad.

Et see ei ole probleem allikale vastu tulla ja ilma täisnimeta kasutada teda?

Jah, kui inimese soov on selline, muidu ma ei saaks ju üldse kasutada seda. Kui mul on ikka hea tsitaat, miks ma peaks selle raisku laskma? Ma parem panen ilma nimeta, aga samas, kui see on loo jaoks oluline info, siis ma ikka kasutan.

Mis te sellest pealkirjast arvate?

Pealkiri võin ju olla. Ta viitab probleemile.

4. Matemaatikatunni video. Intervjueeritav valis variandi

Päris selline päevakohaline näide. Aga see video peaks siis olema artikliga seotud või? Et ta nii-öelda tõestusmaterjal loo juurde veebiväljaandes?

Jah, see ongi teie otsustada, et kas te kasutaks seda või kuidas te kasutaks.

Praegusel juhul ma ikkagi paneks selle video veebi üles. Laste näod võib-olla tõesti varjaks ära. Kui kool ise ka eitab probleemi ja ei taha sellega tegelda, et see on kõik alatu laim. Sel juhul ma toetaks seda nii-öelda tõendusmaterjali ülespanemist.

Kas te teeksite loo ka kõrvale?

Ilma loota ei saakski panna seda videot üles, ma arvan, et üks peaks täiendama teist.

Ja miks selline valik?

No just see sama, see on tegelikult ilmselt laiem probleem. Kui kool ise eitab seda, siis tegelikult peab ajakirjandus sekkuma. Oma jõudu näitama. Vahel ei ole teist valikut jah.

Et avalikkusel oleks põhjust ja õigus teada saada?

Ei saa ka niimoodi silmaklappidega, et kui see on kuskil mujal, siis see justkui mind ei puuduta. Samas need on meie enda lapsed, kes seal koolis õpivad. Peab ka neid kuidagi kaitsma.

Ja pildi ja heliga mis te teeksite?

Laste näod siis võib-olla hägustaks tõesti.

Aga õpetaja?

Sellele ikka paneks täiega. No praegu ma räägin nagu kodanik, aga isegi nagu ajakirjanikuna ma

teeks nii.

Meenutage palun enda töö käigust mõnda eetilist dilemmat, mis teil on ette tulnud.

See on lihtsalt selline toimetuse kogemus ja oskus infoallikana ümber käia. Et tihti on inimene ajakirjanikuna ümber käies kogenematu või vilumatu, et ta võib sulle küll ühte ja teist rääkida ja ausalt ja isegi võib-olla liiga palju rääkida. Tihti sa pead teda isegi kaitsma tema enda sõnade eest, see on nagu põhiline valik. Sa võtad sealt selle olulise välja, aga sa tead juba, et kui ta on midagi liigset öelnud, mis talle endale võib kahju teha, siis nii palju on seda ajakirjanduslikku kogemust, et sa ei hakka seda sisse panema.

Kuivõrd seda ette tuleb?

Vahel ikka tuleb. Eriti nende inimeste puhul, kes ajakirjandusega vähe suhtlevad.

Nii-öelda tavainimesed?

Tavainimesed, jah. Näiteks kooliõpilased, kes üldse ajakirjanikuna esimest korda räägivad ja ta partsatab ükskõik, mida välja suust. Sa ei saa ju ka ikkagi... tal võib isegi õigus olla, aga tuleb ikka vaadata natuke.

Tuleb teil mõni konkreetne näide ka meelde, kus teil oli mõne loo puhul raske otsustada, et mida nüüd teha?

Ma ei tea, mul ei ole konkreetset näidet võib-olla tuuagi, eks neid igapäevase töö käigus ikka tuleb ette. Aga siis sa lähtud nendest oma hea äratundmise põhimõtetest, et mis on õige ja mis on vale. Ja teinekord pead ka kellegi teisegi nõu.

Kellega?

Toakaaslasega või... Selles mõttes, et kui arutad ja vahetad niimoodi... Teisel tuleb võib-olla hoopis mõni teine mõte sellega seoses. Lõpuks jõuad võib-olla sama mõtte juurde tagasi, mis sul endal oli, aga vähemalt saad kinnitust, et sa oled õigel teel.

Pigem sellisest kolleegide tagasisidest ja enda südametunnistusest lähtute?

Jah. Ja kui mõnikord on tõesti selline lugu, kui lähed ülemuste juurde ja küsid, et selline asi on. Tead küll, mis vastus sealt tuleb, aga vähemalt oled selle ära küsinud ja siis on sinu süda ka rahul. Ja nemad teavad, et kui kunagi neile mingi asi kaela sajab, siis on neid ka informeeritud. See on selline praktiline toimetuse töö.

Mis teie hinnangul kõige sagedasem väärtuskonflikt on, mis ajakirjanikul ette tuleb oma töös?

Mis te selle väärtuskonflikti all silmas peate?

Et mille vahel tuleb valida? Kui ühel pool on see, et lugu tuleb teha, avalikkusel on õigus seda infot teada, aga teiselt poolt tuleb arvestada ülejäänud asjadega, et kellelegi liiga ei teeks või keda täpselt identifitseerida või ei ole näiteks aega kõike lõpuni uurida. Mis kõige keerulisem on tavaliselt?

Ajafaktor on alati oluline. Kui sa oled selle loo planeerinud ja siis hakkab tagasilööke tulema, see on kõige frustrerivam. Ei saa ka niimoodi, et ma panen selle loo kõrval, uurin seda niimoodi,

vaatan, mis üks või teine allikas ütleb. Kui ei saa, siis ei saa. Maakonnalehes on selles mõttes natuke lihtsam, et iga päev ei ole lehte ja lehevabal päeval saab natuke ette teha.

Kuivõrd seda ette tuleb, et ajapuudusel on nii-öelda pooltoores asi avaldatud?

Pooltoores või lihtsalt, et oleks võinud natuke parem saada. Mõni infoallikas juures, mõni nüanss paremini välja räägitud. Aga paned selle ära, mis sul on. Ega maakonnalehes seda uurivat ajakirjandust nii väga ei olegi, et sa pead neid eetilisi valikuid pidevalt langetama. Uudisteajakirjanik on see, kes vahendab lihtsalt väga palju, annab seda infot edasi. Meil on ka oma tööjaotus, näiteks elukülje toimetaja võtab sellised kaalukamad asjad. Mitte kaalukamad asjad, aga inimliku probleemsemad asjad. Kui on vaja juba, tundub mõni asi liiga ühekülgne olevat, mõni lugejakiri, siis tundub küll, et on mõni asi liiga rängalt öeldud, aga tegelikult sa ei ole kindel, kas asi ikka nii on, siis tema ülesanne on selle toimetamine või teise poole küsitlemine, see on see ajakirjaniku töö.

Kuivõrd te lugejatelt tagasisidet saate?

Oma lugejatelt või toimetuses?

Üldse toimetuses.

Tagasisidet antakse siis, kui mingi väike näpukas on olnud. Seda pannakse kohe tähele ja siis hõõrutakse. Positiivset tagasisidet, kus keegi tunnustab või tänab, seda on harva. Äkki mõnikord oleks isegi põhjendatud selline positiivne tagasiside ka. Tihti on see isegi väiklane, et suur lugu on nagu korralik lugu, aga leitakse sealt mingi väike detailikene ja siis puhutakse suureks, et see on kahtepidi tõlgendatav või ta ei ole täpselt nii öelnud.

Et lugeja tagasisidest kasu väga ei ole?

Ei, tagasiside on ikka hea, et kas või saad teada, et oled vea teinud. Aga teine asi on see, et mis see tagasiside annab. Kui ta on nii kangesti uhke, et ta selle väikese nüansi üles leiab, siis noh, see on nagu ärapanemine rohkem.

Mida tõde teie jaoks tähendab professionaalses mõttes?

Ma pean sellele vastama kuidagi. Tõde on tõde.

Kui te prooviks defineerida kuidagi?

Tõde on see asi, mis on õige. Milles sa ise oled kindel ja mis on ka tõestatav.

On teil tulnud olla ka mitteaus?

Kelle vastu? Iseenda vastu, lugeja vastu?

Ükskõik, kelle vastu, iseenda või lugeja.

Alati on ajakirjanduses ka teatavad pooltõed, et jätad midagi ütlemata lihtsalt. Mitte ei valeta, aga ei ütle ka kõike, see on pooltõde.

Miks seda ette tuleb?

Need on need valikud, et inimesele endale mitte halba teha või kui sa näed, et sellest täistõest tegelikult ei võida keegi. Vahel on tõde valus ka ju.

Kas allika jaoks?

Kõigepealt ikka tema jaoks, jah. Mul on selliseid eetilisi valikuid õnneks vähem, ma igapäevaselt väga eluliste teemadega ei puutu kokku.

Mis teemadega te kokku puutute?

Jooksvad uudised.

Te olete inimeste kaitsmist mitu korda maininud. Mida inimväärlikuse kaitsmine teie jaoks tähendab, kui püüaksite seda defineerida?

Et ma ei roni väga tema isikliku elu tallermaale, mida avalikkusel ei ole vaja teada, mis ei ole otseselt selle temaga seotud, mida ma käistlen. Ja kui ma teen mõnda persoonilugu, siis nagu ma ütlesin, liiga palju rääkida ei tasu. Aga kuna ma natuke lugejat tunnen juba ja tean neid tagajärgi, siis ma kaitsen teda ennast, et ta liiga avameelselt lehte ei satuks.

On teil mingil põhjusel tulnud liiga teha kellelegi?

Võib-olla tahtmatult. Minu arvates lihtsalt... võib-olla ta on tagantjärele oma selle asja üle mõelnud või et tegelikult ma ei tahtnud, et see lehte jõuaks, ma niisama rääkisin teile. Kuigi sa alati rõhutasid, et ta räägib ajakirjanikuga, vahel ta lihtsalt unustab selle ära ja hakkab nagu inimesega rääkima. Siis sa peadki ära tunnetama, et millal ta sinuga kui inimesega räägib. See on päris raske valiku tegemine tegelikult. Seda ma võin küll öelda, et vahel mõni ametnik ütleb, et tead, ma räägin sulle niisama, kuidas asi on, aga ära sa sellest lehte kirjutata. See on selline ajakirjanike jaoks ärritav asi.

Mis te teete sellises olukorras?

Kui asi on ikka väärt seda, siis ma üritan talt ikka välja selle pinnida või jah-sõna saada, et ma kirjutan sellest. Põhjendan ära, et sellest on vaja kirjutada. Millegipärast mõni vallavanem hakkab nagu põdema mõne asja pärast, mis tema arvates natuke halba valgust heidab tema asjadele.

Mis see tähendab, et kui asi on väärt seda?

Ei no nagu uudisväärtusega või avalikku huvi väärt.

Kas õnnestub see jah-sõna kätte saada?

No vahel on niimoodi, et on ajaline piirang, et "las see sündmus saab mööda, siis ma võin sellest rääkida". Ma olen siis seda arvestanud, et ei pane niimoodi pooltoorena. Kui otsus on alles otsustamata, siis ootan ära selle, pean meeles. Küsin siis, kui see tähtaeg on möödunud.

Olete te kellegi, näiteks vallavanema otsusele vastu ka tegutsenud, et ta ütleb ärge sellest kirjutage, aga te olete ikka teinud seda?

Ei noh, ma saan näiteks mõne teise allika. Mul on see kont juba hambusse saadud ja ma võin temast mööda minna, kui see on võimalik, võtan lihtsalt teise allika. Tavaliselt saab ikka kuidagi kokkuleppele jõuda, et ta ei tunne, et... kuidas ma ütlen? See on selline äratunnetamise küsimus. Ma näen ära, kas on vaja üldse nii-öelda jõuga seda välja pressida. Mõnikord on tõesti kasulik lasta

natuke see sündmus ära olla või... Mõni asi annab natuke oodata. Ja tegelikult mõni asi, mis ta ütleb, et ära seda lehte pane, siis see tegelikult ei olegi väärt lehte panemist. Seda tuleb ka ette. Ega nad ka ei jaga seda ära olulist infõ.

Kas te tunnete, et teie isiklikud põhimõtted on kuidagi vastuolus üldiselt Eesti ajakirjanduses levivate põhimõtetega?

Ei ole. Need, mis on nii-öelda traditsioonilises ajakirjanduses. Eetikakoodeks ja Avaliku Sõna Nõukogu ja kik need asjad. Aga see kollane ajakirjandus, see on hoopis teine maailm.

Mis teie hinnangul motiveerib ajakirjanikke olema vastutustundlik?

Eetilised tõekspidamised.

Te enne mainiste, et kolleegide tagasiside on ka oluline. Kas tuleb veel pähe midagi, mida te arvestate?

Mis kolleegide? Mis nõuandmine? See on lihtsalt arupidamine. Sa kas otsustad ise või küsid nõu, ega seal valikut palju pole ju. Sa ei lähe ju linnapeale küsima, et mis ma teen selle looga. Sina oled ajakirjanik, siis otsustad.

Kas te arvate, et toimetust motiveerivad samasugused asjad, samasugused eetilised tõekspidamised kui teidki?

Ma arvan, et nad lähtuvad ikka nende ajakirjanduse eetilistest tõekspidamistest.

Kas te jälgite neid pressinõukogu või ASNi lahendeid ka?

Jah, need tulevad mulle lausa meilile ka.

Mis te arvate nende organistasiooni funktsioonist?

Kahjuks ASN ei ole väga aktsepteeritav suurte lehtede hulgas. Tundub, et kui keegi pöördub ASNi poole, siis võib nagu mööda minna sellest, keegi ei vasta neile. Pressinõukogu on selles mõttes kraad kangemad, et neid aktsepteeritakse ja nende otsus avaldatakse.

Kuivõrd nad enda tööga hakkama saavad, enda funktsiooni täidavad?

Pressinõukogu ja ASN või?

Pressinõukogu siis eelkõige.

No minu arvates neil on täiesti aktsepteeritavad otsused. Ega ma kõiki neid nüansse ei tea ka tegelikult.

On teil endal olnud kokkupuudet nendega?

Ei ole.

Aga kas te jälgite näiteks meediakriitikat?

Seda eriti ei olegi. Mingid telesaadete esmamuljed on, aeg-ajalt "Arteris" midagi.

Kas seda peaks rohkem olema?

Muidugi võiks olla. Võiks olla ka sellist väiksemate lehtede meediakriitikat. Aastaid tagasi me tellisime ise ka midagi, see oli toimetuse enda huvi saada mingi kõrvaltvaataja pilt.

Kellelt te tellisite selle?

Ma ei mäletagi. See oli viis aastat tagasi. Kas ta oli mingi siit ajakirjandusosakonnast või...

Miks sellist kriitikat vaja oleks?

See annab sellise kõrvaltvaataja pilgu ikkagi. Seal omas mahlas või toimetades tegelikult võib-olla muretsed liiga palju mõne asja pärast. Selline eksperthinnang on toimetuses väga hinnas.

Kuivõrd teie hinnangul Eesti meediapildis selline eneseregulatsioon toimib?

Toimib ikka, jah. Tegelikult see, ainuüksi nende Pressinõukogu ja ASNi olemasolu juba juba kammitseb vahel võib-olla liigagi ajakirjanike tegevust. Umbes kardetakse, et mõni pöördub sinna ja ma sellepärast jätan midagi tegemata. Inimesed on juba õppinud ähvardama, et ma pöördun sinna. Selle institutsiooni olemasolu on täiesti teadvustatud.

On teil endal toimetuses ette tulnud seda, et keegi on ähvardanud?

Jah. See ongi see, et ajakirjandus väidab, et talle on seda öeldud, aga inimene väidab, et ta ei ole. See on nagu tüüpiline situatsioon.

Kuidas see laheneb?

Inimene piirdus ähvardusega lihtsalt. Ilmselt ta oli seda ikka öelnud, aga ajakirjanik ei olnud seda linti alles ka hoidnud ja sellepärast oli meil toimetuses natuke ärev, et kui asi peaks tõesti minema sinna, siis kuidas seda ära tõestada. Aga õnneks ei kaevatud seekord seda asja.

Pressinõukoguga teil ei ole kokkupuudet olnud, aga milliste sisekriitiga vormidega on?

Kui vahest keegi kiidab sind, et tore lugu oli või. See on nagu selline tagasiside, mida suhteliselt harva tuleb. Aga ajakirjanikel on seda vaja ju tegelikult. Aga eestlase iseloom on selline, et ta kiitma ei kipu ju eriti, või tunnustama.

Kas selline lugejate positiivne tagasiside ka motiveerib teid oma töös?

No kui teaks, missugune see on. Noh, seda, et sa tuntud oled, on näha. Inimesed juba teavad ja sa ei pea tutvustama ennast. Väikses kohas ikka teatakse ja järelikut loetakse ka. See on nagu vahva tagasiside. Varasematel aastatel tehti ka küsitlusi, et mis ajakirjanikke te hindate ja mis teile lehes meeldib, mis teemad teid huvitavad. Sealt tuli välja küll, et inimesed ikka tunnustavad ja teavad sind.

Leht ise tegi seda siis?

Jah.

Miks enam ei tee?

Ma ei tea. Kunagi ma küsisin seda ja siis öeldi, et tegelikult on juba teada, mida nad vastavad. Et ei ole mõtet enam. Vastavad nagu need, kes on meie sõbrad ja toetajad ja sisuliselt need, kes ei loe, ei oska ka midagi öelda. Selle jaoks peaks hoopis teistsuguse uuringu tegema.